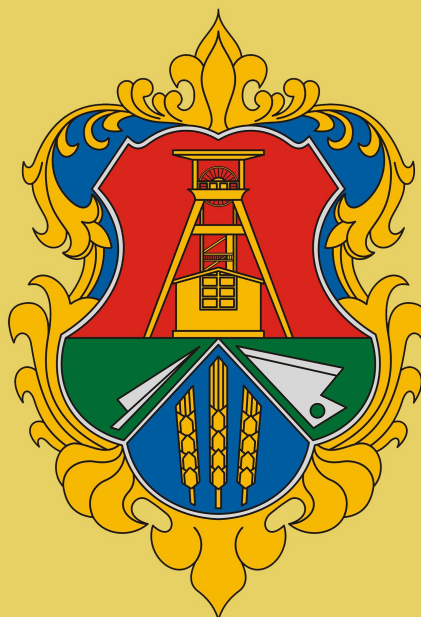

SZENT ISTVÁN
UNIVERSITY

FACULTY OF ECONOMICS AND SOCIAL SCIENCES,
GÖDÖLLŐ

Acta Regionis Rurum

Acta Regionis Rurum

10. kötet

Faluszemináriumi kutatások - Egercsehi

10. kötet

ACTA REGIONIS RURUM

10. kötet

Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

Faluszemináriumi kutatások Egercsehi

Gödöllő
2016

Fővédnök: Dr. Káposzta József dékán
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Szent István Egyetem Gödöllő

Dr. Tóth Tamás
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Szent István Egyetem Gödöllő

A sorozat főszerkesztője: Molnár Melinda egyetemi docens
Társszerkesztő: Kassai Zsuzsanna egyetemi adjunktus

Technikai szerkesztő: Molnár Melinda
Borítóterv: Áldorjai György

Nyelvi lektor: Bogárdi Tünde

Szakmai lektorok:
Csatári Bálint
Ekéné Zamárdi Ilona

A fotók készítője: Bogárdi Tünde

E kötet és a tábor anyagi támogatója:

Szent István Egyetem
Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola
Egercsehi önkormányzata

ISSN 1789-5588
DOI 10.21408/SZIE.ACTAREG.2016

Készült a Szent István Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft. (Gödöllő) nyomdájában.

2016.

10.21408/SZIE.ACTAREG.2016

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	2
FALUKUTATÁS EGERCSEHIBEN	4
<i>Molnár Melinda egyetemi docens, SZIE GTK</i>	
EGERCSEHI TÁRSADALMA A STATISZTIKAI ADATOK TÜKRÉBEN	10
<i>Bogárdi Tünde, doktorjelölt, SZIE</i>	
KÖZLEKEDÉSI ÉS MEGKÖZELÍTHETŐSÉGI VIZSGÁLATOK EGERCSEHIBEN	18
<i>Nagy János, a SZIE (GTK-GAM) korábban végzett hallgatója</i>	
UTCAKÉP-ELEMZÉS EGERCSEHIBEN	34
<i>Molnár Melinda, egyetemi docens, SZIE GTK</i>	
EGERCSEHI - A MEGÉLHETÉS MEZŐGAZDASÁGI ALAPJAI	42
<i>Demeter Petra, egyetemi hallgató, SZIE GTK GVAM</i>	
EGERCSEHI – ÉS A BÁNYÁSZMŰLT	52
<i>Demeter Péter, egyetemi hallgató, SZIE GTK GVAM</i>	
A MEGÉLHETÉS HELYBEN: VÁLLALKOZÁSOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK	58
<i>Kútvölgyi Viktória, PhD hallgató, SZIE</i>	
A FALUSI TURIZMUS ADOTTSÁGAI EGERCSEHIBEN	70
<i>Zsarnóczky Martin, PhD hallgató, SZIE</i>	
MUNKERŐPIACI PROBLÉMÁK EGERCSEHIBEN	80
<i>Balogh Barbara, egyetemi hallgató SZIE GTK GVAM</i>	
A SZOCIÁLIS ELLÁTÓRENDSZER EGERCSEHIBEN	90
<i>Bogárdi Tünde, doktorjelölt SZIE</i>	
EGÉSZSÉGÜGYI HELYZETKÉP EGERCSEHIBEN	100
<i>Bálint Csaba, PhD hallgató SZIE</i>	
A HELYI KÖZÖSSÉG VIZSGÁLATA EGERCSEHIBEN	112
<i>Gerencsér Ilona, PhD hallgató SZIE</i>	
TÁRSADALMI SZERVEZETEK EGERCSEHIBEN	120
<i>Kassai Zsuzsanna, adjunktus, SZIE GTK RGVI</i>	
EGERCSEHI MENTÁLIS TÉRKÉPE	128
<i>Molnár Melinda egyetemi docens, SZIE GTK, Bogárdi Tünde Ph.D. hallgató</i>	
ÖSSZEGZŐ GONDOLATOK AZ EGERCSEHI KUTATÁSUNKRÓL	142
<i>Kassai Zsuzsanna adjunktus, SZIE GTK</i>	

ELŐSZÓ

Egercsehi, ez a Bükkhát dimbes-dombos vidékén hosszan elnyúló patakmenti, útifalu nekünk itt élőknek az otthonunk. Jól ismerjük a szépségeit, és jól ismerjük a problémáit. Mégis nagyon fontos, hogy ne csak mi, itt élők; hanem mások is felfedezzék, felfedezhessék ezt a világot. Azzal, hogy a Szent István Egyetem Faluszemináriuma kutatóhelynek jelölte ki a falunkat, ez minket büszkeséggel tölt el. Az itt folyt kutatás nemcsak ezért fontos. A munkából most kötetbe foglalt tanulmányok gyűjteménye ugyanis a kötet olvasóinak figyelmét ráirányítja Egercsehi társadalmi, gazdasági adottságaira. És ez segítség nekünk, itt élőknek is, akik nap mint nap dolgozunk a falu fejlődéséért. Köszönet a Szent István Egyetem csapatának a kutató munkáért, és köszönet a falu lakóinak a készséges együttműködésért.

Kovács András
Egercsehi polgármestere

1. kép: A bányászmuft a hétköznapi tárgyak között is ott van

2. kép: Krisztuskereszt -Mementó

FALUKUTATÁS EGERCSEHIBEN VILLAGE RESEARCH IN EGERCSEHI

Molnár Melinda egyetemi docens, SZIE GTK
Melinda Molnár associate professor, SZIU

Egercsehi az Egri járásban, Heves megye északi szegletében az Ózd-Egercsehi medencében fekszik. Ez a mintegy 1300 főt számláló falu a Bükk hegységben húzódik meg. Kilencedik kutatási helyszíne ez a Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karán 2006-ban indult faluszemináriumi mozgalomnak. Ennek keretén belül azt a célt tűztük ki, hogy egy-egy helyszínen karakteres vidék-jelenségeket, problematikákat mélyfúrással közelebbről is szemügyre veszünk.

Miért éppen Egercsehi?

A falu kiválasztását nem a népességszáma, elhelyezkedése indokolta. Átlagosnak mondható lakosságszámú; és útmenti, valamint patakmenti jellegéből adódóan igen nagy kiterjedésű. Ez azonban sok száz más falucskára is igaz. Izgalmassá Egercsehit az teszi, hogy két, egymástól térben és funkcionálisan is elkülönülő, a helyi szóhasználatban is önálló névvel illetett részből áll. Ez *Falu* és *Bányatelep*. *Falu* a település paraszti múltú társadalmát tömöríti, míg *Bányatelepen* eredendően a falu szénbányászatához kapcsolódó munkás- és értelmiségi rétegek otthonai épültek ki. Természetesen ma már egy átalakult társadalom jellemzi mindkét falurészt, azaz az egykori „bányászlakásokban” sem laknak feltétlenül bányászmúltúak, mint ahogyan Faluban sem mindenki gazdálkodik. Egercsehi különlegessége tehát, hogy legalább annyira bányászfalu, mint amennyire agrárfalu is. Másként megfogalmazva a falu életében a mezőgazdaságra és az iparra épített helyi megélhetés kettőssége nem csupán a falu címerében meghatározó. A rendszerváltás után azonban bezárt a helyi mélyművelésű szénbánya, és a helyi tsz is szétesett. Annak indultunk nyomába, hogy vajon a rendszerváltást hogyan élte meg ez a falu? Úgy gondoltuk fontos megérteni, hogy egy a pártállam által a nehézipar támogatásával megteremtett idilli körülmény helyben miként változott meg a rendszer összeomlása után. Mi mindent temetett maga alá? Újraéledt-e, újraéledhet-e a mezőgazdaság, vagy esetleg másban látja a falu a jövőt? Milyen gazdasági, társadalmi változások jellemzik Egercsehit?

A 2016-os Faluszeminárium céljairól

2016 februárjában a Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karán meghirdetésre került a Faluszeminárium. Ennek keretén belül diákjaink megismerték a hazai falusi vidéki tér átalakulásának legfontosabb törvényszerűségeit, a hazai falukutató mozgalmak legfőbb céljait, a területi kutatásokban ismert és használt primer és szekunder kutatási módszereket, amik végső soron mindenkit hozzásegítettek ahhoz, hogy ki-ki ráleljen arra a témára, aminek kutatását Egercsehin végre is hajtja. A félév előkészületei alatt, tehát a terepkutatások előtt a faluról igyekeztünk minél több információt összegyűjteni.

A terepi kutatásra 2016. június 30- július 5 között került sor. A kutatómunka irányítója Kassai Zsuzsanna egyetemi adjunktus és Molnár Melinda egyetemi docens lett. A műhelymunkát végzők neve és témája a következőképp alakult:

Balogh Barbara: gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök egyetemi hallgató (BSc). Témája a helyi munkaerőpiaci problémák elemzése.

Bálint Csaba: doktorandusz Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola. Témája a helyi egészségügyi helyzetkép vizsgálata.

Bogárdi Tünde: doktorandusz Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola. Témája egy demográfiai, munkaerőpiaci helyzetkép, valamint egy, a helyi szociális ellátórendszert elemző vizsgálat.

Demeter Petra: gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök egyetemi hallgató (BSc). Témája a helyi agrármegélhetés vizsgálata.

Demeter Péter: gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök egyetemi hallgató (BSc). Témája a bányászat, mint megélhetési forrás vizsgálata.

Gerencsér Ilona: doktorandusz Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola. Témája a helyi közösség vizsgálata.

Kassai Zsuzsanna: egyetemi adjunktus SZIE RGVI. Témája a civil szervezetek vizsgálata.

Kútvölgyi Viktória: doktorandusz Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola. Témája a helyi vállalkozások vizsgálata

Molnár Melinda: egyetemi docens SZIE RGVI. Témája a mentális térképezés, utcakép-elemzés.

Nagy János: SZIE GAM korábban végzett hallgatója. Témája Egercsehi közlekedésföldrajzi helyzetének vizsgálata.

Zsarnóczky Martin: doktorandusz Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola. Témája a vidéki turizmus és a térhasználat kérdésének vizsgálata Egercsehiben.

Az Egercsehiben zajlott faluszemináriumi kutatás bemutatása

Szakirodalom, dokumentum- és adatbázis-elemzés

Az Egercsehiről készült legtöbbet forgatott szakirodalmunk Csiffáry Gergely történeti tanulmányokat, levéltári és egyéb dokumentációkat egybegyűjtő munkája volt, melynek címe: Egercsehi bányáskönyv (2011). A dokumentumelemzés olyan jelentések, térképek, pályázatok, programok dokumentációjára is irányult, melyek a korábban felvázolt témákban a helyzetfeltáráshoz elengedhetetlennek bizonyultak, és amelyekbe betekintést főként a polgármesteri hivatalban tehettünk.

Ami az adatbázis-használatot illeti, ezek forrásai főleg az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR), a KSH által üzemeltetett Területi Statisztikai Adatok Rendszere (TSTAR) voltak, de használtunk papír alapon rendelkezésre bocsátott jelentéseket, adatközléseket is.

A személyes interjú

Minden kutatott téma megkívánta, hogy a témához kapcsolódó releváns információkkal rendelkező szereplőkkel interjú is készüljön. Ezzel a „puha” módszerrel olyan információk és vélemények feltérképezése volt a cél, amely a nem ismert vagy nem teljesen tisztázott ok-okozati összefüggések tisztázásában volt szükséges (Seidman 2002). A falukutatás során alkalmaztuk a strukturált, *zárt interjúk* formáját, amikor előre kialakított forgatókönyv mentén gyűjtöttük az információt. Ugyanakkor alkalmaztuk a kötetlen beszélgetéseken alapuló *informális* módot is. Az egyes tanulmányok külön-külön jelölik a forrásul szolgált interjúalanyokat.

A személyes megfigyelés

A személyes megfigyelés, mint módszer olyan tapasztalaton alapuló információszerzésre szolgál, amivel közelebb juthatunk egy-egy helyi jelenség, intézmény, program stb. mechanizmusához. A *részvétel nélküli megfigyelés* során, mint amilyen például a tér-érték-elemzés, vagy a mentális térképezés volt, úgy gyűjtöttünk információt, hogy a kutatás során kívül helyeződtünk, azaz a megfigyelt helyszíneken élőkkal nem léptünk kapcsolatba. . A *résztevő-megfigyelés* során a helyiekkel kapcsolatba léptünk, egy-egy helyi, például közösségi eseményben mi maguk is részt vettünk (például vasárnapi szentmisén) (Babbie 1999).

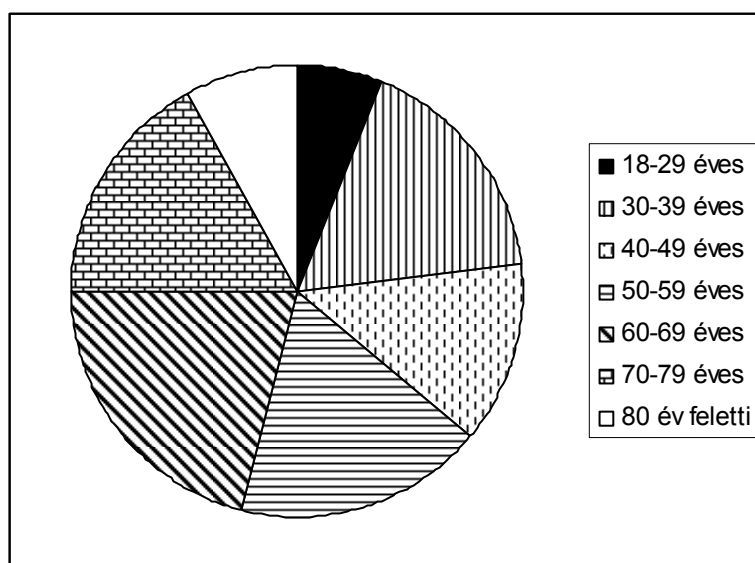
A kérdőíves felmérés

Az 1295 főt (2016) számláló Egercsehiben kérdőíves felmérést is végeztünk. Ezzel célunk a helyi identitás- tudat vizsgálata, valamint a helyiek véleményének felmérése volt a megélhetés, a különböző ellátórendszerek kiépültsége, elérhetősége, minősége terén, de vizsgáltuk a falubeliek saját közösségi szervezeteikről alkotott véleményét is. Kíváncsiak voltunk a falu térkapcsolataira és igyekeztünk képet kapni az emberek jövőképéről is; benne a mezőgazdaság és a turizmus lehetőségeiről (Horváth 2004)

Felmérésünket *háztartásokra* vonatkoztatva terveztük és szerkesztettük meg; azaz egy háztartásból csak egy kérdőív született. A kérdőívezés során arányos mintavételre törekedtünk, azaz a rövidebb utcákból kevesebb, a hosszabbakból több mintát vettünk. Összesen 114 db értékelhető kérdőív készült. A kérdőív adatai alapján (a háztartásban élők tagjainak összeszámlálásával) elmondhatjuk, hogy egy 279 főt magában foglaló népességet vizsgáltunk meg (ami az összlakosság 22%-a).

A megkérdezett háztartások 27%-a volt 1 fős, 36%-a 2 fős, 21%-a 3 fős, 6%-a 4 fős és a fennmaradó 10% volt ennél is nagyobb létszámú háztartás. (A legnépesebb háztartásokban 7-en éltek).

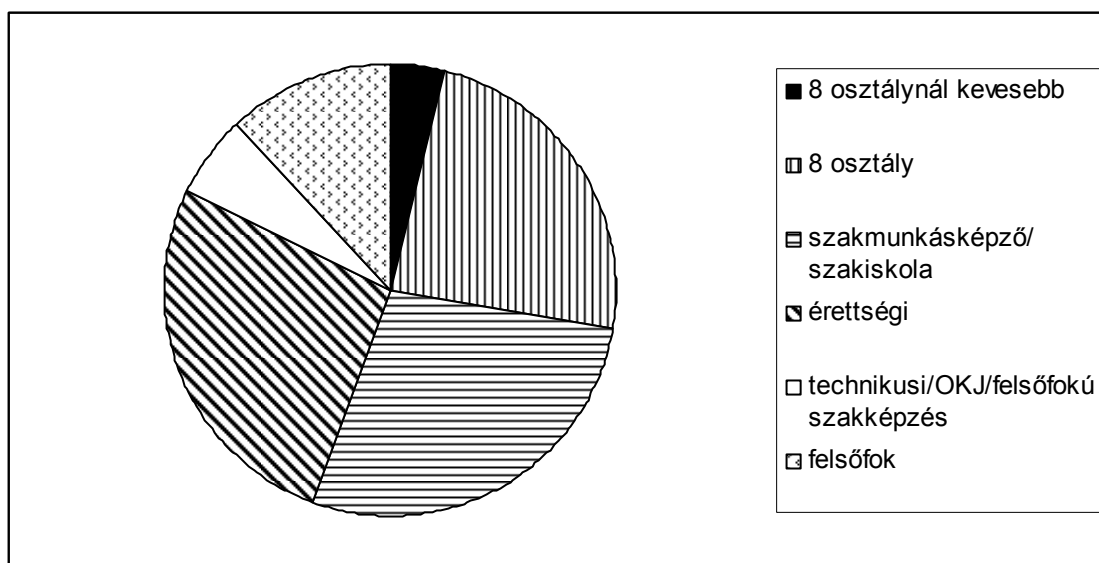
1. ábra: A válaszadók korcsoportonként (%)

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján készítette Molnár M.

Ha a megkérdezett személyek nemi hovatartozását nézzük, akkor a válaszadás meglehetősen kiegyenlített volt: 51%-uk férfi, 49% nő. Korcsoport szerint vizsgálódva megállapítható, hogy a megkérdezettek nagyobbik fele (54 %) 60 év alatti volt. A 18-29 közötti korosztály 6%-ban képviseltette magát, a 30-39 év közöttiek 17%-ban, a 40-49 év közöttiek 13 %-ban, az 50-59 év közöttiek 18%-ban, a 60-69 év közöttiek 21%-ban szerepeltek a mintában. A 70-79 év közöttiek %-aránya 17 % volt, a megkérdezettek 8%-a pedig a 80 év feletti kategóriába volt sorolható. Mintavételünk korcsoport-szerkezetében az idősebb korosztály felülreprezentált, mivel a faluban a statisztikai adatok szerint a 65 év feletti aránya 21%, a mi mintánkban pedig 32%. (KSH Népszámlálási adatok 2011)

2. ábra: A válaszadók iskolai végzettség szerint (%)

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján készítette Molnár M.

A válaszadók iskolai végzettsége magasnak mondható. 12%-uk diplomás, további 6%-uk szerzett valamilyen technikus, OKJ, felsőfokú szakképzésben megszerezhető képesítést. A megkérdezettek több mint negyedének (27%) volt a legmagasabb iskolai végzettsége az érettségi. Szakmunkás, szakiskolai képesítéssel rendelkezett a megkérdezettek további 28%-a. A megkérdezetteknek mindössze 4%-a nem fejezte be a 8 osztályt. Népesnek mondható a 24%-ot kitevő, maximum általános iskolai végzettségűek tábora is. A mintavételt összevetve a lakossági statisztikával a vizsgálatunkban résztvevő megkérdezettek körében egyértelműen felülreprezentált a felsőfokú végzettségűek aránya, lévén a 2011-es statisztikák szerint a faluban a jelenlétük 5%-nak mondható. A mintavételben ezzel parallel alulreprezentált a maximum 8 osztályt végzettek aránya, mivel az a 2011-es statisztikák szerint 52%.

Külön kérdőíves felmérés készült az Egercsehiről ingázókkal is. A 39 ingázóval kitöltött kérdőív részletei a *Közlekedési és megközelíthetőségi vizsgálatok Egercsehiben* c. tanulmányban olvashatóak.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetünket fejezzük ki a falu jelenlegi polgármesterének, Kovács Andrásnak, aki nélkül nem állt volna készen számunkra a tábor infrastrukturális háttere. A tőle kapott információk, ajánlások, kapcsolatok nélkül valószínűleg jóval kevesebb eredményre jutunk. A sok-sok

helyi segítő között külön ki szeretném emelni a korábbi polgármester, Tóth Andrásné segítségét is, aki különösen a megelőző önkormányzati ciklusok tapasztalatairól, valamint a falu bányászmuzejéről adott útmutatást a számunkra.

Hálásan köszönjük a falu minden lakójának, hogy szívükön viselték a gyűjtőmunkánk sikerét. Hosszú lenne a sor, ha minden segítőtől fel szeretnénk sorolni. Köszönet, hogy bizalmukba fogadtak és ismereteik átadásával, véleményük kinyilvánításával a segítségünkre voltak! Ehelyütt köszönjük az Egyetemünk, a GTK és az Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola anyagi támogatását is, mely nélkül a kutatómunkánk nem valósulhatott volna meg.

Irodalomjegyzék

Babbie E. (1999): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata Balassi Kiadó

Csiffáry G. (2013): Egercsehi bányászkönyv Eger, 2011

Horváth Gy. (2004): A kérdőíves módszer Pedagógus Könyvek Műszaki Könyvkiadó Budapest

Seidman I. (2002): Az interjú mint kvalitatív kutatási módszer Pedagógus Könyvek Műszaki Könyvkiadó Budapest

Egyéb források

Az első magyarországi népszámlálás 1784-87. Budapest KSH 1960

KSH Népszámlálási adatok 2011

3. kép: Ismerkedés a faluval

4. kép: Templom a Faluban

5. kép: Ányászemlékmű Ányatelepen

EGERCSEHI TÁRSADALMA A STATISZTIKAI ADATOK TÜKRÉBEN

THE SOCIETY OF EGERCSEHI IN LIGHT OF STATISTIC DATA

Bogárdi Tünde, doktorjelölt, SZIE Enyedi György RTDI
Tünde Bogárdi, doctoral candidate, SZIU

Absztrakt

Tanulmányom célja Egercsehi demográfiai, iskolázottsági és foglalkoztatottsági jellemzőinek ismertetése. A település lakosságszám-változása mellett vizsgálom a természetes szaporodás/fogyás mutatót és a vándorlási egyenleget. Ismertetem a lakosság nemzetiség (etnikai kisebbség) és vallás, felekezet szerinti megoszlását. Vizsgálom az egercsehiiek korszerkezetének változását, illetve az öregedési index alakulását. A népesség családi állapot szerinti megoszlásának bemutatása után elemzem a házasságkötések és a válások számának alakulását is. Ezt követően az iskolai végzettség, valamint a gazdasági aktivitás szerinti megoszlást ismertetem, kitérve az elmúlt évtizedeket jellemző foglalkozási átrétegződésre is.

Abstract

The purpose of my study is to present the demographic, educational and employment characteristics of Egercsehi. Besides the changes in the number of the population of the settlement, I shall also analyse the natural reproduction/decrease indexes, and the migration balance. I will demonstrate the distribution of the population based on their nationality (ethnic minorities), and religion. I will investigate how the age structure and the ageing index of the population of Egercsehi changed. After introducing the distribution of the population based on their marital status, I shall analyse the changes in the number of marriages and divorces. It will be followed by demonstrating the distribution based on educational attainment and economic activity, also considering the re-stratification of occupations which has characterized the past decades.

Bevezetés

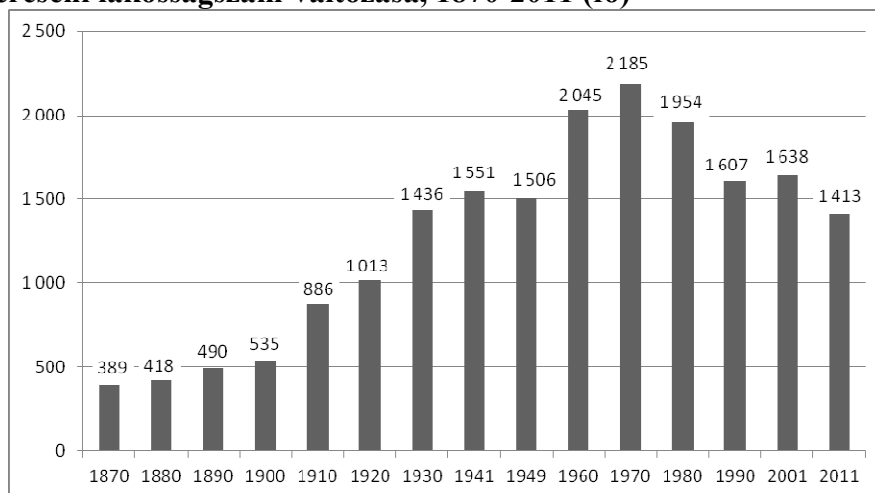
Tanulmányom célja egy olyan település alapvető társadalom-statisztikai bemutatása, melynek térségében több mint 220 éves története van a szénbányászatnak (Csiffáry 2011), miközben a település korábbi történeti hagyományai a mezőgazdasági megélhetéshez kötődnek. A vizsgálatom során a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), valamint az Országos Településfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) adatbázisait használtam fel. A népszámlálási adatok mellett a Területi Statisztikai Adatok Rendszerének (TSTAR) adataira is támaszkodtam. Mindezek segítségével Egercsehi – és több esetben Heves megye – népesedési folyamatainak, iskolázottsági és foglalkoztatottsági mutatóinak elemzését végeztem el.

Egercsehi népességének alakulása

Az 1870. évi volt a hivatalos népszámlálások sorozatában az első, és amennyiben ennek adataival hasonlítjuk össze a 2011. évi népszámlálás lakosságszám adatát, megállapítható, hogy ez idő alatt több mint három és félszeres növekedés történt. Demográfiai csúcsát a falu

az 1970-es népszámláláskor érte el, majd az addig tapasztalható növekedés megtört. Az utóbbi negyven évben pedig a lakosságszám drasztikusan – harmadával – csökkent. (1. ábra)

1. ábra: Egercsehi lakosságszám-változása, 1870-2011 (fő)

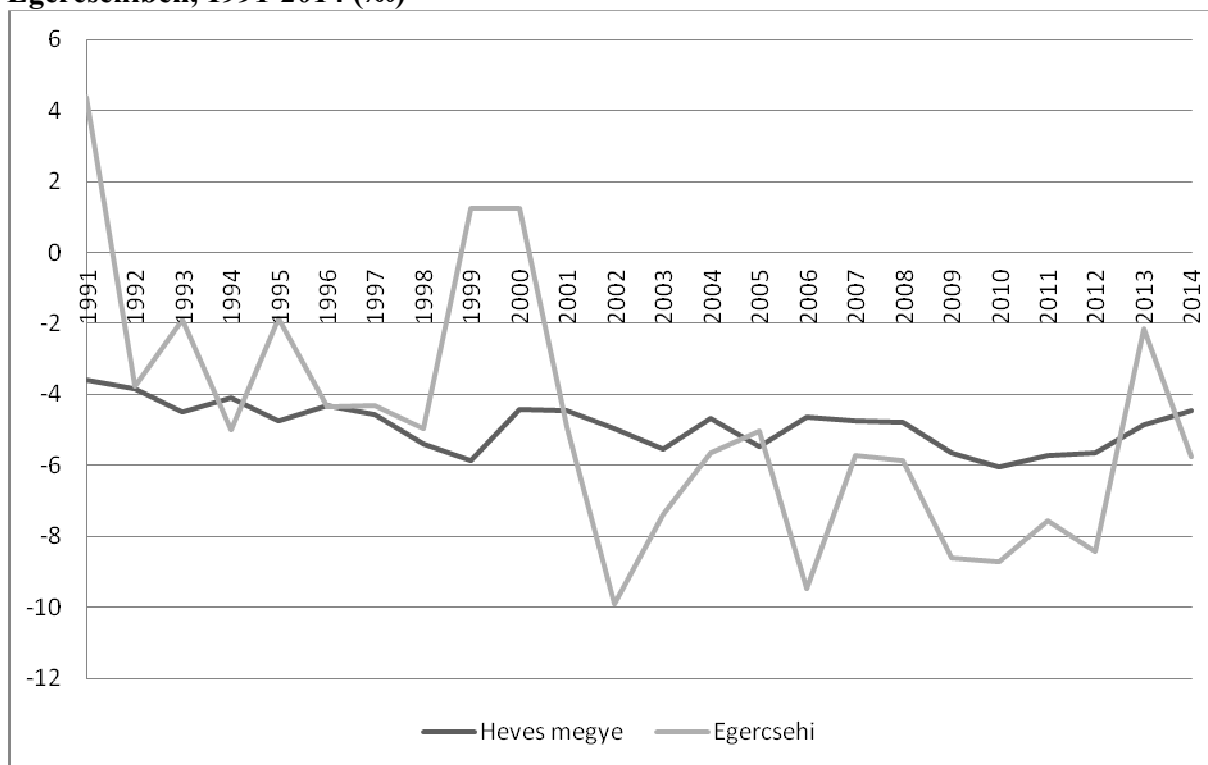

Forrás: a népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: 1870-1960 jelenlévő összes népesség, 1970-2011 állandó népesség

A népességszám alakulását a természetes szaporodás/fogyás (2. ábra), illetve a vándorlási egyenleg (3. ábra) határozza meg. Előbbit az élveszületések és a halálozások különbségéből számoljuk.

2. ábra: A természetes szaporodás/fogyás mutató alakulása Heves megyében és Egercsehiben, 1991-2014 (%)

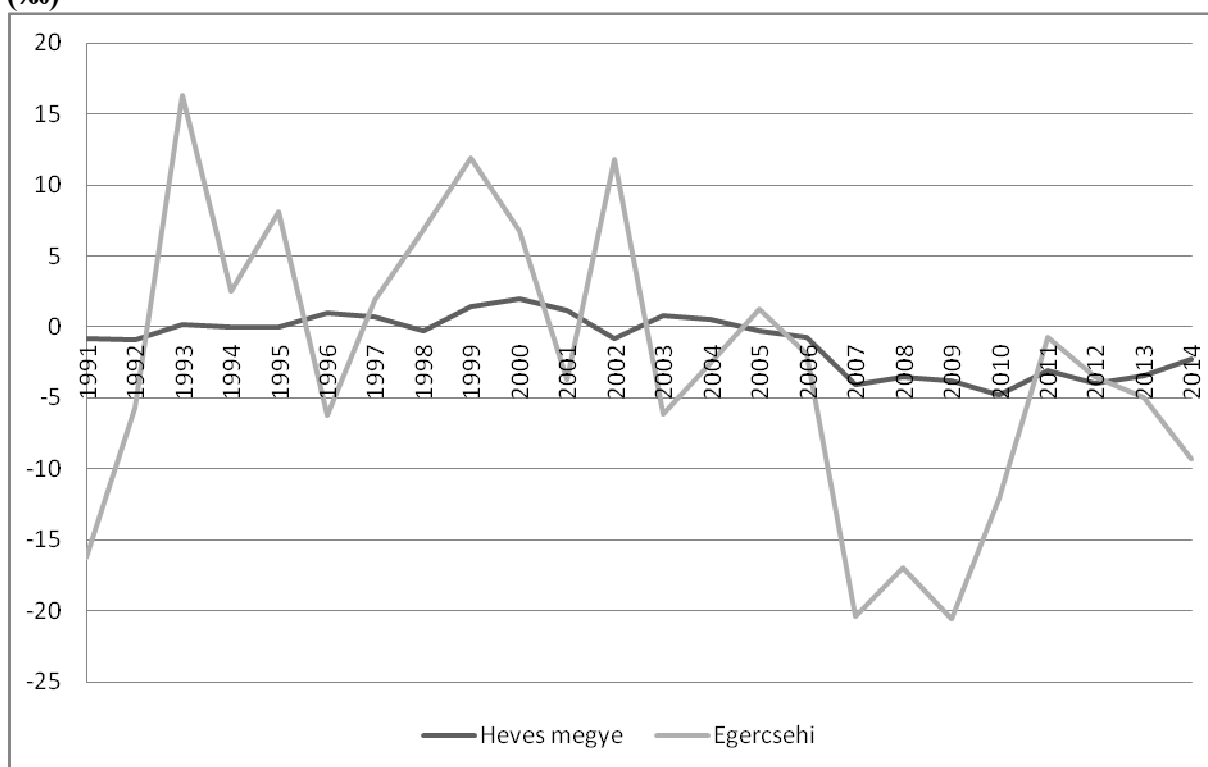

Forrás: KSH TSTAR (1991-2014) adatbázis alapján saját szerkesztés

A megyei adatok mind a '90-es, mind a 2000-es éveket tekintve természetes fogyást mutatnak, vagyis a születések száma elmaradt a halálozások számától. Egercsehiben viszont jelentős az ingadozás: a vizsgált mutató többször is – 1991-ben, 1999-ben és 2000-ben – a pozitív tartományban helyezkedett el. Ezt követően, bár 2013-ban javulás mutatkozott, mindvégig magasabb volt a halálozások száma. (2. ábra)

A vándorlási egyenleget, vagyis az oda- és elvándorlók számának különbségét szintén érdemes vizsgálni (3. ábra). Megyei szinten a kilencvenes, de főképp a 2000-es éveket tekintve vándorlási veszteségről beszélhetünk, vagyis az odavándorlók száma általában elmaradt az elvándorlók számától. Települési szinten – hasonlóképp a természetes szaporodás/fogyás mutatóhoz – jelentős ingadozás figyelhető meg. (A 2007-2009-es mélypont valószínűleg összefüggésben lehet a helyi cigánytelep, a Csókos felszámolásával, amikor több család is más településre költözött.)

3. ábra: A vándorlási egyenleg alakulása Heves megyében és Egercsehiben, 1991-2014 (%)

Forrás: KSH TSTAR (1991-2014) adatbázis alapján saját szerkesztés

1. táblázat: A népesség nemzetiség és etnikai kisebbség szerint Heves megyében és Egercsehiben, 2011 (%)

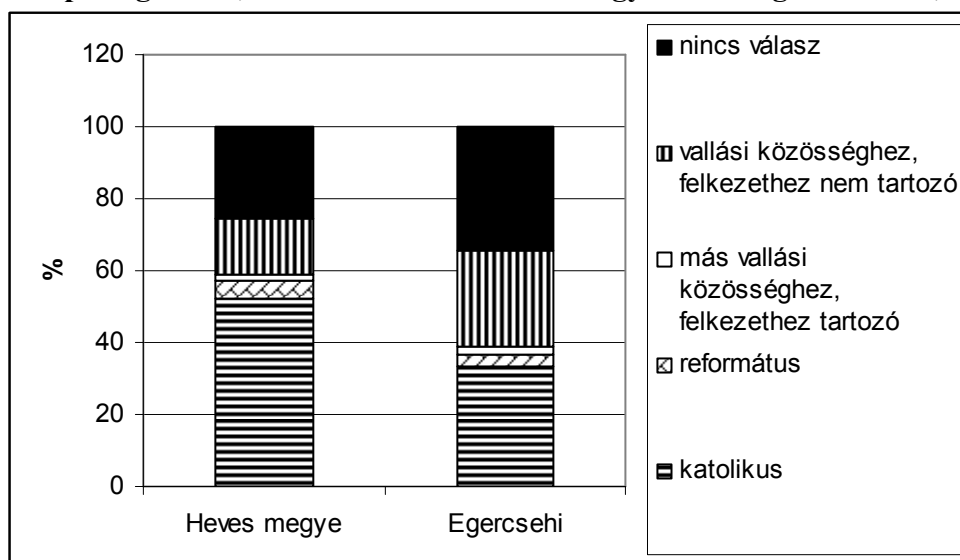
	Magyar	cigány (romani, beás)	Német	román	Ukrán	Egyéb	nincs válasz
Heves megye	86,5	6,3	0,5	0,2	0,2	0,9	5,4
Egercsehi	82,3	8,4	0,5	0	0	0,2	8,5

Forrás: KSH Népszámlálási adatok (2011) alapján saját szerkesztés

Az 1. táblázat a társadalom belső összetételét mutatja. Eszerint Heves megyében magasabb azok aránya, akik magyarnak vallották magukat, míg Egercsehiben több mint két százalékkal meghaladja a megyei átlagot a magukat cigánynak vallók aránya. (Bár közismert, hogy a népszámlálások ezen adatok vonatkozásában torzítanak, alulmérnek.) Jelentősnek tekinthető még a 3%-os különbség a megye és a vizsgált település között a „nincs válasz” kategória esetében.

Egercsehi felekezeti megoszlása jelentős eltérést mutat a Heves megyeitől (4. ábra). Utóbbi esetében 50% feletti a katolikusok aránya, míg Egercsehiben mindössze a lakosság harmadát teszik ki. A reformátusok aránya – nem ilyen mértékben, de szintén – elmarad a megyeitől. Ugyanakkor jelentősen magasabb, közel kétszeres a más vallási közösséghez, felekezethez tartozók aránya, illetve azoké is, akik nem kívántak válaszolni. A településen töltött faluszemináriumi tábor, a helyi misén való részvételük is azt igazolja, hogy helyben szerény a hitélet.

4. ábra: A népesség vallás, felekezet szerint Heves megyében és Egercsehiben, 2011 (%)

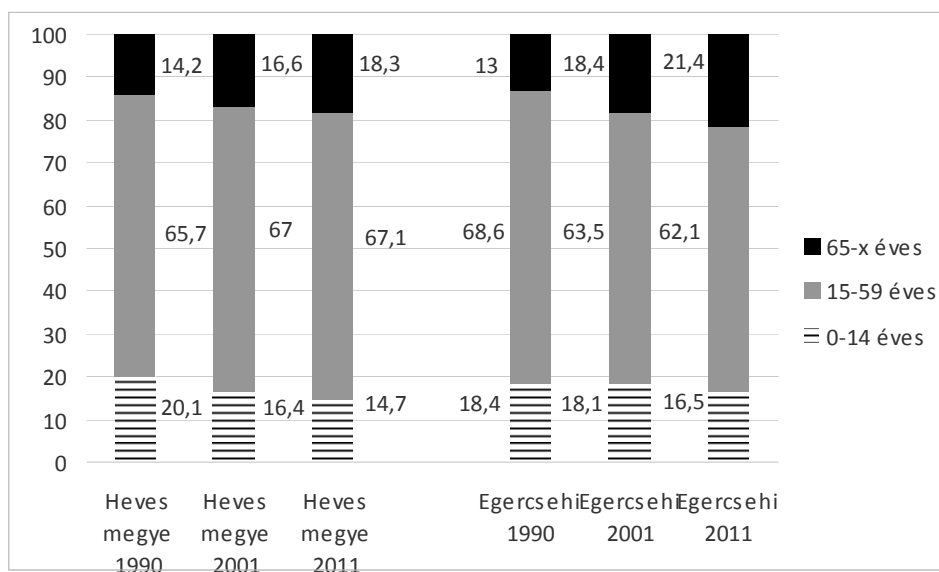
Forrás: KSH Népszámlálási adatok (2011) alapján saját szerkesztés

Korstruktúra és öregedés Egercsehiben

Heves megye korszerkezete – Magyarországhoz hasonlóan – egyértelműen előregedő társadalmat mutat, amelyet a fiatalok alacsony, valamint az idősek magasabb és egyre növekvő aránya jellemez. Az előregedő Heves megyei korszerkezetet jelzi, hogy a vizsgált húsz éves időtartamban a 0-14 éves korosztály aránya több, mint 5%-os csökkenést mutat, míg a 15-64 éves népesség, valamint a 65 évesek és az efelettiek arányát tekintve növekedés figyelhető meg. Egercsehit egy, a megyeinél dinamikusabb előregedési folyamat jellemzi, amely következményeként a lakosság minden ötödik tagja 65 év feletti, míg a 14 év alatti korosztály aránya folyamatos csökkenést mutat 1990 óta.

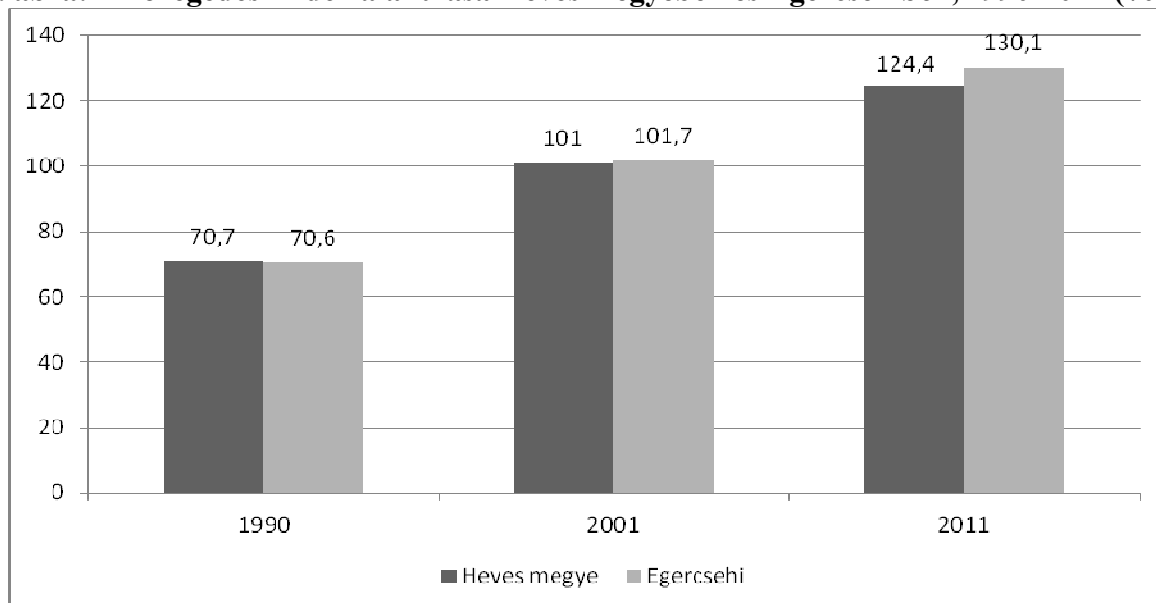
Az öregedési index, vagyis a fiatalok és idősek egymáshoz viszonyított aránya szintén előregedést mutat mind a megye, mind Egercsehi esetében (6. ábra). Utóbbi öregedési indexe jóval kedvezőtlenebb, vagyis a település társadalma a megyéénél jelentősebb mértékben mutatja az előregedés jeleit.

5. ábra: A főbb korcsoportok megoszlása Heves megyében és Egercsehiben, 1990-2011 (%)

Forrás: KSH Népszámlálási adatok (1990, 2001, 2011) alapján saját szerkesztés

6. ábra: Az öregedési index alakulása Heves megyében és Egercsehiben, 1990-2011 (%)

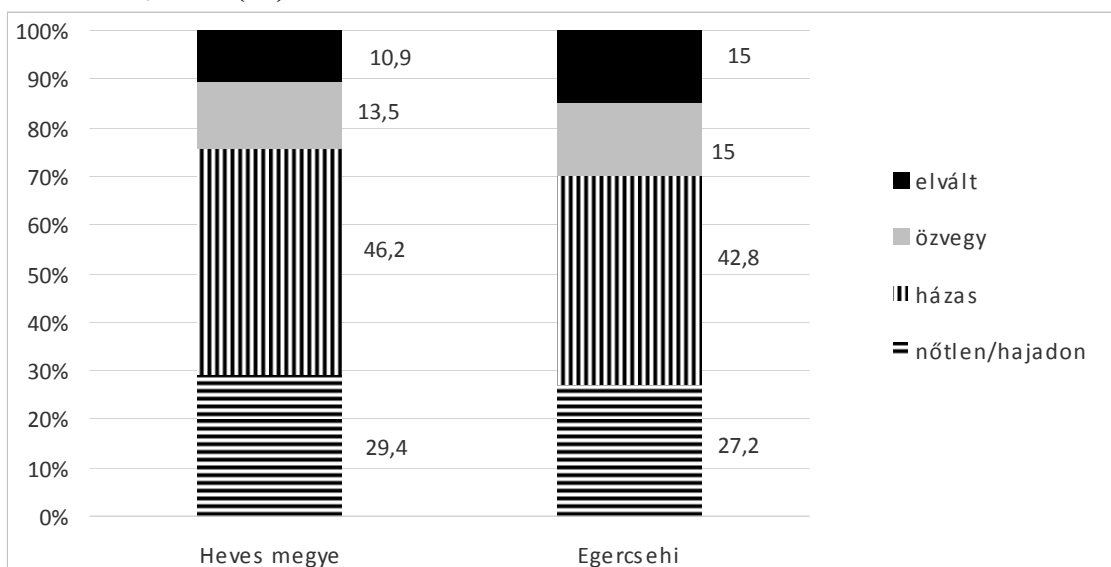
Forrás: KSH Népszámlálási adatok (1990, 2001, 2011) alapján saját szerkesztés

Családi állapot, házasságkötések és válások Egercsehiben

A népesség korszerkezete egyértelmű összefüggést mutat annak családi állapot szerinti megoszlásával. Amellett, hogy mind a nőtlenek/hajadonok, mind a házasságban élők aránya magasabb a megyében, mint a vizsgált községben, jelentős különbség mutatkozik az özvegyek és elváltak arányában is. (7. ábra)

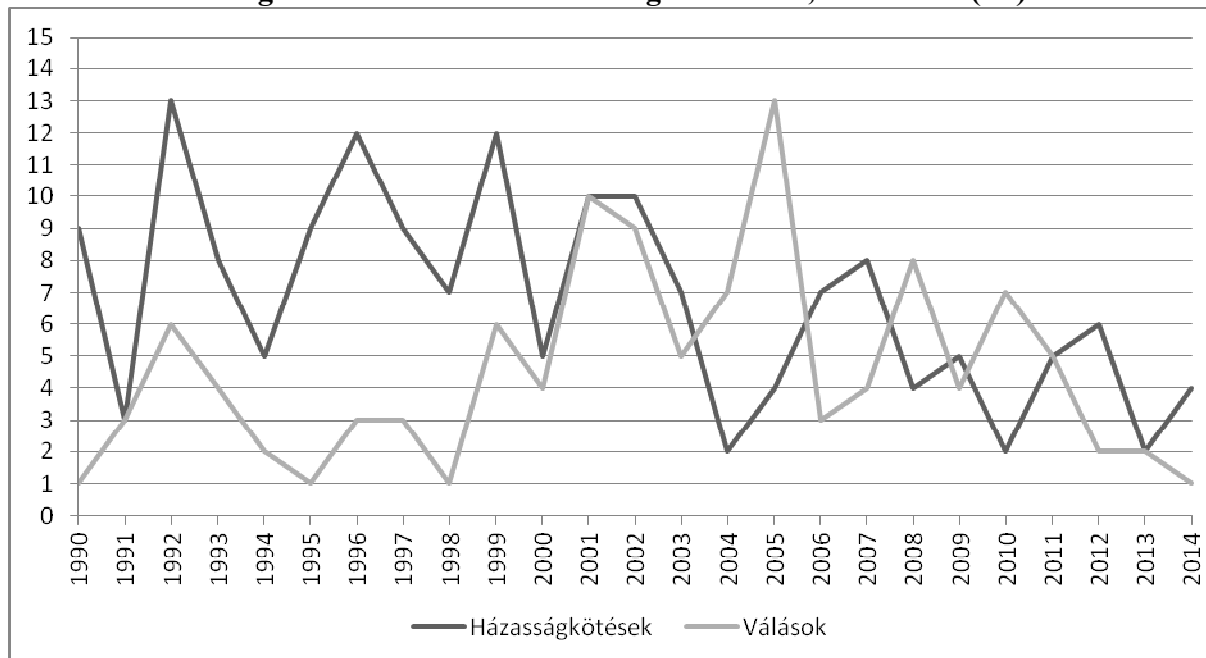
A családi állapot szerinti összetételt meghatározza a házasságkötések és a válások száma (8. ábra). A házasságkötések száma 2004-ig meghaladta a válások számát, ezt követően még 2005-ben, 2008-ban, illetve 2010-ben történt több válás, mint házasságkötés. Összességében – az erős ingadozás mellett – a házasságkötések számának csökkenése jellemző.

7. ábra: A 15 éves és idősebb népesség családi állapot szerint Heves megyében és Egercsehiben, 2011 (%)

Forrás: KSH Népszámlálási adatok (2011) alapján saját szerkesztés

8. ábra: A házasságkötések és válások száma Egercsehiben, 1990-2014 (db)

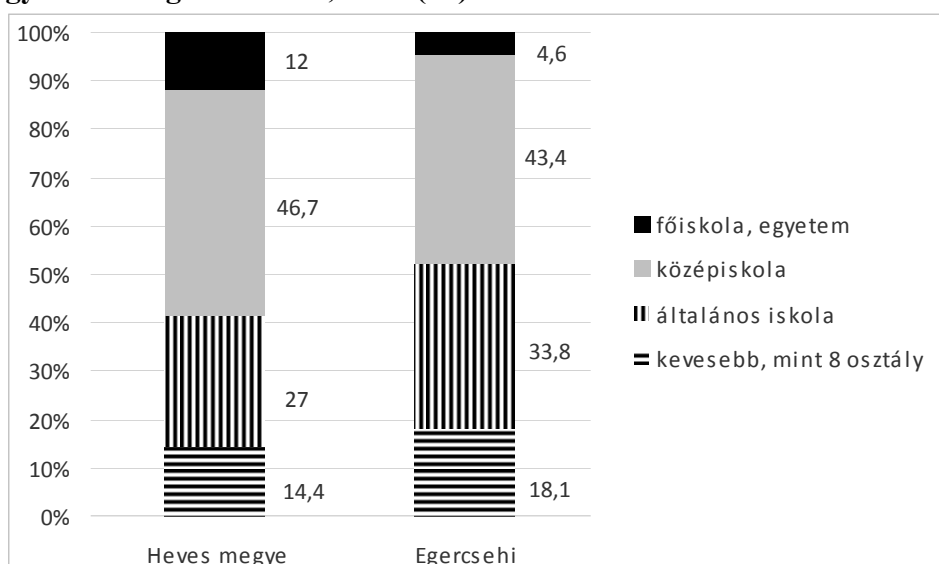

Forrás: KSH TSTAR (1990-2014) adatbázis alapján saját szerkesztés

A lakosság iskolai végzettségének és foglalkoztatottságának jellemzői

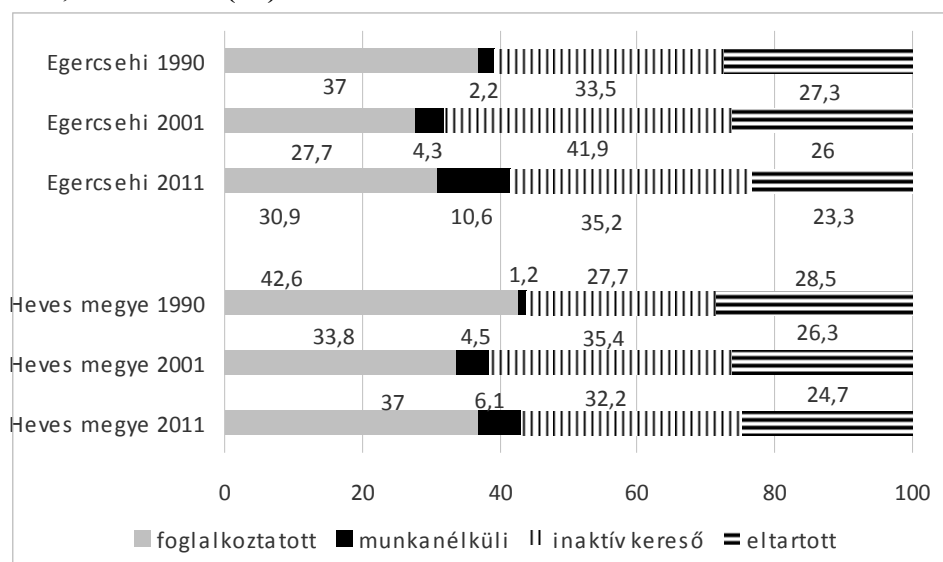
Iskolai végzettség tekintetében a megyei adatok kedvezőbb képet festenek a település adatainál (9. ábra). Egercsehiben mind a középfokú, mind a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők aránya elmarad a megyei átlagtól, míg a legfeljebb nyolc osztályt végzettek aránya magasabb.

9. ábra: A 7 évesnél idősebb népesség legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint Heves megyében és Egercsehiben, 2011 (%)

Forrás: KSH Népszámlálási adatok (2011) alapján saját szerkesztés

10. ábra: A népesség gazdasági aktivitásának változása Heves megyében és Egercsehiben, 1990-2011 (%)

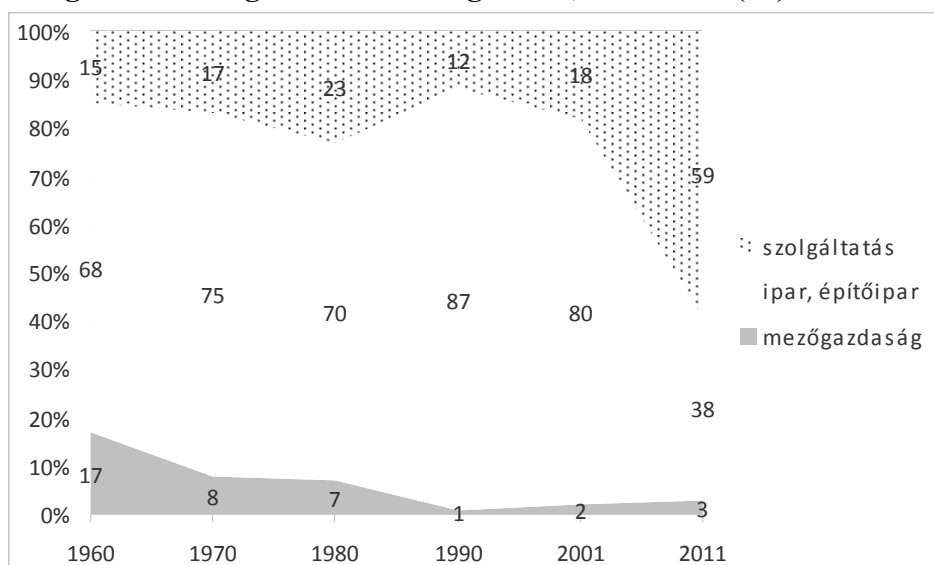
Forrás: KSH Népszámlálási adatok (1990, 2001, 2011) alapján saját szerkesztés

Az iskolai végzettség és a foglalkoztatottsági-munkanélküliségi mutatók között is mutatkozik összefüggés. A gazdasági aktivitást érdemes ugyancsak hosszabb időtávon, az elmúlt három népszámlálás adatainak tükrében vizsgálni (10. ábra). Egercsehiben a foglalkoztatottak aránya

mindhárom vizsgált időpontban jelentősen elmaradt a megyeitől. Az adatok alapján egy kedvezőtlen települési kép rajzolódik ki: 2011-ben tíz lakosból mindössze három volt foglalkoztatott, egy pedig munkanélküli.

A gazdasági aktivitás változásán túl érdemes a foglalkozási átrétegződést is megvizsgálni. Egercsehiben, mint bányásztelepülésen az iparban/építőiparban foglalkoztatottak aránya meghatározó volt a vizsgált évtizedek során. A tercier szektor térhódítása – bár országosan jellemző folyamat – jellemzően a bányabezárást követően erősödött fel. 2011-re a foglalkoztatottaknak már a 60%-a a szolgáltatásban dolgozott, míg az ipar/építőipar aránya a felére esett vissza az 1990-es csúcshoz. (11. ábra)

11. ábra: Az egercsebiek foglalkozási átrétegződése, 1960-2011 (%)

Forrás: TeIR Történelmi adatbázis és a KSH Népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés

Összefoglalás

A település számos társadalmi mutatója a megyei statisztikai átlagot sem éri el. A falu jól példázza a bányásztelepülések hanyatlását. Számos ismertetett statisztikai adat alátámasztja, hogy Heves megye utolsó mélyművelésű szénbányájának 1990-es bezárását követően felgyorsult a község leszakadása. Ahogy Kovács (2013) fogalmaz, „*A bányabezárás után az addig virágzó Csehi lejtőre került, néhány éven belül elköltözött a lakosság egy része, az addig 2500 fős körzetközponti település mára alig 1400 főre olvadt.*”

Irodalomjegyzék

Csiffáry G.(2011): Egercsehi bányászkönyv. Az egercsehi szénbányászat történetének dokumentumai. Egercsehi Bányász Baráti Kör, Eger
 Kovács P. (2013): Újra lemennének – Egercsehi bányaremények.
<http://magyarnarancs.hu/kis magyarorszag/ujra-lemennenek-87208> (2016.11.19.)

KÖZLEKEDÉSI ÉS MEGKÖZELÍTHETŐSÉGI VIZSGÁLATOK EGERCSEHIBEN

TRAFFIC AND ACCESSIBILITY STUDIES OF EGERCSEHI IN HUNGARY

Nagy János, a SZIE (GTK-GAM) korábban végzett hallgatója

János Nagy, formerly graduated student of SZIU, Gödöllő, Hungary

Absztrakt

E tanulmány Egercsehi közlekedés-földrajzi helyzetének elemzésére vállalkozik, melynek során bemutatásra kerülnek a település földrajzi adottságai, a térség közlekedési hálózatában betöltött szerepe, illetve a község helyi közlekedésének jellegzetességei, különös tekintettel a település jellegzetes térbeli széttagoltságára. Kérdőív segítségével elemzésre kerülnek a község lakóinak tömegközlekedési körülményei, ingázási szokásai, így feltérképezvén a település térkapcsolatait.

Abstract

This study aims to create the transport geographical profile of Egercsehi town located in Heves County, North Hungary, by introducing its geographical conditions, its position played in the regional public transportation, as well as drawing a picture on its local transport conditions, paying special consideration to the settlement's spatial fragmentation. Conditions of local public transportation and commuting habits were surveyed and analysed in order create Egercsehi's spatial relations profile.

Bevezetés

Egercsehi közlekedési helyzetét meglehetősen izgalmas és összetett feladat elemezni. A településen halad keresztül a 25-ös számú főút, amely Eger és Ózd között teremt összeköttetést, tágabb értelemben azonban a szlovák határtól Eger városán át az M3-as közlekedési folyosó felé is értelmezhető kapcsolatot teremt. A főközlekedési útvonal meglététől függetlenül Egercsehi esetében megközelítés kérdése, hogy mit tekintünk a község főutcájának: az Egri, illetve Malom út nevet viselő 25-ös számú főutat, amely a település lakosságát ellátó intézmények túlnyomó többségét fűzi magára, vagy a „Falu” nevű településrész Kossuth Lajos utcáját. Ez utóbbi mára már elenyésző számú lakossági intézménynek ad otthont, de a település műemlék temploma (Rózsafüzér Királynéja Templom), a parókia, a temetők, a kicsiny ám hangulatos korabeli főtere és a funkcióját veszített régi piac helye őrzik az idővel dacolva Egercsehi bányanyitás előtti hagyományos központjának emlékét.

Ennek a kettősségnek ismeretében kerestem a választ a következő kérdésekre:

- Milyen Egercsehi megközelíthetősége közúton és tömegközlekedéssel?
- Hogyan hatnak a közlekedési sajátosságok Egercsehi fizikai széttagoltságára?
- Eger mellett mely további környező települések játszanak szerepet Egercsehi közlekedésében?
- A település lakói milyen utazási és ingázási szokásokkal rendelkeznek?

- Kimutatható-e Egercsehi mikrotérsgégi szerepköre és ha igen, hogyan nyilvánul ez meg a közlekedésben?

Módszer

Munkám során felhasználtam az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer TSTAR adatbázisának témához kapcsolódó statisztikai adatait. A település megközelíthetőségére vonatkozóan a közúton mért távolságokat a jelentősebb környező városoktól internetes útvonaltervező segítségével végeztem, az így kapott eredmények pedig gépjárművel történő „valós tesztelés” során is validálásra kerültek. Mivel Egercsehi helyzetét alapvetően a közúti elérhetősége határozza meg, így kutatásaim alapját az autóbusszjárat-összeköttetések vizsgálata, a SZIE hallgatóinak 2016 júliusában végzett közúti forgalom-számlálása, továbbá a falukutató tábor résztvevői által készített kérdőívek eredményei képezték. Ebben egyrészt támaszkodtam a 114 háztartásban végzett kérdőíves felmérésre, valamint 39, ingázásban érintett helyi lakos szintén kérdőívben rögzített véleményére. Az autóbusszjáratok elemzéséhez a Volán Egyesülés interneten elérhető online menetrendi adatait használtam. A település közlekedési infrastruktúrájának állapotáról terepbejárás alkalmával is meggyőződtem.

Egercsehi és helye a települési környezetben

A község neve a földrajzi helyzetére vonatkozó „Eger”-előtagot 1903-ban vette fel. A mintegy 23 km-re található Eger városának vonzáskörzeti határán fekszik, melyet jól érzékeltet a község az elmúlt időszakban történt járási, kistérségi besorolásainak változása:

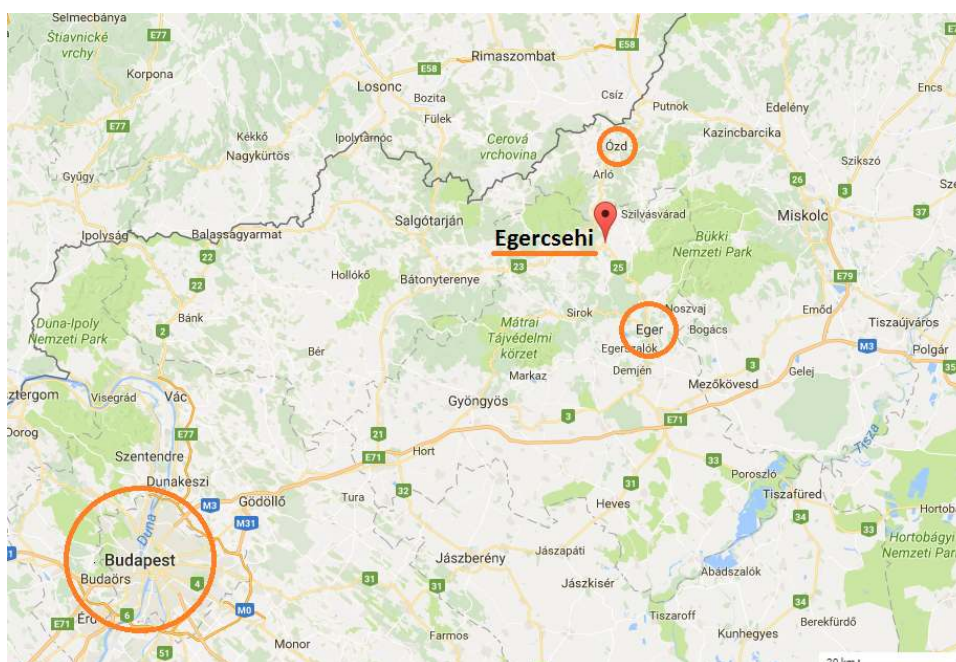
- az 1876. évi megyerendezéssel Heves vármegye Pétervásárai járásának része volt;
- 1966-tól az Egri járáshoz csatolták;
- a korabeli Egri járás 1983-as megszűnésével az ún. Egri városkörnyék része volt 1990-ig;
- 2004-től 2013-ig a Belpátfalvai kistérség része volt,
- 2013-tól pedig ismét az újjáalakuló Egri járáshoz csatolták.

Egercsehi Heves megye északi részén az Ózd-Egercsehi medencében, a Bükk-vidék területén, Egertől északra 23 km-re fekszik. Szarvaskő-Eger, illetve Szúcs községen keresztül Ózd irányából a 25-ös számú főúton, míg Bekölce-Belpátfalva irányából a 2510-es közúton közelíthető meg. A településtől közúton viszonylag rövid idő alatt elérhető a 12 km-re fekvő Belpátfalva, a 18 km-re fekvő Pétervására, továbbá a mintegy 25 km-re található Ózd városa is. Ez utóbbi a távolsági autóbussz-közlekedésben illetve az átmenő tranzitforgalom alakításában játszik kiemelkedő szerepet. (1.térkép)

Az Egert Ózddal összekötő 25-ös számú főút tágabb értelemben lehetőséget teremt Egercsehi számára bekapcsolódni a Szlovákia és a magyarországi M3-as közlekedési folyosó közötti nemzetközi áru-és személyforgalomba. (1.térkép)

A község vasúti összeköttetéssel nem rendelkezik. A térségben futó Eger-Putnok vasútvonal legközelebbi állomása Szarvaskőn található, de ugyanazon vasútvonal belpátfalvi állomása is nagyságrendileg hasonló távolságra fekszik.

1. térkép: Egercsehi elhelyezkedése az ország közép-keleti térségében

Forrás: Google Térkép alapján szerkesztette Nagy J.

1. táblázat: Néhány fontosabb város Egercsehitől mért közúti távolsága

Város	Egercsehitől közúton mért távolság (km)	Egercsehitől közúton mért távolság (forgalom nélkül) (perc)
Eger	23,6	29
Bélapátfalva	12,6	17
Ózd	25,7	33
Pétervására	18,6	21
Mezőkövesd	45,3	55
Gyöngyös	75,6	73
Miskolc	70,6	85
Füzesabony (M3-as felhajtó)	47,6	52
Budapest	139	119

Forrás: Google Térkép (2016) alapján saját szerkesztette Nagy J.

Egercsehi a tőle 12 km-re található Bélapátfalva, a 18 km-re fekvő Pétervására és a mintegy 23 km-re fekvő Eger városok hármass periferikus vonzásának metszetében található. Természetesen Eger, mint megyeszékhely és a tágabb térség elsőrendű oktatási, kulturális, intézményi, foglalkoztatási és szolgáltatási centruma gyakorolja rá a legdominánsabb vonzást, amely a tömegközlekedési jellegzetességek elemzésekor is egyértelművé válik. (1. táblázat)

Egercsehi büszke az ún. mikrotérségi központ szerepkörére, amely leginkább a tőle nyugatra-dél-nyugatra fekvő néhány kisebb közeli településre értelmezhető. Mikrotérségi szerepköre leglátványosabban a Bátor, Hevesaranyos és Szűcs községekkel történő közoktatási intézményfenntartó társulásban nyilvánul meg, melynek Egercsehi a gesztortelepülése. Kimutatható továbbá Egercsehinek az említett településekhez viszonyítottan kedvezőbb

tömegközlekedési helyzete és szolgáltatásokkal, kiskereskedelmi egységekkel való magasabb szintű ellátottsága.

Egercsehi a közlekedési infrastruktúrát meghatározó számok tükrében.

2. táblázat: Egercsehire vonatkozó közlekedési alapadatok (KSH, 2014)

Területe (hektár)	1039
Állandó népesség (fő)	1367
Benzinüzemű személygépkocsik száma (db)	258
Gázolajüzemű személygépkocsik száma (db)	62
Egyéb üzemű személygépkocsik száma (db)	1
Személygépkocsik száma összesen (db)	321
Gázolajüzemű tehergépkocsik száma	26
Benzinüzemű tehergépkocsik száma 2014 (db)	1
Tehergépkocsik száma (különleges célú gépkocsival együtt) (db)	27
Lassú járművek száma (db)	5
Motorkerékpárok száma (db)	11
Állami közutak hossza (km)	4,858
Állami közutak területe (1000 m ²)	28,878
Önkormányzati kerékpárút, közös gyalog- és kerékpárút hossza (km)	0,00
Önkormányzati kiépítetlen út és köztér hossza (km)	7,77
Önkormányzati kiépített járda hossza (km)	0,62
Önkormányzati kiépített út és köztér hossza (km)	4,77
Önkormányzati kiépített út és köztér területe 2014 (m ²)	14,3

Forrás: TEIR, TSTAR (KSH, 2014) adatbázis alapján szerkesztette Nagy J.

Egercsehi és a közösségi közlekedés

A községben élők számára elérhető egyedüli tömegközlekedési lehetőséget az autóbusz jelenti. A helyközi járatok túlnyomó többségét a KMKK Középkélet-magyarországi Közlekedési Központ Zrt (az Agria Volán jogutódja) közlekedteti, de a Volánbusz Zrt által Budapest-Ózd viszonylatban közlekedtetett távolsági autóbuszok is megállnak Egercsehiben. A kérdőívek tanúsága szerint a megkérdezettek egyike sem él a térség – átszállással elérhető – vasúti közlekedési lehetőségével. A vasúti közlekedés elutasítottságát az a tény is táplálhatja, hogy Egercsehi buszközlekedését az értékelést adó válaszadók relatíve kedvezőnek értékelték. Ezzel szemben a Putnok-Eger vasútvonal gyér és komplikált átszállási lehetőségei, továbbá az egri vasútállomás autóbusszal való nehézkes megközelítése sem segíti elő, hogy Egercsehi lakosai számára a vasút egyáltalán opcióvá lépjen elő a tömegközlekedésben.

Egercsehiben hat pár autóbusz megállóhely található, melyek közül kiemelkedő fontosságú az „Egercsehi autóbusz váróterem”, amely kulturált, városias kialakítása mellett a községen bármely irányban áthaladó majdnem minden autóbusz megállóhelye, adott esetben kiindulási vagy végállomása.

A buszmegállók állapota, kialakítása általánosságban mégis hagy kívánnivalót maga után Egercsehiben. A terepszemle során megállapításra került, hogy az ún. „indulási”, vagyis az Eger irányába tartó autóbuzsmegállók túlnyomó része fedett, a várakozó utasok eső, napsütés

és szél elleni védelmét kielégíti, továbbá rendszeresen ürített szemetessel rendelkezik. A menetrendi hirdetések a KMKK és a Volánbusz által kihelyezésre kerültek, a megálló neveit az Agria Volán korábban jól látható helyen minden megállóban feltüntette. Az ún. „érkezési oldalon”, vagyis az Eger felől érkező autóbuszok megállóira azonban a teljes komfortnélküliség jellemző.

Egri dominancia a tömegközlekedésben

Az ingázási szokásaikról részletesen nyilatkozó lakosok (összesen 39 fő) mintegy kétharmada kizárólag Egerbe szokott utazni. További tíz százalékuk Eger mellett rendszeresen más településekre is utazik legalább heti egy alkalommal. 61%-uk (24 fő) kizárólag Egerbe és kizárólag autóbusszal szokott ingázni. További két fő (5%) utazik rendszeresen Egerbe gépkocsival és autóbusszal, illetve egy fő nyilatkozott úgy, hogy napi rendszerességgel kizárólag gépkocsival utazik a megyeszékhelyre.

A nyilatkozó, busszal Egerbe ingázó egercsehiak mintegy 25%-a utazik minden nap Egerbe, 46%-uk a hét öt napján (jellemzően munkanapokon), 21%-uk heti 1-2 alkalommal, míg a fennmaradó 8% havi rendszerességgel veszi igénybe az Eger felé tartó menetrendszerinti autóbusz-közlekedést.

Egy tömegközlekedési sajátosság: a Falu és Bányatelep közötti kapcsolat busszal

Egercsehi településszerkezetének sajátossága, hogy a „Falu” nevű településrész (Kossuth Lajos utca, ill. annak közvetlen környéke) és a község igazgatási és szolgáltatási centrumát adó Bányatelep között lakott területen kívüli közúti közlekedés igénybevétele szükséges. A „Falu” nevű településrészt északi vagy déli irányban el kell hagyni ahhoz, hogy a lakosok keleti irányból elérjék a község központját. A Kossuth Lajos utca közepétől Egercsehi általános iskolájáig öt perces autóúttal, körülbelül három km megtétele után lehet elérni. A kiépített gyalogjárda vagy kerékpárutak hiánya, illetve a domborzati viszonyok sem segítik Egercsehi e két településrésze közötti közlekedést. A megközelítőleg 1400 fő lélekszámú község életében ezért számít mindennaposnak az Eger-Bekölce helyközi autóbuszjáratok helyi közlekedésre való igénybevétele – természetesen csak a „Falu” nevű településrész lakói számára. Az ingázási szokásaikról információt nyújtó egercsehi lakosok mintegy 7,5 százaléka nyilatkozott úgy, hogy heti rendszerességgel igénybe veszi az autóbusz-közlekedést a településen belül.

Átszállás nélküli utazás Egercsehiből, Egercsehibe

Egercsehiből számos település érhető el átszállás nélkül autóbusszal. A nagyobb településeket tekintve a hét minden napján elérhető Ózd, Gyöngyös és Budapest. Mivel két helyközi autóbuszvonal-család érinti a települést, így elmondható, az Egri járás északi részén Egercsehi rendelkezik a legyszerencsésebb autóbuszos elérhetőséggel Eger irányába.

Jelentős eltérés mutatkozik azonban a hétvégi és hétköznapi menetrendben mind a járatsűrűséget, mind az elérhető települések számát illetően. Hétköznapi Eger irányából 19 járat indul Egercsehi felé. Legtöbbjük Eger és Bekölce között közlekedik, amely a 2510-es számú közúton elérhető, Egercsehivel északnyugati irányban szomszédos település. A feldolgozott kérdőívekből azonban kitűnik, hogy a megkérdezettek egyike sem szokott a szomszédos Bekölcére utazni vagy ingázni munka, vásárlási, látogatási vagy egyéb célból.

Az Egercsehit érintő autóbusz-menetrendben látható a település már korábban említett kettőssége: szinte kivétel nélkül minden járat útjába ejti a település „Bányatelep autóbusz váróterem” nevű megállóhelyét. A község „Falu” településrészéhez tartozó „Egercsehi, Falu” nevű megállóhely ezzel szemben egyértelműen forgalmi árnyékba esik: Eger felől a hétköznaponként valamilyen útvonalon Egercsehibe érkező 19 járat közül csak 15 érinti azt, amely ötödével csekélyebb elérhetőséget jelent a Bányatelephez képest. Ezen hiányzó négy járat azonban a „hagyományos” Szarvaskő irányából megtett 35 helyett 52 perces menetidővel érkezik Egercsehibe az Egerbakta-Bátor-Egerbocs-Hevesaranyos kitérő miatt, kellemetlenné téve az amúgy napszakonként kiegyenlítettnek tűnő menetrendet.

Hétköznapokon kora reggeltől (06:15) késő estig (22:45) indulnak autóbuszjáratok Egerből Egercsehibe, lehetővé téve a három műszakos munkaingázást, nem szűkítve az esti sávban a városi eseményeken, kulturális vagy közéleti programokon való részvételi lehetőségeket. Az Eger és Egercsehi közötti autóbusz-közlekedés gyengesége, hogy az átszállás nélküli közlekedési lehetőség nem biztosított sem az egri vasútállomás, sem az Egri Ipari Park felé. További megjegyzést érdemel, hogy az Egercsehibe induló reggeli első autóbuszjárat nem tér ki Egercsehi Falu megállóhely felé, adott esetben ellehetetlenítve az éjszakai műszakból hazatérők akadálytalan hazajutását.

Ózd felől Budapestre reggel hat órakor indul hétköznaponként autóbuszjárat, amely praktikus módon lehetővé teszi a fővárosban történő napközbeni ügyintézés a járat kora délutáni visszaindulásáig. A Budapestről Ózdra közlekedő távolsági busz a kora esti órákban éri el Egercsehit, javítva az amúgy gyér tömegközlekedési lehetőségeket Szúcs, Borsodnádásd és Ózd felé is.

Az Egercsehi-Eger viszonylatú autóbusz-menetrendben az eddigieknél is szembetűnőbbé válik a „Falu” nevű településrész háttérbe szorulása. A Bányatelep autóbusz váróterem megállóhelyéről Eger irányába induló 22 járatnál szemben csak 14 érinti a „Falu”-t, ami a járatoknak csupán kétharmadát jelenti.

A Falu nevű településrészen élők számára hétköznap Bekölce, Szarvaskő, illetve Eger települések érhetőek el. Természetesen e helyközi járatokat a község lakossága igénybe tudja venni az Egercsehin belüli közlekedésre, adott esetben rendszeres ingázásra is.

A község bányatelepi részéről válik Egercsehi autóbusz-menetrendje teljes értékben „kihasználhatóvá”, így onnan a Faluból elérhető három település mellé felsorakoznak a többi autóbuszvonal települései is: Szúcs, Hevesaranyos, Egerbakta, Egerbocs, Ózd, Budapest, stb. A hétköznaponként Bátor-Egerbocs felé közlekedő mindösszesen öt járatpár (melyből három betér Hevesaranyosra) azonban még így is gyérnek minősülő tömegközlekedési kapcsolatot jelent. A két településrész közötti kohéziót tovább gyengíti, hogy hétköznaponként hajnal 4:40 körül két külön autóbuszjárat szállítja munkába e településrészek lakóit.

Az autóbusz-menetrend kiegyenlítetlenségei

Egercsehi hétvégi autóbusz-menetrendjét külön szükséges értékelni. A megyeszékhelyről a hétköznap induló 19 járat helyett csupán tíz indul Egercsehibe, ami közel 50%-os visszaesést jelent. Egerbakta és Hevesaranyos felől napi egy járatpárra korlátozódik az átszállás-mentes elérhetőségek száma, ezzel szemben Balaton és Mikófalva felé öt, hétköznap nem közlekedő járat is indul. Ez sokkal inkább köszönhető az autóbusz-közlekedési vállalat (KKMK Zrt, - korábban Agria Volán) járat- és utasszám-optimalizálási törekvéseinek, mintsem a községek

közötti térkapcsolatok tudatos alakításának. Az autóbusszal elérhető települések ilyen periodikus változása nem segíti Egercsehi szomszédos településekkel való térkapcsolatának kiegyensúlyozott fejlődését.

Budapest felé hétvégén is egy, Budapest felől már viszont két járat érkezik Egercsehibe hétvégenként. A Falu és Bányatelep közötti autóbusz-elérhetőségi egyenlőtlenség továbbra is megmarad:

- Egerbe a bányatelepi kilenc helyett csupán hat járat indul a Faluból;
- Az Egerből induló napi tíz járat közül pedig csak hét áll meg a Faluban.

A hétvégi munkaingázást a KKKM Zrt. által üzemeltetett hivatalos menetrendszerinti járatok – a hajnali és késő esti buszok elmaradása miatt – nem teszik lehetővé. Az utolsó járat 20:50-kor indul Egerből Egercsehibe, amely nemcsak az esetleges délutáni műszakból történő hétvégi hazautazást nehezíti, de az esti időszakban korlátokat állít a városi kulturális, szórakozási, közéleti eseményeken történő részvétel elé is. A hétvégi járatok megcsappanása szembetűnő, különösen a Falu településrész esetében, ahol a rendelkezésre álló 6-7 járatpár már meglehetősen alacsony szintű közlekedési kapcsolatot jelent a megyeszékhellyel.

Egercsehi nem közelíthető meg átszállás nélkül korábbi járásszékhelyétől Pétervásáráról, korábbi kistérségének székhelyével, a hozzá földrajzilag legközelebb eső kisvárossal, Belpátfalvával való összeköttetése pedig esetleges (egy közvetlen járat naponta). A hétvégi és hétköznapi menetrendek útvonal-szerinti variálódása nem teszi lehetővé a község lakosai számára a folyamatos kapcsolattartást a Belpátfalvai járással, mely településekkel korábban közös kistérségi társulással rendelkezett.

Anomáliák a települési ingázásban a kérdőívek tükrében

A települési ingázás anomáliáit legkönnyebben a lakossági kérdőívek segítségével lehet megrajzolni. Az ebben a témában választ adó 106 megkérdezett az alábbi két kérdésre válaszolva fejthette ki szövegesen véleményét az ingázási lehetőségekről, illetve a buszközlekedés minőségéről:

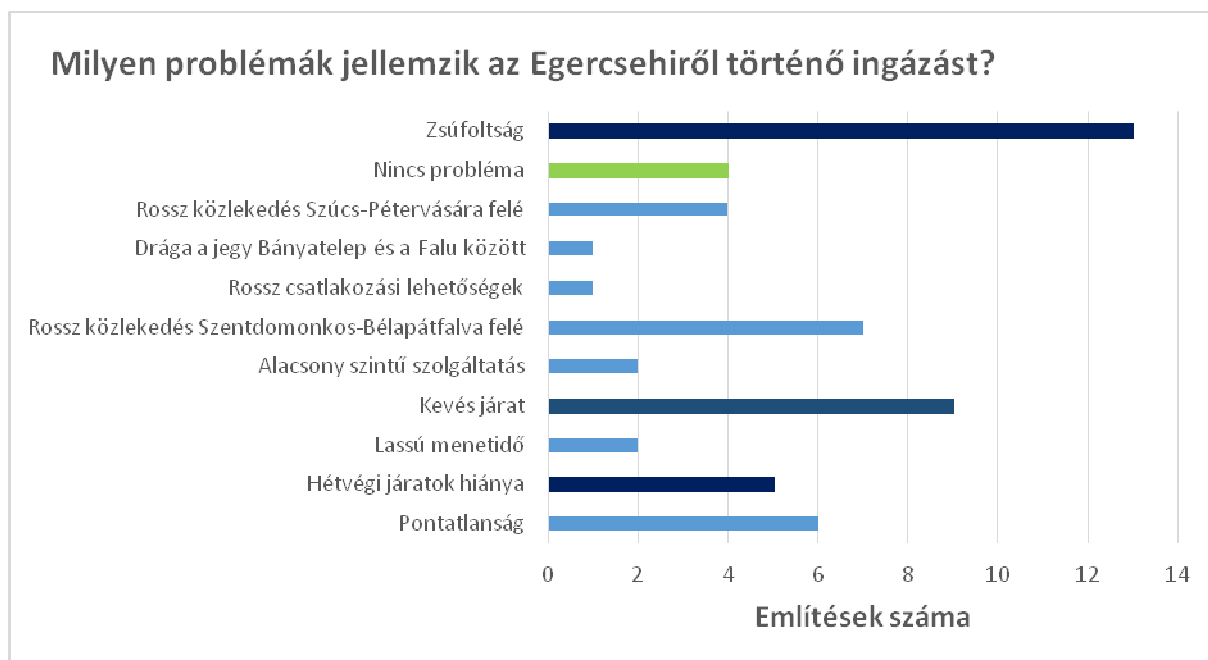
- Sorolja fel, hogy milyen problémák jellemzik az Egercsehiről történő ingázást?
- Hogyan értékeli a település megközelíthetőségét busszal?

Az első kérdést vizsgálva a kérdőívek kitöltői által megfogalmazott 54 szöveges értékelést 11 kategóriába soroltam (1. ábra). Egy nyilatkozó adott esetben több különálló kategóriába sorolható érvényes értékelést is adhatott (pl.: „kevés járat” és „rossz csatlakozási lehetőségek”), melyeket figyelembe vettem, amennyiben azok hasznosítható információtartalommal bírtak.

Az értékelések 7,4%-a volt a legkedvezőbb kategóriába sorolható; azaz a „nincs probléma” kategóriába. A járatszámmal összefüggésbe hozható problémák úgy, mint „zsúfoltság”, „kevés járat” és „a hétvégi járatok hiánya” összesen a szöveges értékelések 50%-át tették ki. A legjellemzőbb panasz a „zsúfoltság” volt, ami önmagában az összes értékelés 24,1%-át adta. A hétvégi járatok hiánya a válaszadók csupán 9,3%-át aggasztotta, amely relatíve alacsony érték ahhoz képest, hogy az Egerbe busszal ingázók mintegy 25%-a a hét minden napján utazik. A lakók jelentős része (az értékelések 13%-a) nyilatkozott arról, hogy a Szentdomonkos-Belpátfalva felé közlekedő autóbuszokat elvették, illetve, hogy elégtelen a közlekedés abba az irányba. Az értékelések szintén 7,4%-a (ugyanannyi, mint a „nincs probléma” kategóriában) említette, hogy Szűcs és Pétervására felé szükséges volna javítani a

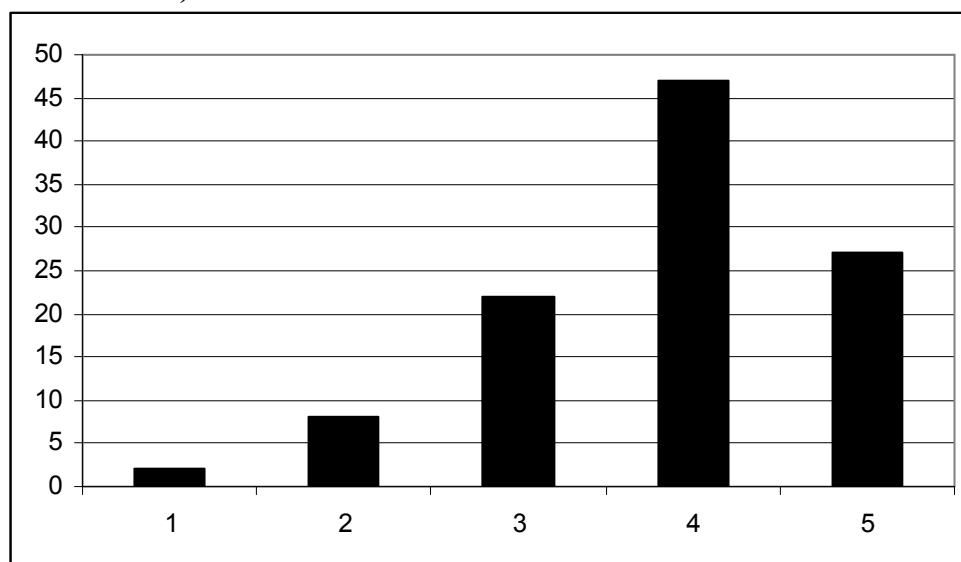
buszközlekedés feltételeit. Ezen két utóbbi adat megerősíti a menetrend elemzésekor tett megállapításokat is.

1 ábra: A megkérdezett egercsehi lakosok véleménye az ingázással kapcsolatban

Forrás: kérdőíves felmérés 2016, szerkesztette Nagy J.

2. ábra: A buszközlekedés értékelése (1-5-ig) az egercsehi lakosok szerint (y tengelyen a válaszok darabszáma)

Forrás: kérdőíves felmérés 2016, szerkesztette Nagy J.

A második kérdésre, miszerint hogyan értékelik a település megközelíthetőségét busszal a helyiek; a mintegy 106 egercsehi lakos válasza alapján (2. ábra) az eredmény egy 3,86-os átlag. Ez elég kedvezőnek mondható a buszközlekedésre nézve.

Az Egercsehi lakosságának véleményét tükröző kérdőívek és a menetrend elemzése során a következő megállapításokat tehetjük:

- Eger és Egercsehi között kapacitásbővítés szükséges, kiváltképp hétköznapi csúcsidőben, mindkét irányban (járatsűrítéssel, vagy nagyobb befogadóképességű autóbuszok üzembe állításával) a zsúfoltság elkerülése érdekében;
- Hétvégén nem megfelelő Egercsehi autóbusz-összeköttetése a megyeszékhellyel, a járatok sűrítésének szükségessége visszatérő problémaként fogalmazódik meg;
- Bélapátfalva felé a tömegközlekedés javítása lakossági igényként merül fel, ugyanúgy, mint Szúcs-Pétervására irányába.

Az egercsehiiek ingázási térkapcsolatai (ügyintézés, vásárlás, oktatás)

Az ingázás-vizsgálat során elemzésre került, hogy hová, milyen közlekedési eszközzel és milyen célból utaznak a településen élők. Általánosságban elmondható, hogy Egercsehi lakosai – amennyiben helyben nem áll rendelkezésükre a megfelelő termék vagy szolgáltatás, szinte kizárólag Egerbe utaznak érte.

Az egercsehi lakosok ügyintézési térkapcsolataiban csak ritkán törik meg Eger egyeduralkodó dominanciája, például hivatalos ügyek intézése, néhány iparcikk vagy divatáru vásárlása, egyes szolgáltatások igénybevétele (fodrász, tankolás), néhány speciális szakrendelés igénybevétele, illetve a szórakozási lehetőségek keresése esetén. A kérdőívek értékelése alapján a következő megállapításokat tehetjük:

Egercsehin belül életszerű az autóbusszal történő ingázás Falu településrészeiről a Bányatelep felé, melynek célja általában a bevásárlás vagy munkába járás.

Az ingázó középiskolai tanulók szinte kizárólag Egerbe utaznak, jellemzően autóbusszal.

Az **általános iskolai** oktatást igénybe vevő családoknál a válaszadók 50%-a kizárólag a helyi iskolába íratja gyermekeit. 10 esetben (a válaszadók 36%-a) Egerbe járnak a gyermekek általános iskolába (kétharmaduk autóbusszal, egyharmaduk gépkocsival jut el oda), míg négy válaszadónál egyaránt Egerbe és Egercsehibe is járnak egy családon belül alapfokú oktatási intézménybe a gyerekek.

A rendszeresen bevásárlási célból ingázók majdnem kizárólag Eger irányába hagyják el a települést, de iparcikkek és ruházati termékek vásárlásakor az internetes házhozszállítás is mérhetővé vált.

A **postai szolgáltatásokat** a lakosság 90%-a helyben veszi igénybe, közel 10%-uk pedig inkább Egerben, de akadt egy válaszadó, aki Egercsehi mellett Bélapátfalván is rendszeresen jár postára.

Ennél is nagyobb arányban veszik igénybe az egercsehiiek a helyi **körzeti orvost**: a válaszadók 96,5%-a helyben, míg a fennmaradó 3,5%-uk (négy válaszadó) Egerbe jár háziorvoshoz.

Szakrendelésre a megkérdezett egercsehiiek 95,3%-a legfeljebb havonta, 88,2%-a pedig ennél is ritkábban jár. A szakrendelésre járó válaszadók 83,3%-a kizárólag Egerbe utazik, 3,3%-uk (3 fő) pedig nem Egerbe, hanem távolabbi regionális orvosi centrumokba: Budapestre, Debrecenbe vagy Miskolcra szokott alkalmanként utazni, jellemzően

gépkocsival. Két fő (2,2%) csak Egercsehiben vesz igénybe szakrendelést, a fennmaradó több, mint 11% (10 fő) pedig Eger mellett rendszeresen más városokba is utazik speciális orvosi ellátások igénybevételére: Debrecenbe és Miskolcra 2-2 fő, Budapestre, Balatonfüredre, Parádsasvárra, Mátészalkára, Mezőkövesdre és Szegedre pedig 1-1 fő.

Gyógyszertárba menet a helyiek 72%-a nem hagyja el a települést, míg 10%-uk helyben és Egerben is egyaránt szokott patikába járni. Beszédes információ, hogy a megkérdezett egercsehiak közel egyötöde (20 fő) kizárólag Egerben szerzi be a szükséges gyógyszereit.

A válaszadó egercsehiak 96,5%-a havonta vagy ritkábban jár **fodrászhoz**. 73%-uk Egercsehiben, közülük 8 fő településen belül busszal megy, ha teheti, míg a megkérdezettek 18%-a jár Egerbe (ők egyenlő arányban autóval és busszal utaznak). Érdekességgéppen megjegyezhető, hogy Egercsehiből ketten Budapestre, ketten Egerbocsba, egy-egy fő pedig rendszeresen Bélapátfalvára, Borsodnádásra, Debrecenbe, illetve Ózdra jár fodrászhoz.

A legtöbb egercsehi autótulajdonos hetente szokott tankolni (37,5%-uk), 21,43%-uk kéthetente, 33,92%-uk pedig havonta vagy annál is ritkábban. Azon válaszadók, akik napi rendszerességgel tankolják jármű-veiket (7,14%), Egerben szokták ezt megtenni. A válaszadó gépkocsi tulajdonosok 82%-a kizárólag Egerbe jár **töltőállomásra**, 3-3 fő (a válaszadók egyenként 4,9%-a) pedig Eger mellett Bélapátfalvára vagy Miskolcra, illetve Ózdra is jár tankolni. Egy fő Szlovákia területén tankol, egy másik pedig Egercsehiben tölti fel üzemanyaggal járművét.

A település vezetékes gázhálózattal rendelkezik, ennek ellenére több háztartásban használnak **gázpalackot**, melyet az egercsehiak többsége (79%) helyben, kisebb része pedig Egerben (15%) szerez be. A kérdőívek alapján van, aki Pétervásáráról vagy Szentdomonkosról hordja Egercsehibe a gázpalackot.

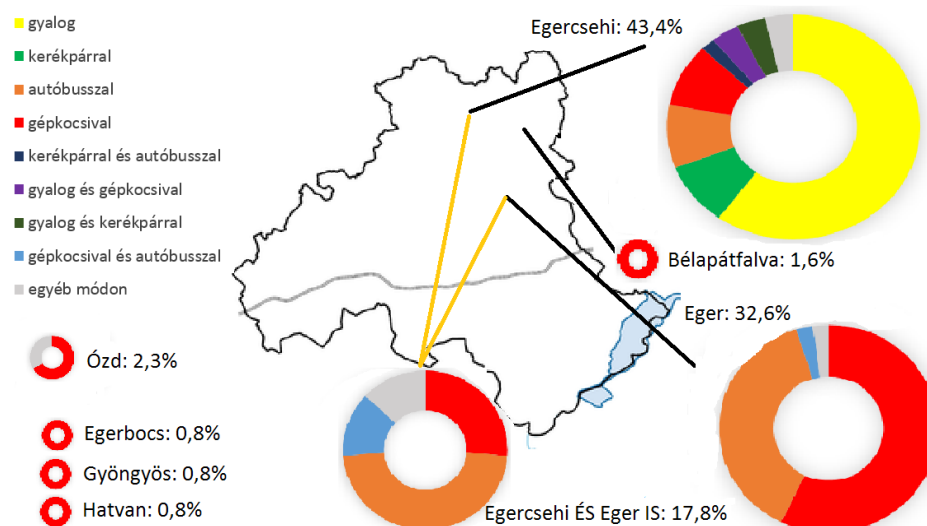
A kérdőívek tanúsága szerint mintegy 66 egercsehi lakos szokott ritkán és jellemzően autóval **vetőmagot vagy műtrágyát** beszerezni. Jellemzően Egerből (74%-uk), de van, aki csak helyben (20%-uk), 6%-uk pedig Egercsehiből és Egerből egyaránt szokott vetőmagot vagy műtrágyát beszerezni.

Az egercsehiak 72%-a legritkábban heti rendszerességgel szokott **élelmiszert** vásárolni, de 40,5%-uk legalább naponta egyszer eljár. A válaszadók 43,4%-a kizárólag helyben vásárol (60%-uk gyalog, 9-9%-uk helyben kizárólag autóbusszal, ill. gépkocsival, a kerékpárt pedig 13%-uk szokta elővenni erre a célra). A községen kívül természetesen Egerben intézik legtöbbször az élelmiszer-vásárlást: 32,6%-uk kizárólag Egerben vásárol (38%-uk csak autóbusszal, 57%-uk pedig csak gépkocsival szokta ezt megtenni). Az Egercsehiak 17,8%-a pedig helyben és Egerben is egyaránt szokta élelmiszer-beszerzéseit intézni (48%-uk csak autó-busszal, 26%-uk pedig csak gépkocsival). Az élelmiszer-vásárlás kapcsán Ózd, Bélapátfalva, Egerbocs, Hatvan és Gyöngyös került még megemlítésre (3. ábra).

Az egercsehiak kétharmada havonta vagy ritkábban fordul meg piacokon, vásárokon, ráadásul kevesebb, mint 9%-uk nyilatkozta, hogy azt helyben teszi. Ennek oka lehet, hogy a piac a községben rendszerint ritka és nem nagy jelentőségű. Ha Egercsehiben vásári alkalom adódik, azt a helyiek túlnyomó többsége gyalogszerrel látogatja. Nem meglepő módon, többségük (61,2%) Egerbe szokott utazni ilyen célból (61%-uk csak autóval, 32%-uk csak autóbusszal). Meglepő azonban az ózdi piac népszerűsége: az egercsehiak 22,4%-a kizárólag az ózdi piacot látogatja, míg 4,5%-uk Ózdra és Egerbe is szokott járni ilyen célból. A busz-közlekedés

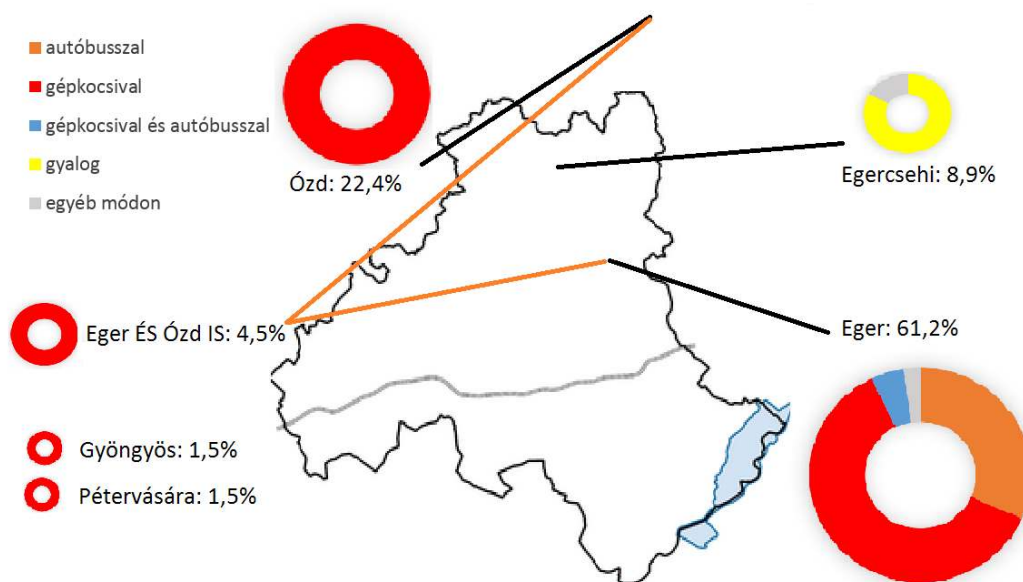
elégtelensége miatt az ózdi piacra kizárólag gépkocsival történik az eljutás. Az egercsehiiek elenyésző számban említették még Gyöngyöst és Pétervásárát piaclátogatási célból (4. ábra).

3. ábra: Az egercsehiiek élelmiszer-vásárlási térkapcsolatai (az úti cél és közlekedési mód függvényében)

Forrás: kérdőíves felmérés 2016, szerkesztette Nagy J.

4. ábra: Az egercsehiiek piacra, vásárba járási térkapcsolatai (az úti cél és közlekedési mód függvényében)

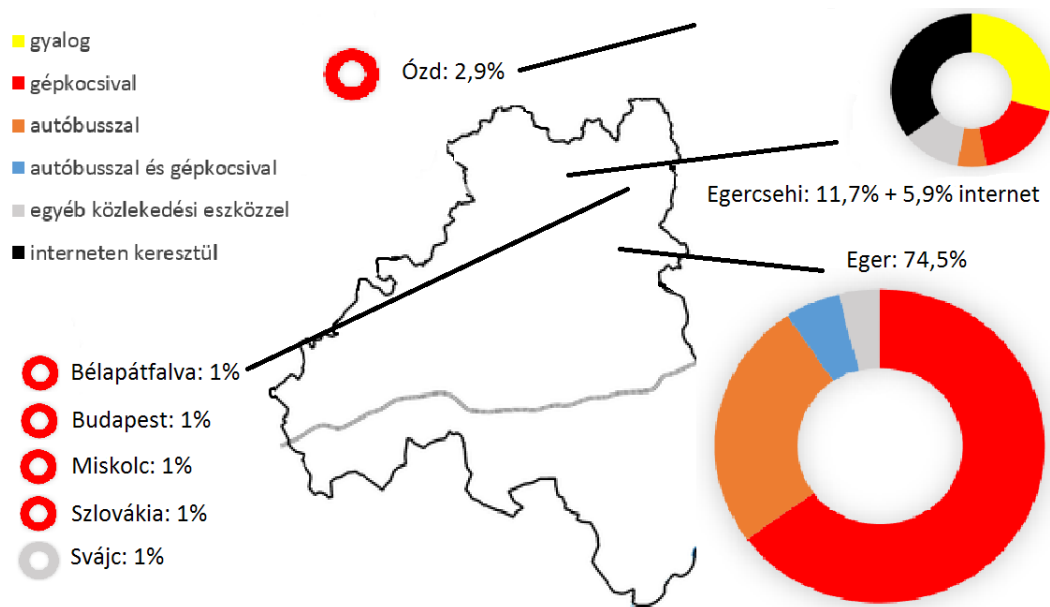

Forrás: kérdőíves felmérés 2016, szerkesztette Nagy J.

Iparcikk az egercsehiiek 94,5%-a havonta vagy ritkábban szoktak vásárolni. A település nagyságrendjének megfelelően az iparcikk-vásárlások 74,5%-a Egerben történik, de a helyi 11,7%-os eredmény is figyelemre méltó. Mérhető az interneten történő iparcikk-vásárlás

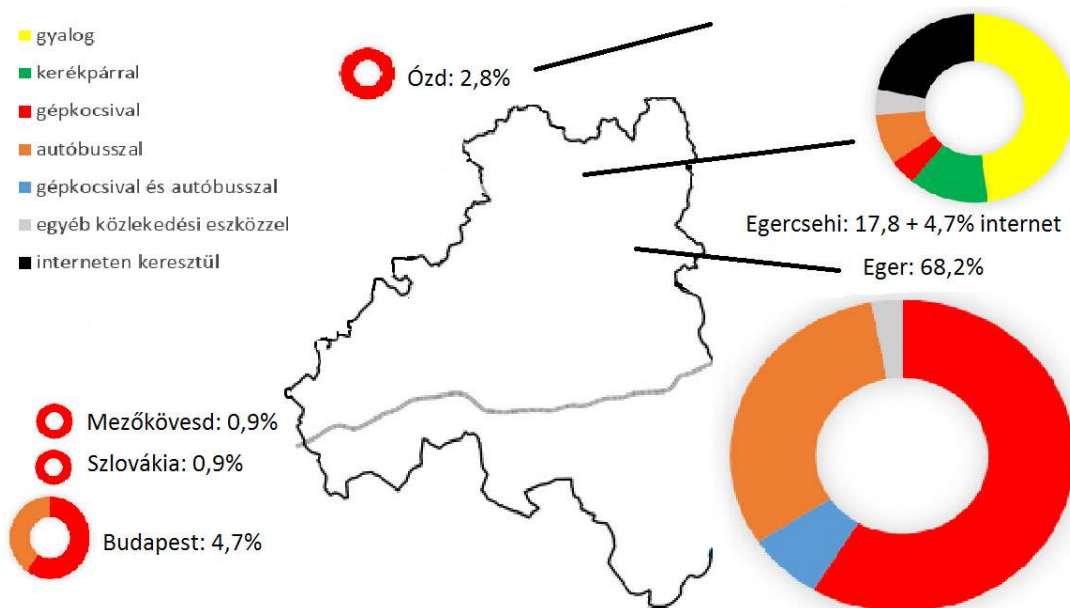
részaránya is: az egercsehiiek 5,9%-a élt ezzel a kényelmi lehetőséggel. A község lakói leginkább gépkocsival közlekednek, ha iparcikkeket vásárolnak. Eger mellett még Ózdot, Belpátfalvát, Budapestet, Miskolcot és külföldet említették beszerzési helyként (5. ábra).

5. ábra: Az egercsehiiek iparcikk-vásárlási térkapcsolatai (az úti cél és közlekedési mód függvényében)

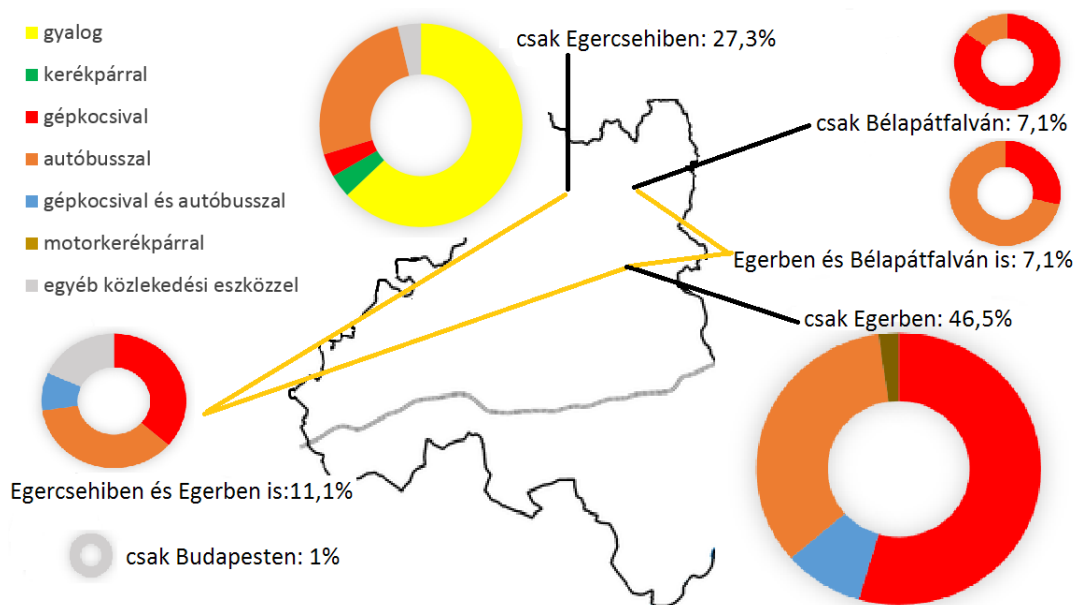
Forrás: kérdőíves felmérés 2016, szerkesztette Nagy J.

6. ábra: Az egercsehiiek ruházat-vásárlási térkapcsolatai (az úti cél és közlekedési mód függvényében)

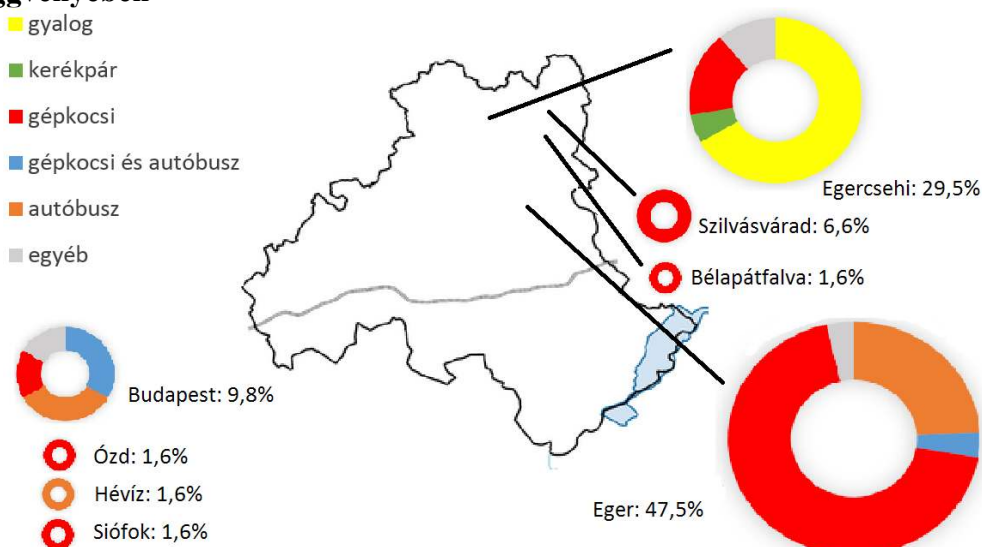
Forrás: kérdőíves felmérés 2016, szerkesztette Nagy J.

7.ábra: Mely településeken és milyen közlekedési eszközzel intézik Egercsehi polgárai a hivatalos ügyeiket

Forrás: kérdőíves felmérés 2016, szerkesztette Nagy J.

8. ábra: Az egercsehiiek szórakozáshoz kötődő térkapcsolatai (az úti cél és közlekedési mód függvényében)

Forrás: kérdőíves felmérés 2016, szerkesztette Nagy J.

A megkérdezett egercsehiiek mintegy 92%-a havi gyakoriságnál nem sűrűbben szokott ruházati terméket vásárolni. A térkapcsolati háló ez esetben az ipacikkéhez hasonlóan alakul, Budapest részarányának enyhe növekedése mellett. A 6. ábra tanúsága szerint az internetes vásárlás aránya itt is mérhető (4,7%).

A megkérdezett egercsehiiek majdnem mindegyikének (97,9%) havonta vagy még annál is ritkábban szükséges hivatalos ügyeket intéznie. Jelentős részük (27,3%) kizárólag helyben

teszi ezt meg, míg 46,5%-uk csak Egerbe jár hivatalos ügyeket intézni. 11,1%-uk Egercsehiben és Egerben is egyaránt folyamodik ügyintézéshez. Ebben a kategóriában megnő BÉlapátfalva szerepe: a megkérdezett egercsehiiek mintegy 7,1%-a (7 fő) nyilatkozott úgy, hogy kizárólag BÉlapátfalvára jár ügyeket intézni, míg ugyanennyien (7,1%) Egerbe és BÉlapátfalvára is járnak egyaránt. Ez összefüggésben lehet BÉlapátfalva korábbi kistérségi központ szerepével, illetve azzal a ténnyel, hogy Egercsehihez ez a legközelebb fekvő város (7. ábra).

Az egercsehiiek ritkán járnak szórakozni a kérdőívek tanúsága szerint. A válaszadók 29,5%-a marad azonban ilyen esetben a településen, és jellemzően gyalog jutnak el a kívánt szórakozóhelyre. Szórakozási célból Egerbe jár a válaszadók csaknem fele (47,5%), 69%-uk kizárólag autóval, 25%-uk kizárólag autóbusszal. Egercsehiből ritkán Szilvásváradra és Budapestre is eljutnak kikapcsolódni. előbbi helyre 6,6%-uk, utóbbi helyre 9,8%-uk. A válaszadók megemlítették még BÉlapátfalvát, Hévízt, Ózdot és Siófokot is. (8. ábra).

A gépjárműforgalom értékelése Egercsehiben

A falukutató táborban 2016. július 1-jén egy pénteki napon végeztünk forgalomszámlálást Egercsehiben három ponton (2. táblázat). Ennek az volt a célja, hogy megtudjuk, milyen irányú és összetételű forgalom jellemzi a községet. Egercsehiben a következő fő tényezők játszanak szerepet a járműforgalom alakulásában:

- a 25-ös számú főút tranzitforgalma;
- az Eger felé tartó ingázók forgalma;
- illetve a Bekölce felől, jellemzően Eger irányába tartó átmenő személy- és teherforgalom.

2. táblázat: Egercsehi be- és kilépési pontjain végzett forgalomszámlálás eredménye

jármű típusa	Bekölcei oldal		Szúcsi oldal		Egri oldal	
	kifelé	befelé	kifelé	befelé	kifelé	befelé
Gyalog	0	0	2	3	0	0
Kerékpár	0	0	1	2	0	0
Motor	1	4	0	0	4	0
Személyautó	17	26	18	38	90	23
Kisbusz	2	2	2	0	28	13
Autóbusz	5	4	1	2	6	2
Teherautó (furgon+kisteherautó+kamion)	5+1+3	3+8+1	8+11+1	11+8+2	15+22+3	14+15+3
Rendőrautó	0	0	0	0	1	0

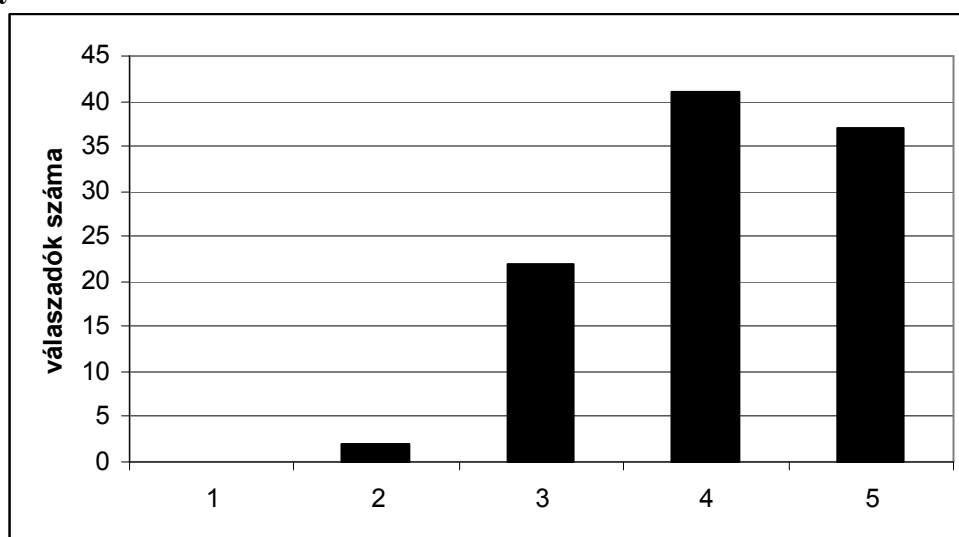
Forrás: forgalomszámlálás Egercsehi falukutató tábor 2016, szerkesztette Nagy J.

Egercsehiben a reggeli, Eger felé tartó forgalom rendszerint 7:15-től 8:15-ig csúcsosodik ki, azután általánossá válik a napi ügyintézés forgalma és az átmenő tranzitforgalom. A 25-ös főúton Eger felé kilépő irányba magasabb járműszám mérhető, mint a bekölcei és szúcsi belépési oldalak összege, ez arra enged következtetni, hogy Egercsehi községe maga is jelentős Eger felé tartó járműforgalmat generál.

A KSH 2014-es adatai alapján Egercsehiben 11 darab motorkerékpár volt forgalomban. Ennek ellenére sem a forgalomszámlálás, sem a kérdőíves felmérés nem mutatta ki, hogy a község lakosai használnák-e járműveket a mindennapi közlekedésre. Kerékpárral is kevesen közlekednek Egercsehiben mind a forgalomszámlálás, mind a kérdőíves felmérései tükrében. Szúcs községnek az Egercsehihez való közelsége vonzáskörzeti gravitációja révén a nehéz domborzati viszonyok ellenére jelentős a két község közötti gyalogos és kerékpáros forgalom.

A vizsgálataink során arra is kíváncsiak voltunk, hogy a falu milyennek ítélik a falu autóval való megközelíthetőségét. Mintegy 102 egercsehi lakos osztályozta ezt a kérdést 1-5-ig tartó skálán. Mind a szöveges, mind az osztályzatok alapján vett értékelés (4,1-es átlag) alapján kijelenthető, hogy Egercsehi lakossága elégedett a település gépkocsival történő elérhetőségével.

9. ábra: A település gépkocsival való elérhetőségének értékelése az egercsehi lakosok véleményének tükrében

Forrás: kérdőíves felmérés 2016, szerkesztette Nagy J.

Összefoglalás

Egercsehi közlekedés-földrajzi helyzete izgalmas és összetett. A település láthatóan elkülönült két részének egyértelműen a bányatelepi oldal a kedvezményezettje közlekedési szempontból. Ez főleg abban nyilvánul meg, hogy a Falu településrész Bányatelephez képest mintegy 30%-kal gyéresebb autóbussz-menetrendi lefedettségű, ami nem javítja a községben élők kohézióját. A Falu településrészről gyakorlatilag minden szolgáltatásért ingázni szükséges még Egercsehin belül is. Ezt szokatlan, ám az országban nem egyedülálló módon, sok esetben a helyközi autóbusszjáratok igénybevételeivel oldják meg az érintettek.

A közösségi közlekedést teljes egészében az autóbussz-közlekedés körülményei határozzák meg Egercsehiben. A megye- és járásszékhely autóbusszal történő elérhetősége hétköznaponként menetrendileg megfelelő, ám a lakosok jelentős részének véleménye alapján zsúfolt. A hétfégi közlekedés ezzel szemben gyérnek minősül. Egercsehi nem rendelkezik megfelelő autóbussz-összeköttetéssel azokhoz a kistérségi-járási központokhoz sem, melyeknek korábban bizonyos mértékig vonzáskörzetébe tartozott. Bélapátfalva, a közúton legközelebb eső város irányába, korábban Egercsehi kistérségi központja felé szinte kizárólag átszállással lehet eljutni, Pétervására pedig annál is nehezebben közelíthető meg. A

jelenlegi autóbusz-közlekedés nem szolgálja Egercsehi térkapcsolatának kiegyensúlyozott fejlődését a szomszédos, mikrotérségéhez tartozó településekkel sem.

Egercsehi két irányból is tranzitforgalmat egyesít: Bekölce felől Eger felé, illetve a 25-ös számú főút Eger (tágabb viszonylatban az M3-as autópálya) és Ózd (tágabb viszonylatban Szlovákia) közötti átmenő forgalmat, erősítve a településnek az Egri járás északi határán betöltött mikrotérségi szerepkörét.

Eger közelsége egyértelműen dominálja a község lakosainak mindennemű ingázási tevékenységét, ennek ellenére a község lakói a lehetséges mértékig ragaszkodnak az áruk és szolgáltatások helyben történő vásárlásához, igénybe vételéhez. Eger dominanciája mellett, ha csekély mértékben is, de Ózd és Bélapátfalva városok is formálják Egercsehi mindennapjait, amely a közlekedési sajátosságok vizsgálata folyamán is tetten érhető.

Forrásjegyzék:

Egercsehi község honlapja:

<http://www.egercsehi.hu/>

Az egercsehi iskola honlapja:

<http://iskola.egercsehi.hu/>

Egercsehi internetes térképe (letöltve: 2017. 01 16):

<https://www.google.hu/maps/place/Egercsehi>

TEIR, TSTAR (KSH, 2014) adatbázis:

<https://www.teir.hu/>

A Volán Egyesülés internetes menetrendi adatbázisa:

<http://menetrendek.hu/>

http://szubkult.blog.hu/2015/04/28/elhagyatott_helyek_egercsehi_szenbanya

6. kép: Reggeli ingajárat (Egercsehi- Bányatelep)

UTCAKÉP-ELEMZÉS EGERCSEHIBEN

STREET IMAGE ANALYSIS AT EGERCSEHI

Molnár Melinda, egyetemi docens, SZIE GTK

Melinda Molnár, associate professor, SZIU

Absztrakt

Egercsehi különleges falu. Egy helyi megkérdezettünk mondta róla: nem falu, de nem is város. Valahol ott a kettő között. Nem azért mert fejlettebbek az üzleti szolgáltatásai, vagy mert városi gyökerekkel rendelkezők lakják. A köztes állapot lényege a falu fejlődéstörténetéből adódik. A szénbánya megnyitásával egy térben is elkülönült falurész (Bányatelep) született, mely mintegy hozzáépült a hagyományos paraszti múltjára büszke faluhoz. Itt fontos azonban megjegyezni, hogy nem jött létre földrajzi értelemben fúzió, azaz a két településrész ma sem ér össze. De szociológiai értelemben sem. Bányatelepet messzi vidékekről érkező, egy a munkásosztályon belül is speciálisnak tekinthető bányásztársadalom hívta életre. Falu pedig maradt a paraszti kultúra gyökereinél. A két társadalom két külön életteret teremtett. Ez ma is jól látható nyomokat hagyott a településképen, függetlenül attól, hogy a bánya 1990-es bezárása óta a két településrész sorsközösségben él. A jelen sajnos nem a felemelkedésről szól. Ebben a tanulmányban az úthálózat, a vízelvezetés, a járda, és a lakóingatlanok helyzetképen keresztül kerül bemutatásra a település jelenlegi arculata.

Abstract

Egercsehi is a peculiar village. A local respondent called it: not a village, but also not a town. Somewhere in between. Not because its business services are more developed, or because it is habited with people with an urban past. This intermediate state is the result of the development history of the village. With the opening of the coal mine, a spatially separated part of the village was created (Bányatelep), which in a way was united with the village proud of its traditional peasant past. It is important to note, that a geologic fusion did not take place, meaning that the two parts of the settlement still do not meet. And also not in a sociologic sense. Bányatelep was brought into life by a miner community arriving from great distances, and this community was considered special even within the working class. At the same time, the village preserved its roots of peasant culture. The two societies created two separate living spaces. The traces it has left are still apparent today on the imprint of the settlement, despite the fact that since the closing of the mine in 1990, the two parts of the settlement share the same fate. The present unfortunately is not about prosperity. In this present study, I shall demonstrate the current image of the settlement through the state of its road network, water diverting system, pavements and housing estates.

Bevezetés

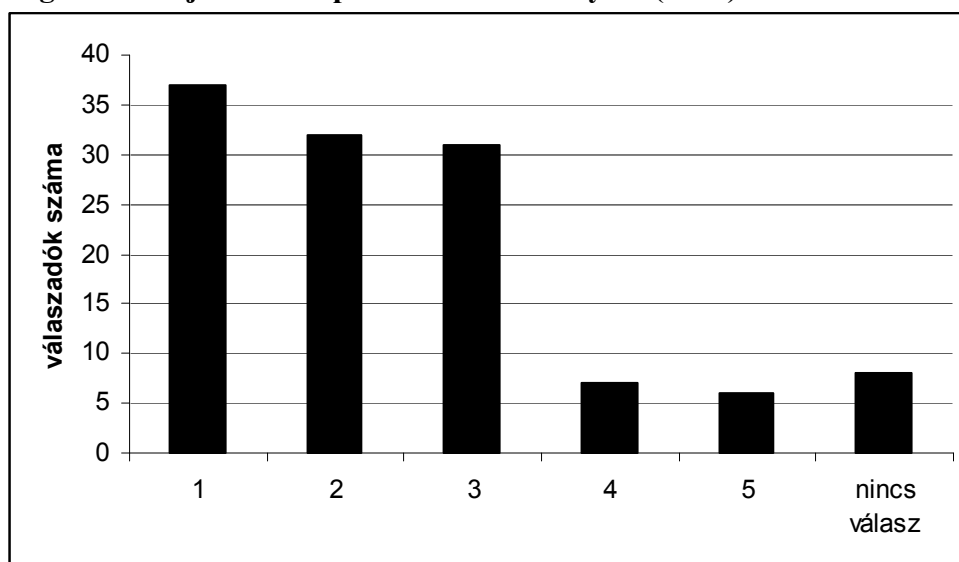
Ezen tanulmányban két módszerre építünk. A 2016 júniusában, júliusában folyt terepi kutatás kérdőívezése segített abban, hogy megfogalmazható legyen, mit gondolnak a helyiek a saját életterükről. A másik módszer a helyszíni megfigyelés és értékelés, aminek során a lakóingatlanok leltárba vétele történt meg. A házak értékleltára során egy összetett szempontrendszerre építő technikával külön vizsgáltuk a portát (elhanyagolt, ápolt), vizsgáltuk a ház előtti (utcán levő) előkertet (ha volt), és tipizáltuk (ápolt, elhanyagolt). A

lakóházak is besorolást nyertek. Megkülönböztettük a rossz állapotú, lakatlan; a romház; a házhely kategóriát; valamint a jó állapotú lakatlan; a lakott (jó állapotú, rossz állapotú) kategóriát. Ezek a külön-külön értékelésre került szempontok végül összegzésre kerültek, ami alapján a házak értékét egy 5 fokozatú skálán minősítettük. Az 5-ös eredmény azt jelentette, hogy a vizsgált ingatlan minden szempontból kiváló. 4-es eredményt az kapott, ahol a szempontok valamelyikének vizsgálata során nem a legkedvezőbb minősítést kapta a ház. 3-ast az az ingatlan kapott, ahol a vizsgált szempontok közül vagy egy súlyosan hiányosnak bizonyult, vagy két szempont szerint csak közepes minősítést kaphatott. Elégségest (2) az az ingatlan kapott, ahol legalább két szempont szerint nagyon alacsony értéket adott a vizsgálati eredmény.

Az úthálózat, vízelvezetés és járdaállapot

A falu egy képzeletbeli gyűrű mentén épült ki. Részben patakmenti, részben útifalu. Mint általában az útifalvak esetében, itt is jelentős kiterjedésről beszélünk. A méretek érzékeltetésére elmondhatjuk, hogy a falu körbe járása kb. másfél órás program. Ez az adottság nyilvánvalóan meghatározója az úthálózat, a vízelvezetés és a járdakérdés tárgykörének is.

1. ábra: Egercsehi útjainak állapotára adott osztályzat (2016).

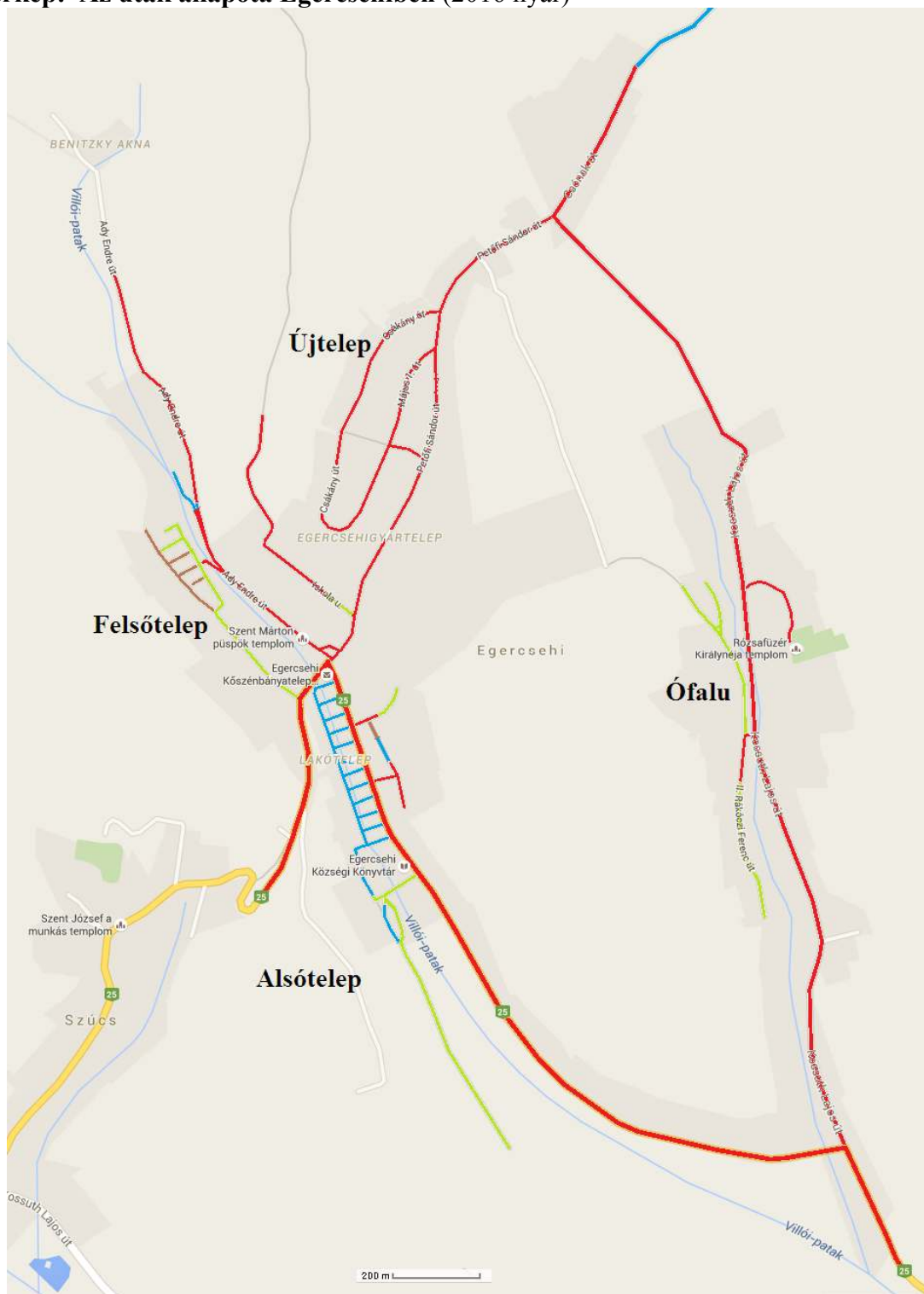
Forrás: A kérdőíves felmérés alapján szerkesztette Molnár M.

Megjegyzés: az 1-es a legrosszabb, az 5-ös a legjobb értékelést jelenti.

Az úthálózat abból a szempontból megfelelő, hogy a két falurész szilárd burkolattal valóban össze van kötve. Nyilván az útburkolat minősége, az útszélesség nem mindenhol mondható az igényeknek megfelelő színvonalúnak. De a kapcsolat megoldott. Részletesebb úthálózati elemzésünkkor négy kategóriát használtunk az úthálózat jellemzésére: aszfalt, kőzúzalék, földút és gyepek kategóriát. Talán ez utóbbi kicsit furcsán hangzik az olvasónak. Abból kiindulva, hogy a földút is egy karbantartott út, csak szilárd alap nélküli, itt a faluban szükségesnek tartottuk jelölni az olyan utakat külön is, melyek keréknyom nélküli, elfüvesedett, ház előtti közterületek, melyek karbantartásának nem találtuk nyomát. Természetesen ezek nem voltak gyakoriak. Tapasztalataink szerint elmondható, hogy a település nagyobbik része aszfalt burkolatú. A legtöbb út azonban felújításra szorul, bár a felújító munkálatok folyamatosak. Az Önkormányzat még nem ért az ő kezelésében levő utakkal kapcsolatos feladatok végére. Ezt azért fontos így fogalmazni meg, mert a főút nem az

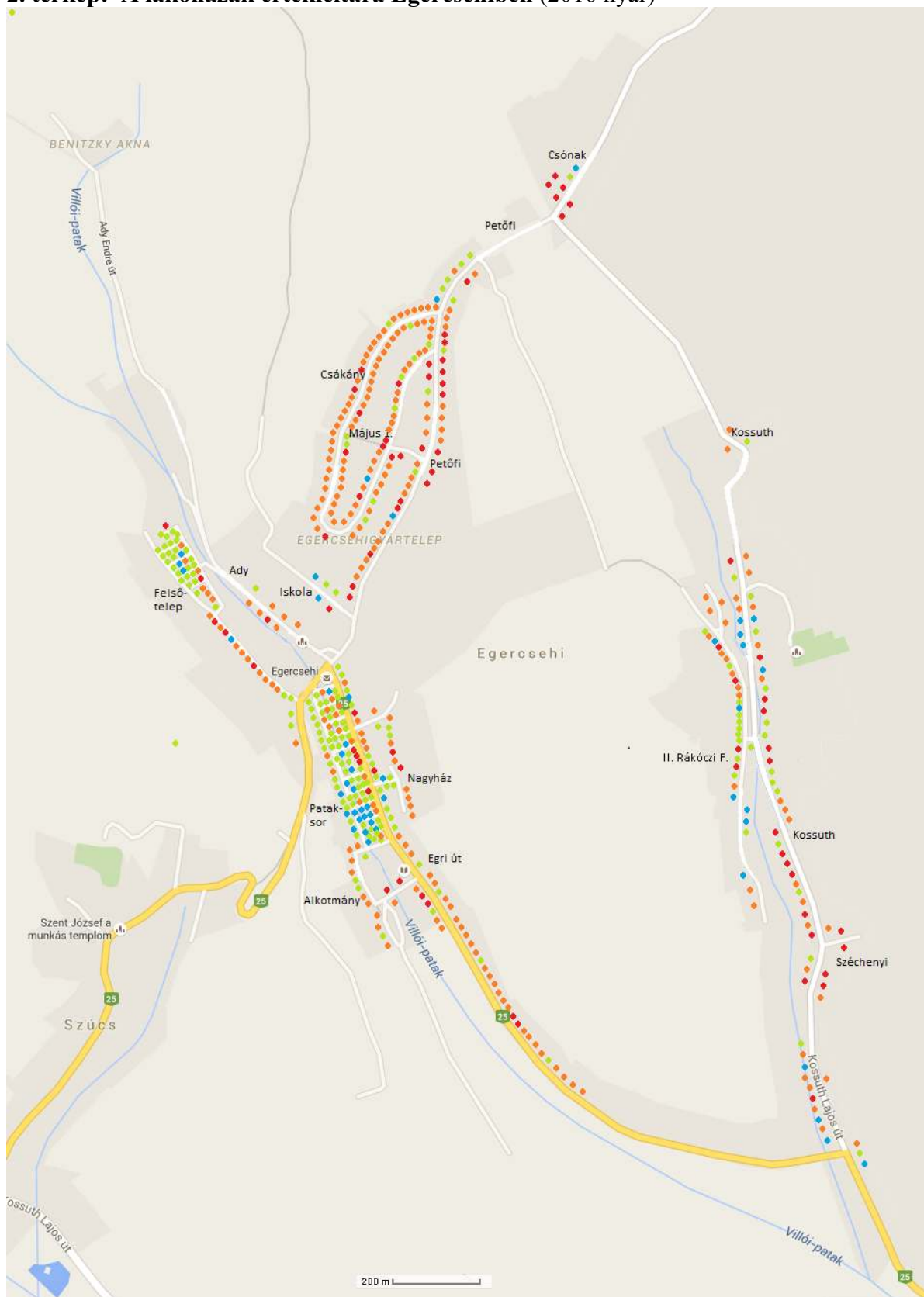
ő kezelésében van, így a megoldás sem csak a településvezetés akaratán, pénzügyi keretén múlik. Ennek a kettős útkarbantartási kompetenciának a lényegét azonban a helyiek általában nem igazán értik. Sok kritikát kapott a kérdőíves felmérésünkben az is, hogy pont a legnagyobb lakossűrűségű negyedek (Alsótelep, Felsőtelep) tekinthetők a legrosszabb adottságúaknak az útminőség szempontjából. (1. ábra, 1. térkép).

1. térkép: Az utak állapota Egercsehiben (2016 nyár)

Megjegyzés: **piros vonal:** aszfalt, **zöldvonal:** kőzúzalék, **kék vonal:** földút, **barna vonal:** gyep készítette. Molnár M.

2. térkép: A lakóházak értékleltára Egercsehiben (2016 nyár)

Megjegyzés: piros: 5, narancssárga: 4, zöld: 3, kék: 2 (A számok osztályzatok, 1-5-ig növekvő minőséget jelölnek)

Készítette: Molnár Melinda

A vízelvezetés sem egységesen kiépült rendszere a falunak. A Villő patak vízfolyása, árka, mely felé (ha a lejtés megfelelő) a víz valóban megtalálja az útját (ezt egy nyári zivatarkor magunk is megtapasztaltuk), önmagában nem váltja ki az esővíz-elvezetés rendszerszerű hiányosságait. Különösen problémás ez ott, ahol sem esővíz-elvezetés, sem szilárd út, vagy valamilyen szilárd alapú járda sem áll rendelkezésre (pl. Alsó-Felsőtelep). (1. térkép)

Míg általában egy nem túl forgalmas faluban, nem túl forgalmas úthálózatu részeken a járda nem létkérdés, addig egy térben egymástól távolabb eső két településrész esetén nem szerencsés, ha csak aszfalt-összeköttetés van. Ófalu és Bányatelep egymással nincs járdás, vagy kerékpárutas összeköttetésben. Azzal, hogy az ellátó, szolgáltató intézmények Bányatelepen épültek ki jobban, így Ófaluból sokak számára az ellátások, szolgáltatások igénybevétele a falu másik részére való eljutás problémáját vetíti elő. A járdakérdés fontossága tehát itt erősebb igényként merül fel. A kanyargó útra terelt gyalogos forgalom a lakott részeken is gond, ugyanis a járdák a gyűrű lakott részein is hiányosan épültek ki.

Itt fontos megjegyezni, hogy a helyiek leleménye a két falurész közötti távolság rövidítésére már talált megoldást. Még ha nem is egész éven át tekinthető ez alternatívának. A gyalogos közlekedés ugyanis nem csupán az aszfalt mellett kiépült járdákon, vagy magán az aszfalton lehetséges. A körkörös úttal leírható falurajznak van egy húrja, ami egy rövidítő. Dimbesdombos „senki földjén” vezet át, azaz nem burkolt, nem kísérik lámpák; tehát sötétedés után nem használható, de praktikus, mert lerövidíti a gyaloglásra fordítandó időt a két falurész között. Nemcsak praktikussága van ennek az útnak; hiszen az út közben látott kicsi erdőnek és a határ egészének van valami különleges élménye.

A házak értékleltára

A házak értékleltára során abból kell kiindulni, hogy a házak kinézete, a lakókörnyezet jól tükrözi az ott élők jövedelemviszonyát, lehetőségeit, igényességét. Ebből kiindulva a házak értékleltárának célja kijelölni a falu frekvenciált és kevésbé frekvenciált részeit. A házak értékleltára során a falu terepbejárása során a lakóházakat egyenként besoroltuk. A 2. térkép a falu ingatlanjait mutatja értékükkel és elhelyezkedésükkel. Itt fontos megjegyezni, hogy a Patak-soron végzett lakóház-értékelés nem kerülhetett egy az egyben térképre, mivel jóval több lakóingatlan található ezen a telepen, mint ahány jelölés a térképre kifér. Ennek oka, hogy a porták itt szó szerint zsebkendőnyi telkek, melyek az alkalmazott térképi kicsinyítésben nem jelölhetők. Az átláthatóság érdekében ezért itt az ábrázoláskor azt az elvet követtem, hogy nem ábrázoltam az összes lakóingatlant, hanem csak annak 85%-át. Úgy szelektáltam, hogy ne torzuljon az értékleltár. Azaz arányában annyi 4-es, 3-as, 2-es értékelésű „pötty” kerüljön térképre, mint amennyi eredetileg is van.

A 2. ábra jól jelzi, hogy a település legszebb, az értékelemzésünkben legmagasabb pontszámot elért részei Újtelepen találhatóak. A település leginkább devalválódott része pedig a Patak-sor. Az eredetileg Bányatelep munkásainak kialakított szállások nagyon egyszerű körülményekkel készültek majd’ száz évvel ezelőtt. A szoba-konyhás lakások picik, mint ahogy a hozzájuk tartozó telkek is. A látható kép egy sűrű beépítésű munkásnegyed, aminek korjelző, kortörténeti értéke van, de kicserélődött népességgel. Ma már egyre kevésbé bányászokkal, bányászcsaládokkal lehet itt találkozni. Egy lefelé haladó spirálban él ez a településrész pár száz méterre a polgármesteri hivataltól, és általában a falu fontosabb

intézményeitől. Ez a nyomor, és a társadalom peremén élők lakóhelye. Sok a cigányszármazású betelepült. Egy születő gettó.

Az elgettősodás más falurészekén is megfigyelhető. Ennyire nincs előrehaladott állapotban a gettó születése Felsőtelepen, de ha a korábbi falukutatásunknak, az átányi tapasztalatainknak hihetünk, ahol a helyi polgármester megfigyelése szerint három egymás mellett összeállt nyomor-lakás Kipp-effektusként hihetetlen gyorsasággal pusztítja le a körülötte levő otthonok értékét, akkor bizony Felsőtelep is küszöbén áll a pusztulásnak.

A gettósodás földrajzi zárványként van jelen Alsótelepen és Felsőtelepen. De a nyomort, a társadalom peremét képviselők Ófaluban is megjelentek. Itt több góc is kialakult. A leglátványosabb Ófalu közepén található. Az Ófaluban létrejött elértéktelenedett ingatlangócok és lakóik gettósodása földrajzi értelemben másként zajlik, mint Bányatelepen. Ugyanis Ófaluban a betelepült társadalom peremi családok nem egy térben elkülönült zárványban élnek, mivel a Kossuth utca, a II. Rákóczi Ferenc utca bizonyos részein nem különülnek el térben Ófalu helyi társadalmától.

Összefoglalás

Egercsehi összetett település. Alakrajzi és társadalmi vonatkozásban is. Ófalu, a paraszti kultúra, Bányatelep a mára már megszűnt szénbányászat örököse. A településképen jól kirajzolódik ez a kettősség. Itt fontos azonban megjegyezni, hogy az összkép mégsem írható le csupán ezzel a kétféle létezéssel, a bányász és a paraszti hagyományokból levezethető térhasználattal. Más aspektusa is van az összetett faluképnek. Vannak elszegényedett és vannak kifejezetten vonzó falurészek. Itt is, ott is. Napjaink trendje a polarizáció. A feltűnően szép és a feltűnően pusztuló településrészek között nő a különbség. Ami nem kívánatos: az a gettósodás. Ez a folyamat a bányabezárással, a helyi és a környékbeli munkalehetőségek beszűkülésével, a városokban ellehetetlenült, itt hajlékot talált tömegekkel kezdődött. Nemcsak Bányatelepen. A rendszerváltás előtt még gazdag falu ma komoly küzdelmet folytat, hogy a középületek, a közintézmények felújítva, akadálymentesítve legyenek, hogy az utak karbantartása, aszfaltozása haladjon. Hogy a falu mindkét része élhető legyen. Nagy kérdés, hogy miként lehet ezeket a célokat elérni, miként lehet javítani a két falurész helyzetén, és különösen is az elkezdődött gettósodási folyamaton.

Forrásjegyzék

Egercsehi térkép www.maps.google.hu (letöltve 2016.06.18.)

7. kép: Hajnali utcakép Ófalun

8. kép: A Villő patak és Ófalu. Pusztuló belső falurész

9. kép: Bányatelep látképe. Előtérben a munkáslakások, háttérben a „Nagyház” utca, a bányászértelmiség otthona

10. kép: Rendezett falumag Bányatelepen

EGERCSEHI - A MEGÉLHETÉS MEZŐGAZDASÁGI ALAPJAI

EGERCSEHI - LIVING AGRICULTURAL FUNDS

Demeter Petra, egyetemi hallgató, SZIE GTK GVAM
Petra Demeter, student, SZIU

Absztrakt

Tanulmányom célja a mezőgazdaság szerepének vizsgálata. Úgy tartottam logikusnak, ha visszanyúlok a bánya megnyitása előtti időszakhoz, taglalva a Beniczky család szerepét, a művelésbe vont mezőgazdasági termőterületek nagyságának változását. Kitérek a szövetkezetesítés időszakára is, vizsgálom, hogy milyen hatása volt a foglalkoztatottságra, a mezőgazdasági ágazatokra. Végül, vizsgálatomban arra a kérdésre is választ keresek, hogy a mezőgazdaság jelen van-e a település életében, illetve milyen jelentőséggel. Lehet-e megoldás a magas munkanélküliség problémájának megoldására.

Abstract

This paper aims to investigate the role of agriculture in the 20th century before the commencement of the mining period, demonstrating the role of the Beniczky family, and the changes within the size of cultivated agricultural lands. I will investigate the collectivization period, and the influence it had on employment in the agricultural sectors. Last but not least, my research also explores whether agriculture is present in the life of the town, and what kind of significance it bears today. Could this solution resolve the problem of high unemployment?

Bevezetés

A mezőgazdaság évszázadok óta meghatározza vidéki tájaink arculatát, az ott élők társadalmi, gazdasági viszonyait. Egyúttal jelentős szerepe van a természeti környezet, az állat- és növényfajok életterének kialakításában. Ahhoz, hogy természetközeli élőhelyeinket legalább a jelenlegi szinten megőrizzük, olyan mezőgazdasági gyakorlatra és azt alakító intézkedésekre van szükség, amelyek lehetővé teszik, hogy bölcsen gazdálkodjunk a helyi erőforrásokkal, ugyanakkor megélhetést biztosítsunk a vidék lakosai számára. (Szabó, 2007)

Egercsehi Bükkhát változatos felszínű, völgyekkel tagolt dombvidéken fekszik. A mérsékelt éghajlati öv enyhén szélsőséges kontinentális klímaterületének hűvös nyarú övezetében fekszik, ahol az évi középhőmérséklet 8-8,5°C, azaz alacsonyabb az országot jellemző 10°C-nál. A csapadékmennyiség 600-650 mm, mely az országos átlagot viszont meghaladja. Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási térségbe tartozó település (Egercsehi, 2008.).

Tanulmányomban először kiemelem a Beniczky család szerepét, majd ezt követően a következő jelentősebb változást előidéző termelőszövetkezeti rendszer működését mutatom be, hogy milyen szerepet töltött be az 1990-es évekig a település életében. Írásom következő részében összegzem a kutatásom eredményeit, kiemelve, hogy a településen napjainkban milyen jelentősége van a mezőgazdaságnak, a megélhetésben, a munkahelyek teremtésében, munkalehetőségek biztosításában.

Munkám elkészítése során a primer adatgyűjtés keretén belül támaszkodtam a kérdőívünk és a mélyinterjúk információs anyagára. A szekunder adatgyűjtést a megjelent publikációkra, statisztikai adattáblákra alapoztam. Célom volt, hogy teljes képet kapjak a település mezőgazdaságáról, annak lehetőségeiről.

„Kezdetek kezdetén...” – a Beniczky család és a mezőgazdaság

A XIX-XX. században a Beniczky dinasztia minden tagja fontos szerepet játszott az észak-hevesi térségben. Aktív közéleti tevékenységük mellett megélhetést biztosítottak a mezőgazdaságban, erdőgazdaságban dolgozók számára. A szénbánya megnyitása is a nevükhöz fűződött. (Csiffáry, 2011.).

1. táblázat Beniczky György területeinek nagysága művelési ág szerint, 1909.

	Kataszteri hold	Hektár
Erdő	1300	748,2
Szántóföld	340	195,7
Legelő	300	172,7
Kaszáló	40	23,0
Belterület, kert	8	4,6
Szőlő	2	1,2

Forrás: Csiffáry (2011) 72.o.

A Beniczky dinasztia Turóc vármegyei eredetű család, akik a XIX-XX. században fontos szerepet tölthettek be Heves megye gazdasági és társadalmi életében. A család története egészen IV. Béla király koráig vezethető vissza. Beniczky Zsigmond öröklés útján jutott birtokaihoz Egercsehiben XIX.században, ugyanis feleségének családi birtokai voltak itt. A vadászatot kedvelő családfő azonnal meglátta a lehetőséget, és vadászkastély építésébe kezdett. Az öregedő Beniczky Zsigmond fiai, Pál és György vették később gondozásukba a családi birtokokat. A fiatalok célja elsősorban a gazdaság fejlesztése, modernizálása, korszerűsítése volt. Az itteni gyenge minőségű földek elsősorban a juhtenyésztés felé terelték az újdonsült gazdálkodókat. Az is ösztönzően hatott, hogy a kiegyezést megelőző években ez volt az egyik felfutó ágazat az agráriumban. A felvidéki táplálkozási szokások meghatározó elemeit figyelembe véve, juhvaj és juhtúró értékesítésébe kezdtek, valamint nagytételben szállítottak élő állatokat a rimaszécsi és losonci vásárokbá is. 1868-ban Beniczky György és Pál úgy döntöttek, hogy egymástól független birtokközpontokat alakítanak ki. Így Beniczky György tulajdonába kerültek az Egercsehiben lévő szántóföldek, rétek, legelők és egyéb belterületek. Emellett az állatállomány, amely juhból, szarvasmarhákból, ökrökből, lovakból és sertésekből állt, valamint a gépállomány is felosztásra került. Kizárólag a Mónosbéli úszató és a kőbánya maradt közös tulajdonban. Beniczky Györgynek meghatározó szerepe volt földbirtokosként nemcsak Egercsehiben, de a környéken is: Szúcson, Bekölcén, Mikófalván és Tarnaleleszen is. Birtokainak nagysága (1. táblázat) lehetővé tette, hogy munkahelyeket tudjon teremteni a helyiek és a környékeliek számára, nemcsak a mezőgazdaságban, de a később megnyitott szénbányában is. Bár 1870 óta tudott a szén meglétéről területein, de csak 1906-ben kezdték meg a szén kiaknázását, mintegy 3200 kataszteri holdon (~1800 ha). A szénbánya megnyitását követően időt és pénzt nem sajnálva fejlesztette az infrastruktúrát, elsősorban az utakat, a vasutat (Csiffáry, 2011.).

A család további tagjai, György gyermekei, Elemér és György, illetve unokái, György és Aladár mind-mind fontos szerepet tölthettek be Egercsehi és a környező települések életében. Hosszú évek alatt kisebb középirtokosból módosabb középirtokosok lettek. Azonban az

1950-es évek megtörték ezt a folyamatot. A család birtokait és kúriáját 1946-ban központi utasításra elvették.

A szövetkezetesítés időszaka

A Beniczky család birtokán 1960-ban alakult meg a termelőszövetkezet (tsz), melynek központi épülete a Beniczky-kúriában kapott helyet. A szövetkezet vezetője Bukszár Lászlóné lett. Margó néni elmondása szerint, mind a 127 tag egyetértett abban, hogy „Ő szigorú, de igazságos” vezetője volt az 1990-ig működő tsz-nek.

A termelőszövetkezet földterületei a Beniczky család korábbi birtokai mellett a tagok behozott saját tulajdonú földjeiből állt össze (2. táblázat). A növénytermesztéssel, állattenyésztéssel, és erdőgazdálkodással foglalkozó üzemegység a szénbánya mellett a második legnagyobb foglalkoztató szerepét látta el. Szántóterületeiken elsősorban takarmánynövényeket termeltek: kukoricát, búzát, árpát, napraforgót. Ennek nagyságrendje összefüggött a tartott állatállomány nagyságával. A marhákat és birkákat nemcsak száraz takarmányon tartották, a közeli réteken legeltettek is. A tejes bárányokat Olaszországba értékesítették, miközben hazánkban a gyapjúra és a borjúhúsra volt kereslet. Emellett az erdők voltak a fakitermelés és a mészégetés elsődleges helyszínei. A mészégetésből származó bevétel jelentette az egyik legnagyobb pénzforrást, hiszen országos hatáskörben értékesítették terméküket.

2. táblázat A termelőszövetkezet területei művelési ág szerint, az állatállomány nagysága, 1960.

Földterületek		Állatállomány	
Szántó	250 kh (143,6 ha)	Szarvasmarha	30 db
Legelő, rét	180 kh (103,6ha)	Juh	1200 db
Erdő		Ló	10 db
		Szárnycs	2000 db

Forrás: helyi dokumentumok alapján szerkesztette Demeter P.

Az 1970-es években jelentős gépberuházásokra került sor. Sikertől több traktort vásárolni, cséplőgépeket beszerezni, mely lehetővé tette a jelentős mennyiségű kézi munka csökkentését. A falu az ország legkülönbözőbb helyeiről vonzotta a munkaerőt. Több család például a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Fegyvernekről került ide, de az ország különböző pontjairól volt ideköltöző.

A környező településeken működő szövetkezetek mindegyikével szoros volt a kapcsolat, csak így tudták egymást segíteni. Bukszár Lászlóné állítása szerint mindig akadtak önkéntesek a térségben, akik aratás után besegítettek az utómunkákban.

1975-ben újabb változás következett be a helyi és környékbeli tsz-ek életében, ugyanis Egercsehi termelőszövetkezete egyesült a Szúcsón, Bekölcén, Balatonon, Belpátfalván, Nagyvisnyón, Mikófalván és nem utolsósorban Bükkszentmártonon üzemelő tsz-ekkel. Ez a növekedés lehetővé tette a termelés mennyiségi növekedését is, így a fakitermelésre alapozva a mészégetés mellett belekezdtek parketta gyártásba is. Ez előnyös volt azért is, mert a tagoknak tüzelőt is tudtak adni.

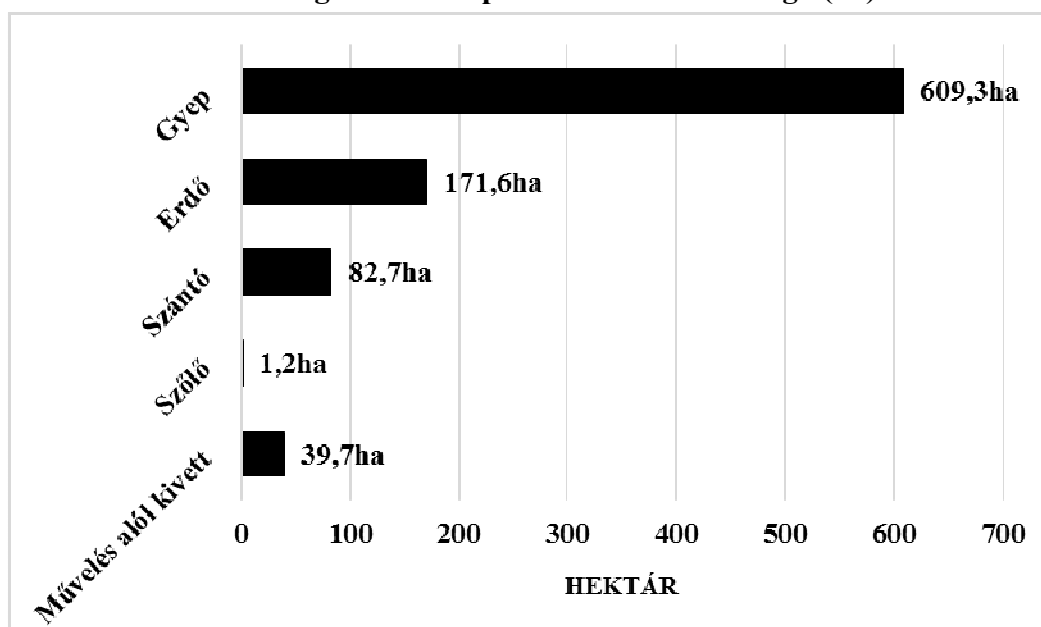
A férfiak foglalkoztatása mellett a nőket, asszonyokat is megpróbálták bevonni. Ennek a célkitűzésnek a jegyében hozták létre a csirketenyésztés üzemátát. A tejgazdaságban is bővítésbe fogtak, mely elsősorban a sajtkészítésre irányult. Az állami támogatások mellett plusz bevétellel szolgáltattak ezek a kiegészítések. A folyamatos bővülések, fejlesztések ellenére a rendszerváltással összefüggésben 1989-ben megkezdődött a termelőszövetkezet felosztása.

A tagoknak visszaadták a behozott földtulajdonaikat. A Beniczky-birtok egy része állami kézbe került, míg egy másik része visszakerült a család leszármazottaihoz. A földosztást követően csak az erdők kerültek újra hasznosításba.

A mezőgazdaság jelene, jövője

A mezőgazdasági termelést az erdő és gyepterület határozza meg. Külterülete 905 hektár, melyből megközelítőleg 693 hektár (76,6%) mezőgazdasági terület és 172 hektár (19%) erdő, emellett a teljes terület 4,4 %-a (39,7 ha) művelés alól kivett terület (1. ábra). A mezőgazdasági területek közepes és gyenge termőhelyi adottságúak, ebből kifolyólag főként a természetközeli gyepgazdálkodás és a legeltetési állattartás a meghatározó. Mivel a terület nagy része az érzékeny természeti területek közé sorolható, szem előtt kell tartani a természetkímélő gazdálkodás folytatását, az élőhelyek védelmét, a biológiai sokféleség, a tájképi értékek megőrzését¹ (Egercsehi, 2008.).

1. ábra Egercsehi település felszínborítottsága (ha)

Forrás: a kérdőíves felmérés (2016) alapján szerkesztette Demeter P.

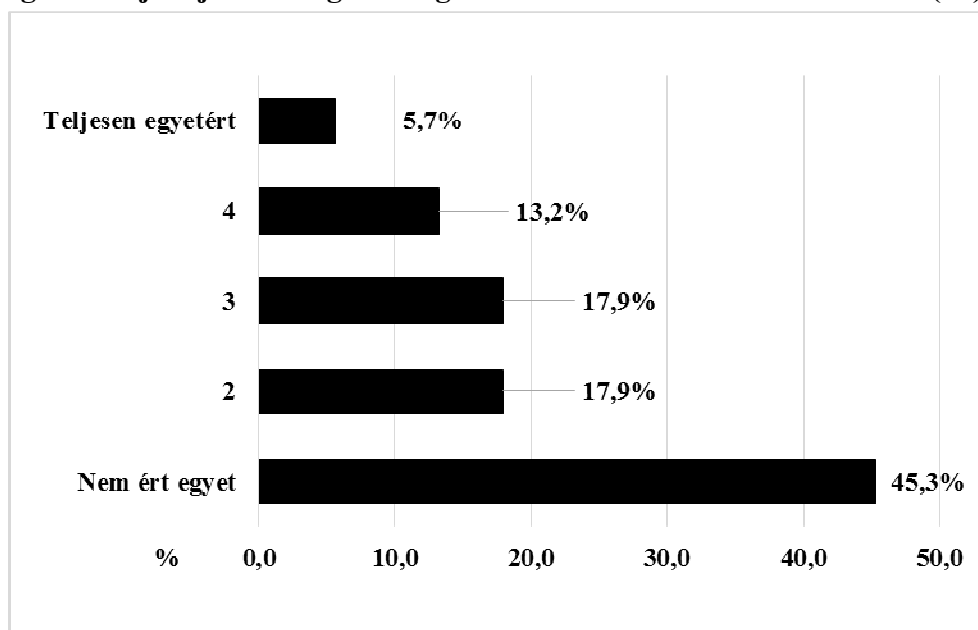
Az összefüggően és az elszórtan kisebb-nagyobb foltokban jelenlévő erdőterületek esetében, a gazdasági és védelmi rendeltetés, illetve a környezet – és természetvédelmi szerep kiemelhető.

A területek adottságai nem kiemelkedőek, azonban megfelelő stratégiával minden termőterület hasznosítható. Napjainkban a falu teljes népességének 27,7%-a aktív kereső, de mindössze 2%-uk (10 fő) él mező-, illetve erdőgazdasági munkából (Egercsehi, 2008.). A mezőgazdaság fontossága az általunk végzett kérdőíves felmérés szerint sem rendelkezik nagy társadalmi támogatottsággal. Arra a kérdésre, hogy Egercsehi jövője (részben) a helyben termelt termékek, mezőgazdasági áruk értékesítésében van-e (2. ábra), azt a választ kaptuk, hogy mindössze a megkérdezettek alig 6%-a vélte úgy, hogy valóban kitörési pontot jelenthet a mezőgazdaság, a mezőgazdasági termékek értékesítése. Több mint 45%-uk valószínűtlennek látja ezt az opciót. Pedig a foglalkoztatási oldalon a szektor jó adottságú,

¹ 2/2002. (I.23.) KÖM-FVM rendelet

lévén kézimunka igényes ágazat, mely képes lenne a munkanélküliséget mérsékelni, azaz munkát biztosítani a helyiek számára.

2. ábra Egercsehi jövője a mezőgazdasági termékekben értékesítésében van (%)

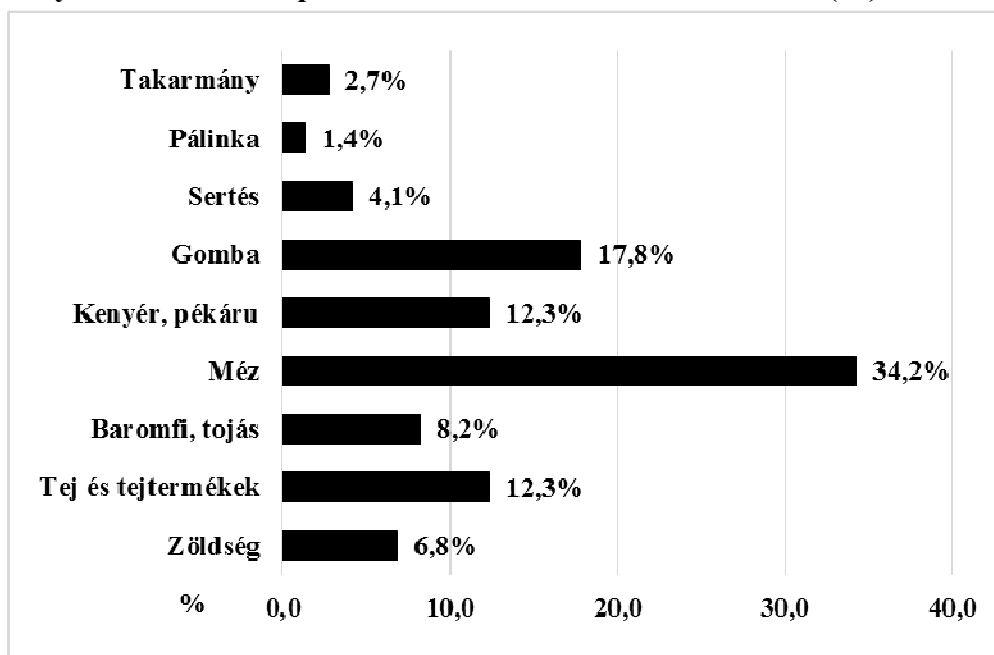
Forrás: a kérdőíves felmérés (2016) alapján szerkesztette Demeter P.

A mezőgazdasági megélhetéshez hozzájárul, hogy a település önkormányzata részt vesz a Mezőgazdasági Startmunkaprogramban, melynek segítségével jelenleg 17 embert foglalkoztatnak. Ennek a programnak keretén belül az első évben nyitotta meg kapuit a gombatermesztő pince, ahol a helyi és környékbeli települések lakosai tudtak ellenőrzött körülmények között, jó minőségű, friss gombát vásárolni. Sajnos ma már nem üzemel a gombatermesztő pince. A legelőket kihasználva elsősorban ridegtartást alkalmaznak a létrehozott sertéstelepen, ahol nap, mint nap 4 állandó alkalmazott 15 sertést gondoz. A húsdisznók kimérése során a lakosok kedvezőbb áron jutnak a hentesáruhoz. Egercsehi adottságaira alapozva újraindították a korábban is működő fakitermelést az erdőkben. Az erdőgazdaság látja el tűzifával a hivatalokat, középületeket a téli hónapokban. A szántó művelési ágba vont termőterületek is minden évben hasznosításra kerülnek, főként burgonyát, csemege- és takarmány kukoricát, cukorrépát, marharépát és sárgarépát termesztenek. Ezen kívül a jövőben tervezik egy mangalica telep és egy csicsóka telep létrehozását is.

A Startmunkaprogram segítségével a hátrányos helyzetű cigány családokat is próbálják a foglalkoztatásba bevonni. Alulról fejlődő programról van szó, hiszen gyakori, hogy a munkaképes korú, nehéz helyzetben lévő lakosok maguk jelentkeznak a munkára. Kitűzött cél, hogy az önkormányzat át tudja venni a közétkeztetést is, és önellátóvá váljon Egercsehi. Azonban kérdés, hogy milyen költségekkel járna mindez, s hogy megérné-e. Itt kapna kiemelkedő szerepet az összefogás is a szomszédos településekkel, a helyi termelőkkel, a lakosokkal.

A helyi termékeket a lakosság is jegyzi. Kérdőíves felmérésünkben a leggyakrabban említett helyi termékek (3. ábra) között legelsőként a mézet említették (34,2%), ezt követően pedig legtöbbször a gombát (17,8%). Illetve jó néhányan pékárukat és tej, tejtermékeket neveztek meg (12,3%) helyi terméként.

3. ábra Helyi termékek a településen a kérdőíves említések %-ában (%)

Forrás: a kérdőíves felmérés (2016) alapján szerkesztette Demeter P.

A méztermelés valóban igen jelentős a községben. Az egyik legnagyobb termelő Józsa Dávid. A család már generációk óta foglalkozik ezzel. Jelenleg tulajdonukban megközelítőleg 50-60 méhcsalád van. Főként akácméz- termeléssel foglalkoznak, de számos más mézfajta is megtalálható a palettán. Az értékesítés hordós formában történik az Országos Magyar Méhészeti Egyesületen keresztül. Helyben csak néhány üvegre van kereslet. Józsa Dávid elmondása szerint, ez egy költséges és időigényes gazdálkodási forma, azonban lát benne perspektívát, így a jövőben tovább szeretné fejleszteni a méhészetét.

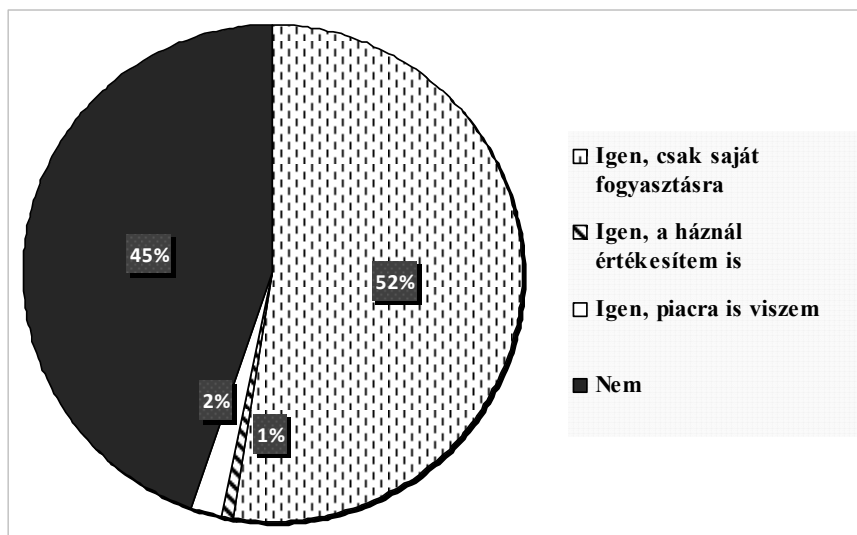
Helyi termék a pálinka is, melynek készítése a konyhakertekben termő gyümölcsfák termésén alapul. A növénytermesztésre, kertészeti termelésre a lakosokat különböző programokkal próbálják ösztönözni. Így vett részt a község a meghirdetett Szociális Agrárgazdálkodás – Szociális Földprogram Kertkultúra és Kisállattartási projektben is, melynek keretén belül 1000 db gyümölcsfa kerül kiosztásra. Tulajdonképp a lakosság igen nagy része most is termel valamilyen gyümölcsöt, zöldséget a kertben (4. ábra). A megkérdezettek mintegy 52%-a azonban csak saját fogyasztásra termel, és elenyésző részük (3%) értékesíti valamilyen formában, piacon vagy háznál a termékeket.

A gyümölcsök közül jellemző a meggy, szilva, körte, barack, ribizli, eper és málna termesztése, míg a zöldségek esetében a retek, paradicsom, paprika, saláta, sárgarépa, zöldség, brokkoli, kelbimbó és uborka található meg. Az elsősorban csak belterületen felfedezhető zöldség- és gyümölcstermesztésnek az egyik oka, a település területi adottsága, mely megnehezíti a külterületi termőterületek művelésbe vonását. Illetve a nagy vadkár okozta veszteség is jelentősen visszavetette a megművelt területek nagyságát. Úgy vélekednek, hogy nem éri meg művelni a területeket. Míg korábban sokan termeltek kukoricát, gabonaféléket, ma csak néhol fedezhető fel lucerna- termelés a belterületen.

A területek leginkább legelőként hasznosítottak, melyeken birkák, kecskék, esetenként magyar szürke szarvasmarhák legelésznek. Az egyik állattartó meglátása szerint „az itt élőket

a birka teheti gazdaggá”. Bizonyítékul szolgálhat erre az a közel 200-250 db birka, amit itt tartanak. De akadnak vállalkozó kedvűek. És bár nehézkes a szarvasmarha tartása ezen a tájon, mivel a legelő füve inkább a juhoknak kedvező, egy egri fiatal vállalkozó 14 db magyar szürkemarkhát tart a községben. Hosszú távú célja egy mintagazdaság létrehozása, illetve a falusi turizmus megteremtése.

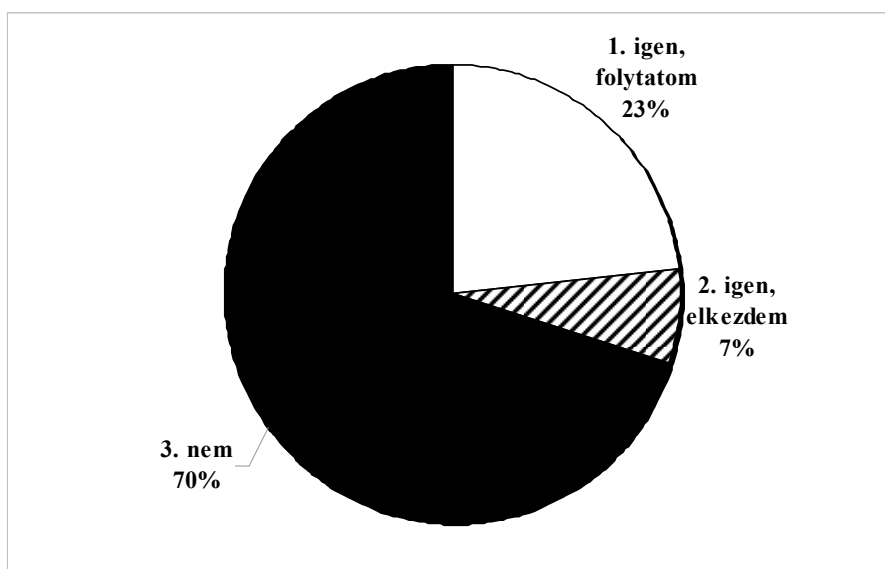
4. ábra Mezőgazdasági termékek termelése a lakosság háztartásaiban (%)

Forrás: a kérdőíves felmérés (2016) alapján szerkesztette Demeter P.

Ami a mezőgazdasággal kapcsolatos jövőterveket illeti, a lakosság körében kitöltött kérdőívben kérdésként szerepelt, hogy „a jövőben tervezi-e hogy mezőgazdasági tevékenységet folytasson/kezdjen?” (5. ábra). Megállapítható, hogy bár igen széles a tevékenységi kör, amely közül választhat a vállalkozó kedvű, az itt élők mintegy 70%-a mégsem fogna bele semmilyen mezőgazdasági tevékenységbe. S párhuzamosan alig 2%-uk gondolkozna el azon, hogy belefogjon bármilyen termelésbe.

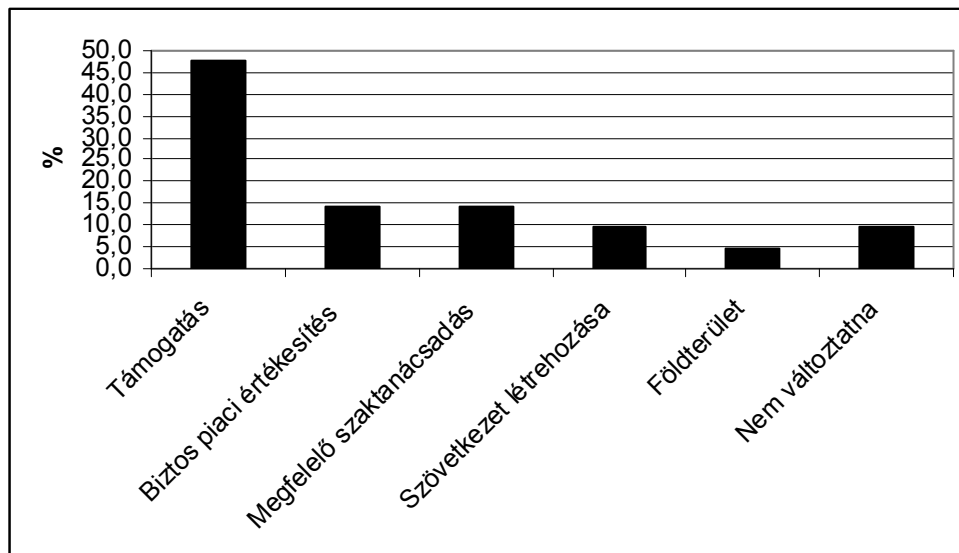
5. ábra Mezőgazdasági tevékenység folytatása a jövőben (%)

Forrás: a kérdőíves felmérés (2016) alapján szerkesztette Demeter P.

A megkérdezettek közel 50%-ának meglátása szerint, ha kapnának valamilyen támogatást, itt elsősorban a pénzügyi támogatásra gondoltak, akkor megkezdénének valamilyen mezőgazdasági termelést. Azonban közel 10%-uk még így sem foglalkozna ezzel a pénzkereseti lehetőséggel (6. ábra).

6. ábra Mezőgazdasági termelés megkezdését elősegítő tényezők (%)

Forrás: a kérdőíves felmérés (2016) alapján szerkesztette Demeter P.

Összességében elmondható, hogy bár a mezőgazdaság jelen van a település életében, csak néhány embert érint a teljes népességből. Az akadályok közé olyan tényezők sorolhatóak, mint a munkakedv hiánya, az elaprózódott birtokstruktúra, a gyakran tisztázatlan tulajdonosi viszonyok, illetve gyakran hátráltató a kellő pénztőke, szaktudás hiánya is.

Következtetések, javaslatok

A helyi lakosok úgy vélik, hogy a mezőgazdaság nem jelenthet a jövőben perspektívát a település számára. Ezen meglátásukat főként arra alapozzák, hogy a fiatalok zöme elmegy a településről, vagy ha Egercsehiben is maradnak, nem a mezőgazdaságban kívánnak elhelyezkedni, kizárólag a mezőgazdasággal foglalkozó családok gyermekei terveznek ebben az ágazatban tevékenykedni. Nehézséget okoz az is, hogy a frissen belépőknek alig, vagy, egyáltalán nincsen megvásárolható, bérbe vehető földterület. A konyhakerti termelés is inkább csak az idősebbek körében jellemző, akik viszont, még ha termelnek is otthon zöldségeket és gyümölcsöket, azok értékesítésében már nem, vagy csak ritkán gondolkodnak.

A mezőgazdaság fejlesztésének egy jó lehetősége lehetne, ha közvetlen értékesítésre kerülne sor. Jó terv lehetne a turizmushoz kapcsolódó mezőgazdasági stratégia kialakítása, de ehhez a turizmus fölépítésére is szükség volna. A mezőgazdaság mellett szól, hogy a növénytermesztés, állattenyésztés, erdőgazdálkodás munkahelyeket teremthetne. A hagyományos állatfajták, a természetközeli ridegtartás, a vegyszermentes gazdálkodás, a zöldség- és gyümölcstermesztés, a méhészet és a hozzá kapcsolódó méz-termelés, a gyógynövények gyűjtése, aminek megvannak az alapjai a faluban, mind-mind olyan lehetőség, amely elméletileg lehetővé tenné, hogy hagyományos módszerekkel, eljárásokkal magas minőségű, kiváló produktumokat tudjanak létrehozni a jövőben.

Irodalomjegyzék

Csiffáry, G. (2011): Egercsehi bányáskönyv. Egercsehi Bányász Baráti Kör, Eger.
Szabó G. (2007): A mezőgazdasági kisvállalkozások longitudinális vizsgálata Heves megyében. Agrártudományi Centrum, Debrecen.
Egercsehi (2008): Egercsehi Településrendezési Terve – Fejlesztési Konceptió. Egri Építész Iroda, Eger.

Interjúalanyok

Józsa Dávid (őstermelő)
Kovács András (polgármester, őstermelő)
Lakatos Péter (őstermelő)
Prim Nóra (őstermelő)
Sulyok Zsolt
Turkán Zoltán (őstermelő)

11. kép: Szemtől szembe

12. kép: A határ látképe

13.kép: Gazdasági udvar

EGERCSEHI – ÉS A BÁNYÁSZMÚLT **EGERCSEHI – AND ITS MINING PAST**

Demeter Péter, egyetemi hallgató, SZIE GTK GVAM
Demeter Péter, student, SZIU

Absztrakt

Tanulmányom célja rövid összefoglalást adni a falu bányásmúltjáról. Egercsehi sorsa ugyanis összefonódott a széntermeléssel. És bár 1990-ben a szénbánya bezárásra került, azt ma se vitatja senki, hogy a falu fénykora a bányászat évtizedeire tehető.

Abstract

My study aims to provide a brief summary about the mining past of the village. The fate of Egercsehi was intertwined with coal mining. Even though the coal mine was closed down in 1990, everyone agreed that the village reached its prime during the decades spent with mining.

Bevezetés

Valamikor ez a település egy virágzó, sokoldalú, sportban, kultúrában gazdag bányásztelepülés volt. A bánya sokak megélhetési lehetősége volt. A bezárást követően sokan nyugdíjba vonultak, munkanélküliek lettek, vagy más bányákba mentek dolgozni. Az Egercsehi bányászat mára a helyiekben, a Bányász Baráti Körben és Csiffáry Gergely két könyvében él tovább (Az Egercsehi szénbánya története 1901-1976, Egercsehi bányászkönyv 2011). E két könyv bemutatja a bánya alapítását, fénykorát és hanyatlását. Munkám során részben ezekre a dokumentumokra támaszkodom, részben pedig interjúalanyaim közléseire.

A bányászat kezdetei

A szén felfedezését a helyi hagyomány úgy tartja számon, hogy a favágók egyszer szalonnát sütöttek a hegyoldalban és a tüzet, hogy ne terjedjen körülrakták az ott található fekete kövekkel. Egy kő füstölni kezdett és olyan büdös lett tőle a szalonna, hogy nem tudták megenni. Belerugdalták a parázsba és elmentek. Ahogy kis idő múlva visszatértek, látták, hogy lánggal ég a sok fekete kő. Így tudták meg az emberek, hogy mi is az a kőszén.

A bányászat kezdete Beniczky György Egercsehi földbirtokosának nevéhez fűződik. A szénjog föld nélkül is eladható, illetve megvehető volt, ezért összevásárolta az Egercsehi és Szúcs községek határában, a külbirtok alatt található egész kőszénkészlet kutatásának és kiaknázásának a jogát is. Ilyen esetben a vállalkozó a földtulajdonos helyett a szénjog birtokosával állott szemben, ezáltal az egercsehi bányászat létrejöttében a századforduló után a Beniczky család jelentős szerepet játszhatott (Csiffáry 2011).

Egy új bánya megnyitása mindenkor komoly feladatot jelentett. Szénkutatásokkal kell meggyőződni a biztos és elérhető széntelepek nagyságairól, azok gazdaságos kitermelhetőségéről, a kitermelt szén elszállításáról és a várható fogyasztópiacról. Beniczky

először két kisebb tárót működtetett magánvállalkozásként, mert nem volt elég tőkéje egy korszerű bánya nyitásához (Csiffáry 2011).

A nagyüzemi szénbányászat 1907-ben kezdődött Egercsehiben. Ekkorra a bányát korszerű gépekkel szerelték fel. Különlegességnek számított a Heckel-rendszerű láncszemes vég nélküli kötélpálya, mert ekkor hasonló dőlésszögű aknából (23-30 fok) nem szállítottak ilyen eljárással. Mivel a legközelebbi vasútvonaltól a bánya messzire esett, ezért a kitermelt szenet 11.5 km hosszú sodronykötéllel szállították (Csiffáry 2011).

Egy új társadalom születik: bányászok a faluban

Ami a bányában dolgozókat illeti Csiffáry így írt róluk: *„Az egercsehi bánya munkaerő-ellátásának jellemző vonása, hogy a helyben lakó bányászok mellett, nagyobb és döntő súlyú a környék falvaiból bejáró munkások aránya. A közelebbi falvak lakói (Egerbocs, Bekölce) gyalog tették meg az utat a bányától otthonig, oda és vissza. 1949-től már gépjárművel szállítják a munkásokat. A bánya gondoskodott a vidéki dolgozók szállításáról, számukra a melegedőhelyiségek téli fűtéséről. 1960-ban már 23 községből hozták a dolgozókat a bérelt járatok, s a bánya 3,6 millió Ft összeget fizetett ki a munkásszállításokért. 1970-ben már 27 helység bejáróit szállítják a szerződéses járatokon a műszakváltáshoz alkalmazkodva.”* (Csiffáry, 1977 23.pp.)

Egy interjúalanyomtól megtudtam, hogy milyen előrelépési lehetőségek voltak a bányában és hogy miért vonzotta a fiatalokat ez a fajta munka. Ő kezdetben vándorolt, majd később aknász lett, amely egyfajta vezető pozíciót jelentett. Figyelt az előírásokra, biztonságra valamint ő adta ki a munkát, rendezte a műszakot. Elmondása szerint a bányába leginkább Istenmezejéről, Egerszalókról, Szilvásváradról jöttek dolgozni. Az átlagbér kb. másfélszeresét keresték a bányászok. Stabil munkahelynek számított, így a környékbeli fiataloknak ez nagy lehetőséget biztosított és szívesen jöttek. Azt tartották, hogy Egercsehiben annyira nehéz bányászni, hogy aki itt megtanul, az biztosan bárhol meg fogja állni a helyét, mert itt sokkal óvatosabban, precízebben kellett dolgozni. A bányász munka sokkal keményebb, mint bármely más kétkezi munkás feladata. Itt egymásra voltak utalva a munkások. Az életük egymástól függött. Kölcsönösnek kellett lennie a bizalomnak. És az ember nem csak magáért, hanem a bányásztársaiért is dolgozott. Sokszor egy-egy emberélet tizedmásodperceken, centiken múlt. A veszélyességét az itt folyó munkának az adta, hogy az Egercsehi alatt található szénréteg, kb 2-3 méter vastag volt és a kibányászott szén helyén keletkező üres tér egy idő után beszakadt. És mindig egyre-egyre nagyobb boltívben szakadt be. Ennek az is következménye, hogy a felszínen is süllyedések keletkeztek. Ez egyébként néhány házra is meg látszik.

A bányászfeleségek is találtak a településen munkát, főleg a „Polimerben” (műanyag árukat gyártó vállalat), a tsz-ben, valamint adminisztratív munkakörökben a bányában.

A bányászlakások

Több bányással sikerült beszélgetnem, akik számomra nagyon élethűen tudták elmesélni az akkori életet. Először a tisztviselőházak épültek meg, a Népkert mögött, ahol igazgatók, mérnökök laktak. A munkások úgy kerültek a faluba, hogy az ötvenes években faluhelyekre, vidékre jártak toborozni. Hívogattak fiatalembereket a bányába. Elmondták mivel jár a munka, mennyit fizetnek, mik a juttatások, hova kell jönni. Az ide települő dolgozóknak

először a legényszálláson volt lehetőségük lakni. Majd akik onnan megnősültek, adtak nekik lakást. Először az Alsó- és Felsőtelepet, majd később Újtelepet kezdték építeni. A telepi lakások a Bányatársaság kezében voltak, ők rendelkeztek felette, adták ki a lakásokat.

A bányászlakások sokfélék voltak, volt, amelyik egyszobás, de volt kettő és háromszobás is. A legegyszerűbb lakások a Pataksoron épültek. Itt 20x10 méteres épületeket építettek, és ezt osztották 4 lakásra. A lakások mindegyikében van egy szoba, egy konyha, egy előszoba meg egy spájz. Szerény komfortú épületek ezek.

Abban az időben, amíg a Bányatársaság működött, ha bármi a ház körül elromlott, megsérült, felújítani kellett, csak be kellett jelenteni és jöttek megcsinálni a szakemberek, hogy ezzel a bányásznak ne legyen feladata. A házakat időközönként fel is újították. Volt az ú.n. „térüzem” ahol szakemberek és eszközök álltak rendelkezésre, hogy ha szükség volt felújításra, kárelhárításra, akkor arra legyen apparátus. A „termester” dolga volt kiküldeni munkást a konkrét házkörüli problémák megoldására.

A bányászok élete a munka után

A bányán kívüli élet aktív volt. Az emberek presszóba jártak, volt színház, mozielőadás, zenekar, bányásznapi. A településen 4 italozóhely volt, ahova a bányászok eljárhattak munka után szórakozni. Természetesen itt a fő mozgatórugó és a beszédtema a munka, vagyis a bánya volt. Ekkoriban még a sportélet is aktív volt: a legtöbben kézilabdáztak, fociztak. Máig büszkéek a helyiek, hogy a településnek volt női és férfi tekecsapata is. Ahogy azonban a bánya csúszott lefelé, úgy eltűntek az igényes szórakozási és sportolási lehetőségek.

A legkülönlegesebb, legegységesebb ünnep a bányászvilágban a Bányásznapi, ami ma is létezik. Hagyományos ünnep. A bányászok, és minden helyi számára ez az egyik legnagyobb kulturális esemény. Csiffáry Gergely Egercsehi bányászkönyvéből megtudhatjuk, hogyan nézett ki a bányásznapi programja 1969. szeptember 6-án: „9 órától az üzemkapu előtti téren gyülekeztek a felvonulásra és 10 órakor indultak el az ünnepség helyszínére, ahol a bányász zenekar eljátszotta a bányászhimnusz. Ezt követte több beszéd, a megnyitó elnöki beszéd, majd az ünnepi beszéd és ezt követően adták át a kitüntetések és köszöntötték a kitüntetetteket. Délután sport és kulturális rendezvények voltak, majd este a bányatelep minden szórakozóhelyén táncmulatság éjjelig.” (Csiffáry, 2011 49.pp.)

A bánya végnapjai

1985-ben a Heves Megyei Népújságban Mentusz Károly írt róla, hogy az egercsehi bányának biztos jövője lesz. Ekkor még arról cikkeztek, hogy a bányát átvevő Mátraaljai Szénbányák Vállalat vállalja a fejlesztéseket (Sárhegyi I. 1988). Ennek ellenére a bányát 1990 január végén bezárták. A bezárásra a hivatalos vélemények szerint a veszteséges termelés miatt került sor. (Mikes M. 1989a) Ezt nehezen fogadta, fogadja el a falu. Sokan látták úgy, hogy lehetett volna még lehetőség a bánya továbbműködtetésére, hiszen lakossági szénnek kiváló volt az itt bányászott szén. 1989 augusztusában az emberek küzdelmét a bányáért jól jelzi, hogy felülvizsgálatot kértek: az Ipari Minisztérium vizsgálja felül a Miskolci Nehézipari Egyetem szakvéleményét. De a Minisztérium helyben hagyta a döntést (Mikes M. 1989b).

Zárszó

A bánya bezárása után rohamos pusztulásnak indult a bányához tartozó infrastruktúra. Gyorsan széthordták a bánya mozdítható darabjait. Köztük a 6 kilométeres Mónosbélhez vezető sodronykötélpályát. A bányában dolgozó embereknek az eredeti tervek szerint munkát kínáltak volna. Ebből adódóan a kártalanítás kidolgozásával a döntéshozók eredetileg érdemben nem is foglalkoztak. Aztán kiderült, hogy munka az nincs, és hogy az eddigi bányából származó juttatások is átalakulnak (elvesznek). (Kovács A. 1990) Az emberek megkeseredtek. Egy részük (aki tehetett) elment nyugdíjba, vagy máshová ment el dolgozni.

A bánya bezárása nem csak egy vállalat megszűnését jelentette. A sajátos helyi kultúrát, hagyományt teremtő bányászközösséget, annak minden addig jól működő civil mozgalmi életét is kikezdte. Ma a bányászközösség utolsó aktív tagjai a múlt emlékeiben élnek. A múlt emlékeit ápolják. Reménykednek a bánya újranyitásában. És bár erre nagyon kicsi az esély, azzal szinte mindenki egyet ért, hogy rengeteg értékes szén maradt a környéken. A régi időket megélt emberek pedig őrzik a reményt és a sok emléket, milyen is volt Egercsehi, mikor még üzemelt a bánya.

Irodalomjegyzék

Csiffáry G. (2011). Egercsehi bányáskönyv (Az egercsehi szénbányászat történetének dokumentumai) Eger

Kovács A. (1990): Bányabezárás után Egercsehiben Heves Megyei Népújság 1990. február 19.

Mentusz K. (1985): Az egercsehi bányának biztos jövője lesz 1985. június 28. Heves Megyei Népújság

Mikes M. (1989a): Mivé lettél Egercsehi Bányaüzem 1989. július 8. Heves Megyei Népújság

Mikes M. (1989b): Mi lesz veletek bányászok? 1989. november 1.. Heves Megyei Népújság

Sárhegyi I. (1988): Tények és tervek Egercsehiben 1988. augusztus 30. Heves Megyei Népújság

Interjúalanyok

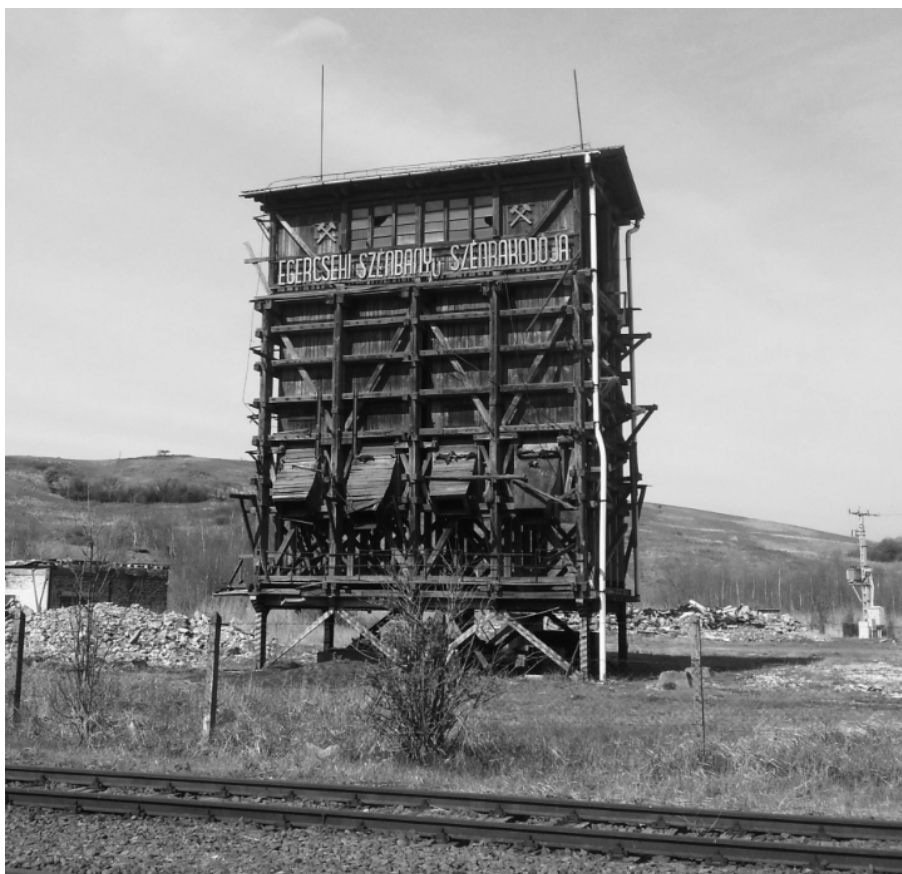
Nagy István, Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesület

Ökrös Imre, Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesület

Pozsik Joachimné, Egercsehi Nyugdíjasok Egyesülete

Simon Sándor, Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesület

Szalmás János, Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezete (nyugdíjas alapszervezete)

14.kép: Az Egercsehi Szénbánya szénrakodójának korabeli faépülete Mónosbél vasútállomásnál (már lebontásra került). *Forrás: panoramio.com*

15. kép: Az Egercsehi Szénbánya egykori szénrakodó állomásának épületegyüttese Mónosbél vasútállomásnál (már teljes egészében lebontásra került): *Forrás: panoramio.com*

16. kép: Pusztuló bányauzem-épület

17. kép: A pusztuló bányauzem belül

A MEGÉLHETÉS HELYBEN: VÁLLALKOZÁSOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

LIVELIHOOD IN THE VILLAGE: ENTREPRISES AND SERVICES

Kútvölgyi Viktória, PhD hallgató, SZIE

Viktória Kútvölgyi, Ph.D. student, SZIU

Absztrakt

Ez a tanulmány hét, Egercsehiben, a szolgáltatás területén működő vállalkozást és egy ruházattal foglalkozó mozgóárusítást folytató üzlet tevékenységét mutatja be azonos szempontok alapján. A tanulmány a vállalkozások tulajdonosaival folytatott interjúkra építve vizsgálja a vállalkozások alapításának évét, a formáit, a létrehozásuk okait, a profiljukat, az árkategóriákat, a vevőkört, a konkurenciát, az üzletmenetet, a sikereket és a jövőbeli terveket. Az írás emellett átfogó képet ad a vállalkozásokban dolgozókról és ismerteti a vállalkozó szemszögéből a legfontosabb szempontokat a leendő dolgozók kiválasztásához. A tanulmány tájékoztatást nyújt a vállalkozók személyéről is, s végül a lakossági kérdőív által bemutatja, hogy Egercsehi lakói mennyire vállalkozó kedvűek.

Abstract

This study aims to introduce the operation of seven businesses listed in the village of Egercsehi and that of a moving clothesvendor's, in light of the same aspects. Based on the interviews with the managers of the specific businesses, the study examines the years of foundation, their form, the reasons for establishment, their profile, their pricing policy, the clientele, competitors, business procedures, successes and future plans. The study provides a comprehensive picture of current workers and informs us about the most important factors for recruiting future employees from the side of the entrepreneurs. The study also introduces the business people themselves, and, finally, it shows how much the inhabitants of Egercsehi village are willing to establish enterprises, and undertake initiatives.

A megélhetés helyben: vállalkozások és szolgáltatások

Bevezetés

A vállalat különböző jellemzőkkel írható le. Szervezeti szempontból a legfontosabbak a tulajdonosi viszonyok, valamint az ezeket keretbe rendező jogi formák. Tulajdonosi viszony szempontjából a két alapvető lehetőség az egyéni és a társas vállalkozás. Az egyéni vállalkozás egyetlen személy tulajdonában áll, aki egyedül fekteti be a vállalkozás működéséhez szükséges tőkét, és maga hozza meg a működéshez szükséges döntéseket. A társas vállalkozások két vagy több tulajdonos által alapított üzleti vállalkozások, ahol a tulajdonosok megosztják egymás közt a nyereséget, a veszteséget és a vállaltvezetés felelősségét. A társaság egészének a működéséért a társaságokban részt vevő tagok korlátolt vagy korlátlan felelősséggel tartoznak. A társas vállalkozások sajátos formája a szövetkezet, amely egyének vagy kisebb vállalatok társulását jelenti. (Chikán, 2010)

A piaci siker összetevőinek fontos eleme, hogy a vevők számára értéket kell teremteni. A versenytársakétól megkülönböztetett kínálatot hatékonyan kell eljuttatni a vevőkhöz. Ehhez

ismerni kell az értékesítési csatorna résztvevőit, azok érdekeltségét, piaci céljait, motivációit. A vállalkozás gazdasági mutatóit, költségeit, erős és gyenge pontjait is ismerni kell a profit-teremtéshez. (Reketttye, 2007)

A vállalkozókról szóló sztereotípiák az előbbre jutás vágya, a mérsékelt kockázatvállalás és az erős önbizalom. Az előbbre jutás motivációinak egyik vezető kutatója David C. McClelland pozitív korrelációt tételezett fel az előbbre jutási vágy és a vállalkozói aktivitás között. Ugyanakkor megállapította, hogy az előbbre jutásra nagyon vágyó személyek kockázati hajlandósága nem túl magas. A tanulmány szerint a vállalkozók magabiztos egyének, akik ismerik az üzletindítással járó problémákat, de hisznek saját képességükben; hiszik, hogy sikerük elsősorban saját erőfeszítésükön múlik. (Roóz, 2002) A tapasztalt vállalkozók megtanulják kezelni az élet érzelmi magaslatait és völgyeit, s egyaránt higgadtan fogadják a sikereket és a kudarcokat. Pragmatikusakká válnak, elfogadják, hogy a dolgok nem mindig alakulnak a terveiknek megfelelően, s tevékenységükkel alkalmazkodnak az új helyzethez. (Greensted, 1995)

Módszertan

A vizsgált vállalkozások kiválasztásánál törekedtem arra, hogy lefedjem a szolgáltatások kínálati oldalát. Ennek alapján az olvasó megismerheti a Coop, a Privát Élelmiszer, a Zöldség- és gyümölcsbolt, a Ruházat, a Fodrászat, a Dohánybolt és a Patika mindennapi életét Egercsehiben. Az ipari jellegű vállalkozások közül a Tri-Boy 2002 Építőipari és Kereskedelmi Kft. sikertörténetét mutatom be. (Itt fontos megjegyezni, hogy a mezőgazdasági vállalkozások nem kerültek bele a kutatásomba, ezzel a kérdéssel Demeter Petra tanulmánya foglalkozik.)

A kutatásom során törekedtem arra, hogy átfogó képet kapjak a vizsgált vállalkozások alkalmazottairól, a vállalkozók, illetve a vezetők személyéről, továbbá arról, hogy a vezetők a leendő alkalmazottak kiválasztásakor a különböző szempontokat milyen fontosnak ítélik meg. S végül a lakossághoz intézett két kérdőíves kérdés által rávilágítok 114 háztartás vállalkozói hajlandóságára. Az első kérdés arra vonatkozik, hogyha rendelkezésükre állna kezdőtőke, akkor indítanának-e vállalkozást, és ha igen, akkor mely területen. A második kérdésben pedig arra keresem a választ, hogy a helyiek szerint vajon mi a legfőbb akadálya a vállalkozások alapításnak Egercsehin.

A vállalkozók jellemzői Egercsehiben

1.táblázat: A vállalkozókra vonatkozó adatok

	Privát Élelmi.	Zöldsé- ges	Mozgó- árus	Fodrász	Dohánybolt		Patika	Tri- Boy
Neme	Nő	Nő	Férfi	Nő	Nő	Férfi	Nő	Férfi
Életkor *	30	33	33	30	35	54	30	40
Iskolai végzettség	szakm.	szakm.	szakm.	szakm.	szak- közép	diploma	diploma	szak- közép
Lakhely	Egercsehi	Bekölce	Ózd	Egercsehi		Eger	Egercsehi	

* = a vállalkozó életkora a vállalkozás alapításakor

Forrás: Az interjúk alapján saját szerkesztés, 2016

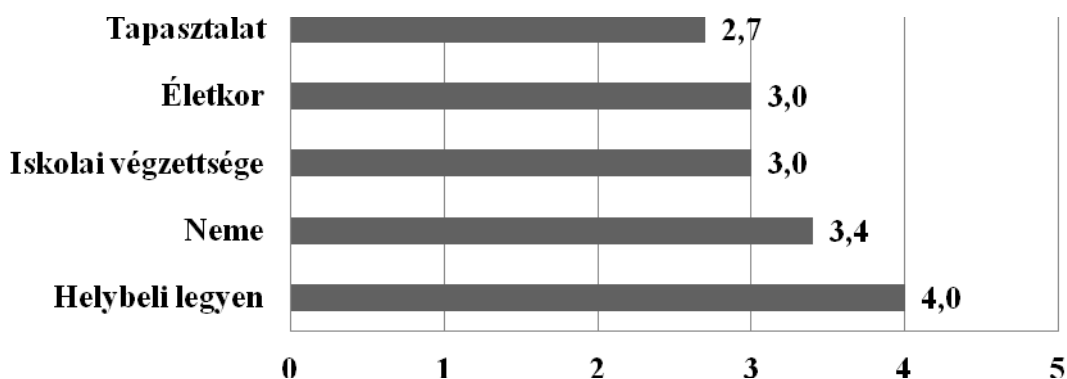
Az első táblázat a vizsgált vállalkozók személyét bemutató adatokat foglalja össze. A nyolc fő tulajdonosból a nemek aránya a nők javára írandó (5 nő, 3 férfi). A vállalkozásukat legtöbben

30 és 35 éves koruk között indították el (6 fő). Két férfi kezdett bele a vállalkozásba ennél idősebb korban, egyikük 40, másikuk 54 évesen. Az iskolai végzettséget figyelembe véve a szakmunkás végzettségük dominálnak (4 fő), míg az érettségivel és diplomával rendelkezők aránya azonos (2-2 fő). A vállalkozók döntő többsége Egercsehi lakos (5 fő) vagy Egercsehibe tervezett költözni (1 fő), illetve Egercsehi kötődésű. Összességében megállapítható, hogy a vizsgált vállalkozások tulajdonosai között a legjellemzőbb a 30-35 éves korú, szakmunkás végzettségű, Egercsehi lakosú nő.

A vállalkozók szemszögéből a dolgozók kiválasztásának szempontrendszer

A következő rész arról ad összefoglalást, hogy a vállalkozók számára mennyire fontos a leendő dolgozó neme, életkora, iskolai végzettsége, tapasztaltsága, lakhelye. A vállalkozókat arra kértem, hogy egy 1-5-ig terjedő skálán értékeljék az említett szempontokat. Az „egyáltalán nem fontos” választ jelöljék 1-es számértékkel, a „nagyon fontos” szempontot pedig az 5-ös fokozattal. Az 1. ábra a válaszok alapján kapott átlagértéket demonstrálja.

1.ábra: A vállalkozók szemszögéből a dolgozók kiválasztásánál figyelembe vett szempontok átlagértéke (1-5-ig terjedő skálán)

Forrás: Az interjúk alapján saját szerkesztés, 2016

Az ábráról könnyen leolvasható, hogy a legfontosabb kiválasztási szempont, hogy a jelentkező *helybeli* legyen, az ötös fokozatú skálán átlagolva, 4-es eredményt ért el. Ezt követte a jelentkező *neme* 3,4-es átlagértékkel. Négy esetben a hölgyek élveztek abszolút előnyt, míg egy esetben a férfiak (építőipar). A többi három válaszadónál pedig ez egyáltalán nem számít.

Az *iskolai végzettség* és az *életkor* azonos jelentőséggel bírt, 3-as átlagértékkel. Vannak területek (Coop, Patika), ahol előírás bizonyos végzettség megléte. A leginkább preferált életkor a 35-45 év közötti. S végül, ami a legkevésbé számít, az a *tapasztalat* 2,7-es átlagértékkel. A Coop boltvezetőjétől eltekintve mindegyik vállalkozó úgy gondolta, hogy a munkába mindenki könnyen belejön.

Összességében megállapítható, hogy a vizsgált vállalkozások körében a legnagyobb eséllyel egy helybeli, 35-45 év közötti nő tud elhelyezkedni.

Az interjúk alapján a vállalkozások bemutatása

Az alábbiakban az Egercsehiben működő vállalkozásokat fogom egyesével bemutatni. Az interjúk alanyai a vállalkozások tulajdonosai voltak (társtulajdonosság esetén csak az egyik tulajdonos lett megkérdezve, feltételezve a közel azonos válaszadást). A Coop üzlet esetében a vállalkozás nagyságára való tekintettel indokoltnak tűnt az üzletvezetővel készíteni az interjút, mivel az Egercsehihez fűződő működést ő ismeri a legjobban.

Coop

A vállalkozó: Csepeli Lajos, a Coop Szolnok tulajdonosa. Az interjú az egercsehi bolt vezetőjével készült: Dorkó Péterné (Ildikó), 46 éves, kereskedelmi szakközépiskolai végzettségű, helybeli lakos.

A vállalkozás 1970-től üzemel jogutód útján. Három éve, 2013. május 23-ától a Coop Szolnok tagja, amelynek 170 boltja van. A vállalkozás formája zrt. Régebben csak ez az egy bolt volt a településen. A vállalkozás profilja élelmiszerüzlet bővült iparcikkokkal. Az értékesítendő cikkeket a Tisza Coop Nagyáruházból szerzik be.

Közepes árkategóriával dolgoznak, mert a vásárlók nagyon érzékenyek. A vevőkör változó. A helyieken túl a vonzáskörzetből is járnak ide: Szúcsról, Szúcs-bányatelepről és Egerbocsról. Bár Egerbocson is van egy Coop üzlet és Szúcsra is van egy kis bolt, a nagyobb választék miatt mégis sokan Egercsehibe jönnek, és a hétvégi bevásárlást is gyakran itt intézik. Konkurenciát az egri Lidl és a TESCO jelent, amelyek megközelítése kedvező a buszjáratokkal, ezért a nyugdíjasok és az Egerbe járó dolgozók gyakran ott vásárolnak.

A Coopban a kínálat folyamatosan bővül, a bolt feltöltöttsége sokat számít a vásárlók megnyerése érdekében. A vállalat fontosnak tartja a minőséget. A vásárlók kívánságát igyekeznek teljesíteni. Ez azt jelenti, hogy például a vásárló kívánságára árut is tárolnak. Megkülönböztetést jelent a többi üzlettől, hogy pontgyűjtési lehetőség csak a Coopban van, amelyhez a szükséges törzsvásárlói kártyát bárki igényelheti.

Az üzletmenetet nézve a 2013-as év nagyon jó volt, amikor még dohányárut is értékesíthettek. Még 2014-ben is jó volt a forgalom, de 2015-ben már volt egy kis hanyatlás. 2016-ban ismét jobb lett. Az alkalmi munkák miatt nyáron nagyobb a forgalom, mint az év többi időszakában. Van egy bolt menedzser, akihez 15-16 bolt tartozik, ő fogja össze a vállalatot és kíséri figyelemmel a szükséges lépéseket az üzleti forgalom javítása érdekében.

A jövőbeni tervek között szerepel a forgalom növelése és a minőség javítása. Korszerűbb hűtőket szeretnének, továbbá az üzlet felújítását, festését. A vállalatirányítási rendszer nagyon jól működik. Ami eladásra kerül, azt a számítógépes rendszer leveszi a készletről, így pontosan követhető, hogy miből mennyi készlettel rendelkezik az üzlet. Ez nagyban megkönnyíti a munkát.

A személyzet száma csökken. Ma már csak hat nő dolgozik az üzletben, a korábbi nyolc főhöz képest. Reggel és este két-két személy dolgozik, egy valaki pedig köztes, azaz két műszakban van, így napi szinten öten dolgoznak. Szombaton hárman, vasárnap ketten dolgoznak. A dolgozók közül öten helyi lakosok. Az egyetlen nyugdíjas dolgozó pedig Szarvaskőről jár be. Csak szakképzett személyt alkalmaznak és mindenkinek minden

területhez értenie kell. A dolgozók kiválasztásánál az üzletvezető az alábbi szempontokat tartja még fontosnak: megbízható legyen, szeressen dolgozni, csapattárs legyen, rátermett, beleváló és ápoltság. Nagyon fontos továbbá, hogy jól tudjanak együtt dolgozni az egy műszakban levők. Emellett anyagi szempontból is meg kell bízniuk a másikat, mivel kamerák egyelőre nincsenek. Az alkalmazottak kiválasztásakor abszolút előnyt élveznek a kereskedelmi végzettséggel és munkatapasztalattal rendelkező, 30-40 év körüli nők.

Az interjúalany szerint nehéz megfelelő dolgozót találni. Kevés a jelentkező, mivel az anyagi megbecsülés nem túl magas. További probléma, hogy általában a jelentkező szeretné kikötni, hogy ő mely műszakban kíván dolgozni. Ehhez azonban a három műszakot fenntartó vállalkozás nem tud alkalmazkodni. A dolgozók napi váltásban dolgoznak és műszakváltásban is. Aki egyik nap este dolgozott, másnap reggelre jön, mert így egyszerűbb a műszak átadása.

Privát Élelmiszer

A vállalkozó: Kovács Andrásné (Maca), 41 éves, iskolai végzettsége kereskedelmi szakmunkás, helybeli lakos. A vállalkozás kényszervállalkozásként indult 2005-ben, mivel a vállalkozó úgy gondolta, hogy három gyerek után csak magánvállalkozásban tudna elhelyezkedni rugalmas munkaidőben. A vállalkozási forma: kft.

A vállalkozás profilja élelmiszer (főként zöldség, gyümölcs, édesség, üdítő, kávé), de kapható műanyagáru, háztartási és vegyi áru, illatszer- és ajándékcikk is. Az értékesítendő cikkeket több helyről szerzik be: a Privát cégen belül a Kerekes Kft.-től (Ebesről, Debrecen mellől), Egerből az Agriától, az üdítőket a Csépe Kft.-től, a hentes árut a Parol Kft.-től (Arló faluból), a Vegyes Hústól, Mútrédről, a pékárut Egersehiből, Tarnaleleszről szerzik be, továbbá Egerből és Miskolcra is szereznek be árut.

A versenyképesség fenntartása érdekében sok akcióval élnek, hogy lépést tudjanak tartani a Coop-pal. A versenytársakat nemcsak a faluban kell keresni, mivel az egri TESCO is az. A cég jól működik, nyereségtermeléssel is büszkélkednek, annak ellenére, hogy a forgalom megítélése ebben az évben, csak közepesnek mondható. A tíz évvel ezelőttnél a negyede sincs most, sőt a tavalyi évhez képest is rosszabb a helyzet. Az interjúalany elmondása szerint nincs pénzük az embereknek, a költségek pedig egyre nőnek. Mindezek ellenére a tulajdonos pozitívan látja a jövőt. A jövőben bővíteni kívánja az üzletet, hogy lehetővé váljon az előhűtött húsok értékesítése a jelenlegi mélyhűtött húsok helyett. Előhűtött hús minden boltban kapható, így ők is lépést kívánnak tartani a konkurenciával. Ez azonban külön helyiséget és raktárat igényel.

A dolgozók kiválasztásánál, felvételénél a vállalkozó számára a legfontosabb szempont az emberekkel való bánásmód, a megbízhatóság és a szimpátia. Az iskolai végzettség kevésbé számít, a tapasztaltság és a kor közepesen (a preferált életkor a 30 és 60 közötti). Felvételnél maximális előnyt élveznek a nők és a helyi lakosok. A vállalkozásban öten dolgoznak. Mindenki minden területen. Általában szakmunkás kereskedelmi végzettségűek és helyi lakosok.

Zöldség, gyümölcsbolt

A vállalkozó: Dorkó Andrea, 36 éves, szakmunkás (kereskedelmi) végzettségű, lakhelye Bekölce. Kutatásunk idején készült Egercsehire költözni. Az egyéni vállalkozását 2013-ban alapította. Az üzlethelyiséget egy ismerősétől vette át és folytatta a zöldség, gyümölcs, valamint a vegyes áruk (pl. fűszer, tészta, konzerv, ropi stb.) értékesítését. Az értékesítendő cikkeket a nagybani piacról, nagykereskedelemtől, heti két-három alkalommal Egerből és Miskolcra szerzi be.

A haszonkulcs igen kicsi, alig haladja meg az 1%-ot. A vevőkört többnyire a helyi lakosok alkotják, de a vonzáskörzetből is sokan átjárnak. Szúcson, Szúcs-Bányatelepen, Egerbocson nincsenek zöldségesek és minimális zöldségárúval ellátott boltok vannak. Egercsehin viszont minden boltban tartanak zöldségárut, ezért ők konkurenciát jelentenek. Az üzlet nyitásától az üzletmenet lassan felfele ível. Minden évben történik fejlesztés, pl. új pénztárgép van, klímaberendezés üzemel. A jövőbeli terv között szerepel az üzlethelyiség megvásárlása.

A vállalkozó egyedül dolgozik, amennyiben létszámbővítésre kerülne sor, a dolgozók kiválasztásánál a legfontosabb szempont, hogy az emberekkel való kapcsolata megfelelő legyen. Fontos, hogy nyílt legyen, el tudjon beszélgetni és legyen megfelelő szaktudása. Felvételnél előnyben részesülnek a helyi lakosok, a 30-40 év közötti nők. Az iskolai végzettség, tapasztaltság nem lényeges, a munkába pár nap alatt bele lehet tanulni.

Tri-Boy 2002 Építőipari és Kereskedelmi Kft.

A vállalkozó: Telek József és Telek Lajos (testvérek), 50-50%-ban a kft. tulajdonosai. Az interjú Telek Józseffel készült, aki 54 éves, szakközépiskolai végzettségű, helybeli lakos. A vállalkozás indítására a bánya bezárása miatt kényszerből került sor. A vállalkozást 2002-ben alapították. Elnevezése a Tri-Boy, a kezdeti lépésekre utal, amikor még a testvérpár mellett volt egy harmadik tag is, aki menet közben önállósodni akart, ezért kivált a csapatból. A vállalkozás formája anyagi megfontolásból lett kft.

A vállalkozás profilja pincevágás, pinceépítés. Kezdetben három vállalkozás volt, akik ezzel foglalkoztak. Már említést nyert a Tri-Boy vállalkozásból kiváló harmadik tag, aki szintén vállalkozást alapított, de nem tudott talpon maradni, ezért 2010 környékén abbahagyta a tevékenységét. A harmadik vállalkozás Egerben működött, ám a tulajdonosok tapasztalatlansága miatt 2013-ban megszűnt. Így tehát a Tri-Boy vállalkozás egyedül van a piacon, ami folyamatos munkával való ellátást biztosít számukra. Erre az évre már be is vannak táblázva a megrendelésekkel. Egercsehiben nincsenek pincék. A megrendelések főleg Egerből érkeznek, mivel ott nincs olyan, aki ezzel foglalkozik. Eger borváros, sok a pincészet, ahol nagy borászokkal dolgoznak. A kutatásunk idején két pincén dolgoztak, de előfordult, hogy egyszerre párhuzamosan négyet is kiviteleztek.

Érdekesség, hogy az üzlet a gazdasági válság idején ment a legjobban, amit Telek József a szerencsének tulajdonít. Az üzlet szempontjából kedvező a Bikavér törvény, amely szerint a bort öt évre kell tárolni, ez pedig helyiséget igényel.

A profitot mindig az üzletbe forgatták vissza, aminek köszönhetően jó szerszámaik, gépeik vannak. Rendelkeznek például két marógéppel, bobkettel, konténeres teherautóval, két terepautóval és kis terepautóval. A gépesítés által több munkát tudnak vállalni, teljesíteni. Az

emberi munkát próbálják minimálisra redukálni. A jövőbeli tervük, hogy minél tovább folytassák a jól menő üzletet. A vállalkozás bővítésére nincs szükség.

A vállalkozásban nyolc alkalmazottat foglalkoztatnak, akik különböző szakmunkásképző (villany-, gáz-, fűtésszerelő, stb.) iskolai végzettségűek. Négyen ingázók, négyen pedig helybeli lakosok. A dolgozók kiválasztásánál, felvételénél a legfontosabb szempont, hogy ez egy speciális szakma, ami bányász ismeretre épül. Általában ezzel a végzettséggel a jelentkezők nem rendelkeznek, a tudást többnyire a gyakorlatban az idősebb, tapasztaltabb kollegáktól sajátítják el, ők biztosítják a betanítást is. Fontos az első benyomás, Teleki József jó emberismerőnek tartja magát, az ösztöneire hagyatkozik. A kiválasztott dolgozó csak férfi lehet, preferált életkor 25 és 30 év között, az iskolai végzettség közepesen fontos, épp úgy, mint a lakhely szerinti hovatartozás.

Fodrászat

A vállalkozó: Bajzát Ignácné, 55 éves, szakmunkásképző (férfifodrász) végzettségű, egercsehi lakos. Az egyéni vállalkozást 1991-ben alapította kényszerből, miután úgy döntött, hogy saját kezébe veszi a sorsát, mivel a vállalat, ahol addig dolgozott, megszűnt.

Hivatalosan nincs konkurenciája, az egyetlen fodrászat a településen. Hajdan, amikor a bánya még üzemelt, akkor nagyon jól ment a fodrászüzleteknek. Öt fodrászat volt, mégsem jelentettek egymás számára konkurenciát, mindenkinek volt munkája. A bánya bezárása után a bányászok nagy része is elment. Ma már kevés a lakos. Az interjúalany elmondása szerint a forgalom a válság óta (2008-tól) esik, sokan otthon nyírják a hajukat. Szegények az emberek. Érdekes megemlíteni, hogy a férfi hajvágás 800 Ft. (Kb. húsz éve ennyi. Nem emeli az árat, mivel a bevétel nem lenne több, mert 100 Ft-ért is elmennek máshova a vendégek.) A női hajvágás, mosás kb. öt éve változatlanul 1700 Ft.

A heti nyitvatartási idő mindössze három nap, összesen húsz óra. Hetente 10-20 vendége van. A vendégkört leginkább a helybeli középosztály alkotja, akik visszatérő vendégek. A nők és a férfiak aránya 60%:40%. A hölgyeknél nem számít az évszak, az igényesség miatt ugyanúgy járnak, az urak nyáron gyakrabban jönnek, mivel melegben gyorsabban nő a szőrzet. Korosztály tekintetében a legtöbb vendég 50-60 év közötti, őket követik a 20 évesek, de gyerekek is járnak, már három éves kortól. A legidősebb vendég pedig 80 éves.

A vállalkozó az üzletet a jövőre vonatkozóan borúsna látja. Szegények az emberek, fogy a lakosság, kevesebb a vendég. A vállalkozását nem kívánja bővíteni, csak meg szeretne élni belőle.

Dohánybolt

A vállalkozó: Balogné Bozó Krisztina (társtulajdonos), 38 éves, szakközépiskolai (kereskedelmi) végzettségű, helyi lakos, akivel az interjú készült. A tulajdonostárs férfi, 57 éves, diplomás, egri lakos (egercsehi kötődéssel, mivel az édesapja bányász).

A családi vállalkozást 2013-ban alapították, bt. formában. A vállalkozás profilja a dohánytermék, töltő dohány, cigaretta, szeszes ital, üdítő, energiatital, öngyújtó. Az értékesítendő cikkek az Országos Dohány Bolt Ellátótól (ODBE), Dunakeszről szerzik be,

valamint a kocsival jövő üzletkötőktől is választanak cikket, ilyen például az Alföld Tabak és a Róna Tabak. Az italt a Csépe és Társai Kft.-től Ózdról és a Miskolci Ital Kereskedő Háztól veszik.

Szúcsoson ugyan van egy élelmiszerboltból lerekesztett rész, de ezt az egercsehi vállalkozás nem tartja konkurenciának, mivel az egercsehi választék jóval szélesebb és a nyitvatartási idő is kedvezőbb. A vevőkör vegyes, a környező településekről is ide jönnek vásárolni, Egerbocsról, Bekölcéről, Szúcsról. Jó helyen van az üzlet, a főút mellett, ezért nagy az átmenő forgalom, s a kamionosok is gyakran megállnak. Visszatérő vásárlók vannak, akik szinte napi szinten betérnek az üzletbe, és név szerint ismerik egymást. Sok vásárlónak nincs kivel megosztania a gondját. Elbeszélgetnek a vevőkkel, akiket „barátként” kezelnek, így kialakul egyfajta ragaszkodás.

A dohány kötött áras, az ital közép árkategóriás. A tulajdonosok elégedettek a forgalommal, ami nyáron magasabb, mivel ekkor több sör és üdítő fogy. Télen a fűtésszezon miatt a lakosoknak fát kell venniük, ezért kevesebb termék fogy és az olcsóbb kategóriából vásárolnak. A dohány és az egyéb termékek vásárlási aránya 80%:20%. Egy nap kb. 200 fő jön be az üzletbe és abból 190 vesz dohányárut. A jövőre vonatkozóan a tulajdonosok bíznak a további fenntarthatóságban. Most jobban mennek az olcsó szivarkák, de tapasztalatuk szerint bármennyire emelik a dohány árát a vásárlók megveszik.

A vállalkozásban jelenleg a két tulajdonos dolgozik. Létszámbővítés esetén a dolgozók kiválasztásánál a legfontosabb szempont, hogy kedves, mosolygós legyen, továbbá ismerje az árukat, termékeket, amelyeket értékesít, ha a vásárló tanácsot kér, tudjon ajánlani más terméket, ha esetleg nincs olyan, amit a vevő szeretne. Fontos, hogy nyitott legyen a vásárlók felé és meg tudja őrizni a „bizalmas titkokat”. Lényeges továbbá a szimpátia, a megbízhatóság és a gyorsaság. A leendő dolgozó kiválasztásánál maximális előnyt élveznek a helyi lakosok, preferált a 40 és 50 év közötti korosztály. A nem egyáltalán nem számít. Az iskolai végzettség sem bír nagy jelentőséggel. A tapasztaltság sem követelmény, ha valaki nyitott és könnyen tanul.

Ruházati bolt

A vállalkozó: Kovács Andrásné, 41 éves, szakmunkás (kereskedelmi) végzettségű, helyi lakos. A vállalkozást 2012-ben alapította kft. formában. A vállalkozás indításának célja a munkahelyteremtés volt. A vállalkozás profilja ruhák értékesítése. Vegyiárak, ajándéktárgyak eladása is folyik itt. Az értékesítendő cikket miskolci, budapesti és egri nagykereskedőktől szerzik be. Átlagos árkategóriával dolgoznak. A helyi vevőkört kiegészítik a Bekölcéről, Szúcsról, Szúcs bányatelepről és Egerbocsról érkezők.

Bár Bélapátfalván és Pétervásárán van ruhaüzlet, de ezek messze vannak, így nem jelentenek valós konkurenciát. Az üzlet jól megy, ezért a választék szélesítését tervezik a jövőben. Kutatásom idején éppen listát készítettek a kért árukról és ezeket igyekeztek beszerezni.

A dolgozók kiválasztásánál a legfontosabb szempont a bizalom és a szimpátia. A felvételnél abszolút előnyt élveznek a nők és a helyi lakosok, a preferált életkor a 30 és 60 év közötti korcsoport. Az iskolai végzettség és a tapasztaltság nem követelmény. Az üzletben két dolgozó van, akik szakmunkás végzettségűek.

Mozgóárus ruházat

A vállalkozó: Koczián Géza, 55 éves, szakmunkás (villamos) végzettségű, ózdi lakos. Az egyéni vállalkozást 1994-ben alapította. 1988-ig a kohászati üzemben dolgozott, amelynek bezárását követően megszűnt az állása, ezért kényszerből vállalkozást alapított.

Ruha, cipő, zokni, textiláru értékesítéssel foglalkozik. 50 km-es körzetben értékesíti az áruit. Egercsehibe időjárástól függően hétfőnként vagy keddenként megy. A vállalkozó az értékesítendő cikket többnyire budapesti nagykereskedelemből szerzi be. Nyomott, alsó közép árkategóriával dolgozik, a drága terméket ugyanis nem tudja eladni. A túl alacsony ár sem jó, mivel a rossz minőségű áru is eladhatatlan. Az emberek nagyon érzékenyek a térségben.

Az üzletmenetben 2010-től nagyon lassú emelkedés figyelhető meg. Január, február, március hónapokban jó, ha a vállalkozás nem ráfizetéses; április, május, június hónapban a bevétel kicsit jobb. Júliusban, augusztusban alacsony a forgalom, ekkor már rendszerint öszre megvették a szükséges ruhákat. Szeptembertől decemberig felfele ível az üzletmenet. A tevékenységnek havi ciklusa is van. A hónap első 10-12 napján – a fizetés környékén – jól megy az üzlet. Jelen pillanatban a vállalkozó megél az üzletből és azt reméli, hogy az elkövetkezendő tíz évre (nyugdíjig) kitart a vállalkozása.

A vállalkozásában egyedül dolgozik, ha munkatársat kellene felvennie, akkor pedig a dolgozó kiválasztásánál az elsődleges szempont a jó kommunikációs készség lenne. Fontos, hogy az eladó tudjon az emberekkel beszélni, illedelmes legyen. Ez az üzleti életben már fél siker.

Patika

A vállalkozó: Kissné Balog Ildikó, 50 éves, egyetemi végzettségű, helybeli lakos. A vállalkozást 1996 alapította, bt. formában. A vállalkozás profilja a gyógyszer kiskereskedelem. Az értékesítendő cikket a gyógyszer nagykereskedelemtől Miskolcra, Fótól és Gödöllőre szerzi be.

A gyógyszerekre vonatkozóan kötött ár van érvényben. A nem receptes egyéb termékek szabadárak, amelyet igyekeznek Egerhez hasonló módon nyomott áron tartani. A vevőkör 70%-át a nyugdíjasok, 20%-át a gyerekek, míg 10%-át a többi lakos alkotja. A helyieken kívül főleg Szúcsról és Bekölcéről járnak ide, ahol nincsenek patikák. Bekölcén ugyan heti hatórás nyitva tartással egy „fiókgyógyszertár” van üzemeltetve, szintén Kissné Balog Ildikó által. Lényegében nincs konkurenciája, mivel csak Tarnaleleszen (6 km-re), Bélapátfalván (10 km-re) vannak gyógyszertárak.

Az üzlet bevétele az elmúlt hat évben stagnált, nem nyereséges. Korábban magasabb árréssel dolgoztak és nagyobb forgalmat értek el. Az állami megszorítás lejjebb vitte az árrést, ezért olcsóbbak az árak, mint hat éve, ami kevesebb bevételt realizál. A költségek viszont folyamatosan nőnek. Ennek kompenzálásaként az üzlet kapja a kisforgalmú gyógyszertárak állami támogatását. A támogatás nagysága a kormánytól függ, így a jövő bizonytalan.

A vállalkozásban hárman dolgoznak egy üzletvezető (a tulajdonos), egy gyógyszertári szakasszisztens és egy takarító. Immáron húsz éve nincs fluktuáció. A jelenlegi dolgozók közül ketten helybeliek, egy bejáró alkalmazott van Tarnaleleszről. Amennyiben új

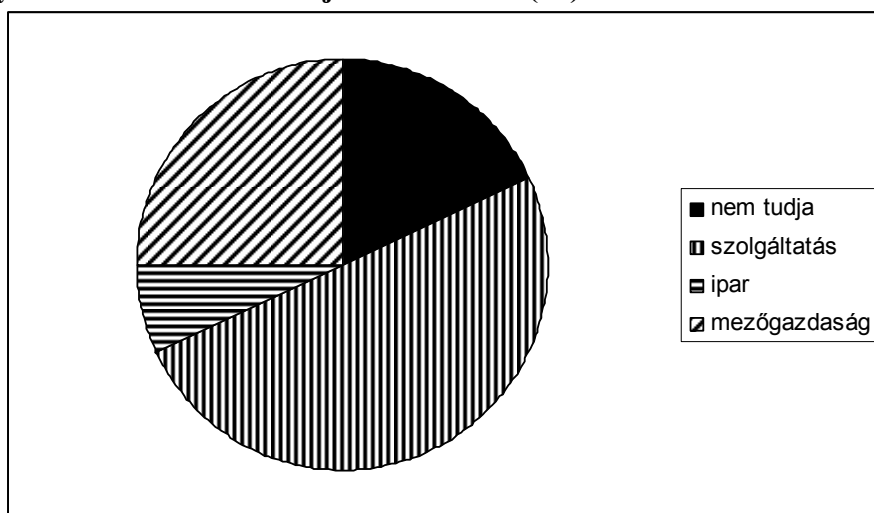
alkalmazottat kellene felvenni, a dolgozó kiválasztásának legfontosabb szempontjai a szakmai tudás, az empátia és a szorgalom lenne. Az asszisztensi munkakörbe történő alkalmazáshoz fontos a főiskolai végzettség, a takarítói állás betöltéséhez pedig az érettségi. A jelentkező neme és a kora egyáltalán nem számít; a tapasztaltság sem fontos, a rátermettség a mérvadó.

A lakosság vállalkozási hajlandóságának felmérés

A kutatás lakossági kérdőív alapján vizsgálta az alábbi kérdést: „Ha rendelkezésére állna kezdőtőke, vállalkozna-e valamilyen mezőgazdasági, ipari vagy szolgáltatási területen?” A megkérdezett 121 háztartásból 67-en nemmel válaszoltak, míg 26 háztartásra vonatkozva a kérdőív ezen része üresen maradt. Összegzőként tehát elmondható, hogy 93 háztartás, azaz a megkérdezettek 76,9%-a nem kezdene vállalkozásba. Mindössze 28 Egercsehi lakos válaszolt igennel.

A döntő többség, 14 fő a szolgáltatás területén, fele ennyien a mezőgazdaság területén, míg az ipar területén csak két fő indítana vállalkozást. A maradék öt fő nem tudott állást foglalni abban a kérdésben, hogy mely területen indítana vállalkozást (2. ábra).

2.ábra: Milyen területen indítana új vállalkozást? (%)

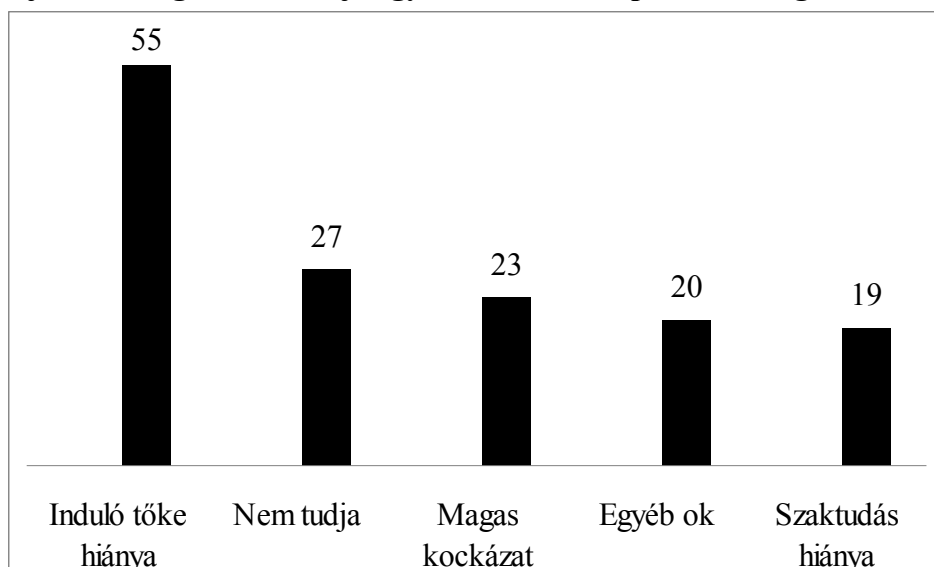

Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

A kérdőív segítségével arra a kérdésre is kerestem a választ, hogy vajon mi a legfőbb korlátja egy vállalkozás alapításának Egercsehiben. Egy válaszadó több válaszlehetőséggel is élhetett (3. ábra).

A legfőbb okként az induló tőke hiányát jelölték meg (55fő) a megkérdezettek. Ezt követte az a válasz, hogy a vállalkozások indítása nagyon magas kockázatú (23fő). A szaktudás hiányát 19 fő jelölte meg magyarázatként. 20 fő egyéb okokban látja a vállalkozások indításának alacsony számát. A megjelölt okok között szerepel például a fizetőképes kereslet hiánya, a kisszámú lakosság, az elöregedés, a területhiány. 27 megkérdezett pedig nem tudja, mi okozza az alacsony vállalkozó kedvet.

3. ábra: Vajon mi a legfőbb korlátja egy vállalkozás alapításának Egercsehiben? (fő)

Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

Összegzés, következtetések

A vizsgált vállalkozások közül a legjellemzőbb forma az egyéni vállalkozás (három esetben) és a kft. (három esetben), ezt követi a bt. (két vállalkozásnál) és végül a zrt. (egy esetben). A vállalkozás alapításának idejére vonatkozóan kijelenthető, hogy az 1990-2000 között három, 2001-2010-ig kettő, míg 2011 tájáéán négy vállalkozást alapítottak, vagyis a vállalkozások többségét nemrég hozták létre. Az 1990 és 2010 között alapított öt vállalkozás közös jellemzője, hogy mindegyik kényszervállalkozás, míg a 2011 után alapított négy vállalkozások egyike sem az.

Megállapítható a vizsgált vállalkozók személyére vonatkozó adatok alapján, hogy a legjellemzőbb a 30-35 éves korú, szakmunkás végzettségű, egercsehi lakóhelyű, női vállalkozó. Alkalmazottként történő elhelyezkedés szempontjából a vállalkozók válaszai alapján a legkedvezőbb helyzetben a helybeli, 35-45 év közötti nők vannak.

A lakosság vállalkozói kedvének motiválatlanságát elsődlegesen a tőkehiány határozza meg. Kiemelt fontosságú a szaktudás hiánya és a vállalkozások kockázatos kimenetele. A helyzetet negatívan befolyásolja a lakosság elöregedése, a fizetőképes kereslet hiánya és az elvándorlás. A válaszadók túlnyomó többsége (79%-a) nem kívánt vállalkozást indítani.

A vállalkozásalapítók a jövőben várhatóan nem az átlag egercsehi lakosok lesznek, hanem a kedvezőbb anyagi helyzetben lévők. Többnyire középkorúak, akik már egy helyben kívánnak maradni és nem vonzza őket a külföldi munkalehetőség, a vándorlás izgalma, hanem nyugalomban, a településen akarnak maradni.

A vállalkozásokról szóló tanulmányt az Egercsehiben élő egyik legsikeresebb vállalkozó, Telek József elgondolkodtató szavaival zárom: „A vállalkozás korlátja maga az ember. Mi egy szál csákánnyal kezdtük, a gépeket is béreltük....Aki akar, el tud helyezkedni, nem számít hány éves, milyen a végzettsége ...Aki nem dolgozik, az nem is akar.” A terepkutatás tapasztalata alapján a vállalkozók döntő többsége alátámasztotta a vállalkozó szavait.

Irodalomjegyzék

- Chikán A.* (2010): Bevezetés a vállalatgazdaságtanba, Aula Kiadó Kft., Budapest.
- Greensted, R.* (1995): Go it alone – How to break free of wage slavery and become a micro-entrepreneur, Pan Books, London.
- Reketttye G.* (2007): Kisvállalati marketing, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Roóz J.* (2002): Vállalkozások gazdaságtana, Perfekt gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Részvénytársaság, Budapest.

Interjúalanyok:

- Bajzát Ignácné - Fodrászat tulajdonosa
- Balogné Bozó Krisztina - Dohánybolt egyik tulajdonosa
- Dorkó Andrea - Zöldség, gyümölcsbolt tulajdonosa
- Dorkó Péterné - Coop boltvezetője
- Kissné Balog Ildikó - Patika tulajdonosa
- Koczián Géza - Mozgóárus ruházat tulajdonosa
- Kovács Andrásné - Privát Élelmiszer és a Ruházati bolt tulajdonosa
- Telek József - a Tri-Boy 2002 Építőipari és Kereskedelmi Kft. egyik tulajdonosa

18.kép: Mozgó árusítás kívül, COOP választék belül

A FALUSI TURIZMUS ADOTTSÁGAI EGERCSEHIBEN

THE CHARACTERISTICS OF RURAL TOURISM IN THE VILLAGE OF EGERCSEHI

Zsarnóczy Martin, PhD hallgató, SZIE

Martin Zsarnóczy, Ph.D. student, SZIU

Absztrakt

A megváltozott életvitelünkkel együtt változik az általunk használt tér is. Ebben a tanulmányban célokom azt megmutatni, hogy egy elmaradott vidéki környezetben a falusi turizmus fejlődése kapcsán hogyan értelmezhető a helyi turisztikai tér.

Abstract

With our transformed lifestyles, the spaces we use also changes. In my present study I aspire to present how the concept of local touristic space can be interpreted in a backwards rural environment, in terms of the development of rural tourism.

Bevezetés

Ha a térhasználat változásának kérdését a vidéki térben vizsgáljuk, a turizmus annak sokrétűsége okán akár kulcsfontosságú szerepet is játszhat a fejlődésben. Ez a fejlődés nem mindenhol egyenlően zajlik, ami számos okra visszavezethető. Az egyik ok, hogy a vidék lassabb ütemben változik. A globális trendek a centrumoktól távoli gazdasági és társadalmi átalakulásban lassabban jelentkezők, de ezzel jobban megőrzik a lokális értékeket, ami a turizmus egyik fontos kiindulópontja. Ugyanakkor az is igaz, hogy a vidékre látogató turista akkor érzi magát a legelégedettebben, amikor „megszűnik” turistának lenni abban az értelemben, hogy a vendég státuszát megtartva, s egyben a színpad mögé nézve, szinte maga a vendéglátó helyében érezheti magát (Ryan, 1990). Egy ilyen helyi értékekkel teli atmoszférában magát kellemesen érző, vidékre utazó turista teljesen maga mögött hagyja a megszokott környezetét, kilép a hétköznapi monotonitásából azért, hogy számára szubjektív módon önmagát egy jobbnak vélt vagy idealizált világba helyezze. Azt gondolom, hogy vidéken a turizmus számára pont ez, az „álruhás” kíváncsiság ad kifogyhatatlan lehetőséget.

Kutatási módszerek

Kutatásom során a falusi turizmus növekvő szerepét, sajátosságait vizsgálom a helyi térben. A falusi turizmuson a vidék, annak teljes bel- és külterületén elhelyezkedő idegenforgalmi célú szálláshelyek idegenforgalmi hasznosítását, és a működő idegenforgalmi infrastruktúrák szolgáltatásainak igénybevétele értem. Ennek megfelelően szekunder kutatásként, a szakirodalomra építve meghatározom munkám során a falusi turizmus sajátosságait Egercsehiben. Ezt követően meghatározom a településnek a turizmus iparági életciklusában jelenleg elfoglalt helyét, ami a lehetséges ilyen irányú fejlesztések szempontjából fontos lehet a döntéshozók számára. A kutatásomban újszerű megközelítést alkalmazok, ami további lehetőségeket kínál a turizmus- és a tértervezéssel foglalkozó szakemberek számára. A

település speciális turisztikai „tereire” vonatkozó terepmunka tapasztalataimat a primer kutatásként megvalósult kérdőíves vizsgálat eredményeire alapozom.

A turisztikai tér és annak tervezése általában

A világ turisztikai területének meghatározó eleme a globális kultúra (Lengyel, 2003). Ez alapján a nemzetközi turizmus egy olyan globalizációs jelenség, amelynek kedvező hatása, hogy a kulturális uniformizálódás során a turisták érdeklődése hozzájárul az egyedi, helyi kulturális értékek megőrzéséhez (Michalkó, 2008). Ez a fajta egyediség válik élményszerzéssé, amely a terekben eltérő módon jelentkezik. Egy nagyvárosi térben kevésbé érezhető az egyediség, egyrészt a felfokozott élménydömping hatására, viszont a vidéki területek kulturális hagyományai jobban érvényesülnek a mindennapokban. A nemzetközi turizmus szempontjából elhanyagolt a vidéki turizmus sokszínűsége, inkább a belföldi turisták keresik az új élményeket. A belföldi turista szempontjából ez a tér szinte kifogyhatatlan erőforrásokkal rendelkezik és például a „nosztalgia faktor” (Zsarnóczky, 2016) is szerepet játszik abban, hogy a turista saját életútja során a boldog gyermekkori vagy más örömteli élményeket újból szeretné átélni. A turisztikai vonzerők, avagy a motivációk száma ezek alapján folyamatosan nő (Kovács, 2003).

Főbb turisztikai vonzerők:

- természeti vonzerők,
- ember alkotta vonzerők,
- történelmi vonzerők,
- kulturális, etnikai vonzerők,
- speciális események, fesztiválok,
- család, és a barátok,
- üzleti, tudományos, hivatali események,
- önismereti felfedezések.

A turizmus terében gondolkodva a különböző vidék helyszínei sem egyformák. A vidéki kultúrtáj (Berényi, 2001) sok turistának egyféle természetközeli élménnyel párosul, viszont a helyi lakosság számára mást jelent. A vidéki élet meghatározó eleme a közösséghez való tartozás. Az alulról szerveződő helyi közösségek összefogása és együttműködése révén településeik, tájegységük nem utolsó sorban saját életkörülményeik javulnak, fellendülnek (Hajnal, 2006). A vidéki Magyarország inkább falusias környezetű, gazdasági, társadalmi mutatóit tekintve leszakadó, de sokszínű kulturális és természeti örökséget magának tudó (Aubert et al., 2007). Ebben a vidéki térben a turizmus multiplikátor hatása révén kedvezően hathat a fejlődésére, pozitív helyi bevételeket generálhat, kedvező esetben munkahelyteremtő hatású, infrastrukturális beruházásokat indukál, megállíthatja a kedvezőtlen elvándorlási és idősödő demográfiai folyamatokat, tehát összességében jó hatást gyakorol a rendszerre. Összességében növeli a helyi jólétet (Aubert, 2001).

A turisztikai tér fogalmának lehatárolásánál körültekintően kell eljárunk (Michalkó - Rátz, 2007). A turizmusban jól behatárolt fizikai, szolgáltatási terek és olyan ideiglenes terek léteznek, amelyek időponthoz, például egy turisztikai programhoz, fesztiválhoz köthetők. A fizikai terek különfélék és ezek között lehetnek olyan „rejtett terek” is, mint például a külterületen elkerített erdők s birtokok. A teret egy állandóan változó térként kell felfogni, amely egyrészt az idővel, az időjárással, évszakokkal vagy más fizikai behatások következtében átalakulásban van. A megfelelő tér létrehozása a turizmusban egy hosszú folyamat, amelynek csupán egy része a turizmus számára hasznosított tér megfelelő kialakítása.

A turizmus tervezése során elsődleges szempont napjainkban a fenntarthatóság kialakítása. Az ilyen típusú turizmus működéséhez szükséges a szereplők meghatározása és az érintettek széleskörű bevonása. Fontos a rövid, közép és hosszú távú célkitűzés. Ennek ellentmond az elmúlt évtizedek baljós gyakorlata, miszerint a turizmus vidéki helyszínein ismétlődően bekövetkezett „A beruházó” - befektető hirtelen megjelenése egy általa kiválasztott helyszínen. A megjelenést követte a beruházói igények és a profitmaximálás érdekeinek alárendelt település áttervezés, vállalkozói kivitelezés, amely a sok esetben becsődölt projektekkel, lenullázott eredménnyel zárult. Sajnos ezek a projektek nem voltak érdekelték az olyan egyszerű fogalmak megértésében, mint a szakértelem, vonzerő, szezonáltság, logikusan egymásra épülő fejlesztés, egyéb beruházási kedv fenntartása, szakmai érdekképviselők bevonása és a helyi humán infrastruktúra fejlesztése. Sok beruházás korábban csupán a turisztikai infra- és szuprastruktúra (Michalkó, 1999) megépítésére, utána pedig a csodavárásra fókuszált túlnyomóan sikertelenül, a környezetet is magába foglaló tértervezés helyett. Az eleinte egyszerűnek tűnő falusi turisztikai vállalkozások szerencséjére korszerű tervezéssel, előkészítéssel a korábbi megalomán típusú, rossz gyakorlatokat felváltja a modern projektszemléletű gondolkodásmód.

Kutatási tapasztalataim alapján az optimális turisztikai terek kialakításához szükséges tervezési lépések a következők:

- ki kell jelölni a célokat,
- fel kell mérni a jelenlegi adottságokat,
- szakirányú, szakmai érdekeltekkel fel kell venni a kapcsolatot,
- megvalósíthatóság tanulmányok és egyéb elemzések elkészítése szükséges,
- leszűkített tartalmú konkrét lépéseket kell meghatározni,
- felelősöket kell kinevezni a folyamatokhoz,
- alternatívákat kell ki- és megjelölni,
- cselekvési tervet kell kidolgozni,
- monitoring vizsgálatot kell végezni,
- ellenőrzést, finomhangolást kell végrehajtani az eredmények alapján.

A falusi turizmus szerepe

A falusi turizmus jelentősége korábban az Európai Unió szűkebb területén kiemelt szemponttá vált, például a szomszédos Ausztriában már az 1960-as évek végétől. Idehaza az elmúlt évtized során kapott lendületet. E fejlődés elindulásához szükséges volt az alulról szerveződő érdekeltek összefogása és a szakmai szervezetek létrehozatala. Ilyen szakmai szervezet például a Falusi Turizmus Országos Szövetsége (FATOSZ), amely szakembereivel minősítési és engedélyeztetési rendszereket dolgozott ki. Az általuk megvalósított és országosan elterjesztett napraforgó darabszámmal védjegyként használt minősítés garanciákat biztosít az ebben tájékozott kereslet számára (FATOSZ, 2014).

Nemzetközi meghatározásban a falusi turizmus két meghatározó jelzővel különíthető el a turizmus iparágán belül. Egyrészt a falusi turizmus nem tömegturizmus, másrészt pedig a szabadidős turizmus kategóriájába tartozik (OECD, 1994). A meghatározások szerint a tömegturizmus során nagy létszámú turista jellemző, akár milliókban mérhető, fordul meg az adott desztinációkban. A tömegturisztikai termékek uniformizáltak és legfőképpen az alacsony árfekvés jellemzi azokat. A falusi turizmus során ezzel szemben az alternatívan érkező turisták játsszák a fő keresletet. A maximális férőhely (1-20 fő) behatárolt száma

nagyban befolyásolja a rendelkezésre álló infrastruktúrák kínálatát is. A FATOSZ meghatározása alapján egy falusi szálláshely maximum 8 szobával rendelkezhet, amelyben ideális esetben 2-3 fő helyezhető. A kialakított szálláshelyeken a szoba férőhelyinek számát is szabályozni lehet a napraforgós minősítési besorolással. Más szállástípusoktól eltérően itt a szállásokhoz kötelező a közösségi konyha kialakítása, amelynek befogadóképessége a férőhellyel arányos kell, hogy legyen. A falusi turizmus fontos új tartalmi eleme még, hogy a falusi szálláshelyeknek rendelkezniük kell olyan helybeni szabadidő eltöltésére alkalmas állandó szolgáltatásokkal, amelyek kulturális, gasztronómiai és/vagy sport programokat tartalmaznak.

A falusi turizmus jelentőségét korábban idehaza sok bírálat övezte. Bár a szakmai szervezetek soha nem vizsgálták a tevékenység megfelelő jövedelemtermelő képességének korlátait, véleményem szerint ez volna az egyik legfontosabb elem, amit az érdekeltek számára tisztázni szükséges. A rendszerváltás korszaka előtt a vidéki üdülőterületek vendégház kiadása merítette ki a korai falusi turizmus megrekedt fogalmát. Az ebben a meghatározásban értelmezett falusi turisztikai „desztinációk”, olyan a gyógyfürdőhelyek köré épült üdülő övezetben található vendégházak széles kínálata, mint például Zalakaros vagy Hajdúszoboszló „falusi” vendégházai. Hazánk Európai Unió csatlakozása után, a megalakult szakmai érdekképviselőket próbálták tisztázni a falusi turizmus „új” helyét és az európai normákkal kompatibilisen mezőgazdasági tevékenység meglétét is meghatározták hozzá párhuzamos elemként. Ebből született meg mára, a hazai realitásokhoz igazodó szabadidős tevékenység vagy program lehetősége. Szükséges leszögezni, hogy a korábban említett osztrák falusi turizmus állami segédlettel történő kialakítása óta nem változott meg az Európában elfogadott szakmai alaptézis, miszerint egy önálló mezőgazdasági főtevékenység mellett a falusi turizmus kiegészítő tevékenység, ezzel együtt egy kiegészítő jövedelmet biztosíthat.

A falusi turizmusnak van létjogosultsága. A tartalmi elemek kisebb nagyobb részben változhatnak, de elsődlegesen a vidéki élet jobbítása, jövedelem termelés és közösség építés a fő célja. Az jól látható a hazai falusi turizmus helyzetén, hogy jelenleg inkább valamilyen vidéken megtalálható attrakció például gyógyfürdő, természeti látványosság esetleg egy egyedi tevékenység köré koncentrálódik főleg annak szálláshely funkciójával. Mindenképpen az európai normáktól eltérő tevékenységként írható le, amely nem a mezőgazdasági főtevékenység kiegészítő jövedelem forrását jelenti. Ebben a megközelítésben a falusi turizmus tereinek vizsgálatánál változatlan elvárás, hogy ugyanazt a mindennapi jóléttel összefüggő tereket jelentse számunkra (Piskóti, 2012). A kutatási munka során figyelembe kell venni az összefüggéseket, ami a turisták által használt terekben alapvető fontosságú, de a mindennapokban használt terekben is lehet ma már elvárás. Általánosságban véve például biztonság nélkül a turizmus fogalma a turisták számára nem értelmezhető. A biztonságosabb tér, kontrollált környezet ugyanúgy megfelelő a helyben élő gyermekek, a fiatal egyedül álló nők, az idősek vagy a fogyatékkal élők számára is. Ebben nem különböznek az urbánus és a vidéki terek.

Egercsehi turisztikai vonzerői és lehetőségei

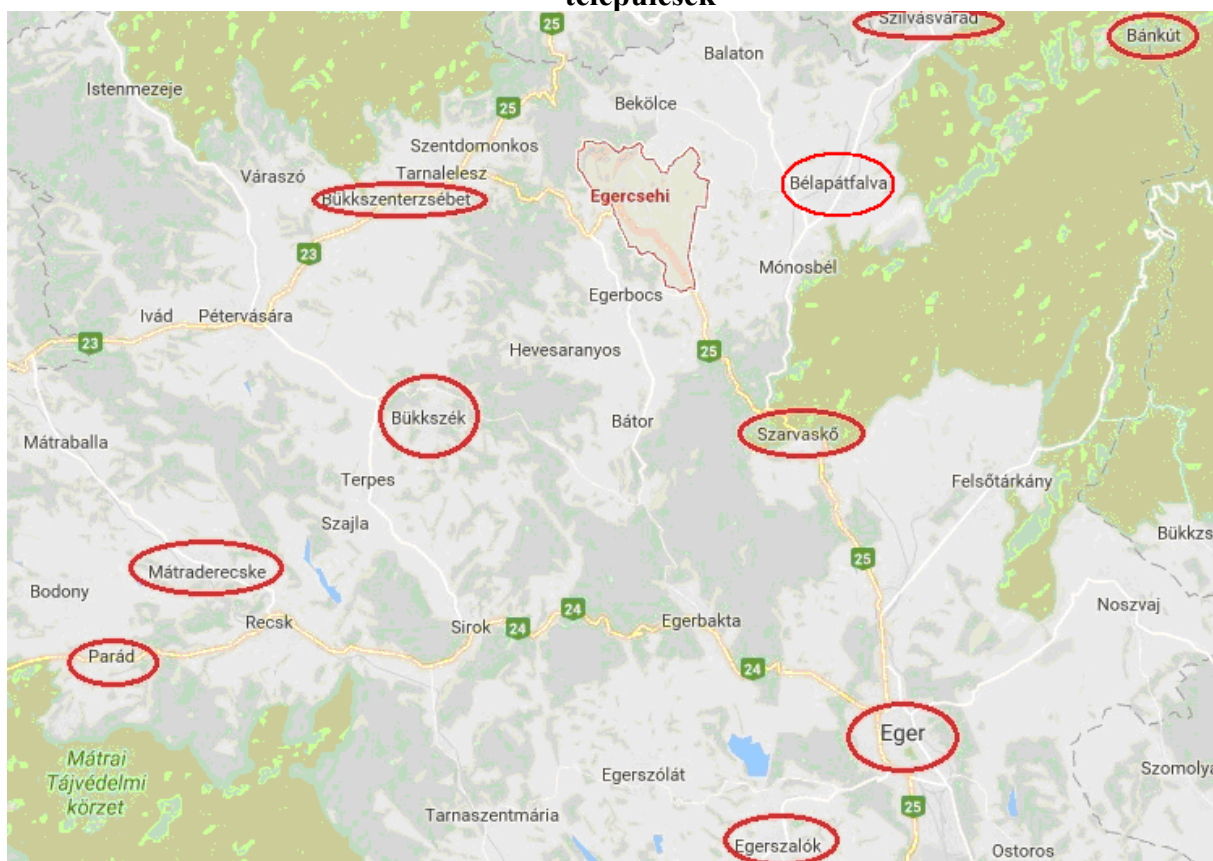
A kutatásom során helyszíni kérdőívekkel és interjúk segítségével próbáltam értelmezni a falusi turizmus mibenlétét egyrészt a helyi lakosság, másrészt pedig a helyi vállalkozások, döntéshozók szemszögéből. Az adatok begyűjtése a faluszeminárium keretében, csoportos kérdőíves adatok feldolgozásával történt. A kérdőívek eredményei rövidek, kisszámúak és

nem tekinthetők reprezentatívnak. Az interjúk során a teljesség igénye nélkül két kérdéscsoportban kérdeztem rá a helyiek szemszögéből egyrésről a turisztikai szokásokra, a másik részben pedig a turizmus infrastruktúrájának meghatározására.

A kutatásomban arra a kérdésre kerestem választ, hogy a hátrányos helyzetű településen hogyan értelmezhető a falusi „turisztika” és ennek alapján hol helyezhető el a kutatás időpontjában a turizmus fejlettségi fokán Egercsehi.

Egercsehi egy volt ipari adottsággal rendelkező, Magyarország észak-keleti részében fekvő település. A turizmus szempontjából vidéki, falusias környezetben helyezkedik el, így a falusi turizmus szempontjából megfelelő adottságú. Amennyiben a környező turizmussal érintett településeket megvizsgáljuk 30 kilométeren belül, úgy jól látható, hogy jelentős desztinációk vannak jelen a térségben. Ilyen például Eger városa, amely az elmúlt évtizedekben minden évben hazánk 10 leglátogatottabb városainak egyike. Bükkszék híres gyógyvizéről és a belföldi turizmusban komoly szerepet játszik a régióban. Közel a Mátra, ezért akár Parád térségében üdülők szívesen ismerkednének meg új helyszínekkel. Bélapátfalva kitűnik az 1200-as években épült apátsági templomával, ami híres műemlék épület. Ma is használt egyházi ünnepek, misék alkalmával. Neves zeneművészeti előadásoknak, koncerteknek ad helyet, de más rendezvények és kiállítások mellett járási központ is.

1. térkép: Egercsehi és a környező jelentősebb turisztikai tevékenységet folytató települések

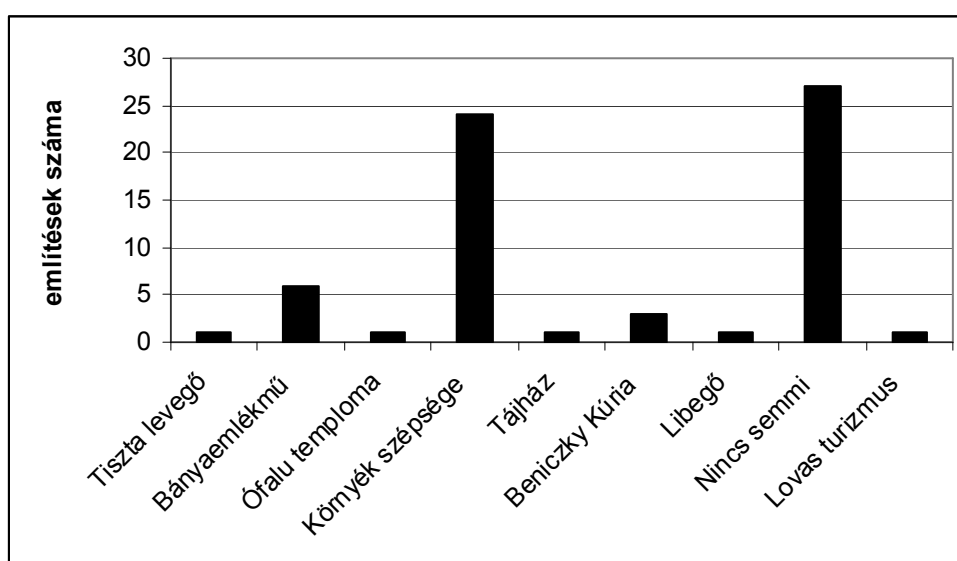
Forrás: saját szerkesztés Google Maps alapján, 2016

A környező települések természetföldrajzi adottságaikat illetően és turisztikai szempontokból hasonló adottságokkal infrastrukturális megközelíthetőséggel rendelkeznek a térségben (1.

térkép). A legfontosabb eltérés az egyes települések között, hogy – a korábbi szocialista településtervezési elképzeléseknek megfelelően – ipari vagy mezőgazdasági tevékenységet folytat-e a település, településrész. Egercsehi ebből a szempontból unikális jelentőségű, hiszen a településen belül elkülönül a volt mezőgazdasági tevékenységből élő Ófalu és a később kialakított bányatelepi rész.

A kérdőívek kitöltése során jól kivehető volt az ipari múlt mentális lenyomata a megkérdezettek körében. A hajdani munkásoknak korábban kijáró jó egzisztencia, a kiszámítható biztonság egyaránt szerepet játszik még mindig a mindennapok gondolkodásában. Egercsehi bányászata nagy hagyományokra visszavezethető és az egyetlen meghatározható tevékenység volt a település életében, amely mindent átszőtt.

1.ábra: A település vonzereje a helyiek szerint

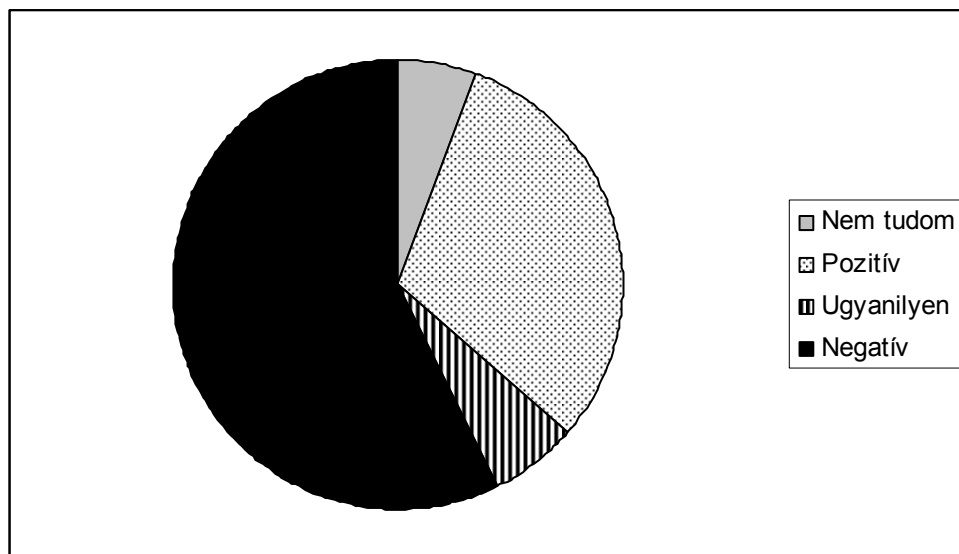
Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

Érdekes az 1. ábrán, hogy ebből a nagy bányászati hagyományból kiindulva a helyiek töredéke tartotta fontosnak a helyi bányász emlékművet mint helyi értéket. Az olyan épített örökség részét képező emlékek, mint az Ófalu temploma, a Beniczky Kúria vagy a kutatásunk idején lerobbant állapotban levő Tájház épületét még a bányász emlékeknél is kevesebben említették értéknek. Sokan hangsúlyozták a kérdőívek kitöltése során a környék szépségét, amely a helyiek számára szubjektív tényező, hiszen a környék számukra sok-sok egyedi emlékekkel átitatott. A válaszok arányából szembetűnő, hogy sokan említették a megkérdezettek között a „nincs semmi vonzerő” választ. Ebből arra következtetnek, hogy a településen élők közössége nem értékeli az őt körülvevő környezetet vagy nincs is igénye az ilyenfajta helyben levő vonzerők iránt.

A helyiek turisztikai szokásait illetően érdekes felfedezésre jutottam. A hajdani bányászatból származó elkölthető jövedelmekből futotta turizmus céljára is, ami a megkérdezettek között döntően belföldi turizmust és azon belül is, a közeli Bükkszékre való pár napos kirándulást jelentett túlnyomó többségében. Ebből megfogalmazható, hogy „bizonyos” turisztikai tájékozottsággal rendelkeznek az Egercsehiben élők, azaz értik a turizmus jelentését. Egercsehiben azonban nem található sem kereskedelmi szálláshely, sem vendégfogadásra alkalmas szállás, ami a turistákat fogadná. A település semmilyen önálló turisztikai

hagyománnyal nem rendelkezik, falusi turizmusra alapozott turisztikai terek nem alakultak ki. A helyben tapasztaltak alapján a helyieknek egyáltalán nincs igényük a turizmusra (2. ábra).

2. ábra: Egercsehi jövője a válaszadók szerint (válaszadók száma szerint)

Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

Egercsehiben több, mint a megkérdezettek fele negatívan látja a település jövőjét. A válaszadók szerint ez negatívum, túlnyomóan a munka lehetőségek hiánya és az ezzel járó létbizonytalanság. A településen viszonylag sok az újszülött, vannak fiatalok, de aki teheti, szeretne elvándorolni. Több középkorú válaszadó említette, hogy a változásban nem hisznek, minden ugyanilyen lesz, mert a helyi érdekek már csak ilyenek. A közösség jelenlegi polgármestert támogató része kiemelt szerepet szán a település vezetésének és remélik, hogy jó döntésekkel fogják élhetővé tenni a települést. A települést érintő konkrét döntéseket a helyiek nem ismerik, fejlesztési elképzelésekről senki nem tudott nyilatkozni.

A turisztikai térre vonatkozó vizsgálat eredményei

A szakemberek, a desztinációk vagy turizmus létjogosultságának vizsgálata során a termék élethossz modelljéből átalakított desztinációs életciklus modellt szokták alkalmazni az időpontbeli fejlettség meghatározásához, ami a mi vizsgálatunkhoz is megfelel. Ez a modell nem tesz különbséget falusi turizmus vagy más típusú turizmus szereplői között, csupán a településen meglévő folyamatokat (szolgáltatásokat, indikátorokat) és a kialakult tereket vizsgálja. Az alap turisztikai modellt, a felfedezést, a felemelkedést és a hanyatlást, megújulást bemutató ábrát Richard W. Butler készítette 1980-ban. A modellben szereplő szintek bemutatták, hogy az egyes desztinációk a piaci termékekhez hasonló életgörbével rendelkeznek.

A Butler modell 6 fejlődési szintje:

1. Felfedezés	2. Bekapcsolódás	3. Fejlődés
4. Konszolidáció	5. Stagnálás	6. Hanyatlás vagy megújulás

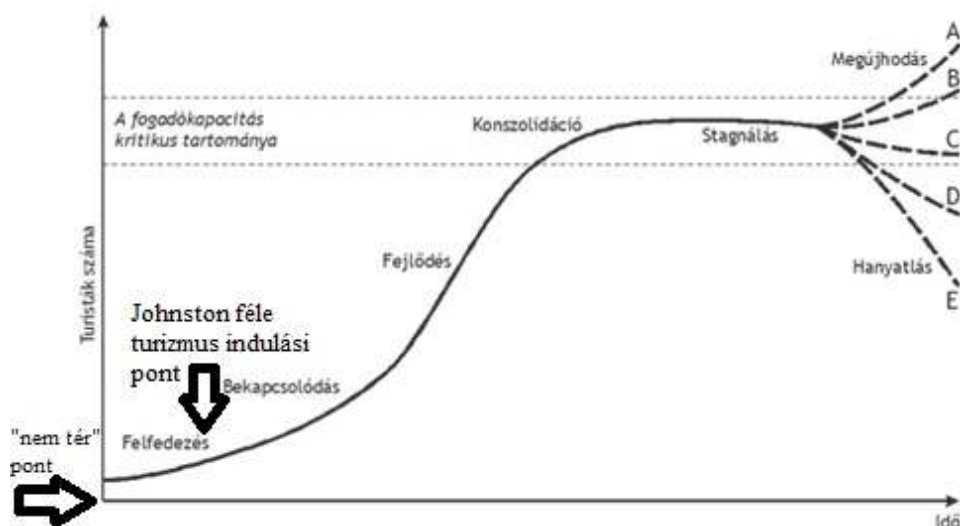
Egercsehi esetében az úgynevezett „Felfedezési szakasz” létjogosultságának meglétét szükséges először megvizsgálni a terepen begyűjtött tapasztalatok alapján. Ezt a fejlődési szakaszt általánosan jellemzi a kevés, kalandkereső típusú turista felbukkanása, a településen ekkor még nem található turisztikai szolgáltatás, a helyi lakosokkal van valamilyen, akár

egész közvetlen kapcsolat és a fejlődést el kell, hogy indítsa valamilyen különleges adottság. Ez lehet természeti, kulturális vagy bármilyen érzékszervek által befogadható adottság.

Ha külön megvizsgáljuk egyenként a szakasz jellemzőket, akkor meg kell állapítani, hogy Egercsehi egy küldő és nem fogadó terület volt korábban, ahonnan eljártak a helyi lakosok más településekre turistaként. A turista fogalmába beletartozik a legalább 1 vendégéjszaka eltöltésének szükségessége. Egercsehiben nem található sem kereskedelmi szálláshely, sem kiadó vendégszoba, sem a falusi turizmust kiszolgáló szabadidő eltöltésére való szolgáltatás. Ez kizárja az első jellemzőt. A kérdőíves vizsgálat során a helyi lakosok turisztikai térképén a „nincs semmi” válasz szerepelt a megkérdezettek több mint fele között, ami valószínűsíti, hogy amennyiben egy idegen szeretne érdeklődni a helyi látnivalókról, akkor hasonló eredményt kapna. A legfőbb különleges adottság a bányász hagyomány, de a bányabezárás után a meglévő emlékművön kívül az ipari múlt örökségét, a bányász hagyományok ápolását nagyon kevesen tartják igazán fontosnak. Ennek megfelelően a harmadik és a negyedik jellemző sem igazolt. A településen nem található érdemben igazi turisztikai szolgáltatás. A falusi turizmushoz kapcsolódó szálláshely szolgáltatással összekapcsolt szabadidő eltöltése, a szálláshelyek hiányában nem tekinthető relevánsnak a vizsgálat szempontjából.

A Butler modelljét azóta többször kiegészítették. A turizmus komplex tereinek értelmezése, az életgörbe modell, a fejlődési szakaszokon túl több sajátossággal bővültek. Ilyenek például, hogy a meglévő modellben szereplő 6 életciklus még több életciklus szakaszra osztható bizonyos feltételek teljesülése mellett. Fontos további megállapítás, hogy az életciklus hanyatlása után sem tűnnek el ezek a terek, sőt gazdasági döntés esetén később ismét, új tartalommal fejleszthetőek. Ez alapján kijelenthető, hogy egy ilyen típusú életpálya hosszú idejű, akár évtizedekben mérhető életciklussal rendelkezik.

3. ábra: Butler turisztikai desztináció életgörbéje

Forrás: Johnston, 2001 alapján saját szerkesztés, 2016

A mi vizsgálatunkhoz kapcsolódó érdekes továbbfejlesztés volt Johnston kiegészítése (Johnston, 2001), aki ugyanazt az alapmodellt pontosította más szempontok alapján. Ennek alapján nem a kereslethez, azaz a felbukkanó turistákhoz, hanem a kínálatához, azaz a szállásférőhelyek elindításához határozott meg életciklusokat. Modelljét kettő vagy három korszakra osztja fel. Az első a „turizmus előtti” kora, amely a Butler modelljében a

„Felfedezés” után, de a szálláshely kialakításával egybekötött „Bekapcsolódási pont” között található. Ezt követi a „turizmus”, amelyet a „turizmus utáni kor” zárhat (3. ábra).

A kutatás során arra a következtetésre jutottam, hogy a Johnston-féle megközelítésben Egercsehi mindenképpen a turizmus előtti korban található, ami az alap modellben maximum a Felfedező szakaszt érintheti. Mivel korábban megállapítottuk, hogy a Felfedező szakasz jellemzői nem teljesülnek a település falusi turizmusát figyelembe véve, ezért a Butler modelljében egy olyan általam megfogalmazott pontban helyeztem el, amely nem azonos a modell 0 pontjával, hanem egy „-0” virtuális pontot jelentő, de speciális „nem tér” azaz turisztikailag nem értékelhető terület. Bár Egercsehi a helyi lakosság által a szomszédos települések turizmusában érdekelt, így turisztikailag hasznos, de mint küldő terület csupán. Abban az esetben, ha például a helyi lakosság a saját hagyományait mint vonzerőt hasznosítani tudná, akkor a modellben a 0 vagy egy indulási pont keletkezne számára (3. ábra).

A fentiek alapján megállapítható, hogy a vizsgálat időpontjában Egercsehiben a falusi turizmus a helyiek ilyen irányú igénytelensége, a szálláshelyek hiánya és a falusi turizmust kiszolgáló szabadidő eltöltésére irányuló programok hiánya miatt nem értelmezhető.

Összefoglalás

Egy sikeres turisztikai desztináció akkor képes a jövő trendjeit elsajátítani, amennyiben képes a turisták tartózkodását kiszolgáló infra- és szuprastruktúra biztosítására, amelyekbe az alulról szerveződő szereplőket és azok tevékenységeit teljes körűen bevonja. Az urbanus turizmus a városokban más jellegű élményeket kínál, mint vidéki turizmus lényegét jelentő természettel való találkozás. Vidéken olyan aktív falusi turizmust jelentő összetett szabadidős élmények megélhetőek, mint népi hagyományok ápolása, az „örökség” felkutatása, helyi kulturális szokások megismerése, a falusi létforma kipróbálása. Egercsehi esetében a helyiek többsége szerint nincsen semmi, ami odavonzaná a turistákat a településre. A Bányatelep és az Ófalu párhuzamosan futó, de adottságait tekintve külön élete más perspektívából láttatja ugyanazokat a turizmussal kapcsolatos fogalmakat. Mivel a településen nincs vállalkozó, aki a turizmusba invesztálna, ezért még alternatíva sincs a riasztó jövőképek. Egercsehi jelen pillanatban egy létező, de nem értelmezhető pontja a saját turizmusának. A döntéshozó szakemberek számára fontos megértetni a vidéki települések lakosaival a helyi értékek elfogadását és az azokkal való együttélés pozitív jelentőségét. A turizmus egy iparág, amelyet szervezni és irányítani kell. A turizmus termékei lehetnek akár a települési tér egyes elemei, amelyben a helyben élők játsszák a legnagyobb szerepet.

Felhasznált irodalom

- Aubert A.* (2001): A turizmus és a területfejlesztés stratégiai kapcsolata Magyarországon. *Turizmus Bulletin*, Budapest, 2001/1. 44-49. o.
- Aubert A. – Csapó J. – Gonda T. – Hegedűs V. – Szabó G.* (2007): Turizmus és a terület-, valamint vidékfejlesztés. In: *Aubert A.* (szerk.) *A térségi turizmuskutatás és tervezés módszerei, eredményei*. PTE TTK Földrajzi Intézet, Pécs. 76–132.o.
- Berényi I.* (2001): A kulturális táj és régió, mint kulturális örökség. In: *Ezredforduló-századfordulóhetvenedik évforduló. Ünnepi tanulmányok Zimányi Vera tiszteletére*. PPKE BTK, Piliscsaba. 639–650. o.

- Butler, R. W.* (1980): Concept Of A Tourist Area Cycle Of Evolution: Implications For Management Of Resorces. Canadian Geographer, XXIV, Ontario, Kanada, 3.o.
- Hajnal K.* (2006): A fenntartható fejlődés elméleti kérdései és alkalmazása a területfejlesztésben. Doktori disszertáció, Kézirat, Pécs, 184 o.
- Johnston, C. S.* (2001): Shoring the foundations of destination life cycle model. Tourism Geographies 3, 2-28 o.
- Kovács D.* (2003): Falusi vendéglátás Magyarországon. Vidékfejlesztők kiskönyvtára. Agroinform Kiadóház, Budapest, 15 o.
- Lengyel I.* (2003): Globalizáció, területi verseny és versenyképesség. In: Süli-Zakar I. (szerk.) A terület- és településfejlesztés alapjai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs. p. 163–179. o.
- Michalkó G.* (1999): A városi turizmus elmélete és gyakorlata. MTA FKI, Budapest, 165.o.
- Michalkó G. – Rátz T.* (2007): A tér vonzásában: a turisztikai termékfejlesztés térspecifikus vonásai. Kodolányi János Főiskola tanulmánykötet. Budapest KJF-MTA
- Piskóti I.* (2012): Régió- és Településmarketing. Akadémiai Kiadó, Budapest, 19-53.o.
- Ryan, C.* (1990): Recreational Tourism. A social science perspective. Routhledge Publishing, London, 39-49. o.
- Zsarnóczky M.* (2016): Az idők turizmusának hatásai a falusi szálláshelyeken. A Falu Magazin. Herman Ottó Intézet, Budapest, 68-90. o.

FATOSZ (2014): Nemzeti tanúsító védjegy <http://www.fatosz.eu>

OECD (1994): Tourism Strategies and Rural Development OECD GD 94 o.

19. kép: Bányászemlékmű

MUNKERŐPIACI PROBLÉMÁK EGERCSEHIBEN

PROBLEMS ON LABOUR MARKET IN EGERCSEHI VILLAGE

Balogh Barbara, egyetemi hallgató SZIE

Barbara Balogh, student SZIU

Absztrakt

Tanulmányom Egercsehi munkaerő-piaci problémáit tárja fel. Onnan érdemes elindulni, hogy egészen 1990-ig Egercsehi nem ismerte igazán a munkaerőpiaci problémát. A rendszerváltás, a bányabezárás azonban munkaerő-piaci problémákat okozott. Vizsgálatom célja, hogy helyzetképet fessek, és feltárjam a problémák okait.

Abstract

My paper examines the labour market problems of Egercsehi. In the 20th century in this village was economic growth. There was not unemployment problem. After the political Transition (1989) the mine was closed. It was the starting point of the problems in the labour market. My research's aim to shows the labour market's status of Egercsehi.

Bevezetés

A társadalmi munkamegosztásban a népesség egész része nem vesz részt. A fiatalok koruknál fogva nem rendelkeznek kielégítő fizikai és szellemi teljesítőképességgel, tehát *még* nem tekinthetők, a népesség más részének idős kora miatt csökken munkaképessége, így *már* nem számítható munkaerőnek. (Fazekas-Köllő,1990) A társadalmi munkamegosztásban a problémát a munkanélküliség jelenti. Meyer és Solt (2007) a következő munkanélküliségi típusokat különbözteti meg:

1. Szándékolt (önkéntes) munkanélküliségről akkor beszélünk, ha a munka nélkül maradt dolgozó(k) nem kívánnak változtatni helyzetükön, vagy maguk választották azt.
 - a) Frikcionális munkanélküliség: önkéntes munkahely-változtatással járó állástalanság.
2. Kényszerű munkanélküliség olyan állapot, amikor a munka nélkül maradt emberek munkát keresnek, de nem találnak.
 - a) Konjunkturális munkanélküliség: a nemzetgazdaság kibocsátásából ingadozásából fakadó munkanélküliség.
 - b) Strukturális munkanélküliség: a munkakereslet és kínálat szerkezetileg tér el egymástól.
 - c) Technológiai munkanélküliség: a technikai haladás hatására kialakult állástalanság. Sajátossága, hogy a munkanélküliség rövid távon emelkedik, későbbiek folyamán némileg csökken, de hosszú távon mindenesetre növekvő tendenciát követ.(Meyer-Solt, 2007)

Vizsgálati módszerek

A vizsgálathoz háromféle adatgyűjtési módszert használtam. Elsődleges forrásként az általam helyben készített interjúkat és a háztartásokban kitöltött kérdőíveket dolgoztam fel. Az

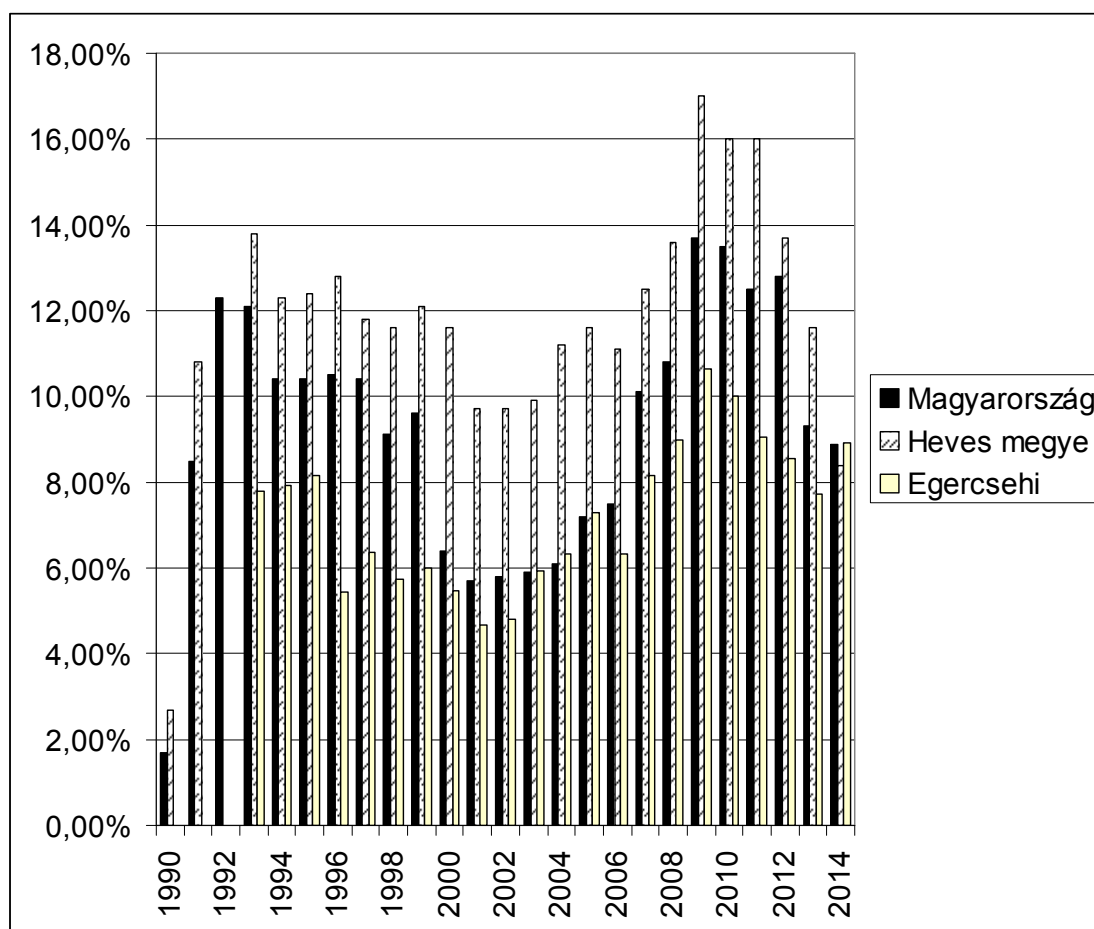
interjúk alanyai munkanélküliséggel küszködő emberek voltak, míg a kérdőívekben a humán erőforrással, végzettséggel, foglalkoztatással kapcsolatos kérdéseket dolgoztam fel. Emellett másodlagos forrásokat is elemeztem, a Központi Statisztikai Hivatal Településsoros Statisztikai Adatbázis Rendszer (KSH-TSAR) adatait, amelyek segítségével összehasonlítottam a települési, az országos és a megyei adatokat.

A lakosság gazdasági aktivitásának jellemzői Egercsehiben

Kiindulópontunk az lehet, hogy a település a virágkorát 1906-1990 között élte, főleg a kőszénbányának köszönhetően. Ez megélhetést biztosított a településen élőknek és a környékbeli település lakóinak is. Az egykoron párszáz fővel bíró település kétezret is meghaladó népességű községgé vált, és egyben bizonyos fokig a környék központjaként tekintettek rá. A bánya mellett kisebb üzemek (pl. varroda, ragasztószalag gyár, csavargyártó cég, ÉMÁSZ központ) is működtek, amelyek szintén sok ember számára biztosítottak megélhetést.

A rendszerváltáskor, 1990-ben bezárt a bánya, és a kisebb vállalatok, cégek is eltűntek. Sokan maradtak munka nélkül. Ez számos társadalmi problémával járt: elvándorlást eredményezett, a szolgáltatások leépüléséhez vezetett, és egy gyarapodó munkanélküliséget generált. (Egri Építészeti Iroda Kft., 2008)

1.ábra: A munkanélküliség ráta alakulása 1993-2014 között Egercsehiben (%)

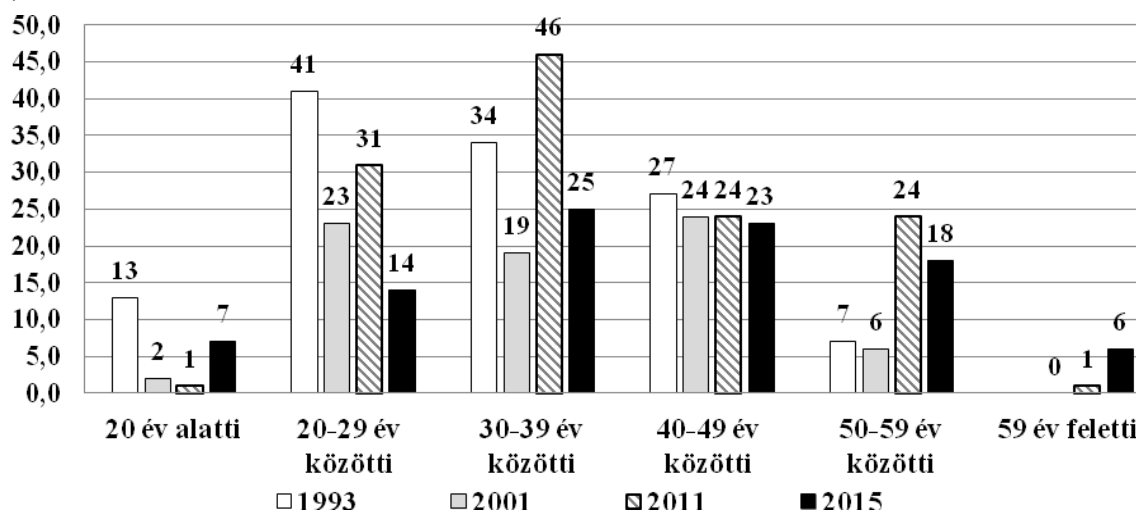

Forrás: saját szerkesztés KSH-TSTAR, 1993-2014 adatai alapján, 2016

Az 1. ábrán országos, megyei és települési munkanélküliségi adatokat hasonlítok össze. Itt kell megjegyezni, hogy országos és megyei összevetésben a település viszonylag sokáig nem mutatott válságos tüneteket. Látható, hogy egészen 2004-ig a Heves megyei átlagnál sokkal jobb értéket mutatnak az egercsehi adatok és jellemzően az országos értékeknél is kedvezőbb a helyzet. 2014-ben körülbelül megegyezett a három adat (mindegyik 8 és 9% közötti értéket mutatott). Ez az országos és főként a megyei munkanélküliségi ráta értékeiben bekövetkezett csökkenés, valamint a településen bekövetkezett 1,2%-os növekedés eredménye. Az, hogy Egercsehi az országos átlaghoz képest sokáig stabil munkaerőpiacnak tűnt, ez szorosan összefüggött azzal, hogy a kilencvenes évek elejének gyárbezárásaikor felszabadult középkorú munkavállalóknál előnyugdíjazást alkalmaztak, ezzel statisztikailag kiigazítva a társadalmi problémát. Ezt a módszert nem csak Egercsehiben alkalmazták.

Azt, hogy a múltban jobbak voltak a körülmények, a kérdőíves felmérésünk is igazolta. A válaszadók 87%-a állította azt, hogy a bányabezárások előtt nagyon jól éltek itt a lakosok. Ezzel szemben a jelenlegi megélhetési lehetőségeket helyben és a környékén 60%-ban nagyon rossznak, illetve rossznak értékelték. Azt is megkérdeztük a kérdőívben, hogy Egercsehiben jobban élnek-e, mint máshol. A megkérdezetteknek csak harmada (34%-a) gondolja ma úgy, hogy jobban élnek jelenleg, mint más környékbeli településeken.

2. ábra: A munkanélküliek kor szerinti megoszlása Egercsehiben 1993 és 2015 között (%)

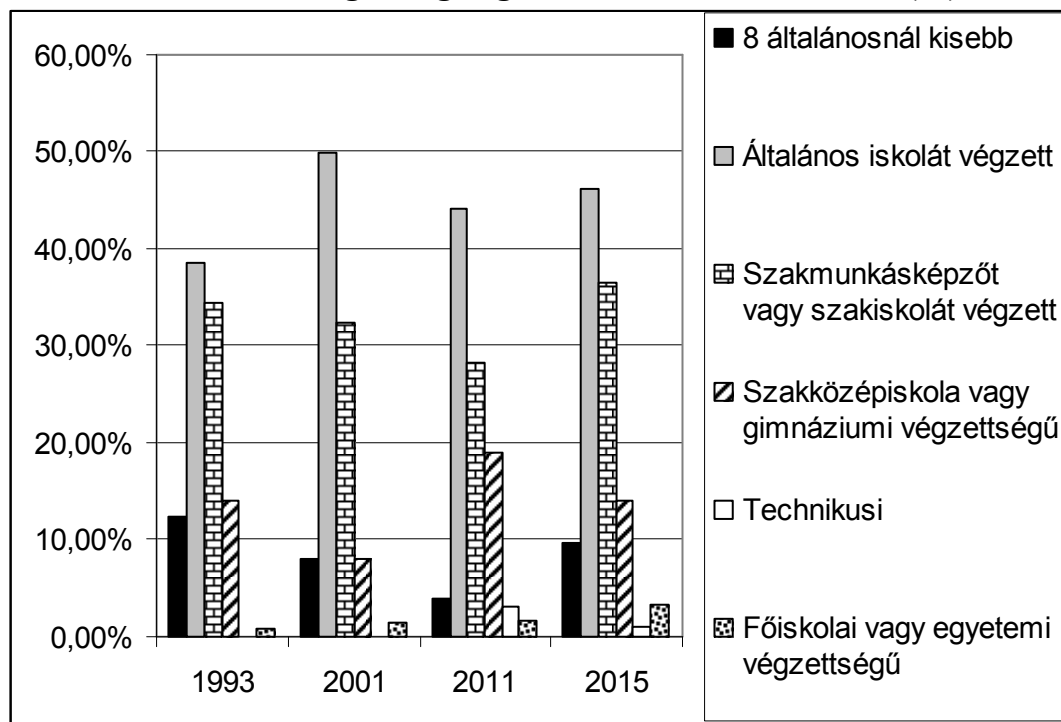

Forrás: Saját szerkesztés KSH-TSTAR, 1993-2015 adatai alapján, 2016

A 2. ábrából leolvasható, hogy 1993-ban és 2011-ben a 20-29 év közöttiek aránya volt a legmagasabb a munkanélküliek között, míg 2015-re ez a felére csökkent. A 20 év alattiak aránya 1993-ban 10% körüli értéket mutatott, majd lecsökkent, de 2015 ismét 10%-hoz közeli értéket mutatott. A 30-39 év közötti munkanélküliek aránya 2001-ről 2011-re 15%-ot növelt, majd 2015-re visszacsökkent 27%-ra. A 40-49 év közöttiek aránya ingadozó volt az 1993-tól 2015-ig tartó időszakban, 1993-ról 2001-re növelt, majd csökkent 18%-ra 2011-ben, ezután 2015-re ismét növelt, 24%-ra. Az 50-59 év közöttiek körében egyre rosszabb értéket mutat a statisztika, hiszen, folyamatosan nő az arány. Amíg 1993-ban 6% volt, addig 2015-re az értéke 19%-ra kúszott fel. Az 59 év feletti munkanélküliek aránya is folyamatosan nő. Ehhez valószínűleg hozzájárult a nyugdíjkorhatár emelése is.

Érdekes megvizsgálni a munkanélküliséget iskolai végzettség alapján is (3. ábra). Ha a munkanélküliséget iskolai végzettség alapján vizsgáljuk meg, a 8 általánosnál alacsonyabb végzettségűeknél az arány 1993-ról 2011-re több, mint 8%-ot csökkent, ám 2015-re a duplájára nőtt az érték. A szakmunkás vagy szakiskolát végzett munkanélküliek esetében az arány csupán kismértékben változott. Az általános iskolát végzettek között az arány ingadozó, hiszen 1993-ról 2011-re majdnem 12%-ot nőtt, majd 2011-re 6%-ot csökkent, ezután 2015-re ismét nőtt 2%-kal. A szakközépiskolai vagy gimnáziumi végzettséggel rendelkező aránya pont ennek ellentétjét mutatja, hiszen 1993-ról 2001-re 4%-kal csökkent, majd 2011-re több mint 10%-kal nőtt, majd 2015-re 5%-ot csökkent. A technikus végzettséggel rendelkező munkanélküliek aránya végig alacsony volt. A főiskolai vagy egyetemi végzettséggel rendelkezők aránya kis mértékben nőtt. Feltehetően ennek részben az oka, hogy még mindig alacsony a térségben azok aránya, akik felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, illetve valószínűleg ők el tudnak helyezkedni a környéken, vagy ha nem, akkor elvándorolnak a településről.

3. ábra: A munkanélküliek végzettsége Egercsehiben 1993-2015 között (%)

Forrás: Saját szerkesztés KSH-TSTAR, 1993-2015 adatai alapján, 2016

A munkalehetőségekről röviden

A helyi munkalehetőség jelentősen csökkent az utóbbi évtizedekben. Ma már csak az alábbiakra korlátozódik:

- helyi vállalkozások: pincevájár, kisboltok, kocsmák, fakitermelés,
- intézmények: önkormányzat, óvoda, iskola, orvosi rendelő, gyógyszerár,
- közmunka és Startmunka program adta lehetőségek.

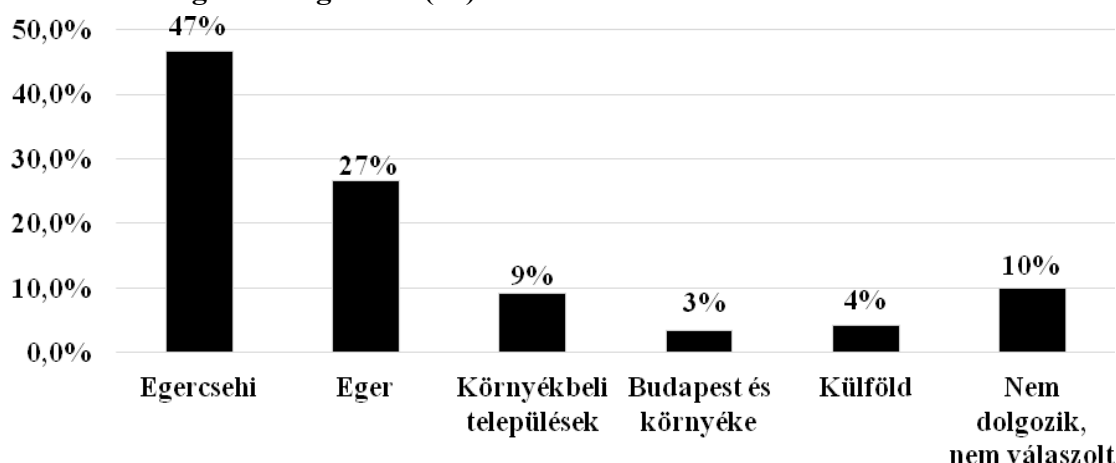
A faluban összesen kb. 40 főt foglalkoztatnak, ebből az önkormányzatnál összesen 8 főt. Ezen kívül egyéb munkalehetőségek is vannak a helyi vállalkozóknál (pl. fakitermelés, pincevájás, boltok, kocsmák). És működik a sokak által vitatott közmunkaprogram is. A kérdőíves

felmérésünkben a helyi közmunkaprogram viszonylag jó értékelést kapott. A válaszadók 65%-a mondta azt, hogy viszonylag jól vagy nagyon jól működik.

Az itt helyben dolgozók száma tehát összességében kevés. Kovács András polgármester szerint el kéne érni, hogy a településen maradjanak a fiatalok. De ehhez olyan vállalkozásokat kell beindítani, amelyre ténylegesen igény van. Ilyen lehetne véleménye szerint pl. egy asztalos üzem, egy kovácsműhely, egy csapágygyártó cég, esetleg sörgyár, falusi turizmussal kapcsolatos tevékenységek (pl. szálláshely-kiadás, kirándulások szervezése stb.).

A helyben levő szűkös megélhetési lehetőség miatt sokaknak ingáznia kell. Az ingázás sok időt és energiát emészt fel, illetve az is probléma, hogy sok esetben nem térítik az útiköltséget, így plusz kiadást jelent. A kérdőíves felmérésünk alapján a válaszadók több, mint egynegyede ingázik. Főleg Egerbe (mivel jó a közlekedési lehetőség, sűrű a buszjárat). Majdnem 10%-a pedig környékbeli településeken dolgozik, vagy dolgozott. (4. ábra). A legtöbben Heves megyében, esetleg a szomszédos megyékben keresnek munkát. Akik azonban utazni kényszerülnek, általában egy idő után kényelmi okokból és az útiköltség miatt is inkább elköltöznek. Jellemzően a fiatalok azok, akik a környékbeli városokba költöznek vagy külföldön próbálnak szerencsét. A középkorúak már nem vágnak máshova, de az ő elhelyezkedésük is sokszor kérdéses. Kevésbé váltanak munkát, próbálják megbecsülni, ahol dolgoznak, mert tudják, hogy kevés lehetőség nyílik jobb munkahelyre.

4. ábra: Hol dolgozik/dolgozott? (%)

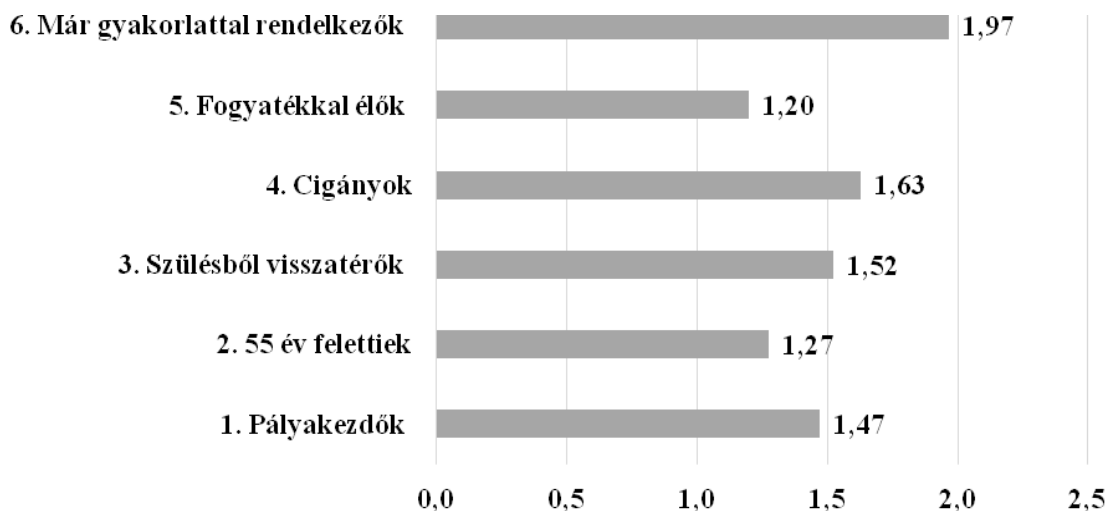

Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

A legtöbben, akik külföldre mennek és találnak munkát, nem költöznek vissza. Általában olyan munkavállalók költöznek vissza, akiknek szoros családi köteléke van Egercsehiben. Olyanok is akadnak, akiket a munkahelyváltás, új környezet motivál, és persze a több pénz. Az egyik interjúalany fia például külföldre ment dolgozni, mert úgy gondolta, kipróbálja magát. A kinti munkát egy ismerős által pályázta meg 12 éve. Saját bevallása szerint akkor még egyszerűbb volt a külföldi munkavállalás. Az igaz, hogy nem a szakmájának megfelelő munkát lát el (építész technikust végzett), mégis szereti azt, amit csinál, és jól meg is fizetik. A pénzen kívül plusz juttatásokat is kap, haza is küld édesanyjának. Ráadásul 10 percre lakik a munkahelyétől, így útiköltséget sem kell fizetnie. Később úgy adódott, hogy itthon megismerkedett egy lánnyal, aki végül kiment vele, feleségül vette és családot alapítottak. Már egyre kevesebbet jönnek haza. Egyelőre nem akarnak visszatérni, de nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy egyszer hazaköltözik.

Vannak olyan csoportok, amelyek hátrányosan indulnak a munkaerőpiacon. Az 5. ábra azt mutatja, hogy az egercsehi lakosok szerint minden általunk hipotézis szinten megnevezett hátrányos helyzetű csoport valóban nehezen talál munkát.

5. ábra: Munkahelyi elhelyezkedés nehézsége

Megjegyzés: (1-5-ig terjedő átlagosztályzat, ahol 1-nagyon nehéz elhelyezkedniük; 5- nagyon könnyű elhelyezkedniük)

Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

Közmunka program, Start munka program

A következőkben a polgármester úrral a közmunka programról készült interjú legfontosabb megállapításait összegzem. A közmunka programért két személy felel. Kutatásunk idején 20 főt foglalkoztattak, de a szám változó. 10 fő az, akire folyamatosan szükség van a rendszeres munkák miatt, a többi munkavállaló csak időszakosan tud munkát vállalni. Van egy megyei lista arról, hogy összesen hány főt kell foglalkoztatni a megyében. A települési önkormányzatok javaslatot tesznek a foglalkoztatni kívánt létszámot illetően, és utána dől el, hogy az adott időszakra hány főt foglalkoztathatnak.

Alulról szerveződik a program. A feladatokat két részre lehet osztani: a mindennapi, illetve az időszakos feladatokra. Ezek a következők: takarítás (úton, köztereken, közintézményekben, buszmegállóban), fűnyírás, hó- és úttakarítás. A közmunka hatékonysága kb.80%-os. A polgármester szerint ha több pénzt kapnának, sokkal komolyabb munkákat is lehetne végeztetni a közmunkásokkal. Bár általában az alacsony végzettségűek kezdenek el dolgozni közmunkásként.

Habár a polgármester is úgy véli, hogy hasznos a közmunka, de szerinte időnként kevesebb embert is elég lenne foglalkoztatni. A közmunkások nagy része közmunkás is marad, azaz nem tud továbblépni. 30-40% időszakosan elmegy gyümölcsöt szedni, de ez is szezonális munka, így ha van lehetőségük, visszajönnek dolgozni a faluba. Problémát jelent, hogy több korlátozott munkaképességűt kell alkalmazni, akik nem feltétlen terhelhetők.

Ami a mezőgazdasági Start programot illeti, a faluban egy sertéstelepet hoztak létre, ahol 4 munkavállalót foglalkoztatnak folyamatosan. A fürjtelep kialakítása most kezdődik. Ez újabb munkahelyeket jelenthet.

Középkorú, egyedülálló férfi munkavállaló

Az egyik interjúalany egy középkorú, egyedülálló férfi volt (42 éves). Több éve dolgozik közmunkásként, de mellette másodállása is van. Egész pontosan délelőtti közmunka, esténként és szombat délelőtti egy repülőgép-alkatrész gyárban dolgozik Egerben. Nem könnyű a helyzete, egyedül él. A két munkából keres annyit, hogy minden kiadása fedezve legyen. A másodállás nem hivatalos, de ha nem lenne, állítása szerint ellehetetlenülne az élete. Bármikor szívesen váltana egy munkára, ha találna olyan munkát, ahol megfizetnék, de több mint 40 évesen, 8 általános végzettséggel ez nem könnyű. Folyamatosan új munkát keres, ami egy kimerítő állapot, mivel a közmunka nem egy biztos pont az életében. Szerinte jól működik a közmunka program, jelenleg nem is lenne más választása. Korábban többször volt már munkanélküli, és csak hónapok után talált új állást. Állítása szerint Egerben, ahol az átlagnál többet fizetnek az adott pozícióra, ott gyakran nem, vagy nem szabályosan jelentik be a munkavállalókat. A munkavállalást a másik településre való bejárás/közlekedés, és az útiköltség kifizetésének hiánya nehezíti meg. Főként betanított munkakörben keres munkát, amit viszont nem fizetnek meg. A Heves megyei átlagfizetés eleve alacsonyabb, mint a Pest megyei. Nehezen tudná elképzelni, hogy helyben dolgozzon, mivel szerinte nem éri meg helyben vállalkozást alapítani, nincs is lehetőség rá, tehát helyben nem tudna elhelyezkedni.

Középkorú korlátozott munkaképességű férfi munkavállaló

Interjúalanyom egy korlátozott munkaképességű közmunkás (37 éves). A nagy terhelést egészségügyi okokból nem bírja, ami megnehezíti számára a munkavállalást, hiszen nem sok helyen veszik ezt figyelembe. 8 általános végzettsége van és egy operátori vizsgája. Regisztrált munkanélküli, de folyamatosan próbálják foglalkoztatni közmunkásként. Általában ő is ismerősökön keresztül érdeklődik új munkák iránt. Ha lenne lehetősége, külföldre menne dolgozni, de a családja miatt ezt nehéz lenne megvalósítani. Sokkal könnyebb helyzetben lennének, ha a felesége is el tudna helyezkedni. Mivel 3 gyermeke van, így a közmunkára is jár a családi adókedvezmény, tehát kevés adót vonnak le, így 78.000 forintot kap kézhez havonta. Ez most egyelőre megfelelő munka, mert itt tolerálják az egészségügyi problémáit. Szerinte olyan munkahelyekre lenne szükség helyben, ahol betanított munkásokat alkalmaznának (pl. valamilyen alkatrészgyár).

Fiatal szakmával rendelkező munkavállaló

A másik interjúalany, egy 22 éves fiú, aki első munkahelyét hagyta ott. Szakmunkás végzettséggel rendelkezik, anyagdarabolással foglalkozott. Egerben dolgozott, azért hagyta ott, mert nem fizették meg kellőképpen. Regisztrált munkanélküliként, és vállalna olyan munkát is, amely nem a végzettségének megfelelő. Bárhová elköltözne, hogy olyan munkát találjon, amely megfelelő számára. Közmunka programban korábban részt vett, erdőgazdálkodásban dolgozott. A jövőben nem szeretne részt venni, mert az sem fizetik meg. Ismerős által lehet a környéken legkönnyebben elhelyezkedni. A munkavállalásnál a legfontosabb szempontok számára a fizetés, és a szakképzettségének megfelelő munka. Egerben vagy külföldön dolgozna szívesen.

Nők a munkaerőpiacon

Családos nő, háztartásbeliként

Interjúalanyom egy kétgyermekes családanya (37 éves) volt. Véleménye szerint, ha nagycsaládos, vagy hátrányos helyzetű az ember (család), és kevés a munkalehetőség, nem fizetik meg a munkavállalókat, sokkal inkább megéri otthon maradni, háztartást vezetni, gyereket nevelni. A minimálbér ugyanis nagyon kevés, és sok helyen csupán ennyit adnak. Ha ebből kell még finanszírozni az útiköltséget is, kevés pénz marad a munkavállaló zsebében. Korábban közmunkásként is dolgozott, majd egy autóalkatrész gyártó cégnél a környéken. Később azonban ez is megszűnt. Közmunkásként nem kap annyit, mint a hátrányos helyzetre járó juttatások, a családi kedvezmény és a gyermekvédelmi támogatás. A párja dolgozik. Így ebből a keresetből és az említett juttatásokból meg tudnak élni. Azért nem megy el dolgozni, mert elégedett az életével, beosztják azt a pénzt, amit kapnak. Az is sokat segít, hogy a gyerekek ingyen étkezést, tanszereket, iskolai kirándulást kapnak, így erre külön nem kell költeni. Úgy gondolja, a közmunka bizonyos szempontból jó, ha nincs más, másrészt viszont nem fizetnek eleget. 12 éve nem dolgozott sehol, jelenleg nem is vágyik rá.

Elvált nő, közfoglalkoztatottként

Az interjúalanyom egy elvált, egygyermekes anyuka (36 éves). A GYES előtt egy boltban dolgozott, ami megszűnt. Ezután nem talált munkát. Teherbe esett, majd a GYES után még nehezebbé vált a munkakeresés, mivel közben elvált. Szakmunkás végzettsége van, vegyesbolti eladó. Kevés a környéken a végzettségének megfelelő munka, ezért ha tehetné, elköltözne Egercsehiből.

Jelenleg az iskolában dolgozik közfoglalkoztatottként. Ha kell, takarít, figyel a gyerekekre, intézi a postát, adminisztrációs feladatokat. Mivel június közepe és szeptember között nincs iskola, így munka sincs. A kutatásunkkor úgy tudta, hogy szeptembertől ismét visszaveszik, mivel a KLIK foglalkoztatta.

Az iskolában végzett munkát nagyon szereti. Közel van, nem kell utazni, és nem csak időt, de pénzt is megtakarít ezzel. Ugyan minimálbért kap, de így gyermekvédelmi támogatásban részesül (ingyen étkezést, tankönyveket, támogatást kap), és az édesapa is hozzájárul a gyermek kiadásaihoz. Amennyiben olyan munkát kapna, ami több, mint a minimálbér, elvennék a támogatásokat, ami viszont azt jelentené, hogy összességében kevesebb maradna a családi kasszában.

A munkakeresésben hátrány, hogy kisgyermekes. Ezért gondot okozna, hogy ha be kellene járni Egerbe. A jövőbeli tervei közt viszont szerepel, hogy ha nagyobb lesz a gyermek, akkor Egerben vállal majd munkát, és odaköltöznék.

Felsőfokú végzettségű nő, GYES után

Interjúalanyom egy GYES-en lévő kismama, aki felsőfokú végzettségű volt (36 éves). A végzettségének megfelelő (gazdasági jellegű, adminisztratív) munkát látott el egy idősök otthonában. A GYES után viszont szívesen váltana, mert nem szeretett ott dolgozni, és nem is fizették meg megfelelően. A férje vállalkozó. Egyelőre van munkájuk, de ez nem egy biztos megélhetés, mivel nincs fix jövedelmük. Hitelük van a házra, amit havi szinten fizetni kell,

így mindenképp magasabb jövedelemre van szükségük. Korábban volt már munkanélküli. Fél év után talált munkát újra. A legfontosabb szempontok számára a munkakeresésben: a fizetés, a távolság és a munkakör. A faluban és a környéken él a családjuk. Nemrég építettek házat, semmiképpen nem költözne el a munka kedvéért. Mindenképpen Egerben helyezkedne el, olyan helyen, ahol térítik a bejárást, mivel drága a bérlet.

Családos nő munkavállalása tartósan beteg gyermek mellett

Interjúalanyom 39 éves, férjével közösen nevelnek egy 12 éves autista gyermeket. A feleség nem tudott elmenni dolgozni a gyermek miatt születése után, és mert egy keresetből nem tudtak megélni, ezért a férj külföldre ment dolgozni. Először csupán az volt a cél, hogy több pénzből tudjanak megélni. A férje 5 éve dolgozik Svájcban. Azóta már több cégnél is volt ugyanabban a pozícióban (magasraktár-szerelő). Most úgy tűnik, hosszabb távon ennél a cégnél marad. Az a cél, hogy kiköltözzenek. A férj ugyanis eddig 3-4 hetente (de volt, hogy 2 havonta) tudott hazajönni, így kettészakadt a család. A kiköltözés azért fontos, hogy újra együtt élhessenek, másrészt a gyermek oktatására kint talán jobbak a lehetőségek, és a feleség is könnyebben el tudna helyezkedni részmunkaidőben. A férj 10 órát dolgozik. Jól megfizetik. Itthon a férj tógazda volt, a végzettségének megfelelő munkát látott el, de nem fizették meg megfelelően. Kint tízszer annyit keres, mint a magyar átlagfizetés. A feleség egyelőre kint nem keresne munkát a gyerek miatt, de ha nagyobb lesz, és jobban beilleszkednek az ottani környezetbe, keresni fog.

Diplomás független nő

A faluban kevés olyan emberrel találkoztam, akinek diplomája lett volna. A következő hölgy (22 éves) is inkább egy felsőfokú szakképzést (jogi asszisztens) választott korábban. Ám sosem dolgozott ebben a pozícióban. Az iskola elvégzése után a helyi általános iskolában kapott munkát, amely mellett elvégezte a pedagógiai asszisztens szakképzést. Később külföldön, hajón vállalt munkát, szobalánként dolgozott. Először két és fél hónapot dolgozott, majd később hat hónapra visszament. Nagyon fárasztó volt a munka, kevés szabadidővel, így felmondott. 2016. június eleje óta van itthon. Kutatásunk idején állást keresett. Szerinte van a végzettségének megfelelő munkahely a környéken, de inkább Egerben. Ám általában gyakorlatot kérnek. Az álláskeresésnél az elsődleges szempont a fizetés kérdése. Az sem probléma, ha nem a végzettségének megfelelő munka. Regisztrált munkanélküliként, de szeretne minél előbb munkát találni. Úgy gondolja, hogy könnyebb munkát keresni ismerősök, rokonok, barátok által. Ez és a személyes készségek könnyítik a keresést, de vannak gátló tényezők is, mint például:

- a legtöbb helyen szakmai tapasztalatot kérnek, ami pályakezdők esetén nehéz,
- sokszor adott munka esetében mások kapcsolatrendszere számít, nem feltétlen a végzettség, így elbukhatja a munkavállaló a lehetőséget,
- túl messze van az adott munka, vagy nehezen megközelíthető.

Külföldi munkavállalás is szóba jöhet, ha ott találna ismét munkát, de egyelőre nem tervezi a kiköltözést. A vendéglátásban biztosan nem dolgozna. Valamilyen adminisztratív munkát végezne szívesen, mindegy, hogy hétköznap vagy hétvégén. Korábban volt már munkanélküli. Három hónapig. Akkor megszűnt a munkája. Közmunka programban sosem dolgozott, nem is tervezi. Úgy gondolja, ennél jobb munkát lehet találni. Szerinte helyben a bányában van jövő, más nem igazán lenne működőképes. De sok a kedvezőtlen tényező (pl. a szolgáltatások, szórakozási lehetőség és munkahelyek hiánya) a faluban, így nem itt szeretne később letelepedni. Úgy gondolja, hogy aki akar, az talál munkát a környéken.

Következtetések, javaslatok

Kevés helyi kezdeményezés van az új megélhetési lehetőségeket illetően. Akik vállalkozni akarnak, inkább elmennek, máshol próbálnak szerencsét. Ha lenne egy aktív csapat, amely elgondolkodna az új lehetőségeket illetően, jelentős fejlesztéseket lehetne megvalósítani. Márpedig ez létkérdés, mert a fiatalok többsége nem Egercsehiben képzelel el a jövőjét. Nem sok vonzó dolog van számukra a faluban. Különösen, akik kevésbé kötődnek Egercsehihez (nincs még családjuk, házastársuk), mennek el végleg. Sok esetben a szülők is erre biztatják a gyerekeiket. A 30-40 éves korosztály (főként azok, akiknek családjuk van) viszont itt maradnak. Ők ha nem helyben, akkor főként Egerben, Miskolcon dolgoznak. Az 50-60 éves korcsoportban – akik közül sokan a bányában dolgoztak korábban – többen reménykednek még abban, hogy ismét megnyitják. Sok a családott ember, aki még a környéket is elhagyta, külföldre távozott vagy ezt tervezi.

A fő probléma, hogy a faluban élők nem tudnak kiszakadni a bányász múltból. Ahhoz az életszínvonalhoz hasonlítják a mostanit. Onnan nézve a mostani helyzet valóban rosszabb. Mert régen a bánya közelsége miatt nem kellett utazni a megélhetésért. Volt minden a faluban, ami kellett. És bár a közlekedés Egerbe jónak mondható, de mivel az útiköltséget nem minden esetben térítik a vállalatok, így minimálbér esetén valóban nem éri meg eljárni dolgozni. Az emberek nagy része nem elégedett az életszínvonalával, fontosnak tartják, hogy új munkahelyeket teremtsen az önkormányzat, az állam. Nem vállalkozásokban gondolkodnak. A kérdőíves felmérésünk szerint a megkérdezetteknek csupán a 17%-a vállalkozna.

A kérdőívünk tanúsága szerint a három legfontosabb tennivaló felsorolásánál a megkérdezettek 16%-a a munkahelyteremtést nevezte meg feladatnak. Ezen belül 66% gondolja azt, hogy csak nagyon lassan valósulnak meg az ezzel kapcsolatos feladatok, vagy egyáltalán nem. 54%-uk gondolja úgy, hogy javarészt az önkormányzatnak kellene intézkednie a munkahelyteremtés elősegítése érdekében, és az önkormányzat felelőssége az ezzel kapcsolatos problémák megoldása. Nyilvánvaló, hogy szemléletváltás kell a lakosok körében. De az is igaz, hogy az önkormányzatnak hatékonyabban kell segíteni a lakosok elhelyezkedési lehetőségeinek bővítését. Különben a falu elöregszik, a fiatalok el fognak költözni. Több olyan lakosra van szükség, akik összetartják a közösséget, programokat szerveznek. Ebben partner és támogató az önkormányzat. Ha megvan a stabil alap, erre lehet építkezni.

Irodalomjegyzék

Fazekas, K., - Köllő, J. (1990). Hipotézis a hetvenes és nyolcvanas évek egybefüggő történetéről. In: Patkós, A. (szerk.) (1990): Munkaerőpiac tőkepiac nélkül, p. 241.
Meyer, D.- Solt, K. (2007). Makroökonómia. Aula Kiadó Kft, Budapest, pp. 63-65.

Egyéb források

Egri Építészeti Iroda Kft. (2008): Egercsehi Településrendezési Terve. Egercsehi.
KSH – TSTAR adatbázis 1993-2014
TeIR Munkanélküliségi adatbázis

Interjúalanyok

Kovács András, polgármester
Helyi lakosok (név nélkül)

A SZOCIÁLIS ELLÁTÓRENDSZER EGERCSEHIBEN THE SOCIAL CARE SYSTEM AT EGERCSEHI

Bogárdi Tünde, doktorjelölt, SZIE Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola

Tünde Bogárdi, doctoral candidate, SZIU

Absztrakt

Tanulmányom célja, hogy bemutassam Egercsehi szociális ellátórendszerének működését: a jelenlegi helyzetképet, az ott zajló folyamatokat, valamint az aktuális és jövőbeni kérdéseket, kihívásokat. A kutatásom során egyrészt igyekeztem összegyűjteni, majd elemezni az ellátórendszer dokumentációit (szakmai beszámolók, statisztikai jelentések), másrészt pedig interjút készítettem a család- és gyermekjóléti szolgálat vezetőjével és a helyi idősgondozóval. A településen végzett kérdőíves felmérés során pedig elégedettség-vizsgálatot készítettünk a lakosság körében – többek közt – a helyi szociális gondoskodás vonatkozásában, amely felmérés eredményét szintén bemutatom.

Abstract

The goal of my present study is to present the operation of the social care system of Egercsehi: its current situation, the processes which go on there, and also current and future issues and challenges. Throughout my research I attempted to collect, and then analyse documents of the system (professional accounts, statistic reports), and I have also conducted interviews with the leader of the family and child welfare services and the local caretaker of the elderly. With a questionnaire survey implemented in the settlement, a satisfaction survey was also prepared amongst the population, in relation to – amongst many issues – local social caretaking, the results of which shall also be demonstrated.

Bevezetés

A 2015. évi szakmai beszámoló alapján az intézmény ellátandó alaptevékenységei közé a házi segítségnyújtás, a szociális étkeztetés, a családsegítés és gyermekjóléti szolgáltatás tartozik. Mindezek vizsgálatához az intézményi dokumentációkat, statisztikákat használtam, valamint interjút készítettem a család- és gyermekjóléti szolgálat vezetőjével és a helyi idősgondozóval, amelyek tovább differenciálják a statisztikai adatok alapján felvázolható képet a település szociális ellátásáról. A lakossági kérdőívezés keretén belül végzett elégedettség-vizsgálat szintén hozzájárul ahhoz, hogy pontosabban megismerhetővé váljon az Egercsehiben működő szociális ellátórendszer.

A falu alapvető társadalmi helyzetképéről szólva fontos kiemelni, hogy egyrészt egy kitartó előregedési folyamat zajlik a faluban (Bogárdi T. 2016), másrészt, hogy zajlik egy sajátos lakossági összetételt érintő átalakulás is. A fiatalabb korcsoportokban egyre magasabb a cigány kisebbség részaránya.

Egercsehi társadalmi helyzetének bemutatásához elengedhetetlen információ, hogy 2007-ben, a községben telepfelszámolási program zajlott, melynek eredményeként megszüntették a Csókos telepet. Az ott lakó tizenegynéhány cigány család egy része Egercsehiben vagy a környező településeken, míg mások távolabb (pl. a Nyírségben) telepedtek le. E lépés

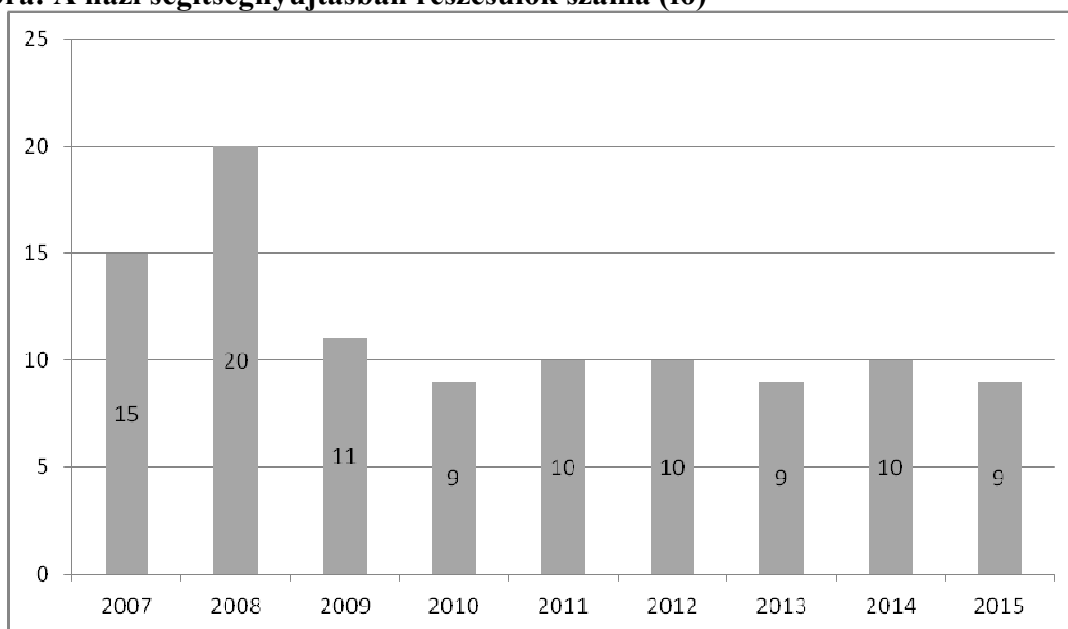
következtében a település szegregátuma, amely a községtől több kilométerre helyezkedett el, megszűnt. Az elmúlt közel 10 évben azonban olyan folyamatok zajlottak, melyek eredményeként Egercsehi „faluként” emlegetett részében megindult egy gettósodási folyamat, az alacsony társadalmi státuszú, jellemzően cigány népesség térbeli koncentrációja. A bányatelepi településrészen szintén kialakult egy gettósodó településrész.

A házi segítségnyújtás és a szociális étkeztetés

Először az idősellátáshoz kapcsolódó szolgáltatásokat mutatom be. Az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer „Regionális, megyei, kistérségi és települési helyzetképek” (REMEK) alkalmazásának definíciója szerint: „A házi segítségnyújtás olyan szociális alapszolgáltatás, melynek keretében gondoskodni kell azokról az időskorúakról, akik otthonukban önmaguk ellátására saját erőből nem képesek, illetve azokról a fogyatékos személyekről, pszichiátriai betegekről, szenvedélybetegekről, akik állapotukból adódóan az önálló életvitellel kapcsolatos feladataik ellátásában segítséget igényelnek, de amúgy képesek önmaguk ellátására.”

Érdekes hosszabb időszoron vizsgálni a házi segítségnyújtásban részesülők számát (1. ábra). A 2007. és 2008. évi – a továbbiakhoz képest magasnak tekinthető – ellátott szám után stagnálás figyelhető meg. A település előrejedő korszerkezete alapján az igénybevevők számának növekedése prognosztizálható, azonban a közelmúltbeli törvényi szigorításokat tekintve ez valószínűleg nem fog megvalósulni. (A 2015. és 2016. években több alkalommal történt változtatás a vonatkozó jogszabályi háttérben: szigorították a jogosultság feltételeit, megemelték a használt pontrendszerben a jogosultsági küszöböt, illetve szétválasztották a házi segítségnyújtás tevékenységkörét: szociális segítségnyújtásra és személyi gondozásra.)

1. ábra: A házi segítségnyújtásban részesülők száma (fő)

Forrás: TeIR Szociális Ágazati Információs Rendszer és a 2015. évi szakmai beszámoló adatai alapján saját szerkesztés

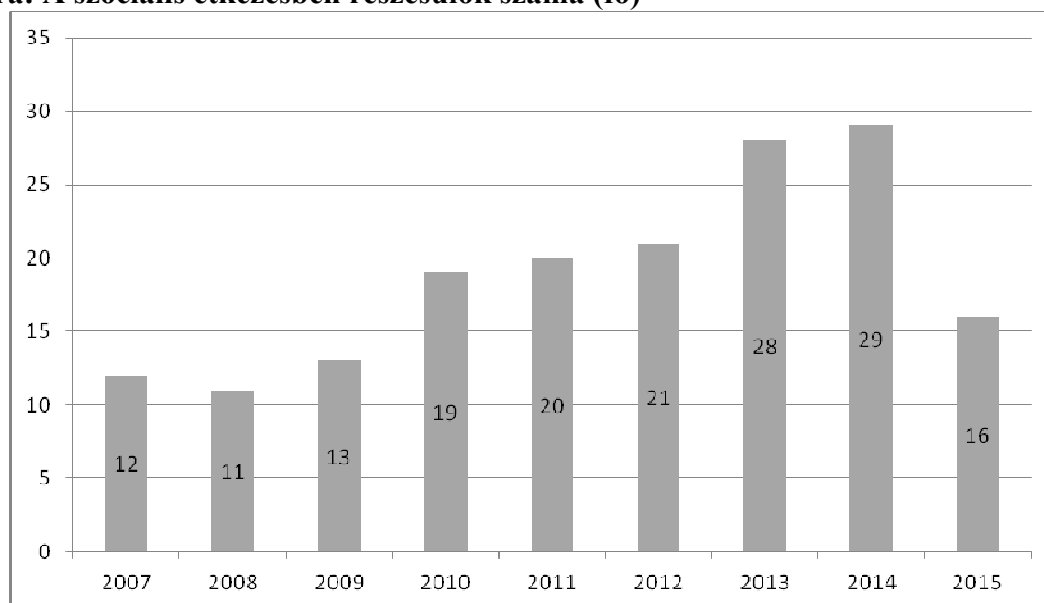
A házi segítségnyújtás során – az interjúból kiderül – nehézséget jelent a tagolt településszerkezet, ugyanis ha nemcsak a bányatelepi részen, de a faluban is van igénybevevő,

akkor a gondozónőnek több kilométeres utat kell megtennie (tekintet nélkül az aktuális időjárásra, tehát például hőségben, esőben is).

A REMEK definíciója szerint „A szociális étkezés olyan alapszolgáltatás, melynek keretében azoknak a szociális rászorultaknak a legalább napi egyszeri meleg étkezéséről kell gondoskodni, akik azt önmaguknak, illetve eltartottjaiknak tartósan vagy átmeneti jelleggel nem képesek biztosítani.”

A szociális étkezésben részesülők száma (2. ábra) jelentősebb ingadozást mutat. A 2013. és 2014. évi magas igénybe vevői létszámot követően harmadával csökkent az igénybevevők száma, – a 2015. évi szakmai beszámoló szerint – főként elhalálozás miatt.

2. ábra: A szociális étkezésben részesülők száma (fő)

Forrás: TeIR Szociális Ágazati Információs Rendszer és a 2015. évi szakmai beszámoló adatai alapján saját szerkesztés

1. táblázat: Igénybevevők életkori-nemenkénti és szolgáltatásonként bontásban

Életkor	Szociális étkeztetés		Házi segítségnyújtás	
	Férfi	Nő	Férfi	Nő
18-39 év	-	-	-	-
40-59 év	-	-	-	-
60-64 év	-	-	-	-
65-69 év	-	2	-	2
70-74 év	1	-	1	1
75-79 év	-	5	-	1
80-89 év	3	4	-	4
90 év fölött	1	-	-	-
Összesen	16 fő		9 fő	
Átlag életkor	83 év	78 év	72 év	77 év

Forrás: Szociális Alapszolgáltatási Központ Hevesaranyos, 2015. évi szakmai beszámoló

Az igénybevevőkre vonatkozó életkori, nemenkénti adatokat tovább vizsgálva (1. táblázat) megállapítható, hogy mind a házi segítségnyújtást, mind a szociális étkeztetést igénybevevők között felülreprezentáltak a nők. (Mindezt nyilván magyarázza az a tény, hogy a nők

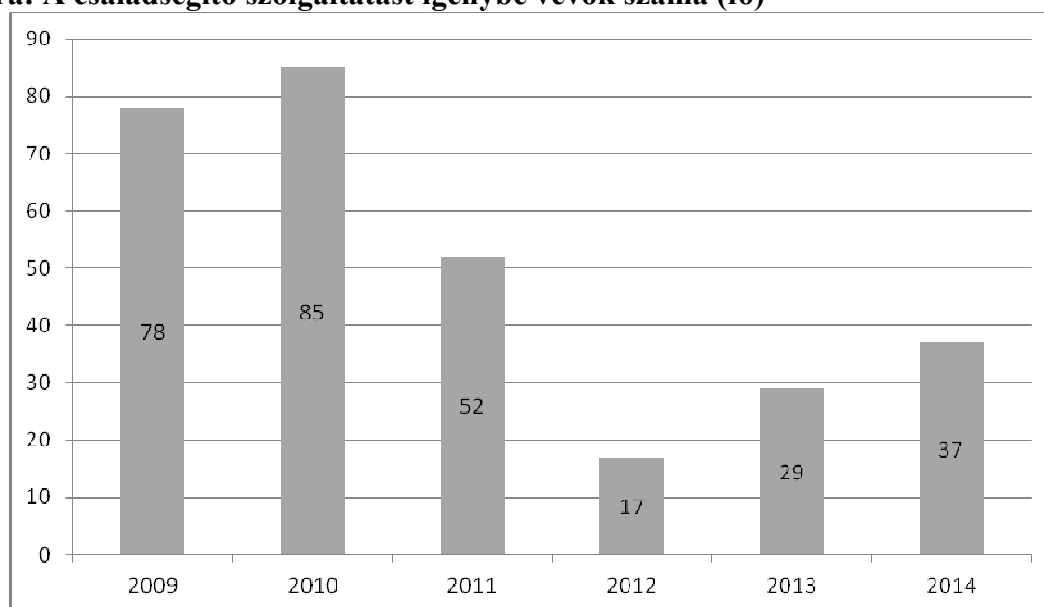
jellemzően magasabb életkort élnek meg.) A szociális étkeztetést igénybe vevők körében a férfiak, míg a házi segítségnyújtásban részesülők körében a nők átlagéletkora a magasabb.

Család- és gyermekjóléti szolgáltatás

A családsegítés – a REMEK meghatározása szerint – „a szociális vagy mentálhigiénés problémák, illetve egyéb krízishelyzet miatt segítségre szoruló személyek, családok számára az ilyen helyzethez vezető okok megelőzése, a krízishelyzet megszüntetése, valamint az életvezetési képesség megőrzése céljából nyújtott szolgáltatás”.

A REMEK-ből lekért adatoknál felhívják a figyelmet, hogy „A 2012-es adat kizárólag azokat az igénybevevőket tartalmazza, akik esetében a szakmai tevékenység az első találkozás kapcsán tett intézkedéssel nem zárható le, tehát akikről a családsegítő szolgálatok esetenaplót vezettek.” Mindez magyarázatot nyújt a 2012. évi „rekord” alacsony igénybevevői létszámról. (3. ábra)

3. ábra: A családsegítő szolgáltatást igénybe vevők száma (fő)

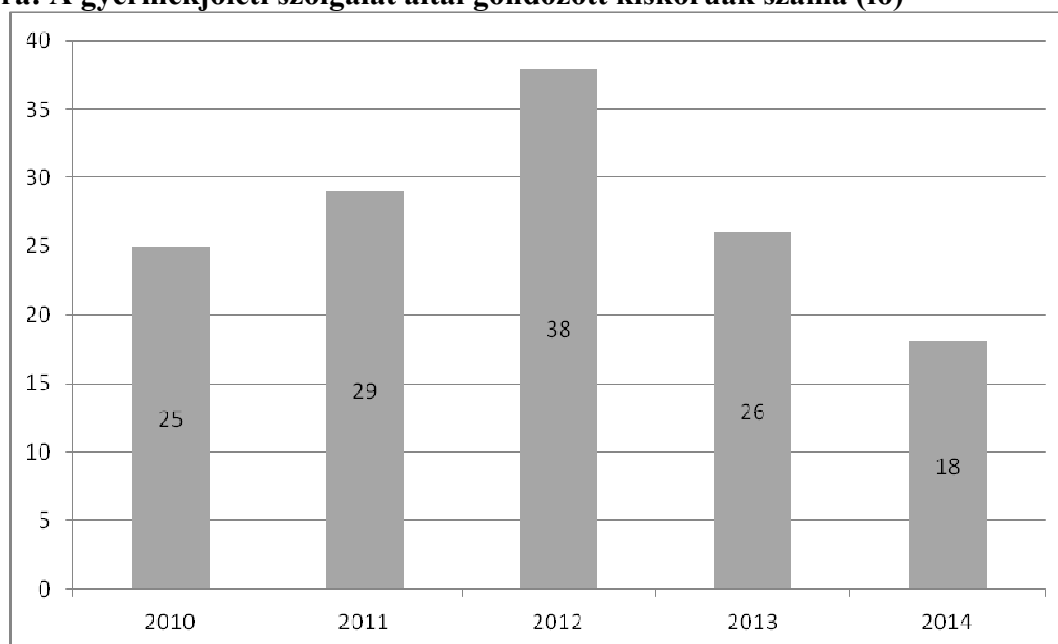

Forrás: TeIR Szociális Ágazati Információs Rendszer alapján saját szerkesztés

„A gyermekjóléti szolgáltatás olyan (a gyermekjóléti alapellátást biztosító), a gyermek érdekeit védő speciális személyes szociális szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával segíti elő a gyermek testi és lelki egészségét, családban történő nevelkedését, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését. A gyermekjóléti szolgáltatás legfőbb feladatai: tájékoztatás, tanácsadás, segítségnyújtás hivatalos ügyek intézésében, a gyermek veszélyeztetettségét jelző rendszer működtetése, családgondozás, utógondozás, szabadidős programok szervezése.” – határozza meg a REMEK.

A gyermekjóléti szolgálat által gondozott kiskorúak száma a vizsgált időtartamon belül 2012-ben érte el maximumát, azóta – a Szociális Ágazati Információs Rendszer adatai alapján – csökkenést mutat. (4. ábra)

4. ábra: A gyermekjóléti szolgálat által gondozott kiskorúak száma (fő)

Forrás: TeIR Szociális Ágazati Információs Rendszer alapján saját szerkesztés

2. táblázat: A gyermekjóléti szolgálat gondozási tevékenysége

	Gondozási típus	Alap-ellátásban történő gondozás	Védelemben vétel	Nevelésbe vett	Összesen	Kizárólag tanács-adottként megjelent
	0-2 éves	2	1	1	4	-
	3-5 éves	5	1	2	8	1
	6-13 éves	3	-	3	6	5
	14-17 éves	3	3	1	7	3
Összesen		13	5	7	25	9
ebből	hátrányos helyzetűnek minősített gyermek	1	2	-	3	-
	halmozottan hátrányos helyzetűnek minősített gyermek	3	2	6	11	5
Családok száma		8	4	2	14	8

Forrás: A gyermekjóléti alapellátások működési adatai, Egercsehi (2015)

Mind a családsegítő szolgáltatást igénybevevők, mind a gyermekjóléti szolgálat által gondozott kiskorúak száma esetén fontos azonban figyelembe venni a statisztikai adatszolgáltatási rendszer hibáit, melynek következtében – és ez országos jelenség/probléma – az adatok „nem a valós munkát tükrözik vissza”. A családgondozóval/családsegítővel készített interjú is rámutat az adatszolgáltatási rendszer hiányosságaira (pl. limitált a felvihető esetszám, utólagos javításra nincs lehetőség a felületen). Mindezek tovább nehezítik az

egyébként is megterhelő mennyiségű adminisztratív feladat elvégzését, amely az érdemi szakmai tevékenységtől vonja el az időt.

A vizsgált évben (2015) tizenhárom gyermek gondozása történt meg alapellátás keretén belül, közülük a 3-5 év közötti korosztályból kerültek ki legtöbben. A védelembe vettek száma összesen öt volt, azonban közülük hárman is 14 év felettiiek voltak. (2. táblázat)

A korcsoportok kapcsán szükséges megemlíteni, hogy interjúalanyom felhívta a figyelmet a kamaszokkal kapcsolatos azon problémára, miszerint 16 évesen már nem tankötelesek, többen ott hagyják az iskolát. Lényegében éveken át csak sodródni. Ők azok, akik az iskola világában már, a munka világában pedig még nem vesznek részt, illetve ha be is kapcsolódnának, az alacsony iskolai végzettség, illetve a (szak)képzettség hiánya jelentősen rontja esélyeiket a munkaerőpiacon. Ugyanakkor – interjúalanyom úgy látja – az sem lenne megoldás, ha újra 18 év lenne a tanköteleesség korhatára, mivel a tanulmányaikat valószínűleg ugyanúgy abbahagynák ezek a fiatalok. A családgondozók/családsegítők munkája volna ezzel is nehezebb. Tehát a tanköteleesség korhatárának esetleges újabb emelése nem igazán jelent megoldást a problémára.

A gyermekjóléti szolgáltató tevékenységet a kezelt probléma típusa alapján vizsgálva összesen 11 az ellátott gyermekek száma (halmozott adat). Négyyszer anyagi (megélhetési, lakhatással összefüggő stb.), két-két esetben gyermeknevelési, illetve a szülők vagy a család életvitelével kapcsolatos probléma, egy-egy esetben pedig magatartászavar, teljesítményzavar; családi konfliktus (szülők egymás közti, szülő-gyermek közti); illetve szülői elhanyagolás volt a kezelt probléma. Amennyiben nem halmozott adattal dolgozunk, hanem a fő probléma szerint vizsgáljuk, az ellátott gyermekek száma összesen 25. A fő probléma a magatartászavar, teljesítményzavar (7), a szülői elhanyagolás (5), a szülők vagy a család életvitel (4), családi konfliktus (4), anyagi (3) és gyermeknevelési (3) probléma volt.

A gyermekjóléti szolgálat szakmai tevékenységének adatait tekintve a 2015. évre vonatkozóan megállapítható, hogy 229-szer került sor tanácsadásra, 127-szer segítő beszélgetésre, 111 alkalommal családlátogatásra, 92-szer hivatalos ügyekben való közreműködésre (hátrányos helyzetűnek, illetve halmozottan hátrányos helyzetűnek minősítés), de emellett más szolgáltatásba való közvetítés, információnyújtás, valamint adományozás is többször történt. 223 alkalommal volt szakmaközi megbeszélés, illetve sor került esetkonferenciára is. (Megjegyzés: a szakmai tevékenységek száma halmozott adat.) Az ellátott gyermekek száma 62 volt. Ezek a számadatok egyértelműen magasnak tekinthetők, főleg akkor, ha figyelembe vesszük, hogy mindezt egyetlen családgondozó/családsegítő végzi el, akinek Egercsehin kívül más településeken, Egerbocson és Szúcsra is hasonló feladatai vannak. Ugyanakkor az általam készített interjú azt mutatja, hogy indokolt lenne a szakmaközi együttműködések hatékonyságának további javítása, például a más városokban (Pétersvára, Eger) található középiskolákkal.

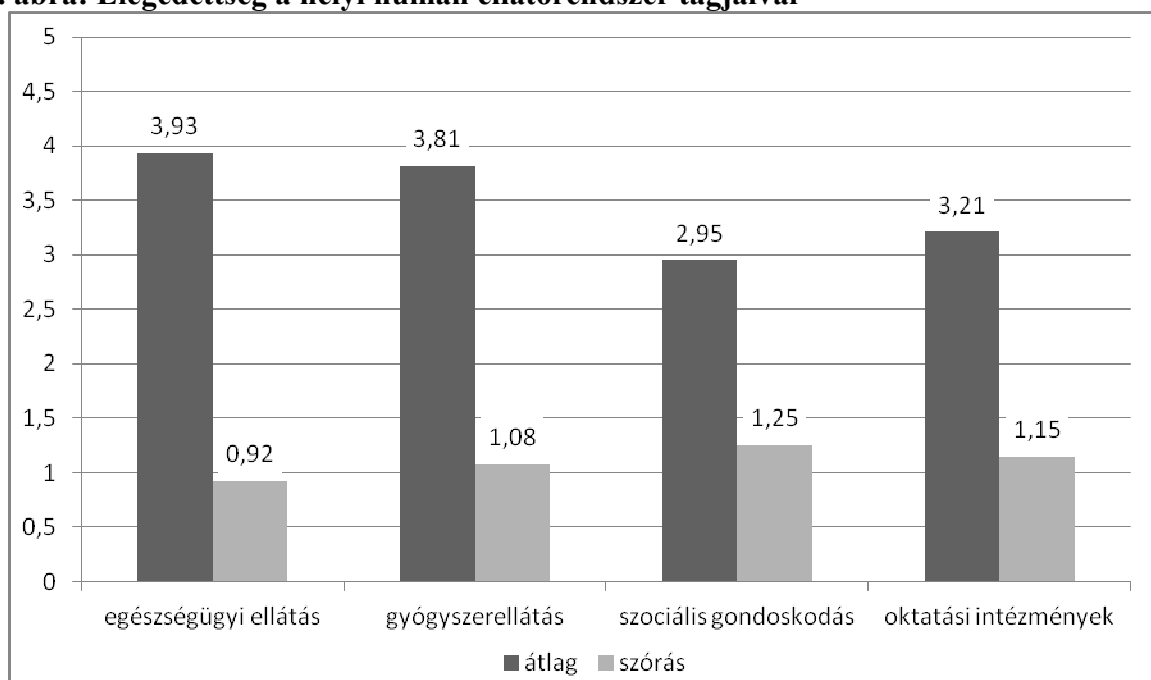
A családgondozó/családsegítő – ahogy említettem – nemcsak Egercsehiben látja el feladatait, hanem Egerbocs és Szúcs is hozzátartozik. Mindez azt jelenti, hogy munkaidejét megosztja az egyes települések között, megvan, hogy mely napokon tartózkodik Egercsehiben, mikor a további településeken. A helyiek mindehhez hozzászoktak. Kialakult a rutin, hogy a családgondozót/családsegítőt mikor, hol találják meg. Azonban ez, hogy több település között oszlik meg egyetlen szakember, illetve a fentebb bemutatott magas esetszámok és a túlzott adminisztráció egyértelműen ahhoz vezetnek, hogy lehetetlen például csoport- vagy közösségi munkát végezni szociális szakemberként, ugyanis arra már végképp nincs idő.

Problémát jelent továbbá a településen (és a térségben, megyében) a szociális szakemberek fluktuációja és hiánya. Mindezt jól szemlélteti, hogy családgondozó/családsegítő interjúalanyommal az utolsó előtti munkahetén készítettem az interjút, ugyanis munkahelyet vált, és ahogy fogalmazott: „fogalmam sincs, lesz-e ember, akinek át tudom adni”. Nem vonzó a szakemberek számára kvázi „egyszemélyes kisserőszolgálatként” helyt állni, ugyanis „maga a családsegítés eszméletlen nagy terület: mert előregedő, és mert súlyosan, halmozottan hátrányos; aki nem öreg, az halmozottan hátrányos, tehát valami probléma mindig van”. Mindezen nyilván nem segít a hatalmas adminisztrációs teher, illetve a szociális ágazat közismereten alacsony bérezése sem. A helyi szociális ellátás színvonalának pedig egyértelmű, hogy nem kedvez, ha gyakran cserélődnek a szakemberek.

Elégedettség-vizsgálat

A lakossági kérdőíves felmérés során vizsgáltuk, hogy a válaszadók mennyire elégedettek – többek közt – a helyi humán ellátórendszer tagjaival, tehát az egészségügyi és a gyógyszerellátással, a szociális gondoskodással, valamint az oktatási intézményekkel (5. ábra). A válaszadóknak egytől ötig kellett osztályozniuk, ahol az egy jelenti, hogy elégedetlen, az öt pedig, hogy elégedett.

5. ábra: Elégedettség a helyi humán ellátórendszer tagjaival

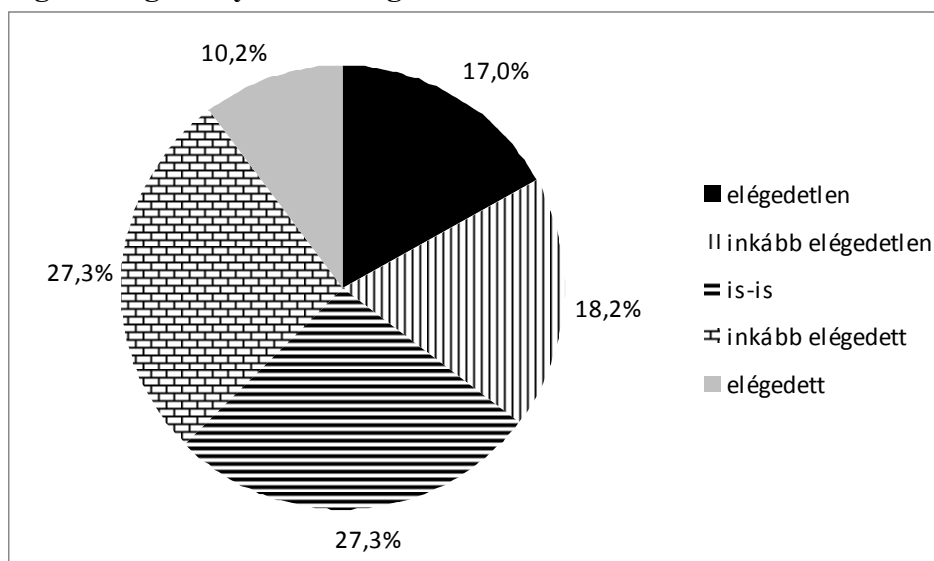

Forrás: a kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

Bár tanulmányom célja a szociális ellátás vizsgálata, az elégedettség-vizsgálat esetében érdemes a kérdőíves kutatás eredményét összevetni a helyi humán ellátórendszer többi tagjával. A 5. ábra szerint a válaszadók legkevésbé a szociális gondoskodással elégedettek, az ennek osztályzásakor adott átlagérték nem éri el a középezt sem. Ugyanakkor a szórás ez esetben a legmagasabb, amely azt mutatja, hogy a válaszadók leginkább ennek megítélésekor voltak eltérő állásponton. Mindössze minden tizedik válaszadó mondta azt, hogy teljes mértékben elégedett a helyi szociális gondoskodással, míg ugyanolyan arányban voltak az

inkább elégedettek és azok, akik elégedettek is és nem is. A megkérdezettek harmada azonban vagy inkább elégedetlen, vagy elégedetlen volt. (6. ábra)

6. ábra: Elégedettség a helyi szociális gondoskodással

Forrás: a kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

Az osztályozás mellé fűzött szöveges indoklásokból kiderül, a válaszadók közül többen hiányolják, hogy nincs helyben idősek otthona, és volt, aki említette, hogy korábban működött napközbeni idősellátás a településen. Volt azonban olyan megkérdezett is, aki az elégtelen osztályzatot azzal indokolta, hogy „nincs élelmiszer-csomag, EU-s támogatás, ruha”. Mindezek együttesen vezetnek az említett magas szórásértékhez, vagyis ahhoz, hogy a megkérdezettek véleménye a helyi szociális gondoskodás megítélésakor volt leginkább heterogén. Egyértelműen nem lehet kijelenteni, hogy ez a család- és gyermekjóléti szolgáltatást vagy az idősgondozást minősíti, illetve jellemzően ebbe a véleményalkotásba közrejátszik a több/magasabb támogatás, segélyezés igénye is. Az viszont mind a kérdőíves felmérésből, mind a helyben dolgozó szociális szakemberekkel készített interjúkból kiderül, hogy a leterheltséggel a kliensek/ellátottak kevésbé szembesülnek, hiszen a szakemberek igyekeznek inkább akár a saját szabadidejük kárára, munkaidőn túl ellátni a túlzott adminisztráció kapcsán felmerülő kötelezettségeket, minthogy ez az érdemi segítő tevékenységtől vegye el az időt.

Összegzés

Egercsehi, a jelentős bányászmuálttal rendelkező, egykor virágzó település a bányabezárást követően számos új társadalmi és szociális problémával kellett és kell, hogy szembenézzon, amelyek megoldása önerőből egyre inkább kérdéses. Egyértelmű a folyamat: a szaporodó szociális problémák jelentősen megterhelik a helyi ellátórendszert, ahogyan máshol is tapasztalható (Bódi 2001, Farkas 2006). E település jól példázza a vidéki szociális ellátórendszer tipikusnak tekinthető azon problémáját, hogy a feladatot ellátó szakember leterhelt: magas az esetszám, rengeteg az adminisztráció. A feladat nagyságrendjéhez képest a szociális szakemberek száma kevés. Az pedig, hogy ki veszi át a családgondozó/családsegítő munkáját, ki fogja tudni újra kialakítani a kapcsolatokat a falu problémás lakóival; írásom idején még kérdéses volt. Fontos kihangsúlyozni Egercsehi példáján keresztül is, hogy a

távozó szakemberek pótlásának gondja nem segít a falu szociális ellátórendszerének hatékony működésében.

Irodalomjegyzék

Bódi Ferenc (szerk.) (2001): Helyi szociális ellátórendszer vidéken. Agroinform Kiadóház, Budapest

Farkas Péter (2006): Egymásba kapaszkodva. Település- és közösségfejlesztés a globalizáció korában. L'Harmattan Kiadó, Budapest

Egyéb forrás

A gyermekjóléti alapellátások működési adatai, Egercsehi (2015)
Szociális Alapszolgáltatási Központ Hevesaranyos, 2015. évi szakmai beszámoló

TeIR Regionális, megyei, kistérségi és települési helyzetképek (REMEK) alkalmazás
TeIR Szociális Ágazati Információs Rendszer

Interjúalanyok

Böckfi Gabriella – intézményvezető, családgondozó/családsegítő
Sipos Istvánné – idősgondozó

20.kép: Hazafelé

21. kép: Idős házaspár otthona a bányásznegyedben

22. kép: ... az igazán szociális problémákkal sújtott falunegyed

EGÉSZSÉGÜGYI HELYZETKÉP EGERCSEHIBEN

HEALTH SITUATION IN EGERCSEHI

Bálint Csaba, PhD hallgató, SZIE

Csaba Bálint, PhD student, SZIU

Absztrakt

Egercsehi egy meglehetősen sajátos múlttal rendelkező, szerkezetében, lelkületében kettősséget hordozó egykori bányászfalu, mely előtt több lehetséges jövőkép látszik kirajzolódni. Egészség nélkül azonban nincs fejlődés, nincs jövő. Kutatásom arra irányult, hogy a hivatalos adatok segítségével felvázoljam az egészségügyi ellátórendszer felépítését, az alapvető hozzáférési viszonyokat a településen, kérdőíves elemzés során feltárjam a helyiek egészséghez kötődő szokásait, attitűdjeit, és interjúkon keresztül bemutassam a helyi egészségügyi alapellátás főbb szereplőit, az ő szakmai meglátásaikon keresztül pedig képet kapjak a lakosság egyes csoportjainak egészségi állapotáról, valamint ellátásuk körülményeiről.

Abstract

Egercsehi is a former mining village with a quite peculiar history, bearing a dichotomy in its structure and mentality, facing several possible future visions. However, there will be no development and no future without proper health. The aim of my research was to outline the structure of the healthcare system and the basic conditions of access in the settlement by using official data, to reveal – within the framework of a questionnaire survey – the health-related habits and attitudes of the residents, to introduce the main actors of local primary healthcare through interviews, and, based on their professional insights, to get an image of the health status of the population's specific groups and the circumstances of care.

Bevezetés

Egercsehiben a kiváló minőségű szén adó mélyműveléses bánya kis híján egy évszázadon keresztül jelentette a megélhetés gerincét a település számára. 1990-es bezárása óta a község épített emlékeiben, illetve a helyiek emlékezetében is nosztalgiával vegyítve jelenik meg a múlt, és sokak optimizmusát még a mai napig annak reménye táplálja, hogy újranyitják a bányát, hiszen a bányabezárás óta folyamatosan munkanélküliség sújtja a települést, a helyi megélhetés hiánya nagyobb városokba, olykor külföldre kényszeríti a helyi munkaképes korúakat.

A bányászok utolsó generációiból még sokan élnek, ám a bányászévek nem múltak el nyomtalanul: az egykori bányászok munkakörüktől függően eltérő mértékű egészségügyi kockázatoknak voltak kitéve. A krónikus betegségek a jelen munkaképes generációit sem kímélik, az egzisztenciális bizonytalanság, a nehéz fizikai munka, az életmód, az egészségügyi ellátásban uralkodó állapotok pedig tovább növelik a kockázatokat. A településen fellelhető számos roma családban a szegénység jelenti a legnagyobb fenyegetést az egészségre.

Anyag és módszer

A tanulmány első részében a vonatkozó jogszabályok tükrében, az ÁNTSZ adatai alapján áttekintést nyújtok az Egercsehi kapcsán területileg illetékes alap-, járó- és fekvőbeteg ellátás alapvető személyi, illetve intézményi hátteréről.

A második részben bemutatom a kérdőíves kutatás eredményeit. A terepkutatás során 121 háztartásban sikerült kérdőívet készíteni. A kutatásomat érintő kérdések az orvoslátogatási szokásokra (házi orvos és szakrendelés), az egészségüggyel kapcsolatos utazásokra és az egészségügyi ellátórendszerrel való elégedettségre vonatkoztak. A kérdőívek eredményeinek leíró jellegű kiértékelése mellett az egyes kérdésekre adott válaszok között vizsgáltam az összefüggéseket. Tekintve, hogy gyakorlatilag az összes kérdésre a válaszok kategorikus (nominális és ordinális skálátípusú) változókként jelentek meg, így a keresztábra-elemzés módszerét alkalmaztam, és a vizsgálatokat SPSS szoftvercsomaggal végeztem el. Sajnos csak elenyésző esetben volt kimutatható statisztikai összefüggés az egyes adatok között, hiszen hiába volt a kapcsolat több esetben szignifikáns, ha a kapcsolat erősségét mérő mutatók alacsony értékeket vettek fel, illetve erősebb kapcsolat esetén is csak statisztikailag létezett az összefüggés, szakmailag indokolhatóan már kevésbé. Mindez betudható – a terepkutatás sajátosságaiból adódóan – a kérdőívezés viszonylag alacsony elemszámának, hiszen ilyenkor a kapcsolat sokszor csak látszólagos.

Az elemzés harmadik részében az egercsehi házi orvossal és védőnővel készített interjúk megállapításait közlöm, melyben szó esik a lakosok egészségi állapotának nem, életkor, foglalkozás és egyéb szempontok szerinti különbségeiről, illetve az alapellátás során folytatott mindennapi munkavégzés körülményeiről, valamint az egészségügyi rendszerben és annak helyi vonatkozásaiban várható lehetséges tendenciákról.

Az egészségügyi ellátórendszer felépítése Egercsehin

Magyarország Alaptörvénye XX. cikkének 1. bekezdése deklarálja, hogy mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez. A 2. bekezdés értelmében ezen jog érvényesülését Magyarország – többek között – az egészségügyi ellátás megszervezésével segíti elő. Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 3. § c) pontja szerint az egészségügyi ellátás a beteg adott egészségi állapotához kapcsolódó egészségügyi tevékenységek összessége. Ugyanezen törvény 87. § a) pontja értelmében az egészségügyi ellátórendszer biztosítja a beteg járóbetegként, illetőleg fekvőbeteg-gyógyintézeti keretek közötti, valamint otthonában történő ellátását.

Az egészségügyi alapellátásról szóló 2015. évi CXXIII. törvény 1. § kimondja, hogy az egészségügyi alapellátás biztosítja, hogy a beteg a lakóhelyén, illetve annak közelében választása alapján igénybe vehető, hosszú távú, személyes kapcsolaton alapuló, folyamatos egészségügyi ellátásban részesüljön, nemétől, korától és betegsége természetétől függetlenül. Az 5. § 1. bekezdésének megfelelően a települési önkormányzat az egészségügyi alapellátás körében gondoskodik a házi orvosi, házi gyermekorvosi ellátásról, a fogorvosi alapellátásról, az alapellátáshoz kapcsolódó házi orvosi, házi gyermekorvosi és fogorvosi ügyeleti ellátásról, a védőnői ellátásról, és az iskola-egészségügyi ellátásról.

Egercsehiben a háziorvosi² feladatokat Dr. Lukács Attila látja el. A doktor Úr 1997-ben diplomázott a Debreceni Egyetem orvosi karán, 2002-ben pedig belgyógyászati szakvizsgát tett, ahol gasztro-enterológiára specializálódott. 2008-ig az egri Markhot Ferenc Kórház belgyógyászatán dolgozott, ahonnan – a Hospinvest botrány miatt – a távozás mellett döntött. 2009. június 1-től az Országos Alapellátási Intézet közalkalmazottjaként tevékenykedett, amelynek 6 éves ún. „praxis programja” keretében 2015-ben a Szegedi Egyetemen letette a háziorvosi szakvizsgát. A praxist 2015. június 1. óta a Zsofabel Kft. vállalkozójaként látja el, melynek finanszírozása közvetlenül az OEP által történik. A Bányatelep településrészen a rendelés a Bányász tér 3. címen, az Ófaluban a Kossuth út 75. szám alatt folyik.

Az egercsehi védőnő³, Király Katalin a szegedi Orvostovábbképző Intézet egészségügyi főiskolai karán végzett 1982-ben, azóta folyamatosan védőnőként dolgozik. 2006 óta van Egercsehiben, előtte Egerben tevékenykedett, ahonnan azért jött el, mert az ottani védőnői szolgálatot vállalkozássá szervezték át, Ő viszont mindenképpen közalkalmazotti jogviszonyban szeretett volna maradni. A védőnői szolgálat Bányatelepen, az orvosi rendelővel egy épületben található.

A járóbeteg⁴ szakorvosi rendelések igénybevételéhez az egercsebieknek gyakran igen nagy távolságot kell megtenniük. Az ÁNTSZ nyilvántartásában listázott, területi ellátási kötelezettséggel bíró járóbeteg szakellátások közül 57 db található Egerben, 27 db Miskolcon, 8 db Gyöngyösön, 5 db Budapesten, 3-3 db Hatvanban, illetve Hevesen, 2-2 db Balassagyarmaton és Salgótarjánban, valamint 1-1 db Felsőtárkányban, Füzesabonyban, Parádön és Verpeléten. A leggyorsabb közúti elérhetőséget biztosító útvonalak alapján a fenti települések Egercsehitől vett távolsága (növekvő sorrendben) a következő: Eger – 24 km, Felsőtárkány – 25 km, Verpelét – 41 km, Parád – 43 km, Füzesabony – 46 km, Salgótarján – 50 km, Heves – 53 km, Gyöngyös – 70 km, Miskolc – 70 km, Hatvan – 87 km, Budapest – 93 km, Balassagyarmat – 94 km.

A területi ellátási kötelezettséggel⁵ bíró járóbeteg szakrendeléseknek otthont adó intézmények (szám szerint 20 db a 12 településen) a következők:

Albert Schweitzer Kórház-Rendelőintézet	Hatvan
Bugát Pál Kórház Egészségügyi Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Kft.	Gyöngyös
CH-DENT Fogászati Szolgáltató Kft.	Eger
Dr. Fekete Tünde	Eger
Dr. Kenessey Albert Kórház - Rendelőintézet	Balassagyarmat
Egészségügyi és Szociális Központ Füzesabony	Füzesabony
Fresenius Medical Care Dialízis Center Kft.	Miskolc
Hevesi Önkormányzati Vagyonkezelő Kft.	Heves

² Az alapellátásról szóló 2015. évi CXXIII. törvény 8. § (1) bekezdése szerint „a háziorvos személyes és folyamatos orvosi ellátást nyújt az egészségi állapot megőrzése, a betegségek megelőzése, korai felismerése és gyógyítása, valamint az egészségfejlesztés céljából.”

³ A védőnő – az alapellátásról szóló törvény szerint - személyes és közösségi ellátást nyújt az egészségi állapot megőrzése, a betegségek megelőzése, korai felismerése, valamint az egészségfejlesztés céljából a várandós anyák, a 19. életévet be nem töltött személyek, valamint a családtervezés időszakában lévő személyek számára.

⁴ Az általános járóbeteg-szakellátás a beteg folyamatos ellátását, gondozását végző orvos beutalása vagy a beteg jelentkezése alapján, szakorvos által végzett egyszeri, illetve alkalmasszerű egészségügyi ellátás, továbbá fekvőbeteg-ellátást nem igénylő krónikus betegség esetén a folyamatos szakorvosi gondozás. (1997. évi CLIV. tv. 89. § (1))

⁵ A területi ellátási kötelezettség az egészségügyi szolgáltató fenntartójának, illetve tulajdonosának, valamint az egészségügyi szolgáltatónak azon kötelezettsége, hogy az egészségügyi szakellátásban meghatározott ellátási területen a lekötött szakellátási kapacitásai felhasználásával a kötelező egészségbiztosítás egészségügyi szolgáltatásaira jogosultak számára egészségügyi szolgáltatást nyújtson. (2006. évi CXXXII. tv. 1. § /1/n)

Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület
 Mentálhigiénés Csoport Egészségügyi Szolgáltató Kft.
 Parádfürdői Állami Kórház
 Prevenció-Eger Egészségügyi Kereskedelmi Szolgáltató Kft.
 Semmelweis Egyetem
 Szent Lázár Megyei Kórház
 Verpelét Nagyközségi Önkormányzat

Budapest
 Eger
 Parád
 Felsőtárkány
 Budapest
 Salgótarján
 Verpelét

1. táblázat: A területi ellátási kötelezettséggel bíró aktív (A) és krónikus (K) fekvőbeteg ellátások száma progresszivitási szint (1, 2, 3) szerint az egyes intézményekben

Egészségügyi intézmény	Település	Progresszivitási szint					
		1 A	1 K	2 A	2 K	3 A	3 K
Almási Balogh Pál Kórház Egészségügyi és Szolgáltató Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság	Ózd		1				
Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kórház és Egyetemi Oktató Kórház	Miskolc			13	1	25	1
Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum	Debrecen					6	1
Gottsegen György Országos Kardiológiai Intézet	Budapest					2	
Kazincbarcikai Kórház Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság	Kazincbarcika		1				
Kenézy Gyula Kórház és Rendelőintézet	Debrecen					1	2
Magyar Honvédség Egészségügyi Központ	Budapest					2	
Magyarországi Református Egyház Bethesda Gyermekkórháza	Budapest						1
Markhot Ferenc Oktatókórház és Rendelőintézet	Eger	10	3	22	2	2	1
Mátrai Gyógyintézet	Mátraháza		1	1		1	1
Miskolci Semmelweis Kórház és Egyetemi Oktatókórház	Miskolc			3	3	5	1
Misszió Egészségügyi Központ	Veresegyház						1
Parádfürdői Állami Kórház	Parádfürdő		2				
Pest Megyei Flór Ferenc Kórház	Kistarcsa						1
Semmelweis Egyetem	Budapest			1		1	
Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Kórházak és Egyetemi Oktatókórház	Nyíregyháza						1
Szent Kozma és Damján Rehabilitációs Szakkórház	Visegrád						1
Szent Rókus Kórház és Intézményei	Budapest				1		
Uzsoki Utcai Kórház	Budapest			1			

Forrás: ÁNTSZ alapján saját szerkesztés

A fekvőbeteg⁶ ellátás tekintetében az ÁNTSZ adatbázisából mindhárom progresszivitási szinten⁷ kinyerhetők az egyes intézményekhez tartozó aktív és krónikus⁸ rendelésekre

⁶ A fekvőbeteg szakellátás a betegnek a lakóhelye közelében, fekvőbeteg-gyógyintézeti keretek között végzett egészségügyi ellátása, melynek igénybevétele a beteg folyamatos ellátását végző orvos, a kezelőorvos vagy az arra feljogosított más személy beutalása, valamint a beteg jelentkezése alapján történik. (1997. évi CLIV. tv. 91. § (1))

⁷ Az egészségügyi ellátások rendszere az eltérő egészségi állapotú egyének differenciált ellátását szolgáló, a munkamegosztás és a fokozatosság elvén alapuló intézményrendszerre épül, amelyben az egyén egészségi állapotának összes jellemzője együttesen határozza meg a szükséges ellátási szintet. A progresszív ellátás elve az egészségügyi ellátás valamennyi szintjén érvényesül. (1997. évi CLIV. tv. 75. § /3)

⁸ Az aktív ellátás célja az egészségi állapot mielőbbi helyreállítása. Időtartama, illetve befejezése többnyire tervezhető, és az esetek többségében rövid időtartamú. A krónikus ellátás célja az egészségi állapot stabilizálása, fenntartása, illetve helyreállítása. Időtartama, illetve befejezése általában nem tervezhető, és jellemzően hosszú időtartamú.

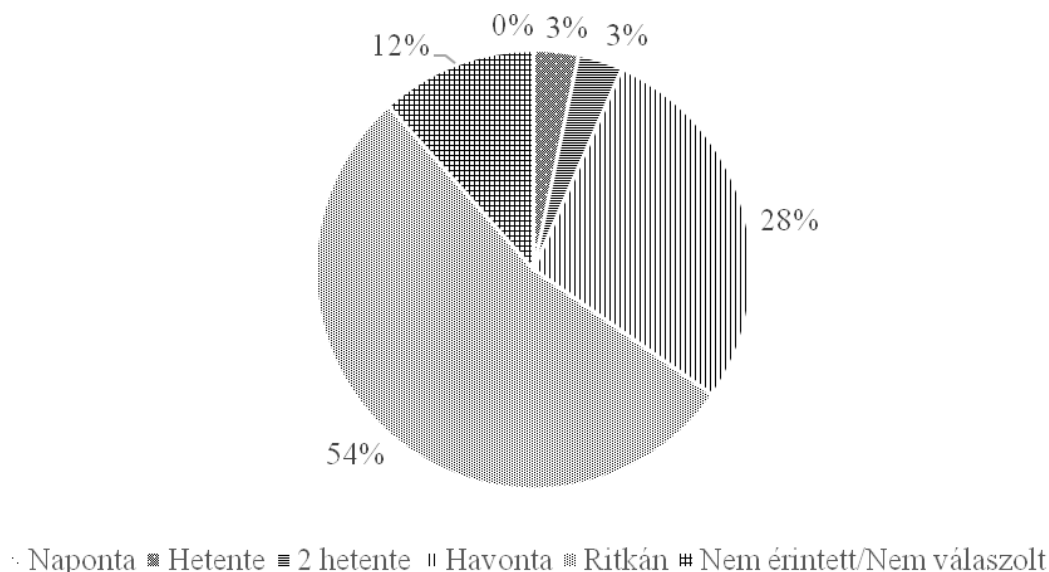
(Forrás: http://www.oep.hu/felso_menu/szakmai_oldalak/gyogyito_megelsozo_ellatas/szakellatas/fekvobeteg_szakellatas)

vonatkozó adatok. Összességében a területi ellátási kötelezettséggel bíró fekvőbeteg ellátás 12 településen, 19 intézményben zajlik. Az előzőekben nem sorolt távolságadatok a legrövidebb úton a következők: Ózd - 25 km, Kazincbarcika - 46 km, Mátraháza - 58 km, Veregyház - 120 km, Kistarcsa - 124 km, Visegrád - 165 km. Az egri Markhot Ferenc Oktatókórház és Rendelőintézetben és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kórház és Egyetemi Oktató Kórházban egyaránt 40 fekvőbeteg szakellátás található.

A kérdőíves felmérés eredményei

A megkérdezettek 91%-a Egercsehiben jár körzeti orvoshoz, 2%-a Egerbe, 1%-a Egerbocsra. Gyakoriságát tekintve a válaszadók 54%-a ritkán, 28%-a havonta jár háziiorvoshoz, és olyan megkérdezett egyáltalán nem volt, aki naponta keresné fel a háziorvost (1. ábra). A ritka háziiorvos-látogatás egyrészt indikálhatja a helyi lakosok jó egészségi állapotát, azonban félő, hogy a kellő egészség-tudatosság, illetve az egészségügyi kockázat- és helyzetfelismerés hiánya produkálja ezeket az értékeket. A keresztábrás elemzés tanulsága szerint az életkor és a háziiorvos látogatásának gyakorisága összefügg: nem nehéz belátni, hogy az idősebb emberek gyakrabban járnak a körzeti orvoshoz. Nem meglepő az sem, hogy a településen belüli kis távolságok miatt a válaszadók 55%-a gyalog jár a háziiorvoshoz, autóval 17%-uk közlekedik a rendelésre, kerékpárral 3%-uk, busszal pedig 7%-uk. 6% vegyesen oldja meg az odajutást.

1. ábra: A háziiorvos felkeresésének gyakorisága a válaszadók körében

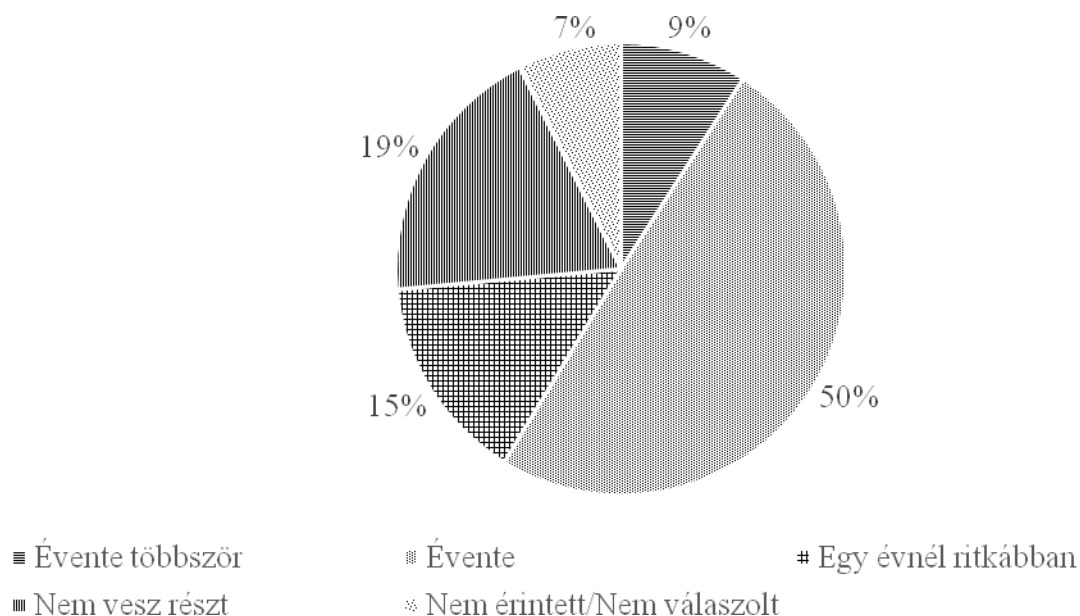
Forrás: saját kérdőíves kutatás (2015, n=121)

Szakorvosi kezelésben a válaszadók 31 százaléka a lekérdezés időpontjában nem vett részt. Akik igénybe vettek szakorvosi kezelést, azok körében rákérdeztünk a betegségre, panaszra, ellátási szakterületre is. Az itt adott válaszok gyakoriság szerinti betűméretek által reprezentálva a 2. ábrán található szófelhőben olvashatók. A szakrendelésekre való utazás célhelyéül az esetek 61%-ában Egert (vagy Eger is) említették, de az említések között szerepelt Budapest, Debrecen, Miskolc Mezőkövesd, Parádsasvár, Balatonfüred és Mátészalka is. 61% ritkán jár szakrendelésre, 6% havonta, 2% kéthetente, 1% hetente. A messzebb, más településeken elérhető szakorvosi kezelése miatt a válaszadók 31%-a autóval közlekedik, míg 27%-uk autóbusszal, 6%-uk pedig mindkettővel közlekedik.

[illegible]

9 () 1997 12 15 1998 12 31

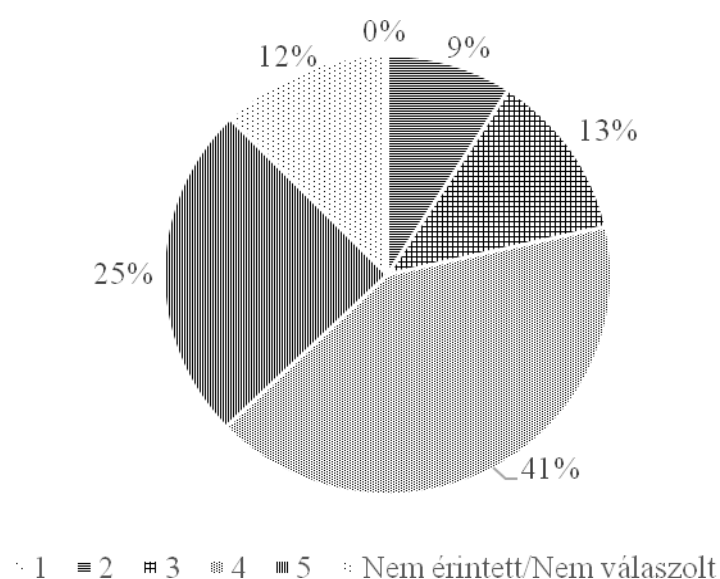
3. ábra: A szűrővizsgálatok látogatásának gyakorisága a válaszadók körében

Forrás: saját kérdőíves kutatás (2015, n=121)

A válaszadókat megkértük, hogy értékeljék a helyi egészségügyi ellátást (ez alatt az alapellátás elemeit értve) 1-5-ös skálán (4. ábra). A legjobb, 5-ös osztályzattal a válaszadók egynegyede, 4-essel 41%, hármas osztályzattal 13%, 2-essel 9% illetve a lokális alapellátást, elégtelen értékelés nem fordult elő. A helyi gyógyszerellátást a válaszadók 27%-a értékelte 5-ös, 32% 4-es, 17% 3-as, 10% 2-es, 2% pedig 1-es osztályzattal.

4. ábra: A helyi egészségügyi ellátással való elégedettség a válaszadók körében (1-5)

Forrás: saját kérdőíves kutatás (2015, n=121)

Az interjúk megállapításai

Dr. Lukács Attila háziorvos

A doktor úr elmondása szerint a finanszírozás tekintetében felmerülő költségek között szerepel a munkabér és járulékai, a gyógyszer, kötszer ára, illetve a közüzemi költségek egyharmadát kiszámlázza az önkormányzat. Bérleti díjat nem kell fizetni a rendelő használatáért. Az épület megfelel a minimumfeltételeknek, akadálymentesített, jó az informatikai háttere, rendelkezik Doppler ultrahanggal. A gyógyszerellátás az egercsehi patikából történik, az egyéb eszközök, mint pl. fecskendő, kesztyű, infúzió, katéter, egy egri gyógyászati segédeszköz boltból kerülnek beszerzésre. A körzetben történő mozgáshoz használt gépkocsi üzemanyag- és szervizköltségei leírhatók az adóalapból.

A településen – hasonlóan az országos állapotokhoz – sok a krónikus megbetegedés. A dohányzás elterjedése a légzőszervi problémák elsőszámú oka, és karöltve az egészségtelen táplálkozással (vörös húсок, zsírok nagymértékű fogyasztása), az alkoholfogyasztással és a mozgásszegény életmóddal a szív- és érrendszeri betegségek melegágyaként szolgál. Jellemzők a mozgásszervi panaszok, degeneratív kopások, meszesedések, reumás tünetek. Gyakori a térd, a csípő és a boka artrózisa (kopása), és a gerinc és porckorong-problémák sem kímélik a lakosságot. A daganatos megbetegedések kialakulásában gyakorta játszik szerepet az öröklött hajlam, leggyakoribb a vastagbél- és a tüdőrák. Nők esetében az emlődaganat jelent kiemelt kockázatot, a dohányosok körében pedig a tüdő, száj, a garat és a felnyak részei veszélyeztetettek. Az akut megbetegedések legjellemzőbb formái az őszi-téli influenza-járványok, légúti megbetegedések.

Korcsoport szerinti bontásban a gyerekek tekintetében az igen változatos akut megbetegedések mellett a fogszuvasodás jelent sokszor jelentkező problémát. A nagyobb gyerekeknél, fiatalkorúaknál sajnos megjelenik a dohányzás, az alkohol-, sőt, a drogfogyasztás is. A munkaképes korúak körében jellemző a hipertónia (magas vérnyomás), az elhízás, a túl nehéz fizikai munkából adódó akut mozgásszervi problémák, a stresszes életmód gyakori betetőzése a stroke, és a psziché betegségei közül a depresszió is beárnyékolhatja a mindennapi életet, leginkább a kevés munkalehetőség, a kilátástalanság érzete miatt. A nyugdíjas korúak körében a szívelégtelenség, a combnyaktörés és a tüdőgyulladás a leggyakoribb halálokok között szerepelnek, az érlemeszesedés különböző formái pedig szédülést, feledékenységet okozhatnak, és természetesen fokozottan vannak jelen a mozgásszervi problémák. A demencia szintje átlagosnak mondható. Az idősebb férfiak prosztatagondokkal is küzdenek, de ez napjainkban már jól kezelhető. A férfiak körében gyakoribb a cukorbetegség. Az egészségtudatosságban nagyon markáns különbségek nincsenek a két nem között, viszont a nők a férjük és a gyerekek helyett is aktívak, a hozzátartozóik helyett/érdekében is jelentkeznek kérdésekkel.

A még élő egercsehi bányászok egészségügyi kockázatainak megértéséhez szükséges alapjaiban áttekinteni, hogy pontosan milyen munkafolyamatok zajlottak a szén kibányászásakor. Ahhoz, hogy hozzáférjenek a szénhez, először az ún. „elővájás” keretében kutatóvágatot vágtak a szénfalba. A szénfalban a furatot robbantással hozták létre. Amikor a kellő hozzáférés megvalósult, megkezdődhetett a frontfejtés, ahol középen gyűjtővágatot alakítottak ki, melyen keresztül a feldarabolt szenet gumiszalagra ürítette a fejtést végző berendezés, mely gumiszalag az ún. bunkerbe húzta azt. Innen szállították a csillék a felszínre a szenet. A bányászati tevékenység közben folyamatosan voltak a fenntartói, karbantartási munkák. A szénkinyerés során nitrózusgázok, porszemcsék halmozódtak fel a levegőben,

azonban nem azonos mértékben az egyes munkafolyamatokban. Az elővájás során nem volt jó a szellőzés, míg a frontfejtés esetén a gyűjtővágat két oldalán egy-egy légvágat biztosította a levegő folyamatos keringését, és egyben a biztosítóanyagok (deszkák, pallók, támasztékok) szállítására is szolgált. Tehát az elővájás volt a legegészségtelenebb része a szénbányászatnak, ezt követte a frontfejtés, a karbantartó és egyéb kiszolgáló tevékenységek egészségügyi kockázata pedig elenyésző volt. A krónikus obstruktív légzőszervi betegség (COPD) volt a bánya porának belégzéséből származó konkrét egészségügyi probléma, amely különböző inhalatív szerekkel kezelhető.

„A COPD két betegség egy időben való jelentkezését jelenti, amelyek egyaránt gyengítik a légző rendszer természetes folyamatait. Idült hörghurut (bronchitisz), a tüdőhörgők gyulladt, beszűkült állapota, és a tüdőtágulás (emfizéma / emphysema pulmonum) ami a tüdőszövet és léghólyagocskák károsodása. A hörgők nyálkahártyája gyulladásba jön a légutakat érő káros behatások miatt (pl. dohányzás). Ennek következtében megduzzad azok nyálkahártyája, izmai összehúzódnak mirigyei pedig fokozott váladéktermeléssel reagálnak. Ennek következménye az állandó krákogás és köhögés. A nehezített légzés a tüdőtágulat (emfizéma) kialakulása miatt jön létre. A tüdőben megnövekszik a ki nem lélegzett levegő mennyisége, levegőcsapdák alakulnak ki. A léghólyagok fala feszülni kezd, majd megreped, ami csökkenti a rájuk háruló nyomást, aminek következtében azonban csökken a tüdő effektív légző felülete.”⁹

A COPD leggyakoribb tünetei¹⁰: nehéz légzés, légszomj, fokozott váladék-képződés, bőséges köpetürítés, sípoló hangú légzés, fizikai terheléskor fulladás jelentkezik, fáradékonyság, a fizikai teljesítőképesség csökken, visszatérő, gyakori hörghurut tünetek, gyakori hurutos köhögés. COPD tünetei súlyos esetben: tágult mellkas, mellkasi feszülés (előrehaladott stádiumban jellemző).

A szilikózis (a tüdő kötőszövetes hegesedése) szénbányáknál nem jellemző, inkább az ércbányák esetében szokta felütni a fejét.

Összességében nem mondható el, hogy a bánya közvetlenül felelőssé tehető a dolgozói esetleges korai halálozásában, és nagyon sok bányász ért meg szép kort: az egykori 62 éves nyugdíjkorhatárt túlélve 70-75 évet elélt az átlag egercsehi bányász. Az időskori egészségromlás inkább volt köszönhető a rendszeres alkoholfogyasztásnak és dohányzásnak. A település mind a hat kocsmája tele volt műszak után bányászokkal, és – főleg az akkor fiatalabb bányászok – a füstszűrő nélküli Kossuth cigarettát szívták. A fokozott fizikai megterhelés okán természetesen a mozgásszervi panaszok gyakoriak az egykori bányászoknál.

A háziorvos a szakorvosi rendelésekkel folyó információáramlást megfelelőnek tartja, és mivel 11 évet dolgozott az egri kórházban, a régi orvos-közösséggel a mai napig jó kapcsolatot ápol. Ez segít lerövidíteni a betegek útját a megfelelő kezeléseikig. Nagyon fontosnak tartja a személyes találkozásokat. A páciensek kórtörténetét követő információs rendszert nemigen használja, megbízik a betegekben. Személy szerint szívesen megtanulná különböző ultrahang berendezések működését, hogy a szonográfia segítségével jobb diagnózist állíthasson fel, és szintén saját ambíciója, hogy fizioterápiás kezeléseket is meghonosítson a körzetében. Fentieken túlmenően véleménye szerint a rendelő felszereltségét még hasznosan egészítené ki egy félautomata defibrillátor.

⁹ <http://www.tudokozpont.hu/copd-tudobetegseg>

¹⁰ <http://www.tudokozpont.hu/copd-tunetei-tudobetegseg-jelei>

A különböző tájékoztató broszúrák mellett a falunapokon vérnyomás-, koleszterin- és cukormérést tartanak a helyi egészségügy dolgozói, és gyógyszercégekkel is van kapcsolata a doktornak.

A jövőt illetően úgy látja, hogy az előregedő lakosság részei a kiöregedő háziorvosok is, akiknek a helyettesítését meg kell majd oldani. A betöltetlen álláshelyek problémájának kezelésére tehát a körzetek növelése semmiképp sem jelenthet megoldást. Meglátása szerint az alapellátást eszközök szintjén is meg kellene erősíteni, hogy a jobb diagnózisok és kezelések által a „kapu” szerep dominánsabb legyen, hogy ezzel is sikerüljön a járóbeteg-ellátást tehermentesíteni.

Király Katalin védőnő

Az egercsehi védőnő elmondása szerint a faluban hasznosabbnak, megbecsültebbnek érzi magát, mint annak idején a városban, jobban ki tud teljesedni védőnőként, és nem is tervezi elhagyni a települést. Egerből jár busszal az általa ellátott négy településre: Egercsehi Ófaluba, Egercsehi Bányatelepre, Szúcsra és Szúcs Bányatelepre.

A védőnői szoba rendelkezik azokkal a minimumfeltételekkel, amelyek az ÁNTSZ-től kapott működési engedélyhez szükségesek: rendelkezésre áll a megfelelő műszerezettség, a bútorzat (bár cserére szorulna), valamint látásvizsgáló, színlátás-vizsgáló és hallásvizsgáló berendezés (utóbbi már nagyon régi, cseréje viszont 300 ezer Ft körüli kiadást jelentene). A béreket, illetve a takarítás költségeit az OEP finanszírozza, a juttatás mértéke a gyermeklétszámtól függ. Négy gondozotti kategória van, amelyek különböző pontértékekkel rendelkeznek. A kismama 3 pontot, az 1 év alatti csecsemő 3 pontot, az 1-6 éves 1 pontot, az iskoláskorú szintén 1 pontot jelent. A finanszírozás mértéke 270 Ft/pont. A létszámokat évente egyszer rögzítik, így az nem képes dinamikusan követni a változásokat. A 2015. szeptember 30-i statisztika alapján a településen 5 kismama, 10 csecsemő, 36 fő 1-2 éves, 70 fő 3-6 éves és 136 iskolás él. A 2016. júniusi adat szerint 85 gondozott családból 11 esetben történt 6 év alatti gyermek elhanyagolása.

A védőnő szerint a nők egészségi állapota kielégítő a községben, azonban sok tényező árnyalja ezt a képet. A kisgyermekes anyukák között rendkívül magas az aluliskolázott (8 osztályt vagy kevesebbet) végzettség aránya, és a kismamák körében jelentős hányadot képviselnek a szociális okból fokozottabb gondozást igénylők. A munka nem jellemző, leginkább szociális ellátásokból élnek. A gyermeket nevelő családok 80%-ában legalább egy családtag dohányzik. Évente 2-3 fiatalkorú lány lesz kismama, ám a család támogató hozzáállása miatt általában megtartják a babát, az abortusz ritka. A nagykorúaknak legtöbbször nincs pénzük abortuszra, hiszen Egerbe kellene bejárni a vizsgálatokra, kötelező megjelenésekre. Védekezésre sincs pénz, mivel az óvszer és a tableta is drága, ha mégis, a tablettát a háziorvos a nőgyógyász javaslatára fölírja a legalább 2 éve menstruáló kiskorúaknak is. Az Expressz Medical Kft. jóvoltából a felnőtt női lakosság kedvezményes árú méhen belüli fogamzásgátló eszközökhöz juthat hozzá. Az eszközt ötévente kell cserélni. 3 évvel ezelőtt mintegy 30-40 nő külön program keretében részesült a beavatkozásban, és úgy tűnik, sikerült elfogadtatni a fogamzásgátlásnak ezt a formáját. Az eszközt évente ellenőrzik, méhnyakrák-szűréssel egybekötve. A méhnyakrák-szűrés 2015-től kötelező védőnői alapfeladat. Az ún. Védőnői Méhnyakszűrő Mintaprogram (VMP) 8 éve működik a településen, és változó népszerűségnek örvend. A szegényebb, aluliskolázott nők nemigen veszik igénybe, pedig a védőnő házhoz is megy – körülbelül az érintettek egyharmada él a

lehetőséggel. A védőnő elmondása szerint a dohányzásellenes kampányok sem sikeresek: a GYES-t, GYED-et, családi pótlékot sokszor cigarettára, kávéra költik.

Kedd délelőttönként működik az orvosi rendelő épületében a Baba-Mama Klub és Játsszóház, amely a 3 év alatti gyermekek megfelelő szocializációját hivatott elősegíteni. Az alapkonceptió az volt, hogy a gyerekek a koruknak megfelelő játékokkal játszhasanak, és hogy roma és magyar anyukák és gyerekek alkossanak közösséget. A „csúcson” 10-12 anyuka vett részt a foglalkozásokon, amelyeken kívül egymás segítése is jellemző volt fogzás, pelenka-leszoktatás idején, az általános program pedig a játék, kirakózás, zenehallgatás, teázás, közös reggeli stb. A klub lakossági adományokat is gyűjt, pl. ruhákat, cipőket, játékokat. Sajnos a kezdeményezés nem igazán váltotta be a hozzáfűzött reményeket: a foglalkozásokra leginkább a magyar anyukák járnak (noha roma önkéntes is a védőnő segítségére volt), de ők is egyre kisebb számban, és csak Bányatelepről. Pozitívum, hogy nincs a faluban kiugró csecsemőkori egészségügyi probléma, és az anyukák több mint fele 1 éves koron túl is szoptat (és 4 hónapos korig kizárólag anyatejjel táplálja a gyermekét).

A babakorúakon túllépve, a kiskorúak körében megfigyelhető a számítógép miatt csökkent látás elterjedése, a mozgásszegény életmódból és az egyhangú, egyszerű szénhidrátokra épülő táplálkozásból adódóan pedig gyakori az elhízás, amely mozgásszervi problémákhoz, illetve lúdtalp kialakulásához, valamint magas vérnyomáshoz vezet. A településen nincs játszótér, nincsenek programok, ingerszegény a családi élet, amely magától értetődően a számítógép elé láncolja a gyerekeket.

A fiatalok (14 év felettiek) közül sokan próbálnak meg az iskolából lógni és ehhez orvosi igazolást szerezni. Mivel középiskolába főként Egerbe járnak, a városban szinte mindegyiküket érik veszélyes impulzusok, sokan elkallódnak, rászoknak a dohányzásra, alkoholt fogyasztanak, és a drogokat is kipróbálják. Mindehhez az is hozzájárul, hogy Egercsehiben helyben nincs szórakozási lehetőség, nincs népművelő, akik a fiatalok érdeklődését szervezett mederbe terelné, és közösséget kovácsolna belőlük.

A védőnő rendszeresen bekapcsolódik az óvoda és az iskola felzárkóztatási pályázatainak keretében meghirdetett programokba. Évente legalább 3 alkalommal tart közegészségügyi szűrővizsgálatot, ahol tetvességet, rühességet, általános higiénit vizsgál. Az egészségfejlesztési tevékenység keretében ismeretátadás történik a személyes higiénia, a fogápolás, a testmozgás és az egészséges táplálkozás témaköreiben. Az iskola kötelező alapfeladatai közé tartozik a diákok tájékoztatása, felvilágosítása. 5. osztályban az egészséges táplálkozás, 6. osztályban a káros szenvedélyek, a serdülőkor és a nemi érés, 7-8. osztályban a barátság, szerelem, szexualitás, családtervezés, fogamzásgátlás témakörében kapnak felvilágosítást a tanulók, amelyet sajnos nem vesznek kellőképpen komolyan. A tanévenkénti egy, szülőknek is szóló egészségnap programjai iránt gyér az érdeklődés (nem csak a romák részéről), és hiába kap meghívást a védőnő a szülői értekezletekre, a szülők ezen a fórumon sem nagyon jelennek meg.

Saját munkájának körülményeiről, feltételeiről a védőnő úgy nyilatkozott, hogy bár a feladatok köre bővült, a finanszírozás ezt nem követte. Az alapellátás részeként majdnem kimaradtak az egészségügyben végrehajtott béremelésből. A védőnők bérüket a közalkalmazotti bértábla alapján kapják, a szakellátás-beli védőnők fizetése viszont a szakdolgozói bértábla szerint kerül megállapításra, és 60 ezer Ft-tal magasabb. A körülbelül 4,5 ezer védőnő mintegy 10%-a dolgozik vállalkozóként. A védőnők átlagéletkora 45 év körüli, a kis településeken sok a helyettesítés, mivel a kevés gyerek és/vagy az iskola hiánya

miatt nem kigazdálkodható a védőnő alkalmazása. Jelenleg országosan 127 betöltetlen álláshely van, és a szakma presztízscsökkenése figyelhető meg. Egercsehi környékén kifejezetten népszerűtlen szakma a védőnői, az itteni védőnő is több másik községben helyettesít. Nemrég pályázati forrásból sikerült asztali számítógépet és laptopot vásárolni, azonban szükség lenne még nyomtatóra és szolgálati mobiltelefonra.

A jövőt determináló jelenség a település elöregedése, évről évre kevesebb gyermek születik (2015-ben mindössze 15), a szegénységet „újratermelő” romák folyamatosan növekvő – jelenleg háromnegyedes – arányával. A roma családok esetében gyakori a családon belüli erőszak.

Összefoglalás

Egercsehiben az egészségügyi alapellátás személyi és infrastrukturális feltételei megfelelőek. A háziorvosi rendelő Bányatelepen, a Bányász téren található, akadálymentesített, felújított épület, amely egyben a védőnői szolgálatnak és a baba-mama klubnak is otthont ad, de van rendelőépület Ófaluban is, a Kossuth Lajos utcában. A Bányatelepen lévő gyógyszerértár egy nap alatt beszerzi az igényelt gyógyszereket. A területileg illetékes járóbeteg szakrendelések 51%-a, a fekvőbeteg ellátások 33%-a található a 25 km-re fekvő Egerben, de jópár kezelésre a 70 km-re lévő Miskolcra kell utazni. Fekvőbeteg kezeléseknél utóbbi azért probléma, mert ilyen esetben a hozzátartozóinak kiszolgáltatott beteg nehezebben elérhető. A kérdőívek alapján az egercsehiiek viszonylag ritkán járnak orvoshoz, bár a szűrővizsgálatokat meglepően fegyelmezetten látogatják a helyiek. Helyben leginkább gyalog és autóval, a messzebb található szakrendelésekre pedig autóval és busszal utaznak. Az egykori bányászok esetében nem kifejezetten figyelhető meg a korai halálozás, egészségi állapotuk kapcsán a rosszabb összbemérés inkább az életmód miatt alakulhat ki, bár a múltbéli foglalkozásból adódó COPD betegség beárnyékolhatja hétköznapijaikat. Az egyes korcsoportok egészségi állapota nem kiemelkedően jobb vagy rosszabb az országosnál, azonban a fiatalok körében sajnos terjed a dohányzás és alkoholfogyasztás, illetve a mozgásszegény életmód. A roma lakosság nagy része szociálisan hátrányos helyzetű, és ez az egészségi állapotukon, illetve az ahhoz való viszonyulásukon is nyomot hagy. Arányuk a folyamatosan elöregedő és csökkenő népességű településen belül növekszik. A fenti folyamatok valamennyi összetevője kihívások elé állíthatja majd a helyi egészségügyi ellátórendszer szereplőit, karöltve a feladatok bővülését nem megfelelően lekövető finanszírozással, valamint a szakma csökkenő vonzereje okán fellépő, nagyobb területi szinteken jelentkező helyettesítési problémákkal.

Forrásjegyzék

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről

4/2000. (II. 25.) EüM rendelet a háziorvosi, házi gyermekorvosi és fogorvosi tevékenységről

2006. évi CXXXII. törvény az egészségügyi ellátórendszer fejlesztéséről

2015. évi CXXIII. törvény az egészségügyi alapellátásról

Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat: Területi ellátási kötelezettség nyilvántartás. URL:

https://www.antsz.hu/felso_menu/ugyintezes/hatosagi_nyilvantartas/eu_ig_nyilvantartasok/ellatasi_teruletek

Sajtos L. - Mitev A. (2006): SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv. Alinea Kiadó, Budapest pp. 283-329

A HELYI KÖZÖSSÉG VIZSGÁLATA EGERCSEHIBEN

THE EXAMINATION OF LOCAL COMMUNITY IN EGERCSEHI VILLAGE

Gerencsér Ilona, PhD hallgató SZIE
Ilona Gerencsér Ph.D. student SZIU

Absztrakt

Számtalan hazai és nemzetközi fejlesztési dokumentum tűzi ki célul az emberek számára megfelelő életminőség biztosítását. Ezt a célt alapvetően befolyásolják a meglévő természeti adottságok, a földrajzi elhelyezkedés, az ember által kialakított gazdasági környezet és az ott élő helyi társadalom, amelyet leginkább meghatározónak tekinthetünk. Jelen tanulmány Egercsehi helyi társadalmát mint helyi közösséget, valamint a helyi társadalmi együttélés jellemzőit ismerteti. A vizsgálat fő témái a helyiek saját közösségükhöz való ragaszkodása, az egyéni felelősségvállalás megítélése, továbbá a helyiek tájékozottsága a településükön megvalósult fejlesztésekkel és közösségi élettel kapcsolatban.

Abstract

The most important aim of many national and international documents is to ensure adequate quality of life for people. This goal is fundamentally influenced by the existing natural conditions, geographical location, local economic environment, and the members of local society living there, which is the most influential factor. This study describes local society of Egercsehi village as the local community and the characteristics of local social coexistence. The main topics of this study are the attachment of local population to their community, the assessment of individual responsibility, and the locals' awareness of development projects completed in their settlement and community life.

Bevezetés

Edel (1992) a szilárd, ugyanakkor rugalmas helyi közösségekben rejlő erőt látja az átalakulások motorjainak. (Edel, 1992 idézi Wilson, 1995) A területfejlesztési politika homlokterébe szintén a térségek adottságai, valamint a belső erőforrások kerültek. (Káposzta, 2001) Különösen fontossá vált azoknak a tényezőknek a felkutatása vagy kialakítása, amelyek egy térség fejlődéséhez mint kiinduló erőforrások járulnak hozzá. (Ritter et al., 2013)

Az Európai Unió vidéki térségeinek fejlesztési modellje sem nevezhető egyszerűen már csak vidékfejlesztésnek. Ennél több, hiszen ez a modell a közösségen alapuló integrált vidékfejlesztés modellje. A modell jellemzőin belül a kutatási témám szempontjából kiemelten fontos szerepet kap a *lokalitás*, vagyis a kistérségi szint előtérbe helyezése; a *felelősség és a hatalom átruházása*, más szóval a szubszidiaritás érvényesítése; a *helyi közösségek* minél nagyobb mértékű bevonása a megtervezett folyamatba; a *helyi identitás*: a helyi szereplők aktivitásának előmozdítása, a társadalmi tőke feltárása és mobilizálása, és a helyi tudás és gyakorlat alkalmazása a programok kidolgozására és megvalósítására; a *helyi erőforrások* *szükséges ismerete*, és alapos elemzése a fejlesztésbe való bevonásának

érdekében; a helyi erőforrások értékének növelése a *hozzáadott értéken keresztül*, mely biztosítja a helyi gazdaság nagyobb biztonságát, és a fenntarthatóságát (Szörényiné, 2005).

Ezek a tényezők, belső erőforrások kapcsolódhatnak a térség társadalmi aktivitásához, helyi gazdasághoz, az infrastruktúrához, adódhatnak a környezeti adottságokból, illetve a külső anyagi és szellemi javak nyújtotta lehetőségek befogadásának képességéből. (Goda-Tóth, 2013) Nemes (2000) szerint a vidékfejlesztésnek koherens európai keretek között, de lokálisan, a helyi közösségek által irányítottan kell működnie.

Az elmúlt évtizedben számos helyi közösség felismerte településének, térségének különleges és értékes adottságait, termelési hagyományait, a helyi munkaerő sajátos képzettségét, és azt is tudatosították, hogy kulturális adottságaik segítségével előnyhöz juthatnak más régiókkal szemben. Ezért kiemelt fontosságúvá vált azoknak a tényezőknek a felkutatása, amelyek egy-egy terület önállóbb gazdasági és társadalmi fejlődéséhez, fejlesztéséhez járulnak hozzá. (Káposzta et al., 2015)

A belső erőforrásokhoz való viszony, illetve az erőforrások hasznosításának egyik alakítója az adott közösségben lévő kultúra, amely az egyéni és közösségi döntések formálójá és ennek következtében a területhasználat, a természethez való viszony, a közösségben való részvétel alakítója, a helyi stratégiák formálójá és ezek által a helyi gazdasági és társadalmi fejlődés meghatározó tényezője. (G.Fekete 2010) A térségi szereplők együttműködése, közös gondolkodása pedig erősíti a térségi identitást (Hanzel-Kassai, 2014).

Módszerek

Jelen tanulmány fő célja az Egercsehiben élő lakosság közösségi életének bemutatása, a település helyi közösségi jellemzőinek ábrázolása. A helyi közösség szerepének áttekintését követően a félig strukturált interjúk ismertetése következik, amelyek a településen található civil szervezetek, valamint a település jelenlegi és egykori vezetőivel készültek.

Az alábbi központi kérdések mentén épült fel a kutatás:

- 1.) A helyiek milyenek látják saját közösségüket?
- 2.) Hogyan élik meg a helyi közösség szerepét?
- 3.) Községnek tartják-e magukat?

A falukutató tábor részét képezte egy több témát érintő kérdőív, ezen belül néhány kérdés érintette a helyi közösség fogalmának kérdéskörét. A tanulmány ezeknek az interjúknak és kérdőíveknek eredményét ismerteti.

A helyi társadalom jellemzői régen és ma

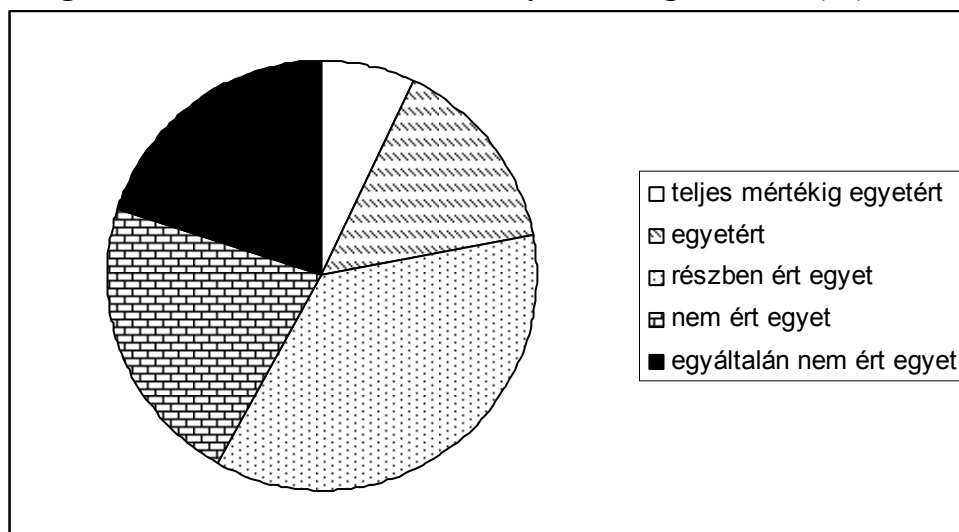
A helyi társadalom vizsgálatakor abból kell kiindulni, hogy Egercsehi két társadalmi értelemben mindenképp „önálló” településrészről áll (Bányatelep és (Ó)falu). Falu a mezőgazdasági adottságok hordozója, míg Bányatelep a kőszénbányászattal összefüggésben jött létre.

Mindkét rész zárt világ. A paraszttársadalom és a bányásztársadalom ugyanis szükségszerűen egymástól távoli életfelfogást, világszemléletet hordoz. A bányászok életét és mindennapjait meghatározó előírások sora, amelyeket be kellett tartaniuk munkájuk és életük során, nem

beazonosítható a paraszti létben. De a két rész születéstörténete is más. Mint minden nagyobb bányavállalat, így itt az Egercsehiben levő is létrehozott a saját dolgozóinak olyan lakótelepeket, kolóniákat, amelyek célja egyrészt az volt, hogy a bányában dolgozók a munkahelyükhöz minél közelebb élhessenek, másrészt az, hogy a tömegek megfelelő körülmények között éljenek. Igyekeztek az akkori falusi emberek életénél jobb körülményeket teremteni a dolgozók számára. A kolóniák nagyobb létszáma esetén nem csak a dolgozók létfenntartásáról kellett gondoskodni, azaz élelmiszerboltot, kantint, kocsmát nyitni, hanem a XIX. században már pontos és jól kidolgozott törvények által meghatározott egyéb ellátást is biztosítani kellett. Ennek része volt az egészségügyi, szociális ellátórendszer, de legalább ennyire fontos volt, hogy a telepeken lakó fiatalok nevelése is megoldott legyen. Az iskolák nem ritkán sokkal jobb körülményeket biztosítottak az ott tanulóknak, mint a községi iskolák. Természetesen az állam által előírt szabályokat nekik is be kellett tartaniuk, de az anyagi helyzet miatt, és mert a közösség jóval összetartóbb volt, az oktatás is gyakran magasabb színvonalú lehetett. Mindezekhez még hozzájárult az a tény is, hogy az akkori hatalom ezt az ágazatot részesítette nagyobb fokú támogatásban, a mezőgazdasággal szemben. E kettősség megléte rányomta bélyegét aztán a település közösségére is, akik kimondatlanul is érezték/megélték ezt az által, hogy míg Bányatelep folyamatosan fejlődött, Falura egyre inkább a stagnálás és a szolgáltatások meglétének hiánya lett a jellemző. (banyaszmult.hu)

A bányászoknak nem csak a munkavégzése, de a magánéletük bizonyos szegmense is – a helyben létesített szociális és egyéb intézmények miatt – igencsak szabályozott volt. Talán ezeknek is volt köszönhető a bányászokra jellemző összefogás. Éppen ezért fontosnak találtam megvizsgálni, vajon az itt élők – a két településrészt együtt véve – egyetlen közösségként tekintenek-e önmagukra. Hiszen az egykor meghatározott keretek között élő bányászok, illetve leszármazottaik, akik a bányabezárást követően a faluban maradtak, valaha nagyon erős közösséget alkottak. Az interjúk során arra kerestem a választ, hogy a korábbi két zárt, összetartó közösség vajon ma is jelen van-e a faluban, vagy az évek során ez a zárt rendszer megnyílt a falu felé és ma már együtt képezik ezt a jól működő közösséget.

1.ábra: Az Egercsehiben élők rendelkeznek helyi közösség- tudattal (%)

Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

A megkérdezettek közel fele (48%) részben vagy teljes mértékben úgy gondolja, hogy települése rendelkezik közösségtudattal (1. ábra). Ezt feltehetően a helyi civil szervezetek és

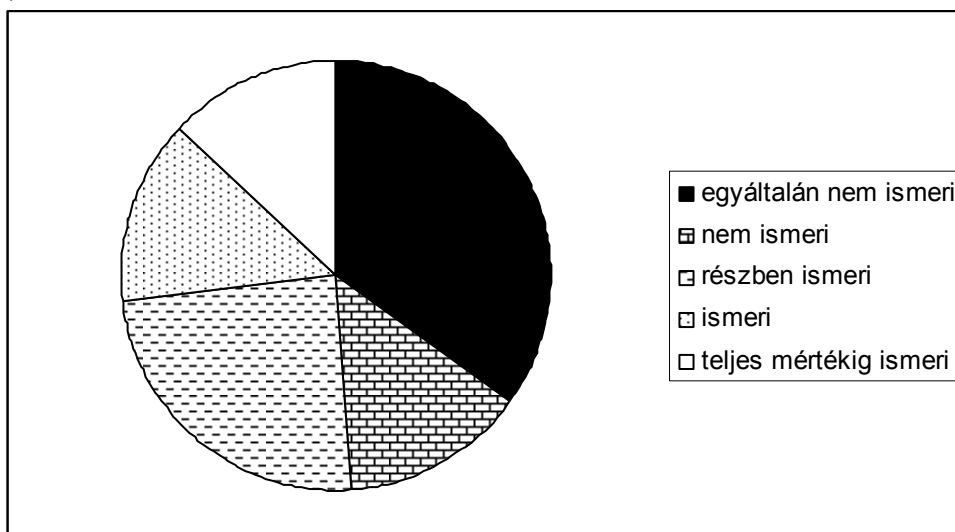
az önkormányzat közösségépítő programjai miatt gondolhatták így a válaszadók. Egy masszív közösség esetében ennek a százalékos aránynak jóval meg kellene haladnia a hetven százalékot.

A közösségtudat kialakulásához nagyban hozzájárulnak a faluban működő civil szervezetek is. Évente számos rendezvény megszervezésében és lebonyolításában vesznek részt. Ott létünk alatt igyekeztünk megtudni azt is, hogy azok a válaszadók, akik szerint a település rendelkezik helyi közösségtudattal, csak a civil szféra aktivitása miatt gondolják ezt, vagy a lakosság önálló, egyéni kezdeményezések révén is megéli a társas érintkezés közösségi formáját.

A válaszadók több mint kétharmada (71%) semmilyen közösségi életet nem él a civil egyesületeken kívül. Ezt a fiatalabb generáció az időhiánnyal, míg az idősebbek a korral magyarázták. A válaszadók csupán 29%-a mondta, hogy él még valamilyen formában aktív közösségi életet a civilek által szervezett rendezvényeken kívül is. Az esetek túlnyomó részében ezek kirándulásokat, bográcsozásokat jelentenek a barátokkal, családdal, de a falunap, közös nyaralások, strand, mozi is szerepel a válaszok között.

A helyiek egy szűk részének (20%), a közösségi tudat kialakulásához az önkormányzat által szervezett program (falunap), a civil aktivitás elégségesnek bizonyul ahhoz, hogy a helyiek közösségként tekintsenek magukra. Ez adódhat abból, hogy a dolgozó réteg, helyi munkalehetőség hiánya miatt utazásra kényszerül, ami generálja az időhiányt a közösségi élet megéléséhez. Talán ezért is érezhetik úgy a válaszadók, hogy az évente megrendezett események kellő teret biztosítanak a közösségi lét megéléséhez. Láthattuk azt is, hogy ugyancsak szűk réteg számára (26%) a szervezett programok nem elégítik ki a közösségi életre alkalmas helyszínt/teret és további igényt támasztanak az aktív emberi kapcsolatok megélésére, amit aztán önszerveződő módon valósítanak meg.

2.ábra: Az itt lakók jól ismerik a falu fejlesztési terveit, tájékozottak a falu helyzetéről, jövőjéről (%)

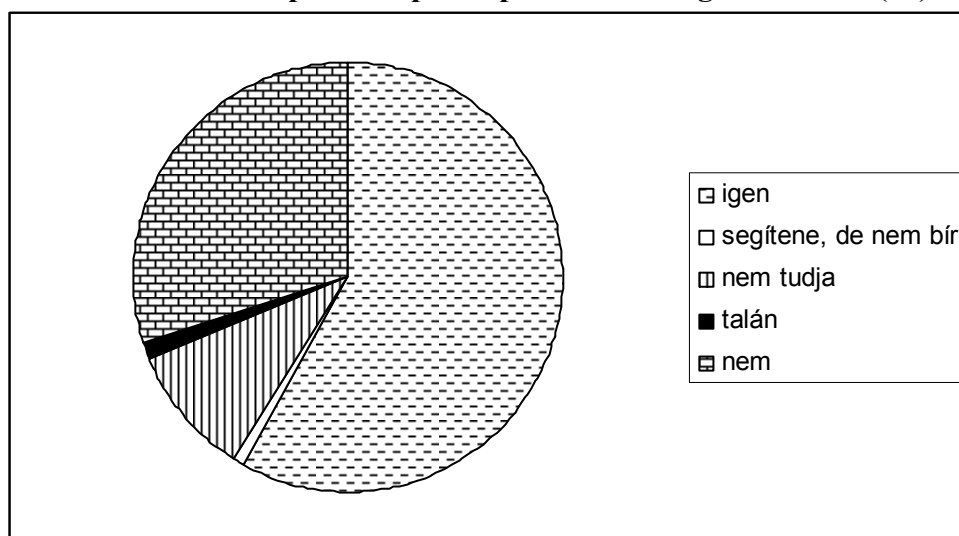
Forrás: Egercsehi kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

A települések élhetősége azonban nem csupán a közösség tagjainak aktivitásától függ, hanem attól a perspektívától is, amit a település és vezetése a helyiek számára nyújtani tud. Ezeket a

lehetőségeket, jövőben elérendő célokat, különböző településfejlesztési dokumentumok tartalmazzák. Az ezekben szereplő fejlesztési elképzelések és kivitelezésük hozzájárulhat a helyiek pozitív jövőképének kialakulásához és településen maradásukhoz. Lényeges lehet tehát ezeknek az elképzeléseknek a megismertetése a lakossággal. Éppen ezért megkérdeztük a helyieket, mennyire ismerik saját településük fejlesztési elképzeléseit. A válaszok megoszlási arányát a 2. ábra mutatja be. A válaszadók nagy része (73%) sajnos egyáltalán nem, vagy legfeljebb csak részben ismeri települése fejlesztési terveit. Ez adódhat egyrészt az érdektelenségből, másrészt abból is, hogy a település vezetése nem fordít kellő hangsúlyt a tervek megismertetésére, holott ezek a tervek esetleg integráló hatással lehetnének a településrészek számára is.

A megoldásra, beavatkozásra váró problémák közül a legtöbbször az utak javítására, a munkahelyteremtésre, valamint a közösségi ház kialakítására tettek javaslatot a válaszadók. A közösségépítés további módja lehetne a helyi problémák megoldásában való részvétel, ezért felmértük a problémák megoldásában való hajlandóság mértékét a lakosság körében. (3. ábra)

3.ábra: Vállalna-e aktív szerepet a települési problémák megoldásában? (%)

Forrás: Egercsehi kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

A válaszok alapján a megkérdezettek több mint fele (58%) határozottan közreműködne és mozgósítható lenne a problémák megoldásában, további 12% bizonytalan ugyan, de kis rábeszéléssel, vagy a céloktól függően aktivizálható lenne ez a szűk réteg is. Láthatjuk, hogy közel háromnegyede a válaszadóknak hajlandó tenni településéért, közösségéért, ami a sikeres helyi közösségek által irányított fejlesztések megvalósulásához vezethet. Ez ugyanakkor ellentmondani látszik annak, hogy általában saját magukat kényelmesnek ítélték meg a helyiek. Azaz az itt élő emberek többsége sokszor még a kész rendezvényre sem megy el egyesek szerint. És az aktivitás abban sem mutatkozott meg, évekig „Ötletláda” volt elhelyezve a hivatal épületében, de egyetlen egy ötlet, észrevétel, vélemény sem került bele. Így nagyon nehéz egy Önkormányzatnak a lakosság igényét, elképzelését vagy segítő szándékát a mindennapi munkájába, a terveibe beépíteni. Vagy egyáltalán a település jövőjét meghatározni.

A közösségi élet változása az idők során

A bánya működése alatt, ahogy azt már korábban említettem, nem csak a munkavégzés volt szabályozott, de a szabadidő eltöltése is jól kialakított volt. Tették mindezt oly' módon, hogy az egészségügyi ellátáson, a sportolási és szórakozási lehetőségeken át mindent helyben, a lehetőség szerint a bányához minél közelebb elérhetővé tették. A bányász társadalom legfőbb közösségformáló szervezete a bányász szakszervezet volt, amely elsősorban érdekvédelmet és szociális feladatokat látott el. (Interjú Szalmás Jánossal) A bányászok és családjaik éppen ezért semmiféle hátrányos megkülönböztetésben nem érezhették magukat másokkal szemben. A szolgáltatások elsősorban kedvezményezettjei a bányász családok voltak, de a falubeliek is élhettek a különféle lehetőségekkel.

A bányász közösség kulturális élete azért is volt meghatározó a településen, mert a különféle rendezvények lebonyolításának finanszírozója a bányatársaság volt. A bánya működése alatt pezsgő kulturális élet volt Egercsehiben. Az interjúból az derült ki, hogy bár szoros volt ez a bányász-közösség, de a hivatali beosztások megmaradtak a társadalmi érintkezésekkor is, tehát nem volt tegező viszonyban egymással mérnök és vájár. Ez az alá- és fölérendeltségi viszony egyébként a mai napig érezhető a bányászokkal való beszélgetések során. A bányászok talán egyik legfontosabb közösségi eseménye az évente megrendezett Bányásznapi volt, amelyek a közösségi rendezvényeknek helyszínt biztosító Népkertben kerültek megrendezésre. (Interjú Simon Sándorral és Nagy Istvánnal)

A másik közösségi színtér a művelődési ház volt, ahol számtalan alkalommal hívták meg a kor híres művészeit. Ezeket a meghívásokat is a bányatársaság finanszírozta. A rendezvények csaknem mindegyikét a bányatársaság finanszírozta, tehát semmiért nem kellett fizetni, az ellátás ingyenes volt mindenki számára. Egész éven át tartó közösségi együttlétet biztosított a bányász színjátszó kör, a bányász énekkar, valamint a bányász zenekar, amelynek jazz és szimfonikus tagozata is volt. Ezek a csoportok rendszeresen felléptek és műsort adtak a település lakosságának, sőt versenyekre jártak, illetve egyéb felkéréseknek is eleget tettek. A településen mozi üzemelt és heti rendszerességgel kínálta az éppen aktuális előadásokat. A kikapcsolódást szolgálta a fürdő is. A bányászok számára több nyaralót is vett a bányát üzemeltető társaság, ezekben a bányász családok gyermekei nyaralhattak. Az iskolások 3 hétig voltak a gyerekküldőben. Jellemzően 4-5 csoport mehetett nyaranta. A bánya adott pénzt minderre. Még németek is jöttek csereüldetésre. (Interjú Kormos József nével és Sütő Albinnéval)

Az 1950-es években a politikai érának köszönhetően Egercsehiben is csakúgy, mint máshol az országban, a KISZ itt is összefogta a település ifjúságának egy részét. A másik fontos közösség építő tevékenységet is megtaláljuk, a sportot, a településen. Rendszeresen sporteseményeket szerveztek. A településnek önálló kézilabdacsapata (az országban elsőként, megvilágított kézilabdapályája), NB III-as focicsapata, NB II-es tekecsapata volt a bányászattól kezdve. A csapatok megyei és országos versenyeken vettek részt. (Interjú Ökrös Imrével és Tóth Andrásnéval)

Míg Bányatelepen a Bányásznapi volt az év legnagyobb eseménye, addig Faluban a búcsú. A falubeliek jellemzően vallásosabbak voltak, mint a bányatelepen élők. Búcsúkor a családok meghívták rokonaikat és vendégül látták őket. Falu értéke a rokoni alapon szerveződő közösség volt, ami a bányász közösségben már csak azért sem jöhetett létre, mert a bányászokat – akik az ország számos pontjáról érkeztek, általában nem fűzte rokoni kapcsolat egymáshoz. Őket a munka, a bánya kínálta lehetőségek hozták össze. A faluban a közösségi életet az emberek a fonóban élték meg, ahol jóízű beszélgetések folytak. A közösségi élet egyéb színtereit képezte még a könyvtár és a kultúrház.

A település nem csupán a munkásosztály tagjait fogadta be, de megbecsülte és támogatta a pedagógusokat is, ezért a számuk annyira emelkedett, hogy már nem tudtak lakást adni az ide költözőknek. Egerből jártak ki tanárok Egercsehire tanítani és szerettek itt lenni, a pedagógusok kedvence volt a település. Az itt élő értelmiség az évek folyamán meghatározó szerepet töltött be a helyi közösségi életben és annak kialakításában. Az iskolán belül tánccsoport működött, ők rendszeresen versenyekre jártak. A Faluház kialakítása Kormos József iskolaigazgató és kollégáinak kezdeményezése volt. Közösségformálóként tekinthetünk a helyi nyugdíjas klubra is, mivel a települési megmozdulás szervezőiként és fellépőiként egyaránt helytálltak egy-egy bányász rendezvény alkalmával. Tevékenységükkel elsősorban a bányász közösséget építették, mivel leginkább a bányához kapcsolódó értékeket, és a népdalokban a bányához kapcsolódó énekeket őrizték. (Interjú Pozsik Joachimnéval)

A bánya bezárását követően radikális változások mentek végbe kulturális és közösségi téren is. Mivel sorra szűntek meg és zártak be az évtizedeken át működő munkahelyek, megindult az elvándorlás. Pusztulni kezdtek a szolgáltató és kulturális intézmények is. Mindezek a változások a közösségi életre is igencsak kedvezőtlenül hatottak. A korábban jól működő szervezetekből lényegében csak a Bányász Szakszervezet maradt. Újra kellett kezdeni a közösség-szerveződést. A Nyugdíjasok Egyesülete volt az első civil szerveződés, ami 1997-ben alakult. Ennek keretein belül működik sikeresen máig az Egercsehi Asszonykórus. (Interjú Tóth Andrásnéval)

Nem egyszerű egységesíteni az eltérő gyökerű közösséget. Ezen a múltban gyökerező problémán kívánt változtatni a helyi Önkormányzat az I. Falunap megrendezésével, amire 2004-ben került sor. Ennek egyértelműen a közösségformálás és a két településrészben valamiféle közös hagyomány teremtménye volt a cél az értékek összekapcsolása érdekében. Egercsehi, mint közigazgatási terület falu és telep egy egységes egész, itt a lakosok szemléletének átforgalmazása szükséges a megváltozott társadalmi és gazdasági körülményeket figyelembe véve.

Összefoglalás

Egercsehin belül a településrészekre eltérő kulturális hagyományok voltak a jellemzőek. De ezzel együtt is prosperáló, pezsgő gazdasági és közösségi élet volt jellemző. A közösségi megmozdulások jellemzőek voltak mind a sport mind pedig a kulturális élet területén is.

Mindezek a múltból származó eredmények és értékek a jelenleg Egercsehiben élőket közösségi összefogásra kell, hogy ösztönözze, hiszen mint láttuk sokan nyitottak az együttműködésre és cselekvésre. A jövőben ezt a nyitottságot a település-, és civil szervezetek vezetőinek mindenképpen szükséges lenne (ki)használnia. A közösségi életet ma elsősorban az önkormányzat szervezte programok és a civil szervezetek megmozdulásai biztosítják. A civil szervezetek tagjait jellemzően egy szűk aktív mag alkotja, mégpedig úgy, hogy egyszerre több tagsággal is rendelkeznek.

A közösségfejlesztés létkérdése a falunak. Ennek jó alapját jelenthetné, ha a jövőre vonatkozó fejlesztési tervek kapcsán párbeszéd indulna. A fejlesztési tervek ugyanis integráló hatással lehetnek az egymás múltjáról eltérően gondolkodó emberek esetében. A jelenről és a jövőről ugyanis a megkérdezettjeink alapvetően hasonlóan gondolkoznak. És a helyiek egy része mozgósítható is. Vannak akik hajlandóak lennének tenni a településért, közösségért. Lehet, hogy csupán megszólításra vár ez a tenni akaró réteg.

Felhasznált irodalom

- G. Fekete É. (2010): A kultúra funkciója a helyi stratégiákban. In Török József (szerk.) (2010): Közművelődési Nyári Egyetem 1999-2008. Válogatás a 10 év előadásaiból. Szeged: Csongrád Megyei Népművelők Egyesülete, pp. 363-372.
- Goda P. - Tóth T. (2013): Pókháló- entrópia, mint új rendszervizsgálati megközelítés a területi elemzésekben. In: Területi Statisztika, 53 (2), pp. 169-189.
- Hanzel E. - Kassai Zs. (2014): A helyi társadalom vizsgálata Zsobokon. In: Farkas T. - Kassai Zs. (szerk.) (2014): Zsoboki tanulmányok. 172 p. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, pp. 69-84.
- Káposzta J. (2001): Regionális gazdaságtan. Gödöllő.
- Káposzta J. - Ritter K. - Kassai Zs. (2015): Hungarikumok területi jelentőségének vizsgálata, különös tekintettel a pálinkára. In: Tér és Társadalom 29 (4), pp. 139-154.
- Nemes G. (2000): Az Európai Unió vidékfejlesztési politikája – az integrált vidékfejlesztés lehetőségei. In: Közgazdasági Szemle, 47, pp. 459–474.
- Ritter K. - Nagy H. - Tóth T. (2013): Hátrányos helyzetű vidéki térségek és helyi fejlesztési lehetőségeik egy Észak-magyarországi példán keresztül. In: Lukovics M. - Savanya P. (szerk.) (2013): Új hangsúlyok a területi fejlődésben. Szeged: JATE Press, pp. 224-242.
- Szörényiné K.I. (2005): A fenntartható fejlődés stratégiai elemei a rurális térségekben. In: Tér és Társadalom 19 (3-4), pp. 111-137.
- Wilson, P.A. (1995): Embracing Locality in Local Economic Development. In: Urban Studies, 32 (4-5), pp. 645-658.

Egyéb források

- Bányásmúlt: „Ilyen a bányász élete”: A bányászok élete az egyes bányavállalatok szolgálati, fegyelmi és közösségi szabályzatainak tükrében. At: <http://banyasmult.uw.hu/DGT.htm> Letöltve: 2016.12.20.
- Ninon (2015): Elhagyatott helyek – Egercsehi szénbánya. At: http://szubkult.blog.hu/2015/04/28/elhagyatott_helyek_egercsehi_szenbanya Letöltve: 2016.12.20.

Interjúalanyok

- Kormos Józsefné – helyi lakos (volt tanítónő)
- Nagy István – Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesület
- Ökrös Imre – Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesület
- Pozsik Joachimné – Egercsehi Nyugdíjasok Egyesülete
- Simon Sándor – Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesület
- Sütő Albinné – Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesület
- Szalmás János – Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezete Nyugdíjas Alszervezete Egercsehiben
- Tóth Andrásné – volt polgármester

TÁRSADALMI SZERVEZETEK EGERCSEHIBEN

SOCIAL ORGANISATIONS IN EGERCSEHI VILLAGE

Kassai Zsuzsanna, adjunktus, SZIE GTK RGVI
Zsuzsanna Kassai, assistant professor, SZIU

Absztrakt

Egy település megfelelő működéséhez elengedhetetlen az összetartó, aktív helyi közösség. Tanulmányomban az Egercsehiben működő társadalmi szervezetek céljait, tevékenységeit, nehézségeit és néhány egyéb jellemzőjét ismertetem. Emellett feltérképeztem a lakosság véleményét is ezeknek a szervezeteknek szükségességéről, továbbá azt is, hogy mennyire ismertek e szervezetek a helyiek körében. A tanulmányhoz szükséges adatok megszerzése céljából egy átfogó dokumentumelemzést követően, 2016 júniusában kérdőíves felmérést végeztem Egercsehi lakossága körében és interjúkat készítettem az itt működő társadalmi szervezetek vezetőivel, tagjaival.

Abstract

It is vital to have a cooperative, active local community to have a settlement operated appropriately. Therefore, my study gives a comprehensive overview about the goals, the main activities, the difficulties and some other important characteristics of the social organizations in Egercsehi village. In addition, the opinion of the inhabitants regarding the necessity and the reputation of these organizations has been mapped as well. To obtain the necessary data for this study, after an overall document analysis, interviews with the leaders and members of social organizations were made and a questionnaire survey among inhabitants of Egercsehi village were conducted in June 2016.

Bevezetés

A társadalmi szervezetek jelentős mértékben hozzájárulhatnak a helyi közösségi élet, a társadalmi tőke, a bizalom és az együttműködés fejlesztéshez (lásd pl. Kuti, 1996; Nárai, 2008, 2004; Putnam, 2000; Reisinger, 2012; Szakál, 2004; stb.). Továbbá a helyi társadalmi szervezetek képesek aktivizálni a helyi lakosságot és elősegítik a társadalmi integrációt (Kuti, 1996). Emellett a gazdasági (pl. hozzájárulás a GDP-hez, a foglalkoztatáshoz, redistribúciós szerep stb.) és fejlesztéspolitikai szerepük is jelentős (Reisinger, 2012).

A társadalmi szervezetek azokat a társadalmi problémákat igyekeznek kezelni, amelyeket az állam, illetve az üzleti szektor nem tud, vagy nem kíván megoldani. Különböző közfeladatokat látnak el és közszolgáltatásokat nyújtanak. A társadalmi szervezetek nélkülözhetetlenek a demokrácia megfelelő működtetéséhez (Nárai, 2004; Reisinger, 2012).

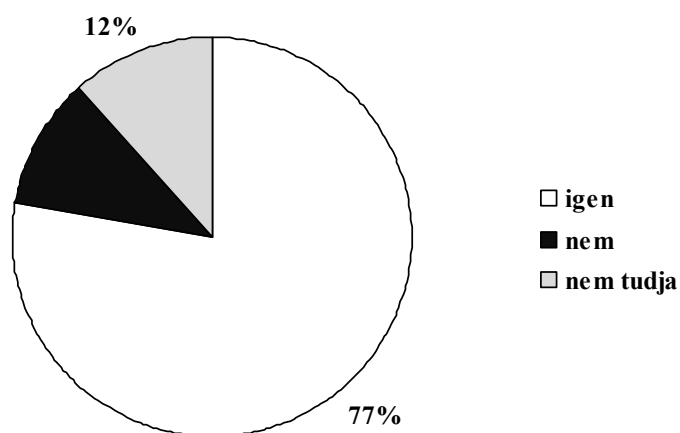
Célom az Egercsehiben működő társadalmi szervezetek legfőbb jellemzőinek, céljainak, tevékenységeinek, problémáinak a bemutatása. Először az egercsehi civil szervezetekkel kapcsolatos adatokat, szervezeti leírásokat és egyszerűsített beszámolókat tanulmányoztam a Civil Szervezetek Névjegyzékében. Ezt követően interjúkat készítettem egercsehi társadalmi

szervezeteinek vezetőivel, tagjaival. A félig strukturált interjúkban a szervezetek céljaival, kialakulásával, felépítésével, működésével, addig elért eredményeivel kapcsolatos kérdéseket tettem fel. Emellett a falukutató táborban végzett közös kérdőíves felmérésben is szerepelt néhány kérdés e szervezetek szükségességével, ismertségével és tagságával kapcsolatban. Az így kapott eredményeket fogom ismertetni a következő fejezetekben.

A helyi társadalmi szervezetek jelentősége, ismertsége

A táborban egy kérdőív segítségével felmértük, hogy a helyiek szerint vajon szükség van-e a közösségi szervezetekre. Megállapítottuk, hogy a válaszadók túlnyomó többsége (77%-a) szükségesnek tartja a társadalmi szervezetek meglétét a faluban (lásd 1. sz. ábra).

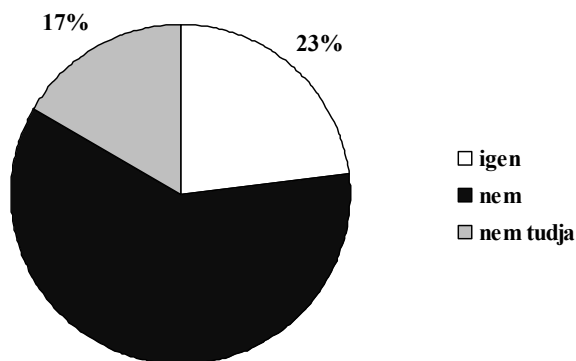
1.ábra: Szükségesek-e a közösségi szervezetek a faluban? (%)

Forrás: Az egercsehi kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

Mivel igen sokan tartják fontosnak a társadalmi szervezetek jelenlétét a faluban, kíváncsiak voltunk arra is, hogy a megkérdezettek közül hányan tagjai legalább egy helyi társadalmi szervezetnek. Relatíve kedvező eredményeket kaptunk, hiszen csaknem egynegyedük (23%-uk) tag volt valamelyik helyi szervezetben (lásd 2. sz. ábra).

2.ábra: Tagja Ön valamelyik helyi társadalmi szervezetnek? (%)

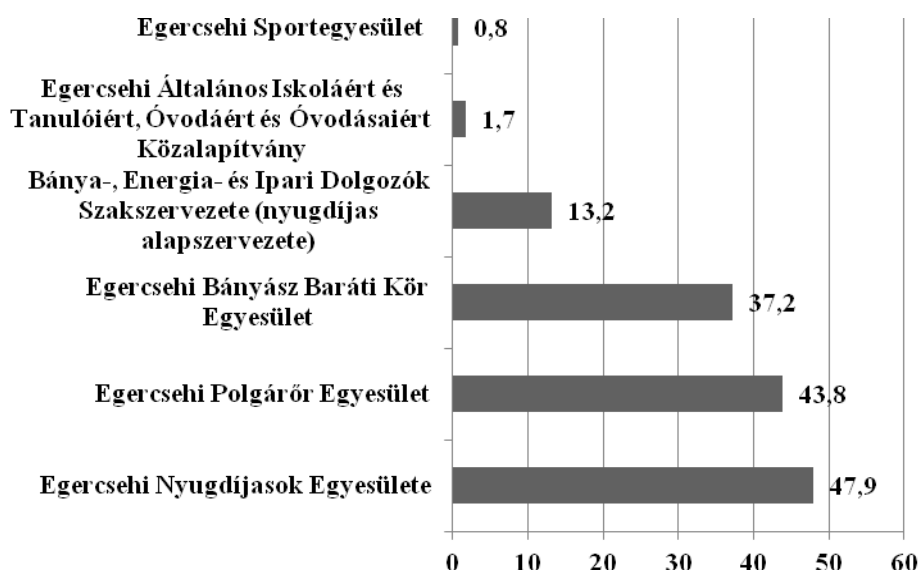
Forrás: Az egercsehi kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

Annak okait is igyekeztünk feltárni, hogy a válaszadók többsége vajon miért nem vesz részt egyetlen társadalmi szervezet munkájában sem. 44%-uk nem tudta megmondani, hogy miért nem tag ezekben. A többiek általában időhiánnyal, magánéleti elfoglaltságaival indokolta távolmaradását. Az idősebbek közül többen említették, hogy egészségügyi problémáik miatt a házuktól távolabb lévő szervezetekhez már nem tudnak eljutni. Emellett néhányan azt állították, hogy nincs arra igényük, hogy aktívan közreműködjenek valamely társadalmi szervezet tevékenységeiben, illetve nem működik az érdeklődési körének megfelelő társadalmi szervezet a településen.

A helyi civil szervezetek ismertségét is megvizsgáltuk az egercsehi lakosság körében a kérdőív segítségével. Meglepő, hogy annak ellenére, hogy válaszadók többsége szerint szükség van közösségi szervezetekre a faluban, mégis a meglévő társadalmi szervezetek kevésbé bizonyultak ismertnek a helyiek körében. A válaszadók több, mint egyharmada (36%-a) egyetlen szervezetet sem tudott felsorolni.

A 3. ábrán láthatóak a leggyakrabban megnevezett szervezetek. Megállapítottuk, hogy az Egercsehi Nyugdíjas Egyesületet ismerik a legtöbben, ám még ezt is a válaszadók kevesebb, mint fele (48%-a) említette. A második helyen az Egercsehi Polgárőr Egyesület (44%), míg a harmadikon az Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesület (37%) áll. A megkérdezettek 13%-a részéről hangzott még el a Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezete. Néhányan említették még az Egercsehi Általános Iskoláért és Tanulóiért, Óvodáért és Óvodásaiért Közalapítvány és az Egercsehi Sportegyesület nevét (3. ábra).

3. ábra: A helyi társadalmi szervezetek ismertsége a vizsgált háztartások körében (%)

Forrás: Az egercsehi kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

Az egercsehi társadalmi szervezetek bemutatása

A kutatás idején hét társadalmi szervezet volt Egercsehiben. A legrégebbi a Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezete (alapítva: 1975-ban), míg a legfiatalabb Fiatal Mezőgazdasági Vállalkozók Egyesülete, amelyet 2015-ban hoztak létre.

Az egercsehi társadalmi szervezetek közel fele valamilyen kulturális tevékenységet (pl. kórus, bányász hagyományörzés stb.) folytat. Emellett néhány szervezet a helyi gazdaság, illetve a sportélet fejlesztését, mások a polgári védelmet vagy bizonyos csoportok (pl. gazdálkodók, bányászok) érdekeinek képviselését szolgálják, továbbá az egyik szervezet oktatási, illetve oktatásfejlesztési feladatokat is ellát (1. táblázat).

1. táblázat: Az egercsehi társadalmi szervezetek fő tevékenysége

	A TÁRSADALMI SZERVEZET NEVE	A FŐ TEVÉKENYSÉGE
1	Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezete (nyugdíjas alapszervezete)	érdekképviselési és kulturális tevékenység
2	Egercsehi Általános Iskoláért és Tanulóiért, Óvodáért és Óvodásaiért Közalapítvány	oktatási és kulturális tevékenység
3	Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesület	kulturális tevékenység
4	Egercsehi Nyugdíjasok Egyesülete	kulturális tevékenység
5	Egercsehi Polgárőr Egyesület	polgári védelmi tevékenység
6	Egercsehi Sportegyesület	sporttevékenység
7	Fiatalkorú Mezőgazdasági Vállalkozók Egyesülete	gazdasági érdek-képviselési tevékenység

Forrás: Civil Szervezetek Névjegyzéke és az interjúk adatai alapján saját szerkesztés, 2016

A fenti szervezetek tagsága változó létszámú, 5 fő (Egercsehi Általános Iskoláért és Tanulóiért, Óvodáért és Óvodásaiért Közalapítvány) és 235 fő (Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezete) közötti. Az interjúk során több társadalmi szervezet vezetője is megemlítette, hogy sok átfedés van az egyes civil szervezetek tagságában, emiatt időnként előfordul, hogy nincs elegendő ember egy-egy tevékenységek megvalósításához. Emellett az is kiderült, hogy a fenti társadalmi szervezetek egy része már kevésbé aktívan működött a kutatásunk idején, mint korábban.

Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezete (BDSZ) Nyugdíjas Alapszervezete

Ahogy azt már korábban is említettem, ez a legrégebbi és legnagyobb tagságú társadalmi szervezet Egercsehben. A szakszervezet tagsága 1990-ben volt a legnagyobb, ekkor mintegy 670 főt tömörített. Időközben azonban sokan elköltöztek a környékről, illetve elhunytak az akkori tagok közül, így kutatásunk idején már csak 235 tag volt. (Interjú Szalmás Jánossal)

A bányászszakszervezet legfontosabb feladata a volt bányászok érdekképviselése. A jogi segítségnyújtás mellett szociális segínyt is nyújtanak az elhunyt bányászok családtagjainak. Igény esetén üdültetést is biztosítanak Abádszalókon és Mezőkövesden volt bányászok és családtagjaik számára, ám ezt a bányászok magas életkora miatt kevesen veszik igénybe. Emellett kiemelkedő feladatának tartja a bányász hagyományok ápolását, ami főként rendezvények (pl. május 1-jei és bányásznapi programok) és kiadványok támogatásában nyilvánul meg. A hagyományok ápolásában szorosan együttműködik az Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesülettel. (Interjú Szalmás Jánossal)

Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesület

Az egyesület 2006 októberében alakult meg és a következő évben jegyezték be a bíróságon. Kutatásunk idején 147 tagja volt a szervezetnek. A tagok nemcsak egercsehiiek, az egész országra kiterjed a működésük, akadnak közöttük például bekölcei, borsodnádasdi, budapesti, egri, hevesaranyosi, kazincbarcikai, miskolci, szarvaskői és szücsi volt bányászok is. (Interjú Simon Sándorral)

Az egyesület célja, hogy a bányászat helyi és országos emlékeit felderítse, ápolja, megőrizze, bemutassa és összetartsa a térség bányászatához még kötődő személyeket, szervezeteket. Célul tűzték ki, hogy Egercsehiben létrehozzanak egy bányászati emlékhelyet és emlékeztető műtárgyakat helyezzenek el. Ezt a cél már kutatásunk előtt megvalósították, hiszen emléktáblákat helyeztek ki a bányászorvosok emlékére és 2009-ben elkészült a bányászati emlékmű is, amely a balesetben elhunyt 62 bányász nevét és balesetének évét tartalmazza (Csiffáry, 2011), majd körülötte létrehoztak egy emlékparkot is pályázati források segítségével. 2011-ben pedig megjelentették Csiffáry Gergely Egercsehi bányáskönyv című könyvét 700 példányban, amely az egercsehi szénbányászat történetét dokumentálta. Emellett a tagoknak több kirándulást is szerveztek (pl. Rudabányára, Tatabányára, Recsk-Sirokra stb.) korábban és szorosan együttműködnek a Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezetével a bányásznapi szervezésében és lebonyolításában. (Interjúk Simon Sándorral, Nagy Istvánnal és Ökrös Imrével)

A legnagyobb problémát az utánpótlás hiánya okozza a szervezetben. Több interjúalany is megjegyezte, hogy a fiatalok nem kívánnak aktív szerepet vállalni az egyesületben. A tagok többsége viszont már idős, így nehezen mozdul ki otthonról. Emellett kevés forrás áll rendelkezésükre, ezért nem tudják már finanszírozni a kirándulásokat és a tervezett bányászattörténeti kiállítást sem tudják megvalósítani.

Egercsehi Általános Iskoláért és Tanulóiért, Óvodáért és Óvodásaiért Közalapítvány

Az alapítvány 1997-ben jött létre azzal a céllal, hogy az oktató-nevelő munka módszertani feltételeit és eszközeit fejlesszék, az iskola tehetséges tanulóit támogassák, a tanulók tanulmányi és sportversenyeken való részvételét elősegítsék, valamint szabadidős tevékenységeihez és táboroztatásukhoz hozzájáruljanak. E célok elérése érdekében az alapítvány székeket és padokat vásárolt az osztálytermekbe, különböző tanulmányi versenyeken állta a nevezési díjakat, a kitűnő tanulók fonyódligeti üdültetését támogatták, finanszírozták a nyári napköziben a kézműves foglalkozásokhoz az alapanyagok beszerzését, játékok vásárlását (pl. gólyaláb, íjászkodás) és tanulmányi kirándulásokat is, például Bekölcére, Szilvásváradra és Sirokra. A szülői munkaközösséggel karöltve jótékonysági bálakat is szerveztek korábban. Az alapítvány nem csak az iskola, hanem az óvoda gyermekeit is támogatja, így például ugrálóvárat béreltek a gyereknapi rendezvényre (Interjú Argyellánné Józsa Györgyivel).

A civil szervezet néhány éve nem működik aktívan, mivel a korábbi kuratórium tagjai lemondtak és bizonyos adóval kapcsolatos, adminisztrációs, illetve anyagi problémák nehezítették a működésüket. Az említett nehézségek ellenére, az új kuratórium tagjai bizakodóak a jövőt illetően, egy játszótér létrehozását tervezték ottjártunkkor.

Egercsehi Nyugdíjasok Egyesülete

1997-ben hozták létre az egyesületet 120 alapító taggal. Kutatásunk idején azonban már csak 28 Egercsehiben élő vagy Egercsehihez kötődő tagja volt a szervezetnek. Az egyesület legfőbb célja a nyugdíjasok érdekeinek védelme, a bányász hagyományok ápolása, őrzése és az értékek átadása a fiatalabb generációknak. Az egyesület keretein belül működik egy hattagú asszonykórus is, akik hetente a szakszervezet épületében próbálnak. A többi tag viszont évente csak néhány (kb. 4-6) alkalommal találkozik a tavasztól ősziig tartó időszakban. Télen azért nem találkoznak, mert nincs hol összegyűlniük, mivel a művelődési házban nincs fűtés. A nyári időszakban viszont a kerti munkák és iskolaszünetben az unokákról való gondoskodás miatt szintén nem tudnak rendszeresen összejönni. (Interjú Pozsik Joachimnéval)

A helyi rendezvényeken (pl. bányásznapi, falunapi, karácsonyvárosi, idősök világnapja stb.) szoktak fellépni, illetve segíteni az előkészületekben (pl. süteményt sütni). Emellett időnként kirándulásokat szerveznek a tagoknak, jártak többek között Bogácson, Bükkszéken és Mezőkövesden. Emellett színházba is járnak, és népzenei találkozók szerveznek nyaranta.

A többi helyi civil szervezethez hasonlóan, számukra is az utánpótlás hiánya és az anyagi problémák okozzák a legnagyobb problémát. A kutatásunkat megelőző évben már a népzenei találkozót sem sikerült megrendezni finanszírozási nehézségek miatt. (Interjú Pozsik Joachimnéval)

Egercsehi Polgárőr Egyesület

Az egyesület 2007-ben jött létre, de csak a következő évben lett bejegyezve a bíróságon. 26 fő alapította, ám kutatásunk idején már 41 tagja volt. A szervezet célja a közrend és a közlekedésbiztonság, a bűncselekmények és a balesetek megelőzése, a gyermek- és ifjúságvédelem, valamint a környezetvédelem. Ennek elérése érdekében az önkormányzattal és a rendőrséggel is szorosan együttműködnek. (Interjú Gál Istvánnal és Gál Zoltánnéval)

Autóval, kerékpáron folyamatosan járják a települést, sőt még lovas polgárőr is van közöttük. Kutatásunk idején hét középiskolás is dolgozott az egyesületben közösségi munka keretében. Korábban sok autófeltörés volt és trükkös tolvajok tevékenykedtek a térségben, akik például önkormányzati alkalmazottaknak vagy ÉMÁSZ dolgozóknak adták ki magukat és pénzt csaltak ki a nyugdíjasoktól. Ottjártunkkor viszont már inkább a fiatalok körében egyre gyakoribb vandálkodás és kábítószer-fogyasztás okozott problémát, illetve az, hogy 110 üres ház volt Egercsehiben, amelyek közül többbe illegális lakásfoglaló költözött be. (Interjú Gál Istvánnal és Gál Zoltánnéval)

A falukutató táborunk ideje alatt az elnök és a gazdasági felelős épp lemondani készült tisztségéről. A szervezet jövője kétséges volt egyrészt a humánerőforrás miatt, másrészt az anyagi források hiánya miatt.

Egercsehi Sportegyesület

Kutatásunk idején már nem működött aktívan a sportegyesület. Forráshiány és a futballcsapat játékosainak átigazolása miatt megszűnt az egyesület. (Interjú Tóth Andrásnéval)

Fiatal Mezőgazdasági Vállalkozók Egyesülete

Az egyesületet 2015-ben hozták létre és a kutatásunkat megelőzően mindössze néhány hónappal jegyezték be. Célja szakmai, gazdasági érdekképviselő (vállalkozói érdekképviselő és szakmai érdekképviselő), a Heves megyei fiatal mezőgazdasági vállalkozók támogatása. (Civil Szervezetek Névjegyzéke, 2016)

Összegzés

A kérdőíves felmérésünk és az interjúim alapján úgy tűnik, hogy alacsony fokú a civil aktivitás a településen. Egy 1-5-ig terjedő skálán 2,6-os átlagértéket kaptunk a helyi civil aktivitás értékelésekor, amely igen kedvezőtlen helyzetre utal. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a település méretéhez képest meglehetősen alacsony az aktívan működő társadalmi szervezetek száma. Emellett az interjúalanyaim közül többen is azt állították, hogy a lakosság jelentős hányada mára közömbössé, passzívvá vált, szerintük a helyi közösség nem elég önszerveződő. Korábban – amikor a bánya még működött – pezsgő kulturális és sportélet volt a településen. A bányászok az ország különböző részéről jöttek ide, nem rendelkeztek tehát erős helyi kötődéssel, helyi identitással, mégis a közös munka, a sport összetartotta és közösséggé kovácsolta őket. Többek között kardvívó, ökölvívó, futball és kézilabda szakosztály, valamint tekecsapat működött a településen. Emellett a kultúra ápolására is lényegesen nagyobb hangsúlyt fektettek akkoriban, például színjátszó és néptáncsoport, énekkar és bányász fúvószenekar is működött itt. A bányabezárást, majd a nagyobb vállalatok (pl. Polimer Rt., Benetton varroda stb.) megszűnését követően azonban az üzemi sport és kulturális lehetőségek is megszűntek. Sokan elköltöztek, az Egercsehiben maradt munkaképes lakosok pedig eljártak más településekre dolgozni és az utazás miatt már nem maradt idejük a kultúra ápolására és sportolásra, így széthullott a helyi közösség.

Ma már csak egy szűk körű aktív mag található a településen, akik többsége a Bányatelep részen él, de ma már közöttük is egyre nagyobb a széthúzás. Ők teszik ki nagyrészt a helyi társadalmi szervezetek aktív tagságát is. Emiatt a civil szervezetek tagságában sok átfedés van, ezért időnként nincs elég ember a különböző tevékenységek megvalósításához.

A kutatási eredmények azt mutatják, hogy az egercsehi lakosok többsége (78%-a) szerint ugyan szükség van a közösségi szervezetre, ám többségük még csak nem is ismeri a településen működő társadalmi szervezeteket. A legismertebb szervezet az Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesület, ám még ezt is a megkérdezettek kevesebb, mint fele említette a felmérésünkben. Véleményem szerint a jövőben érdemes volna nagyobb hangsúlyt fektetni arra, hogy a helyi társadalmi szervezetek kellőképpen éljenek a köztudatban. Ezzel feltehetően növelni lehetne a helyi civil aktivitást és hozzájárulhatna az utánpótlási probléma megoldásához is.

Megállapítottam, hogy az egercsehi társadalmi szervezetek meglehetősen heterogén összetételűek, mivel nagy különbségeket tapasztaltam a taglétszámuk (5-235 fő), a tevékenységi szerkezetük, valamint az aktivitásuk szerint. Kiderült, hogy a szervezetek többsége érdekképviselővel kapcsolatos feladatokat lát el és/vagy kulturális tevékenységet folytat. Volt olyan szervezet (Egercsehi Nyugdíjasok Egyesülete), amely kutatásunk folyamán már csak időszakosan (tavasztól ősziig) működött aktívan, és akadtak olyanok is, amelyek már évek óta nem voltak tevékenyek (Egercsehi Általános Iskoláért és Tanulóért, Óvodáért és Óvodásaiért Közalapítvány és Egercsehi Sportegyesület). Közös vonás bennük, hogy

többségük anyagi nehézségekkel és utánpótlási problémákkal küszködött a felmérésünk időpontjában.

Habár a tanulmányban is említettem néhány pozitív példát a társadalmi szervezetek közötti összefogásokra, mégis viszonylag ritka közöttük a tartós együttműködés. Véleményem szerint a jövőben érdemes volna még jobban kiaknázni az ebben rejlő lehetőségeket.

Irodalomjegyzék

- Csiffáry G.* (2011): Egercsehi bányáskönyv. Az egercsehi szénbányászat történetének dokumentumai. Eger.
- Kuti É.* (1996): A nonprofit szervezetek szerepe a kilencvenes évek magyar társadalmában és gazdaságában. In: Közgazdasági Szemle, 1996/1, pp. 18-30.
- Nárai M.* (2008): A nonprofit szervezetek helye és szerepe a helyi társadalmak életében – A nyugat-dunántúli nonprofit szektor helyzetfeltárása. Doktori disszertáció, ELTE Szociológiai Doktori Iskola, Budapest.
- Nárai M.* (2004): A civil szervezetek szerepe és jelentősége az egyének, közösségek, illetve a társadalom számára. In: Education, 2004/4, pp. 616-634.
- Putnam R.* (2000): Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community. Simon & Schuster, New York.
- Reisinger A.* (2012): Civil/nonprofit szervezetek a kohéziós politikában – elméleti alapok. In: Tér és társadalom, 26 (1), pp. 41-65.
- Szakál Gy.* (2004): A társadalmi tőke hatása az oktatásra, egészségre és a civil szférára. In: *Szakál Gy. - Gergely A. (szerk.)* (2004): Társadalmi tőke, karrieresélyek, viselkedésminták. MTA Politikai Tudományok Intézete, Etnoregionális Kutatóközpont, pp. 6-20.

Egyéb források

Civil Szervezetek Névjegyzéke (<http://birosag.hu/allampolgaroknak/civil-szervezetek/civil-szervezetek-nevjegyzeke-kereses>). Letöltve: 2016.06.21.

Interjúalanyok

Argyellánné Józsa Györgyi, Egercsehi Általános Iskoláért és Tanulóiért, Óvodáért és Óvodásaiért Közalapítvány
Gál István, Egercsehi Polgárőr Egyesület
Gál Zoltánné, Egercsehi Polgárőr Egyesület
Nagy István, Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesület
Ökrös Imre, Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesület
Pozsik Joachimné, Egercsehi Nyugdíjasok Egyesülete
Simon Sándor, Egercsehi Bányász Baráti Kör Egyesület
Szalmás János, Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezete (nyugdíjas alapszervezete)
Tóth Andrásné, volt polgármester, Egercsehi Sportegyesület

EGERCSEHI MENTÁLIS TÉRKÉPE

THE MENTAL MAP OF EGERCSEHI

Molnár Melinda egyetemi docens, SZIE GTK, Bogárdi Tünde Ph.D. hallgató

Melinda Molnár associate professor SZIU, Tünde Bogárdi Ph.D. student, SZIU

Absztrakt

AZ Egercsehiben végzett mentális térképezésre épült tanulmány célja, hogy a megkérdezett válaszadóink válaszaikra építve feltárjuk a közösség kollektív tudatában kialakult képet arról a világról, amiben élnek. Ez segít rávilágítani a falut feszítő társadalmi problémákra, valamint a falu belső terének érték-különbségeire, és arra, hogy a települési térben hol helyezkedik el az emberek megítélése alapján Egercsehi.

Abstract

The purpose of this study based on the mental mapping performed at Hollókő is to explore the image present in the collective consciousness of the community regarding the world the inhabitants live in, relying on the answers given by interviewed residents. Mental mapping helps to highlight the social problems of the village, the difference in values within the village, and the position occupied by Egercsehi within the urban space according to the people's opinion.

A mentális térképezés

Bár a minket körülvevő objektív térszerkezet sokat elárul a térről, melyben élünk, mégis igazán rétegzett képet arról, hogy milyen a tér értéke, milyen annak megítélése az emberek szemében akkor nyerhetünk, ha megismerjük az emberek környezetükről megalkotott véleményét (Kiss J. – Bajmócy P.1996). A külvilágnak ezt a fajta tudati leképeződését a szakirodalom kognitív térképezésnek hívja, melynek első hazai összefoglalása, szélesebb körrel való megismertetése Cséfalvay Zoltán nevéhez (1990) fűződik. A megkérdezettek véleményéből előállított térképet nevezzük mentális térképnek, vagy „mental map-” nek, ami nem egyszerűen a vizsgált személy(ek) látásmódját, véleményét mutatja meg, hanem egy-egy társadalmi csoportnak a saját környezetéről alkotott tudati képét is felfedi.

Mit gondolnak Egercsehiről az itt élők?

A mentális vizsgálatunk első eleme, egyben a kérdőívünk első kérdéseként szerepelt. Vizsgáltuk, hogy mi az első, ami eszükbe jut az itt élőknek a faluval kapcsolatban. Az ilyenkor szokásos asszociációkon kívül (otthon, szülőföld stb.), néhány speciális, alapvetően Egercsehi múltjára vonatkozó fogalom is előkerült. A legfontosabb asszociatív elem az 1990-ben bezárt mélyművelésű szénbánya volt, és az idilli múlt, amikor még „élt a falu”. Az asszociációk között megjelenő negatív üzenetű fogalmak, mint például „szegénység”, „elhanyagoltság”, jól jelzi, hogy a falu ma nem a virágkorát éli. (1. ábra)

[illegible]

Egercsehi, mint összetett település

A megkérdezettjeink 17%-a úgy ítélte meg, hogy nincs különbség a két településrész közt. Egy másik 17% nem nyilatkozott, és a többi (66%) indokkal együtt megfogalmazta, hogy a két településrész közt lényeges különbségek vannak. Az 1. táblázat tanúsága szerint Ófalu legfőbb értéke a válaszadók szerint a hagyományos falujelleg. Az itt élők többnyire több generáció óta egercsehibeliek, és a hagyományos paraszti kultúrát követték a megélhetésben és az élet minden más terén is. Bányatelep pozitív vonását pedig a megkérdezettek leginkább a kiépítettségében, a szolgáltatásokkal való felszereltségében látták.

10.21408/SZIE.ACTAREG.2016

Utána viszont megszűnt a kohéziós erő, fölerősödött a gyökértelen társadalom belső konfliktusa.

1.táblázat: Ófalu és Bányatelep pozitív megkülönböztető jegyei (ahogyan a megkérdezettek megfogalmazták)

Ófalu	Bányatelep
Nyugodtabb, csendesebb	Sok minden van, biztosított a szolgáltatás. Több üzlet is van, nemcsak bolt, hanem pl. kocsmá, fodrász, dohánybolt, gyógyszertár is. De itt van a polgármesteri hivatal, óvoda, iskola, orvosi rendelő is. A temetőt kivéve minden itt van. Központi hely. Itt van minden, ami a napi élethez kell
Nagyobb földterület, nagyobb porta van a házakhoz, ezért Falu önellátóbb	Ez a bányarész. Itt a bányászok, iparral foglalkozók laktak.
Tősgyökeres egercsehibeliek lakják (régén legalábbis)	Rendezettebb. Sok szép ház van. Jobban néznek ki az épületek, mint a Faluban
Kisebb ez a falurész, de összetartóbbak az emberek, kiállnak egymásért, családiasabb	Most már az út is jó. Az elérhetősége jobb.
Mezőgazdasággal foglalkoztak, foglalkoznak az itt élők, tehát művelik a kertjeiket	Ez fejlődőbb, mint a Falu
Stabilabb értékrendben élnek az itt élők	Jobb, élhetőbb
Itt jobban vannak hagyományok: tartja a falusi jellegzetességeket	A munkahelyek, rendezvények is itt vannak inkább
Valamikor szép volt	Mindig előnyben részesítették
A házak szebbek, tisztábbak	jó szomszédok jellemzők, rendesebbek az emberek.
Közel esik ide a temető	A falu közössége itt működik inkább
Az itteni cigányokkal jobban lehet kommunikálni	Több ember lakja.
Mindenhogyan jobb	Kevesebb a cigány
	Vannak fiatalok is itt. Kb. fele-fele a fiatalok, idősök aránya

Forrás: az Egercsehiben folyt kérdőíves felmérés (2016) alapján készítette Molnár M.

Itt fontos azonban megjegyezni, hogy Bányatelepet a megkérdezettek jelentős része *nem egységes településrészként* értékelte, mivel a három telepi rész között (Alsótelep, Felsőtelep és Újtelep), de különösen Újtelep és a többi telepi rész között szemmel is láthatóan jelentős a különbség. Ez abból adódik, hogy a bányatelepi rész nem egyszerre épült ki. Alsó- és Felsőtelep a XX. század első harmadában készült bányászlakásokat foglalja magában. Az itt levő házak, házsorok az abban az időben elégségesnek gondolt igényekhez munkásotthonoknak készültek. Ezek a zsúfoltan egymás mellett levő fürdőszoba nélküli szoba-konyhás lakásokból szerveződő blokkok képezik a terület beépítési logikáját. Ma már nemcsak azért meglepő a látvány, mert ezek felett eljárt az idő. Azért is, mert amióta a bánya megszűnt, vele együtt sok helyen a rendszeres karbantartás is elmarad. A tulajdonosok sok esetben jövedelem híján nem tudják a házaik állagát megóvni. A megkérdezettek egy része Alsótelepről és Felsőtelepről éppen ezért nem téve különbséget a két településrész megítélésében, ezeket a rossz körülményeket sorolták fel a településrész jellemzői sorában.

Úgy vélekedtek a megkérdezettek, hogy a tér túlszűfolt, az emberek pedig „begubóztak”, elszigeteltek.

Különösen Alsótelepen gyors a pusztulás. „Lezüllött”- ahogy itt sokan mondják. De hozzá kell tenni azt is, hogy ezek zömmel már nem bányászotthonok. Az ingatlanok olcsósága miatt olyan máshonnan jött betelepültek lakják, akik nemhogy nem bányászok, többségüknek tartósan rendszeres jövedelme sincs. Ebben a falurészben van tehát a legtöbb dolga a szociális családsegítő szolgáltatnak is.

2. táblázat: Ófalu és Bányatelep negatív megkülönböztető jegyei (ahogyan a megkérdezettek megfogalmazták)

Ófalu	Bányatelep
Inkább mellékrésznek nevezhető, nincs ott semmi	Ezt tekintik "hivatalosan" Egercsehi falunak.
Minden második ház üres, nincsenek ellátó intézmények	Se nem falu, se nem város.
Kietlen	Szükségből született, a bánya nyitása miatt.
Kiöregszenek az őslakosok, mert elmennek a faluból	Nem tipikus falu jellegű rész
El volt nyomva (a pártállami időkben) Egercsehinek ez a része a település "mostoha gyereke"	Nagyobb élet van, de lassan lerombolódik
Nincsenek jó helyzetben az itt élők: nem jó a bolt (kicsi választék, délig van nyitva), az orvosi, gyógyszerügyi ellátás se jó, át kell járni Bányatelepre	Zajos
Itt semmi nincs felújítva	Kisebb lakások vannak itt. Sok az üres ház.
Nagyon rossz az út	Veszélyesebb, mint a Falu
Mindenért nagy távolságot kell megtenni	Mindenféle embert összegyűjtött a telep. Jöttek ide mindenhonnan. Sokszínű a lakosság, sokféle szokással. De nincs empátia.
Lemaradott	Klikkesedés volt attól függően, hogy honnan jöttek. A föld alatt nem volt probléma, ott egyetértés volt
Régiek a házak, le vannak robbanva, sokat lebontottak	mióta nincs a bánya elszigeteltebbek, magányosabbak az emberek
Nincs élet	Sok az idegen
Eredetileg is zártabb közössége van. Egymást se szeretik	Elcigányosodott
Nehezen fogadják el a telepieket, az idegeneket	Mesterséges, nincs igazi közösség.
Ma már tele van idegenekkel	Túlszűfolt lakosság
El van cigányosodva	Innen-onnan jöttek emberek. A Bányatelep értelmisége elment, csak az „aljanép” maradt. Az iskola körül lakott az értelmiség, az jó hely, szép
Itt még nagyobb a szegénység, mint Bányatelepen	Nagyobb a széthúzás, kolóniák, nincsenek kertek
	Felvágósabbak az itteni emberek. Bányatelep különbnak érzi magát a Falutól
	Elöregszik

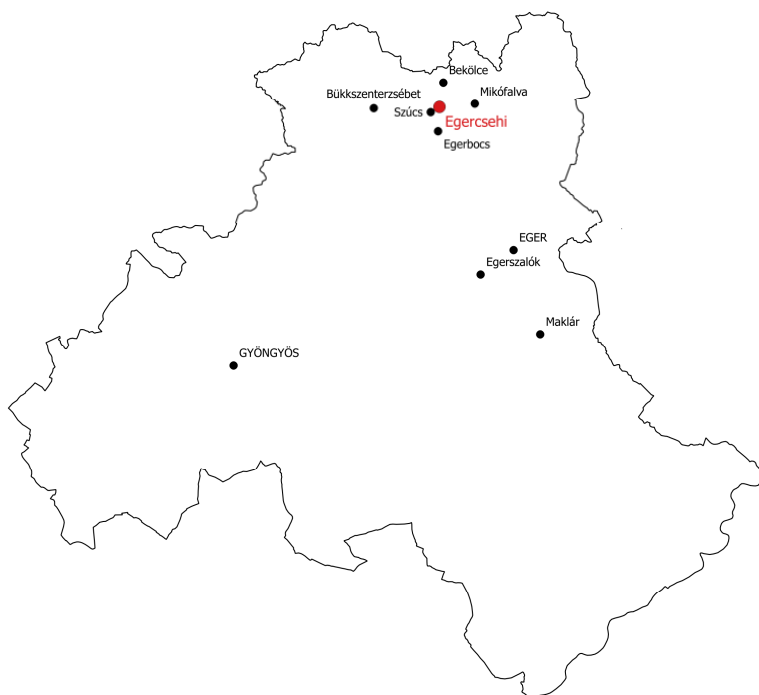
Forrás: az Egercsehiben folyt kérdőíves felmérés (2016) alapján készítette Molnár M.

Ezzel szemben Újtelepen aránylag jó lakáskörülményeket lehet találni. Az újtelepi otthonok stabil egzisztenciáról vallanak. A megkérdezettek körében ez úgy fogalmazódott meg, hogy az itt élők nyitottabbak, segítőkészek és általában is jobb módúak.

Migrációs szándék vizsgálat: menni vagy maradni?

Az Egercsehiben folytatott mentális térképezésben egy másik fontos vizsgálandó kérdése volt, hogy vajon az itt élők mennyire kötődnek a falujukhoz. Mivel tapasztalataink alapján a kötődés általában összefügg a tősgyökerességgel, így első lépésben megvizsgáltuk, hogy a megkérdezettjeink hol születtek, honnan kerültek a faluba, és azt is megkérdeztük, hogy ha nem itt születtek, akkor hogyan kerültek ide. A falu bányaiipari múltjával összefüggésben hipotézisünk az volt, hogy vélhetően a falu nagyon heterogén összetételű, a hagyományos értelemben vett tősgyökeresség itt nem lesz értelmezhető. Hipotézisünk egyértelműen beigazolódott. A megkérdezettek kevesebb mint ötöde (18%) mondta azt, hogy Egercsehiben született, azaz itt nevelkedett fel, a gyökerei itt vannak. A megkérdezetteknek csaknem fele (41%) Egerből került ide. Heves megyéből máshonnan is érkeztek a faluba: Mikófalváról, Egerszalókról, Szúcsról, BükkSZenterzsébetről, Egerbocsról, Bekölceről, Gyöngyösről és Maklárról. (1. térkép)

1. térkép Az Egercsehiben élők származási helye Heves megyében

Készült: A kérdőíves felmérés alapján készült QGIS program segítségével 2016.

A szomszédos Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből Miskolcra, Ózdra, Bogácsra és Putnokra is vannak betelepültek. A szintén szomszédos Nógrád megyéből is van jövevény, aki Nagybátonyból került ide. Budapestről érkezettek is vannak, valamint Pest megyéből még egy településről: Vácra. Az alföldi nagytájról is vonzott a falu betelepülőket. Szabolcs- Szatmár-

Bereg megyéből Nyíregyházáról, Nyírtelekről, Fehérgyarmatról, Porcsalmáról származtak el páran. Hajdú-Biharból Debrecenből, Fülöpről, Hajdúböszörményből, és Polgárról érkeztek. Jász-Nagykun- Szolnok megyéből Karcagról, Kunhegyesről és Jászárokszállásról találtunk elszármazottakat. A Békés megyei Ecsegfalváról és Kondorosról egy-egy megkérdezettünk származott, mint ahogyan a dunántúli Gyarmatról (Győr-Moson-Sopron megye), Kaposvárról (Somogy megye), Dorogról (Komárom-Esztergom megye), Pécsről és Némethályból (Baranya megye) is. Két nem Magyarországról származó megkérdezettünk is volt, az egyik nagyváradi születésű, a másik Chemnitzből való (Németország).

A megkérdezettek válaszait vizsgálva az idekerülésnek alapvetően három tipikus forgatókönyve körvonalazódik. Az idősebb generáció esetében a korábban itt működő mélyművelésű szénbánya, és általában a jó megélhetés vonzotta az embereket ide elsősorban. Ugyancsak tipikus, hogy idenősültek, vagy ide mentek férjhez az emberek. Új típusú jelenségnek mondható viszont, azaz a fiatalabb generáció válaszaiban fordul elő elsősorban, hogy kényszerűségből érkeztek ide, főleg az olcsóbb élet, olcsó ingatlanok okán valamilyen családi, anyagi válságból menekülve.

Azzal a kérdésünkkel, hogy ha tehetné, elköltözne-e innen, arra szeretnénk volna rávilágítani, hogy vajon mennyire látják a falut jó perspektívának az itt élők. Hipotézisünk az volt, hogy mert a bánya bezárása óta a falunak jelentősen romlott az utóbbi évtizedekben a megélhetési kínálata, és mert az itt élők zöme nem tősgyökeres, azaz gyökerekkel nem rendelkezik, így minden bizonnyal a felmérésünkben nagyobb migrációs hajlandóság lesz tapasztalható. Ezzel szemben a megkérdezettek nagyobbik fele (53%) annak ellenére sem költözne el innen, hogy többnyire nem kötődik a faluhoz (nem ide valósi), és a bánya bezárása óta romlott a falu megélhetési helyzete. Ez valószínűleg összefügg azzal, hogy a településről Eger, mint munka- és szolgáltatáskínálati gócpont nem esik messze.

Azok, akik viszont ha tehetnék, mennének, főleg a megélhetés, a jobb életkilátások miatt mennének. A legtöbben városba, főként Egerbe, vagy rokonokhoz mennének, de nagyon sokan jelezték, hogy még inkább külföldre, mert csak ott lenne jobb. Ugyancsak szembetűnő tapasztalat volt, hogy az elmenni szándékozóknak alig harmada tudott csak *konkrétan* is megnevezni célhelyet. Ebből az gyanítható, hogy nem reális célokról van szó, inkább csak vágyakról, de az sem kizárt, hogy nem ismerik az Egercsehin kívüli tényleges alternatívákat. Huszonnégyen jelölték meg Egert, Budapestet hárman, Győrt ketten. Egy-egy helyen került elő Szarvaskő, Tiszafüred, Vámosgyörk, Bélapátfalva, Szilvásvár, Debrecen, Kál és Füzesabony neve.

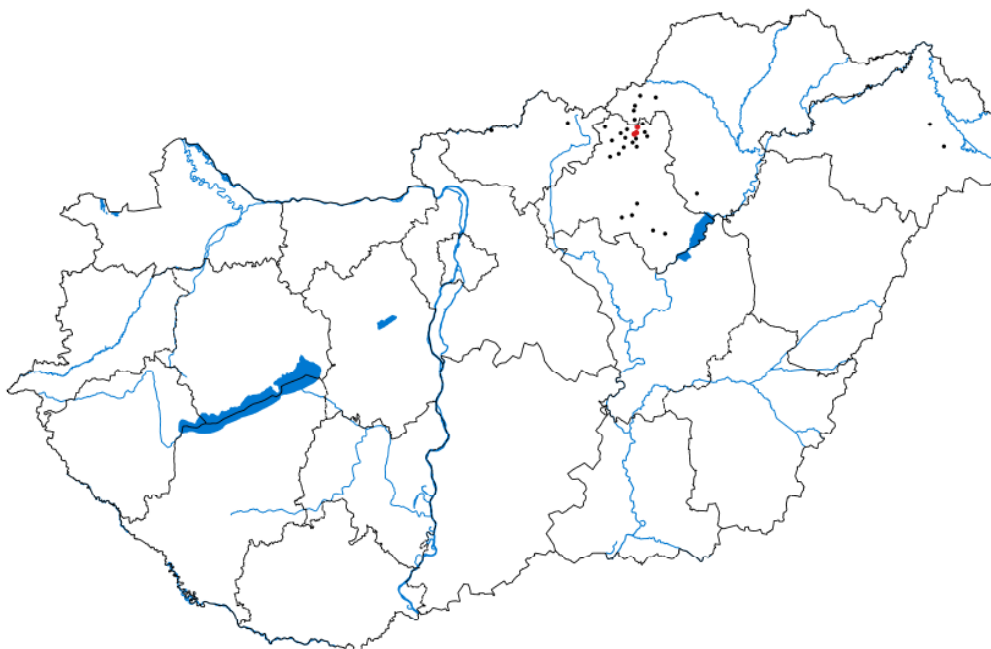
Térkép a fejekben: kedvező és kedvezőtlen helyzetű települések

Azzal, hogy a megkérdezettjeinknek listát kellett készíteni a szerintük kedvezőtlen (rossz) és kedvező (jó) adottságú településekről, kettős célunk volt. Egyrészt tudni szeretnénk volna, hogy vajon saját településüket hová sorolják a válaszadóink. A másik célunk az volt, hogy megtudjuk mennyire tág térben gondolkodnak, azaz mentális terük nagyságára is kíváncsiak voltunk. A lista készítésében ugyanis térben nem korlátoztuk a válaszadóinkat, azaz külföldi és hazai települést egyaránt megnevezhettek. Csupán a megnevezendő települések számát korlátoztuk (maximum 3-at lehetett jelölni).

A válaszadóink összesen 216 említést tettek 35, általuk kedvezőtlen helyzetűnek tartott településre. Itt fontos azonban megjegyezni, hogy válaszadóinknak 15%-a nem tudott, vagy nem akart megnevezni egyetlen települést sem. Ez adódhatott abból, hogy a megkérdezettek

mentális tere meglehetősen szűk volt, de azzal is összefügghet, hogy nem volt bizalom a vélemény kinyilvánításakor. Akármelyik eset is állt fenn, a végeredmény beszédes az itt élők fejében zajló folyamatokkal kapcsolatban. Ami a megnevezett településeket illeti, 57 előfordulással a közeli Szúcs lett a legtöbbször megjelölt nevű település (Bagoly-lyuk, Bányatelep) a kedvezőtlenek sorában. Ezt Egercsehi követi 36 jelöléssel. Bekölce a harmadik a jelölések alapján (28-an jelölték). 21-szer került elő hátrányos helyzetűként Tarnalelesz, 11-szer Ózd, 7-szer Borsodnádásd, 6-szor Egerbocs. Heves megyében 1-nél több jelölést kapott még: Pétervására, Mikófalva, BükkSZenterzsébet, Szentdomonkos, Mónosbél, Balaton, valamint Istenmezeje. Szintén 1-nél több jelölést kapott Borsod-Abaúj- Zemplén megyében Arló. Heves megyében egy-egy említése volt: Gyöngyöspatának, BükkSZéknek, Bátorinak, Hevesaranyosnak, Tarnabodnak, Tarnasadánynak, Mátradereszkének, Szajlának, Kálnak, Fedémesnek, Kömlőnek és Átánynak. Ugyancsak egy-egy említése volt Borsod-Abaúj- Zemplén megyében: Borsodbótának, Járdánházának, Szentistvánnak és Miskolcnak. 2 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei település neve is előkerült: Mátészalka és Pusztadobosé. (2. térkép)

2. térkép Kedvezőtlen helyzetű települések a megkérdezettjeink véleményében

Készült: A kérdőíves felmérés alapján készült QGIS program segítségével 2016.

Kedvezőnek ítélt településre a válaszadók összesen 208 említést tettek 52 települést nevezve meg. Tapasztalatunk szerint az, hogy ki mit tart jó helyzetűnek, az sokkal változatosabb településlistát eredményezett, mint ahogyan a kedvezőtlen adottságú települések esetében tapasztaltuk. A megkérdezettek 18%-a azonban itt sem adott választ. A legpozitívabb megítélést Eger nyerte el 29 említéssel. A második helyezett Bélapátfalva 20 említéssel. Szilvásvárad a 3. helyezett (13 említés), Szarvaskő a 4. (11 említés). Érdekes módon Bekölce is sok jelölést kapott (10), pedig ezt a települést a kedvezőtlen adottságúaknál is előkelő helyen jelenítették meg a megkérdezettjeink. Győr és Egerbocs 8-8 jelölést kapott, Budapest és Felsőtárkány pedig hetet- hetet. Tarnalelesz 6 megkérdezett szerint kedvező helyzetű, míg Egerszalók 5, Maklár, Mikófalva, Balaton és Sopron pedig 4 megkérdezett szerint. Egynél több jelölést kapott még Heves megyében: Pétervására, Szúcs, Andorlaktálya, BükkSZék és

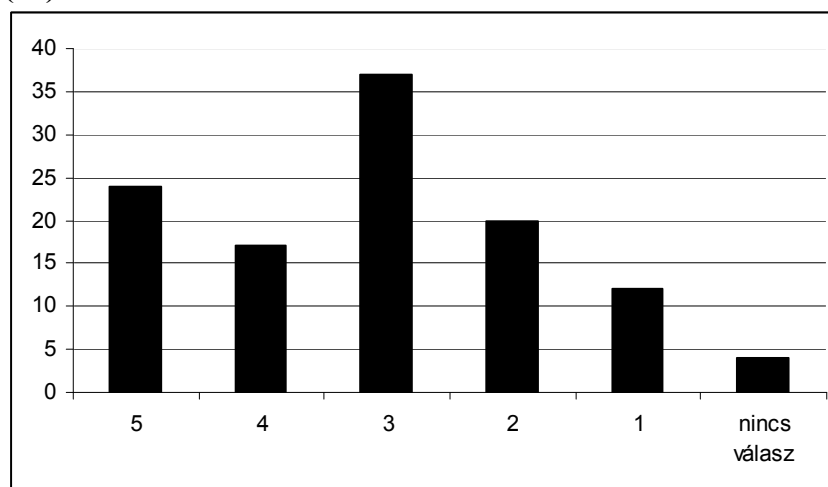
Parád. Egy-egy jelölése volt ugyancsak Heves megyében Gyöngyösnek, Egerbaktának, Noszvajnak, Novajnak, Parádsasvárnak, Parádfürdőnek, Mátraházának, Bátornak, Demjénnek, Bükszenterzsébetnek, Nagyvisnyónak és Mátraszentimrének. Egercsehi neve ugyancsak egyszer fordult elő. Pest megyéből Váchartyán, Mogyoród, Pécel és Monor kapott jelölést. Borsod-Abaúj Zemplén megyéből Bogács, Ózd, Miskolc és Kazincbarcika kapott egy-egy jelölést. De az Alföldön is voltak jelölések: Kalocsa (Bács-Kiskun megye), Debrecen, Hajdúszoboszló, Újtikos (Hajdú-Bihar megye), Nyíregyháza (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye). A Dunántúlon csak Felcsút és Székesfehérvár (Fejér megye), valamint Keszthely (Zala megye) kapott jelölést. (3. térkép)

3. térkép Kedvező helyzetű települések a megkérdezettjeink véleményében

Készült: A kérdőíves felmérés alapján készült QGIS program segítségével 2016.

2. ábra: Egercsehi egy szép és kellemes hangulatú falu- kérdőíves vélemények Egercsehiről (%)

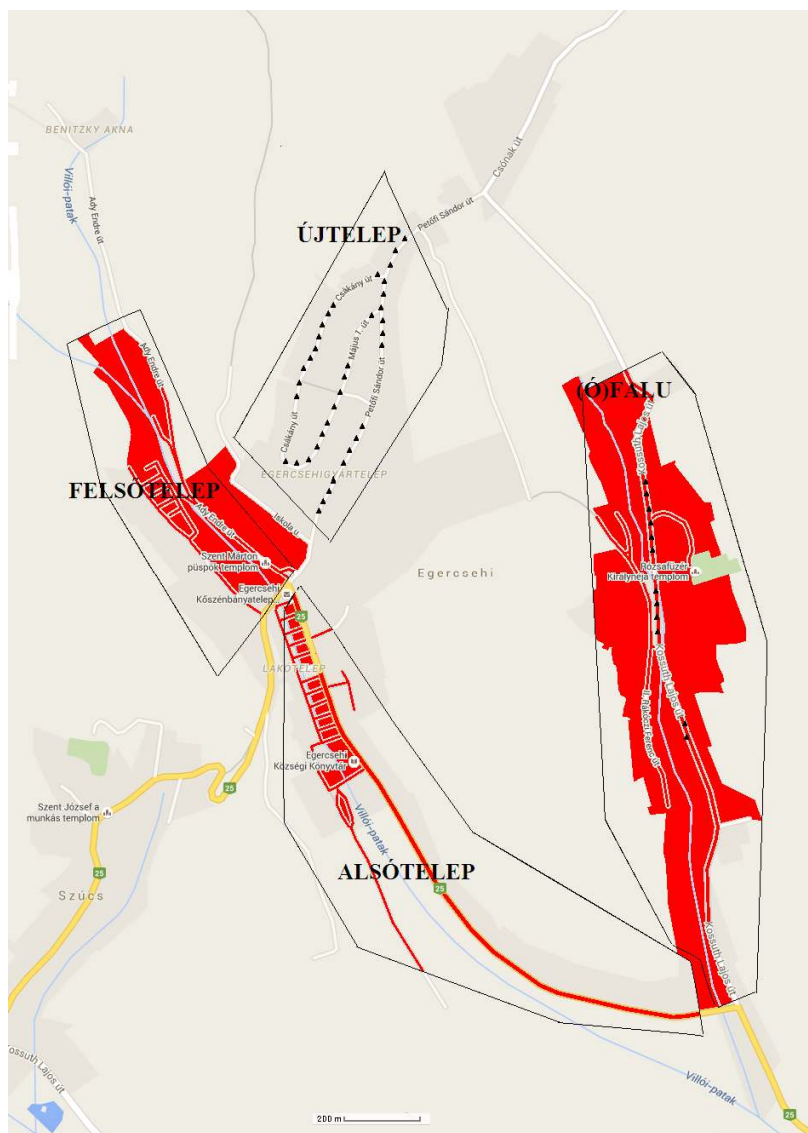
Megjegyzés: 5: teljes mértékig egyetért, 1: egyáltalán nem ért egyet a megállapítással

Forrás: kérdőíves felmérés 2016 alapján Molnár M.

Egercsehi tehát egyértelműen a kedvezőtlen helyzetű települések közé lett sorolva a válaszadóink válaszaiban. Ezt a helyzetet némileg árnyalja azonban az a célzott kérdésünk, aminek során a következő gondolatot 1-5 között értékelnie kellett a megkérdezetteknek. A gondolat így szólt: „Egercsehi egy szép és kellemes hangulatú falu.” (Az 5: az állítással való teljes egyetértést, az 1: a teljes elutasítást jelentette.) A végeredmény szerint a megkérdezettek nagyobbik fele inkább elfogadta ezt a megállapítást, mintsem elutasította.

A megkérdezettek által szívesen és nem szívesen lakott utcák a községben

4. térkép: Szívesen és nem szívesen lakott utcák Egercsehiben a megkérdezettek szerint

Megjegyzés: A háromszöggel jelölt utcák/utcarészek szívesen lakott utcák, a piros folt a nem szívesen lakott részeket jelöli.

Forrás: a 2016. évi falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette Molnár M.

Minden településnek vannak kedveltebb és kifejezetten nem kedvelt részei. Egercsehiben is célul tűztük ki, hogy feltérképezzük a közmegítélést, hogy mely utcásorokban gondolják a válaszadóink, hogy jó lakni, és hol vannak olyan részek, ahol nem. (A kérdésfeltevés során

Ami a nem szívesen lakott utcák felsorolását illeti, itt a megkérdezettek legnagyobb hányada foltszerűen jelölte meg a problémás részeket. Bányatelepen belül Felső- és Alsótelep kapta a legtöbb negatív megítélést, különösen is *Pataksor*. A megkérdezetteknek indokolni is kellett a döntésüket. Az indokok között a szegénység, az itt élő cigányság, a zsúfolt porták, kicsi, komfort nélküli házak, zsebkendőnyi telkek voltak olvashatóak. Szinte mindenki megjegyezte, hogy ezeknek az egykori bányászlakásoknak teljesen kicserélődött a népessége. Ófalu is negatív megítélést nyert, ha nem is olyan nagyságrendben, mint Bányatelep. Itt a fő indok, hogy ez a településrész mindentől messze esik (boltok, önkormányzati hivatal, iskola stb.).

A továbbiakban (a Tagxedo program által készített) szöveghő segítségével láthatóvá válik, hogy válaszadóink miként indokolták a szívesen, majd a nem szívesen lakott utcák esetében adott válaszaikat. A szívesen lakott utcákra 86 válaszadó adott indokot, összesen 136 jellemző tulajdonságra hivatkozva. A nem szívesen lakott utcákra indokot 91 válaszadó adott, összesen 140 hivatkozással.

ez a központi hely
kisebbség nincs
nagy forgalomból kiesik
első saját tulajdonú ház lesz
nyugalom
ismerősök
közel van a központhoz
közel vannak mindenhez
közel volt a munkahely
nagyobbak a kertek
itt volt a lakása amit épített
ott volt a kárpenter kedvező felkérést
szép táj
jó emberek laknak ott
itt lakik a legzisebben
jó szomszédság
nyugalmas körülmények között van
jó a gyerekek neveléséhez
megközelíthető
itt a buszmegálló bolt
kártyáskor itt vetek földet
ráadásul a földet
amit az államotthonos kar
minden hely kámpen élethez
földrajzi adottságok
közel van mindenhez
nyugodtabb

10.21408/SZIE.ACTAREG.2016

6. ábra: A nem szívesen lakott utcák jellemzői a válaszadók szerint

Forrás: a 2016. évi falukutató kérdőívei alapján szerkesztette Bogárdi T. (Tagxedo)

Kedvelt (fontos) helyek Egercsehiben

Kérdésünkre a 121 válaszadóból 36 (30%) egyáltalán nem tudta értelmezni ezt a kérdést, azaz nem tudott megnevezni kedvelt helyeket a faluban. Ez többségében olyan válaszadóktól volt tipikus, akik az utóbbi időkben kerültek ide. A gyökértelen, a településhez emlékekkel nem kapcsolódó helyiek tehát nem tudják értelmezni ezt a kérdést.

Akik válaszoltak a kérdésre, azok közül a legtöbben a természeti adottságokat, a hegyek, dombok ölelését, a saját föld (legelő) értékét emelték ki. Nagy említésszámot kapott az emlékpark (Bányatelep), és a többi parkos rész (az orvosi rendelő előtt, a Népkert, és a templomok előtti tér). A templomokhoz is kimutathatóan kötődnek a helyiek (két katolikus temploma is van a falunak, az egyik Ófaluban, a másik Bányatelepen), bár tapasztalataink szerint maroknyi a rendszeresen templomi misékre járók száma. Ófaluban például július 3-án, ott tartózkodásunkkor alig féltucatan voltak a szentmisén.

Ugyancsak említésre került a falu legfontosabb birtokos családjának még meglevő emlékhelyei: a Beniczky kastély és a családi kriptá. A sportpálya, az ifjúsági ház, a „kultur”, az András söröző is mind kapott jelölést. Talán Csókos telep említése volt a legkülönlegesebb, mivel ez a településrész 10 éve felszámolásra került.

Miben más Egercsehi, mint a többi falu?

Mentális térképezésünkön kíváncsiak voltunk, hogy másnak látják-e Egercsehit az itt élők, és ha igen, akkor miben áll ez a másság? A 121 válaszadóból 40 (33%) szerint nincs különbség Egercsehi és a többi település között. 8-an nem tudtak véleményt megfogalmazni (7%). 73 olyan válaszadó volt (60%), aki megpróbálta megfogalmazni, hogy miben más Egercsehi.

Pozitív értelemben került elő a falu természeti adottsága, a szép fekvése. Az, hogy csendes hely. Az is pozitív megkülönböztető jegyként került elő, hogy ennek a falunak van egy bányász közössége. Sőt általában is a jobb, összetartóbb közössége emeli ki a települési környezetéből a falut. Családias. És olcsóak a telkek.

Negatív értelemben egyesek szerint a falut a „szedett-vetettsége” különbözteti meg a többitől. Másrészt az „ellehetetlenülése”, „kiszolgáltatottsága”. Az, ahogyan hátrányos helyzetűvé vált, leépült a bányabezárás után. „Csúszik lefelé: nincs munka”. Sokan úgy emlékeznek, hogy a környék települései között ez volt a pártállami időkben az egyik leggyorsabban fejlődő falu. Ez szűnt meg a bányabezárás után. Volt, aki a falu különbségét a többi településhez képest „az emberek másságában” látta. Megfogalmazódott, hogy az „egercsehibeliek nem tudnak semminek örülni. Nincs vállalkozókedvük.” Közben pedig idegenek jönnek, cserélődik a lakosság. Egyesek szerint a leginkább megkülönböztető jegy, hogy „nincsenek hagyományok”. „Nincs közösség”. „Ami helyi közösség van, az nem összetartó”; „nincs összefogás, együttműködés”. „Széthúzás van”. „Irigyek az emberek, bántják egymást.” Itt a falu kevésbé segíti az embereket, kevés a segítség. Mások abban látják a különbséget, hogy „elcigányosodik a falu”. Más megfogalmazás szerint a „rossz híre” különbözteti meg a falut a többitől.

Semleges, de mégis megkülönböztető jegy, hogy a „környező települések falusi jellegűek, Egercsehi pedig *telepi* jellegű”. Azaz a bányászat létezése mássá tette. Azt is megfogalmazták, hogy Egercsehi közössége nem egy homogén közösség. Itt sokkal vegyesebb, sokfelől érkező a lakosság.

Összefoglalás

Egercsehi összetett település. Összetett azért, mert térben és időben más-más gyökerű részekből áll. Az eredetileg agrármegélhetősű Falu, és az idetelepült bányászat járulékos következményeként létrehozott Bányatelep nemcsak küllemében eltérő településrészeket jelentenek. A két hely külön társadalmi létezéssel bír, ami egy sajátosan hasadt társadalmat eredményezett. És bár ma már mindkét településrész a csendes pusztulás, sorvadás, szegényedés problémáján osztozik, a legtöbben még mindig a másságot hangsúlyozzák, és nem a közös vonásokat a két településrész között, ami a mentális térképezésben is jól megmutatkozott.

Irodalomjegyzék

- Kiss J- Bajmócy P (1996): Egyetemi hallgatók mentális térképei Magyarországon In. Tér és Társadalom 1996/2-3 66-68
Cséfalvai Z. (1990): Térképek a fejünkben. Budapest, Akadémiai Kiadó

23. kép: máig kedvelt hely; az egykori Népkert (a faluszeminaristákkal)

24. kép: Kedvelt hely: Bányatelep parkos központja

25. kép: Az egyik legfontosabb hely: polgármesteri hivatal

ÖSSZEGZŐ GONDOLATOK AZ EGERCSEHI KUTATÁSUNKRÓL

SYNTHETISING IDEAS ABOUT OUR RESEARCH DONE IN EGERCSEHI VILLAGE

Kassai Zsuzsanna adjunktus, SZIE GTK
Zsuzsanna Kassai assistant professor, SZIU

Egercsehi különlegessége, hogy összetett település, agrár- és bányászfalu is egyben. A község két, egymástól térben és funkcionálisan is elkülönülő részből áll: a Falu és a Bányatelep településrészekből. Az utcakép-elemzés és mentális térkép is rávilágított arra, hogy a két településrész között sem földrajzi, sem társadalmi értelemben nem jött létre fúzió az idők folyamán. Bár ma már mindkét településrésze a hanyatlás és az elszegényedés jellemző, a lakosok többsége még mindig a másságot hangsúlyozza, nem pedig a közös vonásokat a két településrész között.

Vannak olyan funkciók (pl. kulturális funkciójú épületek, vallásgyakorlási lehetőség, alap egészségügyi ellátás stb.), amelyek mindkét településrészen megtalálhatóak, ám a szolgáltatások többsége a Bányatelepen érhető el, így ezek igénybe vételéhez ingázni szükséges a Falu részből, amelyet sokan helyközi autóbuszjáratok segítségével oldanak meg Egercsehin belül is. Ám a Falu részen ritkábban járnak az autóbuszok, ami tovább rontja a településrészek közötti kohéziót.

A két településrész társadalmának összetétele is eltér. A Falu a település eredetileg agrárhagyományokra épülő társadalmát tömörítette, míg Bányatelepen a falu a bányásmúltú lakossága élt. A két társadalom két külön életteret teremtett, ami még ma is jól látható nyomokat hagyott a településképen. Ma már azonban egy átalakult társadalom jellemzi mindkét településrészt, hiszen a Faluban már csak néhányan foglalkoznak mezőgazdasággal és a Bányatelepen sem csak a szénbányászatához kapcsolódó munkás- és értelmiségi rétegek élnek.

Egercsehi 1990-ig, a szénbánya bezárásáig egy jól prosperáló, gazdasági, oktatási és egészségügyi központként funkcionált a térségben. A bánya bezárását követően azonban a település hanyatlásnak indult, amely folyamatot azóta sem sikerült megállítani. Az egykor gazdag falu ma már komoly küzdelmeket folytat annak érdekében, hogy a közintézményeit fenntartsa, megfelelően működtesse, a középületei állapotát megőrizze és az útjait karbantartsa. Láthatóan évről évre egyre kiterjedtebben és intenzívebben van jelen a nyomor a községben. A kutatási eredményeink azt mutatják, hogy már mindét településrészen elindult a gettósodás is, kialakult az alacsony társadalmi státuszú, jellemzően cigány népesség térbeli koncentrálódása. Egyre súlyosabb társadalmi és szociális problémákkal kell, hogy szembenézzon a település vezetősége, amelyek egy jobban megterhelik a helyi ellátórendszert. A szociális feladatokat ellátó szakemberek túlterheltek, mivel kevesen vannak, magasak az esetszámok, nagyon sok az adminisztráció. Hasonló megállapítások születtek az egészségügyi ellátórendszer kapcsán is. Jelenleg ugyan még jónak mondható az egészségügyi ellátás, ám egyre nagyobb kihívást jelent a feladatok bővülését nem megfelelően lekövető finanszírozás, valamint a szakma csökkenő vonzereje okán fellépő, helyettesítési problémák. Úgy tűnik, hogy e problémákat önerőből már nem képes megoldani a település.

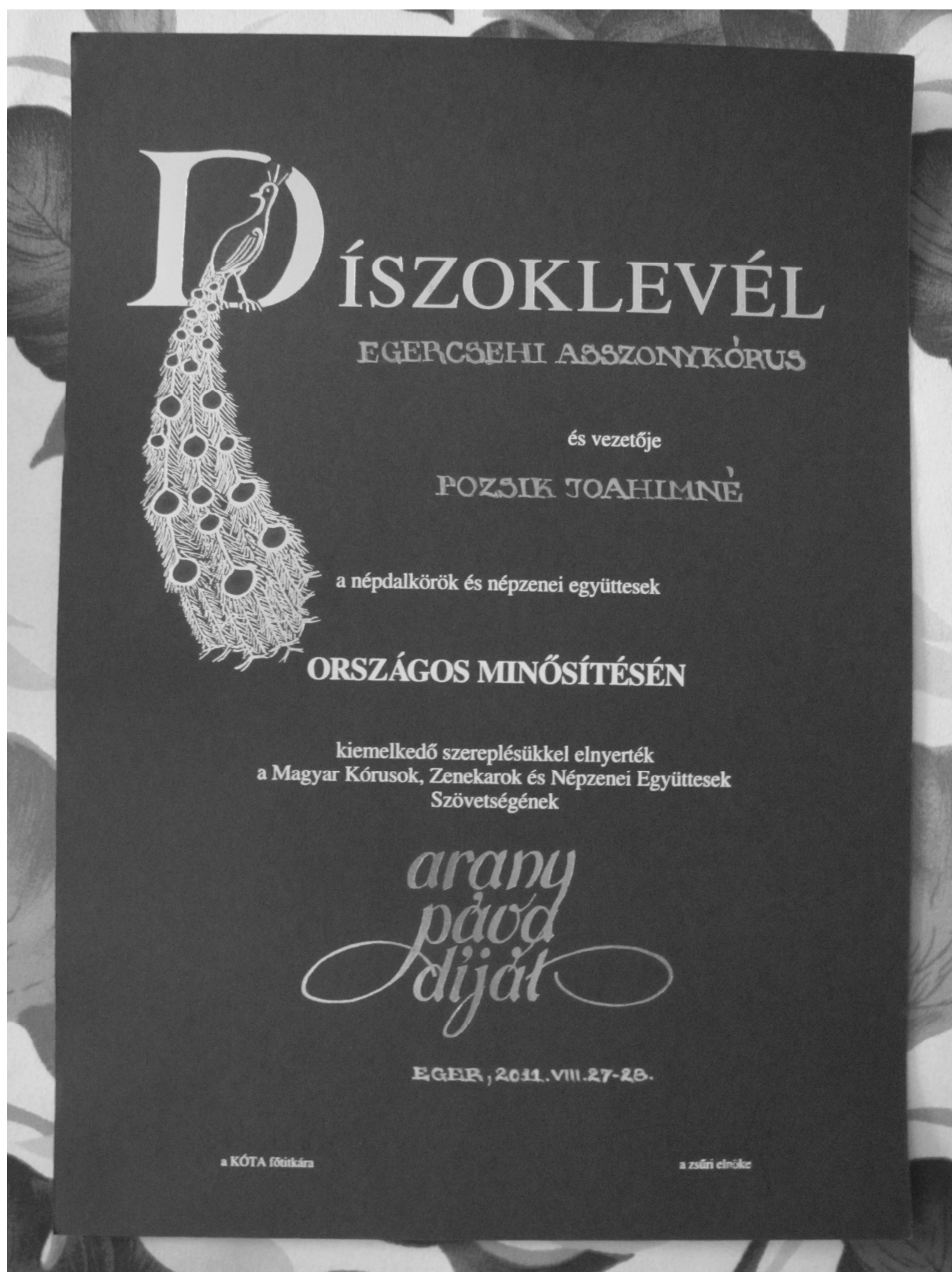
A humán ellátórendszer problémáit súlyosbítja, hogy a község népesedési helyzete is egyre romlik. Feltártuk, hogy 1970 óta mintegy egyharmaddal csökkent a lakosságszám, amelyet a népesség természetes fogyása és az elvándorlás idézett elő. Ezzel összefüggésben megállapítottuk, hogy a korstruktúra is kedvezőtlen a községben, folyamatosan csökken a fiatalok aránya és nő az időseké, amelynek következtében előregedik a társadalom. A lakosság összetétele más szempontból is változott az utóbbi években, mivel a fiatalabb korcsoportokban egyre magasabb a cigány kisebbség részaránya. Feltérképeztük az egercsehi lakosság iskolai végzettségét is és azt találtuk, hogy messze elmarad a Heves megyei átlagtól. Megállapítottuk továbbá, hogy a foglalkoztatottsági mutatók is lényegesen kedvezőtlenebbek a településen, a munkanélküliségi ráta jelentősen meghaladja a megyei átlagértéket. A bányabezárás után, aki tehetett, az nyugdíjba vonult, vagy máshová ment el dolgozni. A felmérésünkből kiderült, hogy még ma is sokan reménykednek a bánya újranyitásában, annak ellenére, hogy erre nagyon kicsi az esély. A településen időközben az ipari munkahelyek többsége is megszűnt és sajnos ezzel egyidejűleg a környékbeli munkalehetőségek is beszűkültek. Feltehetően a mezőgazdaság sem jelenthet a jövőben perspektívát a település lakói számára, mivel az a kevés fiatal, aki a településen maradt sem mezőgazdaságban kíván elhelyezkedni. A konyhakerti termelés is inkább csak az idősebbek körében jellemző ma már.

A felmérésünk alapján Egercsehiben a mezőgazdaság térnyerésének legfőbb gátlótényezői a következők: a munkakedv hiánya, a fiatal munkaerő hiánya, az elaprózódott birtokstruktúra és a gyakran tisztázatlan tulajdonosi viszonyok. Emellett arra is fényt derítettünk, hogy a vállalkozói kedv is igen alacsony a településen, a helyiek többsége fél kockázatot vállalni, gyakran hiányzik a kellő mennyiségű tőke is a vállalkozások alapításához és a szükséges szaktudás sincs meg. Egercsehiben a gazdaságilag aktív korúak közül elsősorban a középkorúak azok, akik helyben kívánnak maradni, a fiatalok többségét vonzza a külföldi, illetve a nagyobb városokban található munkalehetőségek. Egercsehiben így kevés helyi kezdeményezés van az új megélhetési lehetőségeket illetően. Akik vállalkozni szeretnének, jellemzően máshol próbálnak szerencsét. A fejletlen humán erőforrás, a gyenge infrastruktúra, a fizetőképes kereslet hiánya pedig nem vonzza a külső befektetőket Egercsehibe. A helyiek többsége így az önkormányzattól és az államtól várja a megoldást az életszínvonalbeli problémáira.

A kutatási eredmények azt mutatják, hogy nem csak a munkahelyteremtés esetében, hanem a helyi kulturális és sportéletre is az jellemző, hogy alacsony a kezdeményező készség. A lakosság jelentős hányada mára közömbössé, passzívvá vált. Egercsehiben valaha pezsgő közösségi élet volt, a bánya, majd a nagyobb vállalatok (pl. Polimer Rt., Benetton varroda stb.) bezárását követően azonban az üzemi sport és kulturális lehetőségek is megszűntek, így azóta a közösségi életet főként az önkormányzat szervezte programok biztosítják Egercsehiben. A település méretéhez képest meglehetősen alacsony az aktívan működő társadalmi szervezetek száma. E szervezetek tagjainak többsége a Bányatelep részen él. Mivel igen szűk körű az aktív mag, így a civil szervezetek tagságában sok átfedés van, ezért időnként nincs elég ember a különböző tevékenységek megvalósításához. Ráadásul társadalmi szervezetek többsége anyagi nehézségekkel és utánpótlási problémákkal küzd. Habár hasonló gondokkal kell szembenézniük, mégis viszonylag ritka közöttük a tartós együttműködés, inkább csak egy-egy eseményre korlátozódnak az összefogások. Véleményem szerint a jövőben érdemes volna még jobban kiaknázni az együttműködésben rejlő lehetőségeket.

Összefogással javulhatna a kezdeményező készség is a településen, így idővel talán sikerülne megállítani a kedvezőtlen társadalmi és gazdasági folyamatokat. Mivel Egercsehiben a probléma igen összetett, ezért komplex megoldásra van szükség. A jövő sikere azonban

nemcsak azon múlik, hogy milyen külső forrásokra tehet szert a falu. Legelőször érdemes lesz leltárba venni a saját belső értékeit. A hasznosítható adottságokat. Mert egészen biztosak vagyunk abban, hogy nem temetett mindent maga alá a bányabezárás.

26. kép: Az egyik legfőbb élő értéke a falunak

**A FALUSZEMINÁRIUMI KUTATÁSUNK ÉS A GÖDÖLLŐI GIMNÁZIUMOK
KAPCSOLATA**

(Kutatók Éjszakája 2016)

Kutatók Éjszakája Faluszeminárium 2016

Egercsehi volt a Faluszeminárium 2016 Kutatók Éjszakája keretein belül meghirdetett program fókuszában. Ennek apropóján faluföldrajzi vetélkedőt hirdettünk a gödöllői középiskolásoknak. A vetélkedőre 9 csapat nevezett, csaknem negyven gyermek.

A Szénbányászok és a TIG csapata színvonalas projektmunkát, diaképes előadást is tartott Egercsehiről, a bányásmúltról.

A középiskolás gyermekek felkészítő tanárai:

- Guba András (Török Ignác Gimnázium),
- Lencsés Barna (Premontrei Szent Norbert Gimnázium)
- Molnár Andrea (Református Líceum) voltak.

A zsűriben Dr. Kassai Zsuzsanna és városunk meghívott középiskolai tanárai foglaltak helyet: Guba András, Lencsés Barna és Csobán Pál.

A projekt-munka értékelésére Egercsehi küldöttsége volt felkérve: Tóth Andrásné, Tóth András, Nagy István és Nagy Istvánné.

A Gödöllői Református Líceum Gimnázium csapatai:

Atomcsoport:

Szabó Márton,
Herédi Gergő,
Molnár Dániel,
Szakmáry Péter
A csapat 2. helyezést ért el.

pillan-GO:

Bihari Bence,
Péter Áron,
Tóth Barnabás,
Mátrabérci Máté,
Janurik Csilla

Kárpátia:

Juhász Flóra,
Tarnai Rebeka,
Tóth Nikolett
A csapat 3. helyezést ért el.

Törpék:

Szeghalmi Réka,
Gazda Boglárka,
Fukk Sára

Tigrisliliom:

Árki Lili,
Kovács Kincső,
Kertész Mátyás

Magyarország szeretünk:

Istvánfi Csenge,
Jánosi Nóra,
Komjáti Blanka,
Könyvesi Zsófia

A Török Ignác Gimnázium csapata:

TIG-csapat:

Katona Ádám,
Bukovác Kata,
Kapesos Luca,
Molnár Eszter
A csapat által készített projekt-feladatot a zsűri különdíjjal jutalmazta

A Premontrei Szent Norbert Gimnázium csapata:

Szénbányászok:

Bodnár Tímea,
Sándor Orsolya,
Zámbó Sára,
Szabó Bernadett,
Nagy Kamilla
A csapat 1. helyezést ért el.

28. kép: 16t (és mennyi a bér....?)